

Regatul României

Visul unirii tuturor românilor sub un singur steag a frământat mințile conducătorilor încă din cele mai vechi timpuri, dar alianțele militare și interesele de ordin comercial nu au fost în favoarea simplificării relațiilor dintre diferitele formațiuni statale. În vechime, țările românești au negociat protecția celor două mari imperii ale romanilor, apoi începând cu secolul al XIII-lea au întreținut legături de prietenie și ajutor mutual cu Polonia și Lituania. Din secolul al XV-lea, ca state vasale Imperiului Otoman dar sub protecția directă a Hanatului Crimeei, s-a pus problema formării unui eyalat turcesc comun. Proiectul a fost însă refuzat cu dârzenie, ca urmare a divergențelor de ordin religios. Ca o soluție de compromis, sultanii au permis independența religioasă a celor trei principate, în schimbul dependenței economice. Situația de criză a intervenit o dată cu revoluția și apoi războiul de independență purtat de greci și sârbi. Sub aripa ocrotitoare a Bisericii Ortodoxe Răsăritene, creștinii din toate țările Balcanice au ridicat la început glasul, apoi armele, cerând vehement ieșirea din situația de compromis religios. Ca rezultat, boierii și dragomanii greci au fost maziliți, iar mănăstirile filiale ale celor de la Muntele Athos au fost secularizate. În urma grecilor au rămas nenumăratele lor rude născute din alianțe cu casele boierești autohtone, practic aproape toată crema boierimii. Pentru a umple vidul administrativ rămas s-a hotărât instituirea unei locotenente domnești, ajutată de o Adunare Constituantă a fruntașilor celor două țări. În ambele principate, toate sufragiile au fost întrunite în anul 1859 de Colonelul Alexandru Ioan Cuza, cu funcția de Ministru de Război, fost deputat de Galați și fost șef al Miliției de la Dunărea de Jos. Prin părinții săi, dar mai ales prin cei ai soției, doamna Elena Cuza, Ioan Cuza era înrudit cu aproape toate casele boierești din Moldova și Țara Românească, fiind cel mai potrivit mediator între boierii autohtoni și cei cu sânge grecesc. Adevărații artizani ai unirii au fost însă cei doi Mitropoliți, Sofronie Miclescu al Moldovei și Nifon Rusăilă al Ungrovlahiei. Ales cu urale în ambele principate, noul domnitor a dorit să formeze guvernul la Galați, dar sub presiunea celor două Mitropolii, capitala a fost împărțită între Iași și București, cu guverne separate. Cele două guverne s-au unificat abea în anul 1862, ca urmare a unei campanii de presă condusă de publicațiile Tribuna Română și Țăranul Român. Imediat după constituire, noua administrație a votat Legea Presei. Aparatul de propagandă s-a îmbogățit cu noi publicații, precum: Buletinul Curții de Casație și Justiție, Dreptul, Biserica, Lumina, Revista Română pentru Științe, Litere și Arte, Tezaur de monumente istorice pentru România, Monitorul medical, Buciumul. Următoarele legi discutate și aprobate au fost: legea justiției, legea electorală, legea militară, legea instrucțiunii publice, legea rurală, legea comunală, legea consiliilor generale, legea concesiilor căilor ferate și legea secularizării averilor mănăstirești. Cea din urmă a adus la bugetul de stat 75 de mănăstiri, cu 560 de moșii și circa 1,6 milioane de hectare de teren arabil, adică un venit anual de circa 20 de milioane de lei. Cunoscută sub numele de legea lui Cuza, noua lege rurală a împroprietărit peste 400 000 de familii de țărani. Extrem de populară în rândul maselor, legea a condus însă spre un regres economic, deoarece proprietățile au ajuns pe mâna unor analfabeți, reticenți la orice fel de taxe și impozite. Cele două palate rezidențiale ale domnitorului Ioan Cuza au fost Palatul Cotroceni din București și Palatul Cantacuzino din Iași (Muzeul Unirii). Pentru familia sa, domnitorul a mai achiziționat și un palat la Ruginoasa, utilizat ca reședință de vară.

Primul pas spre preamărirea Bisericii Ortodoxe Române s-a făcut în anul 1864, prin Decretul organic pentru înființarea unei autorități sinodale centrale. Primul articol prevedea clar: "Biserica Ortodoxă Română este și rămâne independentă de orice autoritate bisericească străină în ceea ce privește organizația și disciplina". În același an a luat ființă Senatul României, primul președinte al Senatului fiind Mitropolitul Ungrovlahiei, Nifon Rusăilă (1789-1875). În anul următor, Mitropolitul Nifon Rusăilă a fost ridicat la rangul de Mitropolit Primat iar în Moldova a fost înălțat în scaun Mitropolitul Calinic Miculescu. S-a realizat astfel o "uniune personală" între cele două scaune mitropolitane, dar setea de grandoare a boierilor de viță nu a fost satisfăcută doar cu atât. Domnitorul Alexandru Ioan Cuza a fost înlăturat în noaptea de 10 Februarie 1866 printr-o lovitură de stat. În ziua următoare, sub președinția Mitropolitului Nifon, o ședință extraordinară a Camerei reunite cu Senatul a hotărât chemarea pe tron a unui Prinț dinastic, un arbitru imparțial între casele boierești, totodată un garant al legăturilor de sânge cu una dintre marile puteri ale Europei. După consultarea Puterilor Garante, a fost ales Prințul Karl Ludwig von Hohenzollern Sigmaringen, nepot al Împăratului Napoleon al III-lea prin mama sa Josephine Louis de Baden, nepoată a Împărătesei Josephine de Beauharnaise și nepot al Regelui Wilhelm Hohenzollern al Prusiei, prin tatăl lui, Prințul Karl Anton, fost prim ministru al Prusiei. Alegerea a fost confirmată în urma unui plebiscit general organizat în luna Aprilie, când 689 969 de alegători s-au pronunțat în favoarea prințului, față de 2 248 împotriva. Înălțat pe tron la data de 10 Mai 1866, prințul a rostit în discursul său: "Punând piciorul pe acest pământ sacru, eu am devenit român... Vă aduc o inimă credincioasă, cugetări drepte, o voință tare de a face binele, un devotament fără margini către noua mea patrie...". În urma unei vizite de protocol la Constantinopol, în timpul căreia Prințul Carol a recunoscut și reafirmat statutul de vasalitate, Sultanul Abdul Aziz (1830-1876) a emis firmanul de confirmare, la data de 23 Octombrie 1866. Prima Constituție a țării s-a adoptat la 29 Iunie 1866, pentru a conferi domnitorului dreptul de a numi persoanele aflate în funcții publice, de a conferi gradele militare, de a comanda armata și de a bate monedă. În calitate de judecător suprem, avea și dreptul de a sancționa legile nou propuse, de a amnistia condamnați sau de a comuta pedepsele. Totodată, puterile conducătorului au fost declarate ca fiind ereditare, pe linie masculină, prin dreptul de primoprogenitură. În ansamblul lor, cele 133 de articole au pus bazele noului stat modern. În spiritul reformelor inițiate de Tanzimat-ul turcesc, noua constituție a condus spre modernizarea administrației după modelul regatelor occidentale. Măsuri similare au fost luate și în interiorul Imperiului Otoman. Astfel, în anul 1867 guvernatorul Eyalet-ului pentru Egipt și Sudan a primit titlul de Khediv (vicerege), în Serbia boierul Milos Obrenovic (1860-1868) a obținut titlul de Prinț, Ungaria a format în anul 1866 "uniunea personală" cu Austria, Croația a fost atașată la Imperiul Austro-Ungar în anul 1867, apoi Bosnia și Herțegovina au fost frământate de revolte populare, începând cu anul 1875. Prea bunele relații ale Sultanului Abdul Aziz cu Împăratul Napoleon al III-lea și cu Împăratul Frantz Joseph au condus la destituirea și apoi asasinarea sa, de către partida antireformistă. Tensiunile nou create au condus progresiv spre războiul din anii 1877-1878. În câteva decenii, toate marile imperii ale Europei s-au restructurat și reformat. Casa Regală a României a luat ființă în anul 1869, prin căsătoria Prințului Carol cu Prințesa Elisabeth Otilie Louise de Wied. Prin tatăl ei, Elisabeta era înrudită cu Prinții Electori ai Germaniei și Prusiei, iar prin mama sa cu Casele Princiare ale Olandei, Suediei, Norvegiei și cu Familia Imperială a Rusiei. Prima lucrare a Doamnei Elisabeta a fost ridicarea unei biserici pentru Azilul din curtea Palatului Cotroceni. În același an a fost inaugurat noul sediu al Universității București și s-a pus piatra de temelie pentru Catedrala Romano-Catolică Sfântul Iosif.

Singurul copil natural al familiei regale a fost Prințesa Maria de Hohenzollern (1870-1874), decedată prematur în timpul unei epidemii de scarlatină. În aceste condiții, Casa Regală a fost luminată de zâmbetul numeroșilor nepoți, în primul rând Wilhelm, Ferdinand și Karl Anton, cei trei băieți ai lui Leopold Stefan von Hohenzollern, fratele mai mare al Regelui Carol, apoi Wilhelm Frederic, Wilhelm, Victor, Louise și Elisabeta, copiii Prințului Wilhelm de Wied, fratele mai mic al Reginei Elisabeta. Ceilalți copii ai Casei de Hohenzollern au fost: Badouin, Henriette, Josephine Marie, Josephine Caroline și Albert, rezultați din căsătoria Prințesei Marie de Hohenzollern cu Prințul Filip al Belgiei. În lipsa unui succesor pe linie masculină, moștenitor direct a devenit Leopold von Hohenzollern, dar acesta a renunțat la dreptul de succesiune în anul 1880. Fiul lui cel mai mare, Wilhelm, a renunțat și el la acest drept în anul 1888, pentru a succeda în fruntea dinastiei, astfel că pentru tronul României următorul moștenitor a fost fiul mezin, Prințul Ferdinand de Hohenzollern (1865-1927). Ridicat la rangul de Principe de Coroană, Prințul Ferdinand era proaspăt absolvent al Școlii Superioare de Științe Politice și Economice din Tübingen, de la Universitatea Eberhard Karl. În anul 1892, Prințul Ferdinand s-a căsătorit cu Prințesa Maria Alexandra Victoria de Saxa-Coburg (1875-1938), nepoată a Reginei Victoria a Angliei și a Țarului Alexandru al II-lea al Rusiei. Din căsătoria lor au rezultat 6 copii: Carol (1893-1953), Elisabeta (1894-1956), Maria (1900-1961), Nicolae (1903-1978), Ileana (1909-1991), Mircea (1913-1916). Ferdinand și Maria au succedat pe tronul României la 11 octombrie 1914, iar Prințul Moștenitor Carol al II-lea s-a căsătorit în anul 1921 cu Prințesa Elena a Greciei și Danemarcei (1896-1982), fiica Regelui Constantin I al Greciei. Din căsătoria lor s-a născut Principele Mihai (1921-2017), singurul lor moștenitor direct. Linia dinastică a continuat apoi în anul 1948, prin căsătoria Regelui Mihai (aflat în exil) cu Prințesa Ana de Bourbon-Parma (1923-2016), fiica Prințesei Margaret a Danemarcei. Din căsătoria celor doi au rezultat cinci copii, prințesele: Margareta, Elena, Irina, Sofia și Maria. După moartea Regelui Ferdinand, tronul României a fost ocupat temporar de Regele Mihai (1927-1930), susținut de un Consiliu de Coroană, după ce Prințul Carol al II-lea a semnat o renunțare la succesiune în anul 1925. În contextul crizei economice, în anul 1930 guvernul României a insistat pentru aducerea pe tron a Prințului Carol II, într-o perioadă marcată de intense frământări politice. După încă un deceniu, în condițiile celui de la Doilea Război Mondial, Regele Carol al II-lea a semnat o a doua renunțare la tron, refuzând să-și asume consecințele noului război. Regele Mihai a fost din nou înălțat pe tron, dar domnia sa a fost doar formală, întreaga administrație fiind subordonată Mareșalului Ion Antonescu. Regatul României a fost anulat la data de 30 Decembrie 1947, simultan cu proclamarea Republicii Populare Române. În tot acest interval, Casa Regală a României a avut atribuții de înalt protocol, pentru stabilirea relațiilor diplomatice, fapt înlesnit de numeroasele legături de rudenie cu aproape toate monarhiile Europei. Pentru îndeplinirea atribuțiilor și pentru odihnă sau vacanțe, familia regală a avut la dispoziție următoarele reședințe: Palatul Regal, Palatul Cotroceni, Palatul Kiselef și Palatul Elisabeta din București, Domeniul Regal Sinaia cu Castelul Peleş și Casa de Vânătoare Peleşor, Castelul Săvârșin, Castelul Balnoc, Castelul Balcic, Palatul Regal din Constanța, Palatul Regal din Mamaia, Palatul Snagov, Palatul Scroviștea, Conacul Filipescu de la Căpăceni, Casa Regală Bicaz, Vila Casa Nouă, Vila Sparta. Pe lângă acestea, ca o consecință a diferitelor afaceri private sau patronate de Stat, Domeniile Coroanei României au achiziționat progresiv un grup întreg de societăți comerciale, ale căror fonduri au fost destinate pentru finanțarea activităților Coroanei României. Domeniile Coroanei au luat ființă în anul 1884, cu o rentă anuală de 690 000 de franci, primul administrator fiind juristul și silvicultorul Ioan Kalinderu (1884-1913), urmat apoi de Prințul Barbu Știrbei (1913-1927), Generalul Ernest Ballif (1927-1940) și ministrul Dimitrie Negel (1942-1948). În jurul anului 1900 Domeniile Coroanei erau formate din 12 moșii, cu o suprafață totală de circa 130 000 de hectare, dintre care 84 000 hectare de pădure și 48 000 de hectare de teren agricol, repartizate astfel:

Brăila 6 367 ha, Dolj 21 353 ha, Ilfov 3 674 ha, Neamț 13 224 ha, Prahova 4 853 ha, Râmnicu Sărat 5 487 ha, Suceava 49 231 ha, Vaslui 6 300 ha. Domeniile erau împărțite în zece circumscripții, conduse de câte un licențiat în științe agricole. Pentru produsele fermelor zootehnice s-au înființat fabrici de lapte, postav și pânză, morărit, ceramică, pielărit, tăbăcării, s-au construit 60 km de cale ferată, gatere, fabrici de mobilă și cherestea. Parcuri de vânătoare au fost la Bicaz, Mălini și Dubroveț. Pe Domeniile Coroanei au luat apoi ființă școli elementare, patronate de Casa Regală. În anul 1886, bugetul Domeniilor Coroanei era de 900 000 lei, dintre care 200 000 doar pentru școli. Alte numeroase acțiuni filantropice erau conduse prin diferitele Societăți de binefacere conduse de Majestatea Sa, Regina. Pe lângă veniturile din România, Regele Carol I a mai beneficiat de o moștenire de circa un milion de mărci, rămasă în urma tatălui său, precum și de solda de ofițer imperial, primită în calitate sa de comandant de onoare al unui regiment din Prusia (Regimentul nr. 9 dragoni din Metz), respectiv al unui regiment Austro-Ungar (Regimentul nr.6 Husari din Pesta).

Înainte de Marea Unire din anul 1918, Transilvania a fost tot parte a unui regat. Între anii 1856-1918 a făcut parte din Regatul Ungariei, ca ținut al Imperiului Austro-Ungar, sub sceptrul Împăratului Francis Joseph Habsburg (1830-1916), deținător și al titlului de Rege al Ungariei. Din căsătoria acestuia cu Ducesa Elisabetha Wittelsbach de Bavaria (1837-1898) au rezultat patru copii: Prințul de Coroană Rudolf și trei fete Arhiducesele Sofia, Gisela și Marie Valerie. Ceremonia de încoronare cu Sânta Coroană a Regelui Ștefan a avut loc la data de 8 Iunie 1867, la Buda, în Biserica Matei Corvin. Pe treptele bisericii perechea regală a fost întâmpinată cu urale: "Moriatur pro regina nostra!". Ca urmare a legăturilor de sânge și a statutului de puteri garante, înalții demnitari ai Prusiei și Austriei au întreținut relații cordiale cu Casa de Hohenzollern a României, atât cele oficiale cât și cele cu caracter privat. Pe lângă numeroasele vizite și o corespondență vie, Regele Carol I a primit de la ambele state germane comanda câte unui regiment de dragoni, respectiv drepturile aferente unui ofițer activ. Mai mult decât atât, multe dintre măsurile administrative și instituțiile nou formate au avut un caracter comun. De exemplu, Academia României a avut încă de la constituire membri din Transilvania, Banat și Bucovina. Ca urmare, procesul de urbanizare și modernizare din Transilvania a avut un traseu asemănător cu cel din Principatele Unite, cu diferența că întreaga viață politică a gravitat în jurul Parlamentului de la Budapesta. Întreaga Românie a respirat un aer de modernizare de sorginte germană. Regatul ungar a fost împărțit în 63 de comitate și 26 de municipalități urbane cu guvern și buget separat de cel austriac. Fiecare comitat și municipiu beneficia de un statut quasi-independent, cu un consiliu de administrație propriu format din 21 de membri. În Transilvania s-au organizat 15 comitate: Alba, Bistrița-Năsăud, Brașov, Ciuc, Făgăraș, Trei Scaune, Hunedoara, Târnava Mică, Cluj, Mureș Turda, Târnava Mare, Sibiu, Solnok Dăbâca, Turda Arieș și Odorheiu Secuiesc. Orașele Alba Iulia, Arad, Cluj, Mureș, Oradea, Satu Mare și Timișoara au primit statut de municipalități. Puterea judecătorească era formată din Curtea Supremă de Justiție de la Budapesta și 12 Table Regale, dintre care în Transilvania au funcționat cele de la Cluj, Târgu Mureș, Oradea și Timișoara. Urmau apoi în ordine ierarhică 76 de Curți Colegiale de Comitat și 458 de Curți Districtuale, de Plasă. Pentru noile instituții s-au zidit sedii complet noi: Curtea de Apel Cluj (1898-1902), Palatul de Justiție Oradea (1898), Palatul Justiției Arad (1892), Curtea de Apel Alba Iulia (1893), Palatul Justiției Satu Mare (1897), Tribunalul de Comitat din Sighetul Marmației (1895), Judecătoria Baia Mare (1889), Judecătoria Carei (1880), Tribunalul de Plasă Șomcuta Mare (1890). Legea presei emisă în anul 1872 a impus ca pentru orice tipăritură să se depună câte un exemplar la Tribunal, Procuratura Curții de Apel și la Ministerul de Interne. S-au organizat Parchetul, Notariatul Public și Curtea Administrativă. Noul Cod Penal a intrat în vigoare în anul 1880. În ce privește reprezentativitatea, pentru cei 2 milioane de

ardeleni existau doar 75 000 de votanți.

Majoritatea istoricilor moderni atribuie reformelor din epoca monarhică o sorginte franco-germană. Trebuie însă subliniat faptul că toate aceste transformări nu ar fi fost posibile în absența reformelor din Imperiul Otoman. În urma Tanzimat-ului (Edictul de la Gulhane din 1839), turcii au introdus egalitatea în drepturi indiferent de apartenența etnică sau religioasă. Au urmat apoi: înființarea Băncii Centrale Otomane (1856), primele bancnote (lira turcească), primele oficii poștale, noul cod civil, recensământul și primele acte de identitate, abolirea scâlviei (1847), primele universități și academii (1851), departamentul de sănătate publică (1850), prima companie de căi ferate (1851), prima rețea telegrafică (1847-1855), legea pământului (1857), legea presei (1857), prima Școală de Științe Politice (1859). Începând cu anul 1871 rețeaua de căi ferate a făcut joncțiunea dintre Istanbul și Viena, iar în anul 1875 a luat ființă Universal Postal Union, primul serviciu poștal comun pentru 21 de țări. După anul 1900, Trenul Orient Expres a făcut legătura directă dintre Istanbul și Paris. Cu alte cuvinte, întreaga Europa a început să fie "casa comună" pe care o cunoaștem astăzi, cu măsuri juridice, economice și social politice comune. În România, prima cale ferată s-a construit în Banat, între anii 1847-1854, pe traseul Baziaș-Oravița, cu o lungime de 62 Km, pentru a conecta minele de la Anina cu portul Baziaș. În anul 1858 s-a dat în folosință calea ferată Jasenovo Vârșeț Timișoara, în conexiune cu căile ferate austro-ungare, iar în anul 1863 s-a dat în folosință și tronsonul Oravița-Anina. Prima fabrică de locomotive a fost la Reșița. În Dobrogea, prima linie de cale ferată cu o lungime de 63 km a fost construită de turci, în perioada 1858-1860, pentru a conecta portul Constanța de portul Cernavodă, scurtând astfel transportul pe Dunăre cu câteva sute de kilometri. În Muntenia, primul tronson de cale ferată, cu o lungime de 70 Km, s-a construit între anii 1865-1869, pentru a conecta Bucureștiul de portul Giurgiu. Primul proiect de proporții a fost linia Vârciorova - Roman cu o lungime de 915 km, dintre Banat și Moldova, pe traseul: Pitești, București, Buzău, Brăila, Galați, Tecuci. La un cost de 270 000 de franci aur per kilometru, proiectul a fost încredințat companiei germane Strousberg. Gara de Nord din București a fost finalizată în anul 1868, iar instituția Căilor Ferate Române s-a format în anul 1880, pentru a prelua întreaga administrație a transportului feroviar. În Banat, rețeaua s-a extins în anul 1858 prin linia Szolnok Curtici Arad, urmată apoi de linia Arad Timișoara, în anul 1871. Proiectul pentru linia Arad - Alba Iulia s-a aprobat în anul 1856 și a fost finalizat în anul 1868, iar în anul 1872 s-a terminat și extensia spre Sibiu. Spre Nordul Transilvaniei, calea ferată Oradea Cluj s-a finalizat în anul 1870, iar în anul 1873 s-a făcut conexiunea dintre Cluj și Brașov, prin Sighișoara, prin efortul unui șantier cu 20 000 de lucrători. Pe ruta Brașov - București, primul tren a circulat începând cu anul 1879. În Moldova, primele două tronsoane de cale ferată s-au dat în folosință în anul 1869, între Cernăuți și Suceava, respectiv între Suceava și Roman. Au urmat apoi în anul 1870 liniile Pașcani - Iași, Iași - Roman și Iași - Ungheni. Practic, în trei decenii s-au construit principalele artere de transport feroviar. Toate liniile de cale ferată au fost construite inițial cu companii englezești sau germane. Un farmec aparte l-au avut apoi liniile ferate "de munte", de construcție autohtonă, cu encartament îngust de 760 mm, cum au fost cele de la: Turda - Abrud (93 km, 1891), Sighișoara - Agnita - Sibiu (110 km, 1895), Caransebeș - Subcetate (76 km, 1905), Crișcior - Brad (30 km, 1907), Hunedoara - Retișoara (16 km, 1899) și Târgu Mureș - Sovata - Praid (82 km, 1915).

Principala instituție a Regatului României a fost Biserica, iar în rândul acesteia Biserica Ortodoxă, regele fiind unsul lui Dumnezeu pe pământ. Înălțarea Bisericii Române a început în anul 1872 prin desprinderea celor două Mitropolii ale Ungrovlahiei și Moldovei de sub autoritatea Patriarhiei de Constantinopol și numirea Mitropolitului Calinic Miclescu drept Mitropolit Primat. În același an a luat ființă Sfântul Sinod al Bisericii Române. Apoi, la data de 6 Aprilie 1882, Mitropolitul Primat a oficiat slujba Marelui Mir pentru a sublinia autocefalia administrativă. În anul 1919, Mitropolia Ardealului s-a unit cu Sfântul Sinod iar Mitropolia Basarabiei s-a organizat începând cu anul 1927. Mitropoliți Primați ai României au fost: Nifon Rusăilă (1865-1875), Calinic Miclescu (1875-1886), Iosif Gheorghian (1886-1893 și 1896-1909), Ghenadie Petrescu (1893-1909), Athanasie Mironescu (1909-1911), Conon Arămescu Donici (1912-1919), Miron Cristea (1919-1925). Începând cu anul 1925, ca rezultat al consensului celor trei biserici (ortodoxă, catolică, reformată), Mitropolitul Primat Miron Cristea a fost înălțat la rangul de Patriarh, iar Biserica Ortodoxă Română s-a organizat ca Patriarhie. Patriarhul Miron Cristea a păstorit apoi până în anul 1939, când a fost succedat de Patriarhul Nicodim Munteanu (1939-1948). În ce privește învățământul teologic, prin Legea Instrucțiunii Publice din anul 1864, seminariile au devenit instituții de instrucțiune publică, subordonate Ministerului Instrucțiunii Publice. În anul 1872 a luat ființă Seminarul Nifon Mitropolitul din București, iar în anul 1882 s-a format Facultatea de Teologie București de pe lângă Universitatea București. Legea clerului mirean din anul 1893 a reorganizat învățământul teologic ridicând cursurile la 8 ani de studiu, împărțiți astfel: 3 ani în seminariile inferioare (Roman, Curtea de Argeș, Râmnic) apoi 5 ani în cele superioare (Veniamin Iași, Nifon București, Central București). În secolul XX s-au mai organizat seminarii teologice la: Mănăstirea Neamț, Galați (1908), Râmnicu Vâlcea (1908), Craiova (1922), Câmpulung (1922), Buzău, Constanța, Dorohoi, Pomârla, Botoșani, Sibiu. Desprinderea de sub aripa protectoare a Patriarhiei și numărul mare de biserici deja existente, au făcut ca muca edilitară din această epocă să fie mult mai restrânsă decât cea din epoca feudală. Dintre edificiile religioase zidite în București timpul monarhiei, se disting: Capela Elisabeta Doamna, Biserica Domnița Bălașa, Seminarul Teologic, Palatul Mitropolitan Romano Catolic (1925), Biserica Prea Sfântul Mântuitor, Capela Sacre Coeur, Biserica Sf Nicolae Rusă, Catedrala Romano Catolică Sf Iosif, Biserica Amzei, Biserica Armenească, Biserica Sf Mucenic Miron, Biserica Buna Vestire Dobroteasa, Biserica Cărămidarii de Jos, Biserica Sf. Gheorghe Calea Plevnei, Biserica Sfinții Împărați Popa Nan, Biserica Buna Vestire Grecească, Biserica Sf Mina, Templul Coral, Biserica Sf Elefterie cel Nou, Biserica Sf Silvestru Episcopul Romei și un Templu Mozaic. În restul Munteniei, principalele biserici s-au zidit la: Argeș (Sinagoga și Biserica Pitești, Biserici la Curtea de Argeș, Albești, Bădești, Bârseștii de Sus, Bughea de Sus, Capu Piscului, Câmpulung, Costești, Dragoslavele, Ioanicești, Lerești, Livezeni, Merești, Mățau, Miroși, Nucșoara, Podu Dâmboviței, Robaia, Rudeni, Văleni, Zărnești), Brăila (Catedrala Mitropoliei, Biserica Sf Nicolae, Biserica Buna Vestire, Biserica Sf Petru și Pavel), Dâmbovița (Mitropolia Țării Românești, Biserica Sf Francisc din Assisi, Sinagoga), Giurgiu (Biserica Romano Catolică, Biserica Cuvioasa Paraschiva Băleanu), Prahova (Capela Romano Catolică). În Oltenia biserici monument istoric s-au zidit la: Dolj (Palatul Mitropolitan Craiova), Olt (Episcopia Slatinei), Vâlcea (Palatul Episcoposal Râmnicu Vâlcea, Biserica Jaroștea, Biserica Modoaia, Biserica Păușa, Biserica Țepești, Biserica Vaideeni). În Dobrogea edificii de marcă au fost: Constanța (Palatul Episcopiei Tomisului, Catedrala Sf Petru și Pavel, Moscheea Carol I, Biserica Sf Nicolae, Biserica Sf Împărați, Mănăstirea Dervent, Biserica Cernavodă, Biserica Gârliciu, Biserica Izvoarele, Biserica Mangalia, Seminarul Musulman Medgidia, Biserica Murfatlar, Biserica Nistorești, Biserica Satu Nou, Biserica Tichilești), Tulcea (Catedrala Sf Nicolae, Moscheea Aziziye, Școala Turcească, Biserica Sf Gheorghe, Biserica Buna Vestire, Mănăstirea Cocoș, Mănăstirea Saon, Mănăstirea Celic Dere, Catedrala Sf Nicolae Sulina, Biserica Agighiol, Biserica Telița). În

Moldova edificii nou zidite au fost: Iași (Facultatea de Teologie, Sinagoga Merarilor, Biserica Sf Nicolae Domnesc, Capela Trei Ierarhi, Biserica Socola Mică, Palatul Mitropolitan, Biserica Târgu Frumos), Botoșani (Biserica Dărăbani), Suceava (Templu Evreiesc, Protopopiatul), Neamț (Seminarul Sf Gheorghe, Școala de cântăreți bisericești, Palatul Episcopal Roman), Bacău (Sinagoga), Vaslui (Seminarul Episcopiei Hușilor și Școala de cântăreți), Vrancea (Biserica Sf Ecaterina Milcovul, Biserica Ploscuțeni), Galați (Catedrala Sf Nicolae, Institutul Notre Dame de Sion, Palatul Episcopal).

În Transilvania, spiritualitatea a continuat să evolueze într-un mediu multicultural, format din cele șase mari culte: romano-catolic (49 %), lutheran (7 %), calvin (14 %), greco-catolic (11%), ortodox (13 %) și mozaic (5%). Pentru greco-catolici lumina a venit de la Blaj, unde în anul 1861 a luat ființă Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, în frunte cu Mitropolitul Alexandru Sterca Șuluțiu. Apoi, prin truda Mitropolitului Ioan Vancea s-au organizat 300 de școli elementare confesionale. Biserica ortodoxă s-a organizat la Sibiu, în jurul Mitropolitului baron Andrei Șaguna și a Gimnaziului de Religie Ortodoxă din Brașov. Începând cu anul 1854 au fost organizate pentru români 800 de școli primare confesionale, având ca instrument de propagandă revista "Lumina", redenumită apoi "Biserica și Școala" (1874-1979). Cultul mozaic a ridicat sinagogi la: Arad, Alba Iulia, Bistrița, Lugoj, Făgăraș, Carei, Baia Mare, Satu Mare, Sighetul Marmăției, Caransebeș, Târgu Mureș, Cluj, Deva, Medias, Orăștie, Șimleu Silvaniei, Sibiu și Timișoara. Flacăra credinței romano catolice a fost întreținută de călugărițele ursuline din Sibiu și Oradea și de fiicele carității ale Sfântului Vincent din Oradea. Cultul Lutheran și-a strâns răndurile în jurul Episcopului Georg Daniel Teusch de la Catedrala Evanghelică din Sibiu, unde s-a organizat Seminarul Evanghelic și o Școală Evanghelică pentru Fete. Centrul de lumină pentru cultul reformat calvin s-a aflat la Cluj, în jurul Episcopului Peter Naghy, apoi a ginerelui său Samuel Szabo, ambii profesori la Colegiul Reformat. A urmat apoi Episcopul Szemerjai Szasz Domokos sub patronajul căruia s-au zidit 71 de biserici, 83 de școli și au fost renovate alte 92 de parohii. Facultatea de Teologie Reformată a luat ființă în anul 1895, la Cluj, în noul Palat al Institutului Teologic. Principalele edificii ridicate de diferitele culte religioase au fost: Alba (Catedrala Sf Treime, Biserica Evanghelică Mănărade, Biserica Romano Catolică Roșia Montană, Biserica Teiuș), Arad (Academia Teologică, Catedrala Sf Ioan, Clădirea Diacezanei, Biserica Romano Catolică Arad, Biserica Romano Catolică Vinga), Bihor (Institutul Sfântul Vincențiu, Biserica Romano Catolică, Capela Sf Ladislau, Mănăstirea Ursulinelor, Seminarul Greco Catolic, Mănăstirea Romano Catolică Imaculata Concepție, Palatul Episcopiei Greco Catolice, Biserica Evanghelică Oradea, Parohia Ortodoxă Groși, Biserica Săcuieni), Bistrița (Biserica Evanghelică, Gimnaziul Evanghelic Bistrița, Biserica Chiraleș, Biserica Dorolea, Biserica Dumitra, Biserica Malin, Gimnaziul Greco Catolic Năsăud, Biserica Posmuș, Biserica Săsar, Biserica Teaca, Biserica Vermeș), Brașov (Casa parohială Bartholomeu, Biserica Sf Treime Brașov, Capela Inima Reginei Maria Bran, Casa parohială Poiana, Biserica Zărnești), Caraș Severin (Biserica Evanghelică Reșița, Biserica Anina, Casa Diocezană Caransebeș), Cluj (Liceul Unitarian, Catedrala Ortodoxă, Arhiepiscopia Ortodoxă, Tipografia Liceului Reformat, Statusul Romano Catolic, Biserica Reformată Cluj, Biserica Ortodoxă Câmpia Turzii, Biserica Unitariană Chidea, Biserica Feiurdeni, Biserica Romano Catolică Mihai Viteazul), Covasna (Biserica Unitariană Aita Mare, Biserica Unitariană Arcuș, Biserica Unitariană Belin, Biserica Dobrușeni), Harghita (Gimnaziul Unitarian Cristuru Secuiesc, Casa parohială Joseni, Biserica Lăzărești, Biserica Unitariană și Gimnaziul Catholic Odorheiu Secuiesc, Capela Tulgheș, Capela Valea Rece, Biserica Voșlobeni), Hunedoara (Biserica Reformată Deva, Biserica Clopotiva, Biserica ortodoxă, Biserica Reformată, Biserica Romano Catolică, Catedrala Sfinții Împărați Hunedoara, Biserica Leauț, Biserica Uibărești), Maramureș (Biserica

Luterană, Episcopia Greco-Catolică, Palatul Episcopal și Biserica Sf Dumitru Baia Mare, Biserica Reformată Baia Sprie, Biserica Berchez, Biserica Cărbunari, Biserica Coștiui, Biserica Fericea, Biserica Săcel, Biserica Seini, Casă parohială Sighetu Marmației, Biserica Șișești, Biserica Ortodoxă, Biserica Romano Catolică Șomcuta Mare, Biserica Trestia), Mureș (Casa de Cultură Evreiască, Biserica Buna Vestire Târgu Mureș, Biserica Bordoșiu, Biserica Chinari, Biserica Dedrad, Biserica Gorenii, Biserica Herepea, Biserica Petea, Biserica Rigmani, Biserica Senereuș, Biserica Reformată Târnăveni, Biserica Vălenii), Satu Mare (Palatul Episcopiei Romano Catolice, Biserica Sf Arhangheli, Biserica Calvaria, Biserica Adormirea, Liceul Reformat, Biserica Hildegarda Satu Mare, Biserica Aciua, Biserica Amați, Biserica Apa, Biserica Bixad, Protopopiatul Ortodox și Casa Comunitară Sf Ladislau Carei, Biserica Cărășeu, Biserica Craidorolț, Biserica Moșișeni, Biserica Racșa), Sălaj (Biserica Adormirea, Biserica Romano Catolică, Protopopiatul Ortodox, Biserica Reformată, Colegiul Reformat Zalău, Biserica Șamsud, Biserica Reformată Tetișu, Biserica Reformată Zimbor), Sibiu (Biserica Minorităților, Mănăstirea Franciscană, Mănăstirea Ursulinelor, Mitropolia Ardealului Ortodoxă, Facultatea de Teologie, Catedrala Sf Treime, Biserica Sf Petru și Pavel Sibiu, Biserica Boița, Biserica Chirpăr, Biserica Dobârca, Biserica Slimnic), Timiș (Liceul Piarist, Catedrala Mitropolitană, Biserica Sf Ilie Timișoara, Biserica Bobda, Biserica și Parohia Evanghelică Luterană, Biserica Periam, Biserica Teremia). La 1 Aprilie 1919 s-a introdus în întreaga Românie Calendarul Gregorian. În anul următor, Arhiepiscopul de Alba Iulia Vasile Suciuc a fost înălțat ca Mitropolit al Bisericii Române Unite cu Roma iar Nicolae Bălan a fost înălțat Mitropolit al Ardealului. La Blaj a luat ființă Congregația Surorilor Maicii Domnului pentru a ocroti copii rămași orfani în timpul războiului.

Cadrul legislativ pentru tânărul stat al României și-a început reorganizarea la 1 Iulie 1866, când Adunarea Constituantă a votat proiectul pentru noua Constituție, alcătuită după cea Belgiană. Prin noul act fundamental, România a devenit o monarhie ereditară, în care puterea legislativă era condusă de un Parlament bicameral (Senat și Camera Deputaților) iar puterea executivă era administrată de un Guvern în frunte cu un prim ministru. Potrivit noii legi, Regele numește și revocă miniștrii, acordă grațieri și amnistii, numește toate funcțiile publice, bate monedă, este comandant suprem al armatei, acordă distincții și decorații, are dreptul să dizolve Parlamentul, are drept de veto în orice chestiune. Parlamentul propune și aprobă legi, discută bugetul, supraveghează activitatea Guvernului. Puterea Judecătorească este formată din: Înalta Curte de Justiție și Casație, Curți de judecată și Tribunale. În ce privește drepturile cetățenești, noua constituție a legiferat: libertatea conștiinței, libertatea învățământului, libertatea presei, libertatea întrunirilor și a asocierilor. Constituția din anul 1866 a fost apoi reconfirmată și modernizată la 27 Martie 1923, când noul act constituant a legiferat structura organizatorică a României Mari, cu teritoriul reîntregit. Pentru noile instituții, s-au alocat fonduri și s-au ridicat noi sedii. În Țara Românească principalele edificii noi au fost: București (Palatul Justiției, Palatul Ministerului Cultelor, Palatul Ministerului Agriculturii, Palatul Ministerului Lucrărilor Publice, Judecătoria Ocolului 1, Primăria Sectorului 1, Palatul Monopolurilor Statului, Banca Națională a României, Creditul Rural, Palatul Bursei, Banca Franco Română, Banca Comercială, Banca de Comerț Exterior, Banca Marmorosh, Banca Chrissoloveni, Banca Agricolă, Banca Creditul Român), Argeș (Vechea Prefectură, Primăria Veche, Tribunalul și Palatul Finanțelor Publice Pitești, Prefectura, Poliția, Administrația Financiară și Tribunalul Câmpulung, Primăria Curtea de Argeș, Primăria Pietroșani), Brăila (Palatul Administrativ și Judecătorească, Palatul Agriculturii, Banca Agricolă, Casa Societății de Asigurări, Societatea Română de Asigurări), Buzău (Tribunalul Județean, Primăria Pietroasele, Primăria Râmnicu Sărat, Banca Comercială Română), Călărași (Primăria, Administrația Financiară, Judecătoria, Prefectura, Arhivele Statului, Tribunalul), Dâmbovița (Tribunalul, Primăria, Poșta, Banca Grigorescu, Banca

Națională Târgoviște, Primăria Dragodana, Primăria Fieni, Primăria Ungureni), Dolj (Palatul de Justiție, Banca Comerțului, Societatea de Telefoane, Banca Națională), Giurgiu (Prefectura, Primăria, Tribunalul, Poliția Municipală, Banca Națională, Pretura, Poșta Giurgiu, Primăria Bulbucata, Primăria Valea Drăganului), Gorj (Prefectura, Palatul Finanțelor), Ialomița (Primăria Slobozia, Primăria Perieți), Mehedinți (Tribunalul Județean, Direcția Taxe și Impozite, Banca Pireus), Olt (Primăria, Judecătoria, Bancă, Registrul Comerțului Slatina, Judecătoria, Primăria, Poșta, Vama Corabia, Banca Populară, Pretura Plășii și Primăria Drăgănești Olt), Prahova (Palatul Justiției, Administrația Financiară, Banca Națională Ploiești, Penitenciarul Doftana), Teleorman (Primăria Bragadiru, Primăria Cosmești, Primăria Dobrotești, Primăria Drăcșani, Primăria Mavrovin, Primăria Măgura, Primăria Piatra, Judecătoria și Primăria Segarcea Deal, Primăria Siliștea, Casa Prefectului, Tribunalul și Banca Națională Turnu Măgurele), Vâlcea (Judecătoria, Tribunalul, Primăria, Poșta). În Moldova au luat ființă următoarele noi sedii și instituții: Iași (Palatul Administrativ, Casa Asigurărilor de Sănătate, Procuratura, Sediul Banc Post, Starea Civilă, Tribunalul Judecătorului Sindic, Vama, Palatul Telefoanelor, Administrația Financiară, Banca Națională), Botoșani (Palatul de Justiție, Banca Națională, Prefectura și Vama Botoșani, Primăria Dorohoi, Primăria Flămânzi), Suceava (Prefectura și Tribunalul Suceava, Prefectura, Primăria și Banca Comercială Câmpulung Moldovenesc, Primăria și Judecătoria Gura Humorului, Prefectura, Primăria, Judecătoria și Banca Comercială Rădăuți, Primăria, Vama și Poșta Vatra Dornei), Neamț (Tribunalul, Jandarmeria, Poșta și Banca Națională Piatra Neamț, Poliția și Poșta Roman, Pretura și Poșta Târgu Neamț), Bacău (Palatul Administrativ și Arhivele Statului Bacău, Primăria Răcăciuni, Primăria Slănic Moldova), Vaslui (Palatul Justiției, Sala Curții cu Juri, Banca Populară, Banca Tutovei, Banca Națională Bârlad, Camera Agricolă, Banca Națională și Judecătoria Huși, Tribunalul și Banca Albina Fălcu), Vrancea (Prefectura, Tribunalul, Camera de Comerț și Banca Națională Focșani, Primăria Adjud, Primăria Odobești), Galați (Palatul Justiției, Palatul Administrativ, Banca Națională, Palatul Poștei, Palatul Comisiei Europene a Dunării Galați, Primăria, Tribunalul Administrația Financiară, Banca Sindicatul Agricol și Banca de Scont Tecuci). În Dobrogea, Justiția și Administrația s-au întărit prin: Constanța (Prefectura, Tribunalul, Palatul Comunal, Bursa, Oficiul de Telefoane, Poșta, Banca) și Tulcea (Notariatul de Stat, Jandarmerie, Banca Națională, Poșta, Administrația Pescăriei Statului Tulcea, Palatul Comisiei Europene a Dunării Sulina).

Până în anul 1918, Transilvania s-a bucurat de un climat legislativ asemănător: monarhie, parlament bicameral, guvern independent, Curte Supremă de Justiție (Tabula Regia Iudiciara), Tribunale teritoriale și municipale (Table Regale). Dintre cei 369 de parlamentari, 205 aveau titlu nobiliar ereditar iar 83 erau membri ai înaltului cler. Restul de 81 membri au fost aleși pe viață, dintre fruntașii obștei. Toate sediile centrale se găseau în Ungaria, unde orașele Buda și Pesta situate pe cele două maluri ale Dunării s-au unit pentru a forma Budapesta, un oraș cu o populație de 280 000 de locuitori. Administrația era condusă prin Ministerul de Interne principalele instituții nou formate fiind Parchetul, Notariatul Public și Curtea Administrativă. Cea mai semnificativă reformă economică a constat din creșterea impozitului pe terenul agricol, cu 30 %, urmată de o creștere a bugetului cu 330 %. După anul 1918, Justiția și Administrația s-au încadrat armonios în noul cadru organizatoric oferit de România Mare, singurele diferențe semnificative fiind cele de ordin lingvistic. Principalele edificii noi ale instituțiilor juridice și administrative au fost: Alba (Prefectura Alba Iulia, Primăria și Poșta Sebeș), Arad (Palatul Justiției, Casa Vămii, Societatea Bancară Victoria, Palatul Băncii Naționale Arad, Palatul Cendad, Prefectura, Palatul Administrativ, Trezoreria și Banca de Credit Lipova), Bihor (Palatul de Justiție Oradea, Primăria Salonta), Bistrița (Casa de Economii), Brașov (Prefectura, Camera de Comerț, Palatul Poștelor, Banca Națională Sătească,

Casa Comunală Cristian, Prefectura și Banca Națională Făgăraș), Caraș Severin (Palatul Cultural, Administrația Comunală, Poliția, Poșta Reșița, Direcția Minelor și Asociația Cooperatistă Anina, Primăria Bocșa, Sediul Comitatului, Judecătoria, Casa Orașului, Casa grănicerilor, Palatul Comunității de Avere și Poșta Caransebeș, Prefectura și Banca Oravița), Cluj (Prefectura, Tribunalul, Administrația Financiară, Poșta, Regionala CFR, Camera de Comerț și Industrie, Banca Alpha, Institutul de Igienă și Banca Națională Cluj, Centrul Civic și Clubul Muncitoresc Câmpia Turzii, Primăria Dumbrava, Prefectura Turda), Covasna (Sediul Scaunelor Sfântu Gheorghe, Primăria Aita Mare, Vama Oituz, Organizația Meșteșugărească Târgu Secuiesc), Harghita (Primăria, Tribunalul și Banca Națională Miercurea Ciuc, Tribunalul Cristuru Secuiesc, Tribunalul și Cooperativa de Credit Gheorgheni, Sediul Comitatului Odorheiu Secuiesc), Hunedoara (Palatul Administrativ, Banca Dacia, Banca de Investiții Deva, Societatea Mica Brad, Pretura Dobra, Banca Ardeleană Orăștie, Sediul Societății de Tracțiune Automobila - SAR- și Sediul Sindicatului Minier Petroșani), Maramureș (Judecătoria Baia Mare, Prefectura Dragomirești, Primăria, Tribunalul, Închisoarea, Judecătoria, Poșta, Banca Albina, Banca Maramureșeană, Banca Economică, Banca Națională și Banca Sătmăreană Sighetul Marmăției, Poșta Șișești, Tribunalul, Sediul Districtului și Banca Chioreană Șomcuta Mare, Primăria Târgu Lăpuș, Primăria Vișeu de Sus), Mureș (Palatul Prefecturii, Palatul Justiției, Primăria, Palatul Culturii, Camera de Industrie și Comerț, Palatul Pensionarilor, Cămin de Bătrâni, Cămin pentru Ucenici și Banca Albina Târgu Mureș, Judecătoria Miercurea Nirajului, Parchetul, Primăria, Asociația Breslașilor și banca Agricolă Sighișoara, Sediul Comitatului și Banca Vulturul Târnăveni), Satu Mare (Prefectura, Palatul Justiției, Palatul CFR, Poșta și Banca Națională Satu Mare, Judecătoria, Poliția, Casa Comunitară Sf Ladislau, Banca Albina și Banca Agricolă Carei), Sălaj (Prefectura, Clădiri Administrative și Banca Zalău, Banca Sylvania Șimleul Silvaniei), Sibiu (Tribunalul, Banca de Credit, Asociația Meseriașilor și Palatul Poștelor Sibiu, Primăria Merghindeal), Timiș (Palatul Dicasterial, Palatul Vechii Prefecturi, Institutul de Igienă și Cămine Muncitorești Timișoara).

Creșterea densității populației din centrele urbane a impus dezvoltarea unor măsuri din ce în ce mai severe, pentru a putea asigura climatul necesar unei conviețuiri civilizate. Printre primele măsuri organizatorice s-a aflat înființarea unor școli, de toate gradele, cu accent special asupra școlilor primare. Emanciparea culturală a unor pături sociale din ce în ce mai largi a condus spre revoluția culturală a burgheziei orășenești, terminată prin abolirea statului feudal și coagularea statului burghezo-moșieresc. Epoca de formare a Regatului României s-a suprapus astfel peste perioada de vârf a expansiunii sistemului de educație și învățământ. Legea Instrucțiunii Publice din anul 1864 a format cele trei mari cicluri de învățământ: primar, secundar și superior, precum și instrumentul legislativ pentru finanțarea lor de către Stat. Au urmat apoi: Regulamentul de ordine și disciplină pentru licee și gimnazii (1866) și cel pentru școlile primare (1870). Primul program național pentru construirea de spații adecvate școlarizării, cu fonduri guvernamentale, a fost inițiat după anul 1880, prin Ministrul Educației de atunci, profesorul Spiru Haret. Cu o medie generală de 82 elevi la un profesor, rata alfabetizării a crescut în mediul urban până la 80-85 %, iar în mediul rural a fost în jur de 25-30 %. Organizarea învățământului superior s-a făcut prin cele două Universități, din Iași (1860) și București (1864). Oamenii de litere au format societăți literare și culturale, culminând în anul 1867 prin Societatea Academică Română, cu 23 membri din toate ținuturile românești: Principatele Unite (7), Transilvania (4), Basarabia (4), Bucovina (2), Banat (2), Macedonia (2), Maramureș (1). Ministerul Instrucțiunii Publice a luat ființă în anul 1867 ca departament al Ministerului Cultelor. În cursul deceniilor ministrul a fost condus de personalități de marcă ale culturii noastre, precum: A. Odobescu, D. Bolintineanu, C.A. Rosetti, Titu Maiorescu, V. Conta, Take Ionescu, Spiru Haret, I.G. Duca, O.

Goga, N. Iorga. Efortul edilitar comandat de acest minister a fost și el semnificativ. În cele câteva decenii de hegemonie monarhică, s-au zidit sute de școli. Multe dintre acestea au fost declarate monument istoric, după cum urmează. Țara Românească: București (Școlile Primare Ienăchiță Văcărescu, Universitatea, Școala Comercială Krețulescu, Liceul Industrial Timpuri Noi, Facultatea de Medicină, Școala Centrală de Fete, Facultatea de Medicină Veterinară, Colegiul Matei Basarab, Universitatea Spiru Haret, Universitatea de Arhitectură, Școala Comercială, Liceul Dimitrie Cantemir, Facultatea de Drept, Institutul de Cercetări Agronomice, Liceul Emil Racoviță, Academia de Înalte Studii Militare, Școala Politehnică, Școala de Meserii, Colegiul Mihai Viteazul, Academia de Studii Economice, Liceul Gheorghe Șincai, Conservatorul Ciprian Porumbescu, Liceul Economic), Argeș (Liceul I.C. Brătianu, Institutul Pedagogic, Liceul Zinca Golescu, Școala Comunității Evreiești, Școala Nicolopol Pitești, Școala Normală, Liceul de Fete și Liceul Dinicu Golescu Câmpulung, Școala Agricolă și Liceul Industrial Topoloveni, Școala Carol I Curtea de Argeș, Școlile: Dragoslavele, Piteroșani, Stănești), Brăila (Școala de Băieți, Casa Învățătorilor, Colegiul Nicolae Bălcescu, Școala Sandu Aldea, Liceul de Fete, Școala Normală de Fete, Școala Spiru Haret, Școala Grecească), Buzău (Colegiul B.P. Hașdeu, Colegiul Mihail Eminescu, Liceul Pedagogic Spiru Haret, Școala Generală Buzău, Liceul Alexandru Vlahuță Râmnicu Sărat), Călărași (Școala Comercială, Școala Primară de Fete, Liceul Știrbei Vodă Călărași, Liceul Oltenița), Dâmbovița (Liceul Ienăchiță Văcărescu, Liceul Carabela, Școala de Cavalerie Târgoviște, Liceul Agricol Găești, Școlile: Băleni, Dora Dalles Bucșani, Dărmănești, Dealu Mare, Fieni, Răzvad, Râncăciiov, Viforâta), Dolj (Școala Normală de Băieți, Institutul Javet, Școala Centrală de Fete, Liceul Carol I, Școala Oteteleșteanu, Școala Obedeanu Craiova), Giurgiu (Liceul Ion Majorescu, Școala Ion Zalomit, Institutul de Fete, Școala Comercială Giurgiu, Școala de Fete Bolintin Deal, Școlile: Băleanu, Bucșani, Bulbucata, Călugăreni, Cucuruzu, Ghimpați, Valea Drăganului), Gorj (Școala Normală, Colegiul Tudor Vladimirescu Târgu Jiu, Școala Bălcești, Școala Peșteana Jiu), Ialomița (Școala Agricolă Armășești, Școlile: Slobozia, Fetești), Mehedinți (Grupul Școlar Domnul Tudor, Liceul Traian, Colegiul Universitar, Facultatea de Geografie, Școala Generală 1, Școala Generală 2, Școala Generală 3 Drobeta Turnu Severin, Grupul Școlar Industrial Colibași), Olt (Liceul Radu Greceanu, Școala de Băieți Slatina, Școala de Băieți și Casa Elevilor Caracal, Grădinița și Casa de Copii Corabia, Școlile: Bălănești, Drăgănești Olt, Izvoru, Stoicănești), Prahova (Liceul Sf Petru și Pavel, Gimnaziul Sf Petru și Pavel, Școala Superioară de Comerț, Căminul Învățătorilor Ploiești, Școala Bușteni, Universitatea Populară și Școala Regina Maria Vălenii de Munte), Teleorman (Liceul Unirea, Liceul Haralambie și Școala nr 1 Turnu Măgurele, Liceul Agricol și Școala Veche Alexandria, Școala de Meserii Segarcea, Școlile: Băneasa, Blejești, Butculești, Buzescu, Drăcșani, Mavrovin, Nanov, Olteni, Piatra, Prunaru, Silișteea), Vâlcea (Colegiul Alexandru Lahovari Râmnicu Vâlcea). Dobrogea: Constanța (Colegiul Pedagogic, Colegiul Mihail Eminescu, Școala de Marină Constanța, Școala Hârșova, Seminarul Musulman Medgidia), Tulcea (Liceul Spiru Haret și Școala Turcească Tulcea, Școala Măcin). Moldova: Iași (Universitatea, Inspectoratul Școlar, Casa Corpului Didactic, Școala de Arte și Meserii, Liceul Național, Școala Pedagogică, Colegiul Național, Școala Generală Carol I, Școala Carmen Sylva, Conservatorul de Muzică, Școala Gheorghe Asachi, Grădinița Iași, Școala Hârlău, Școala de Fete Târgu Frumos), Botoșani (Liceul Economic, Grupul Școlar Agricol, Școala de Fete, Liceul Carmen Sylva, Liceul A.T. Laurian, Școala Generală nr 4 Botoșani, Liceul Gheorghe Ghica și Școala de Băieți Dorohoi, Liceul Bașotă Pomârla), Suceava (Liceul Ștefan cel Mare Suceava, Colegiul Hurmuzachi, Școala Generală nr 1, Școala Generală nr 2, Școala Generală nr 3 Rădăuți, Liceul Lațcu Vodă Siret, Școlile: Câmpulung Moldovenesc, Dorna Căndrenilor, Fălticeni, Holdița), Neamț (Liceul de Artă, Liceul Calistrat Hogaș, Colegiul Petru Rareș, Colegiul Tehnic Piatra Neamț, Liceul Roman Vodă, Gimnaziul Roman Vodă, Școala Normală, Școala Armenească, Școala de Arte și Meserii, Școala nr 1, Școala nr 3, Gimnaziul Regina Maria Târgu Neamț, Școlile: Sabasa, Vânători Neamț), Bacău (Colegiul Vasile Alecsandri, Colegiul Ferdinand I, Școala Comercială, Școala Normală de Fete, Școala Populară de Artă, Școala generală, Grădinița Bacău, Școala de Băieți Moinești, Școlile: Buda, Cleja, Colonești, Comănești, Drăgești, Găiceanca, Gârleni, Leontinești, Măgura, Nicolae Bălcescu, Oncești, Orbeni, Pâncești, Poduri, Pustiana, Răcăciuni, Sascut, Tescani), Vaslui (Gimnaziul Mihail Kogălniceanu, Școala de Băieți Vaslui, Liceul de Fete, Liceul de Băieți, Școala Profesională de Fete, Școala Vasile Pârvan, Școala Primară de Fete și Băieți, Școala nr 3 Bârlad, Liceul Cuza Vodă și Școala de Băieți Huși), Vrancea (Colegiul Unirea și Școala Comercială Focșani), Galați (Casa Corpului Didactic, Liceul Israelit, Școala Spiru Haret, Școala Specială Galați, Școala de Subofitieri Tecuci, Școlile: Fărțănești, Independența, Lunca, Tecuci). În Moldova de peste Prut funcționau 598 de școli cu 29 065 elevi. Printre acestea erau școli gratuite lancasteriene, școli primare rusești și școli mănăstirești.

În Transilvania, primele școli superioare au fost Gimnasium Academicum din Sibiu (1578) și Academia Claudiopolitană Iezuită (1581). În Regatul Ungariei, primele universități feudale au fost cele din Pecs și Obuda (secolul XIV), urmate de Academia Istropolitană Pozsony (1565). Universitatea Nagyszombat (Trnava), fondată de Cardinalul Peter Pazmany în anul 1635, a fost transferată în anul 1770 la Buda sub numele de Univesitatea Regală din Pesta, apoi în anul 1873 a fost redenumită Universitatea Budapesta. Academia Ungariei s-a format în anul 1825, sub denumirea de Societate a Învățaților, în jurul istoricului Jozsef Teleki. Primul sediu al Academiei a fost inaugurat în anul 1865. Reorganizarea învățământului a început în anul 1868, prin Legea Educației, promulgată de baronul Josef Eotvos, Ministru al Învățământului și Președinte al Academiei Ungare. Potrivit noii legi, învățământul primar a devenit obligatoriu pentru toți copiii cu vârste între 6 și 15 ani. Ca rezultat, în următoarele patru decenii, rata analfabetismului a scăzut de la 64 % la 31 %. Legea pentru învățământul secundar a fost votată în anul 1883, iar cea pentru grădinițe în anul 1891. După modelul Germaniei, educația elementară se putea completa prin gimnaziu de 8 ani, educație vocațională opțională sau studii universitare. Universitatea Regală Franz Josef din Cluj a luat ființă în anul 1872, aproape simultan cu Universitatea Politehnică din Pesta și Universitățile din Debrecen, Pozsony și Bratislava. La Oradea a luat ființă Facultatea de Drept iar la Târgu Mureș Facultatea de Medicină (1909) și o Școală Superioară (1903). După anul 1921 facultatea a fost transformată în Academia de Drept, la Cluj s-a format Institutul Politehnic, iar la Timișoara au luat ființă Școala Politehnică și Facultatea de Mecanică. În toate școlile de Stat, limba maghiară era disciplină obligatorie, dar în școlile confesionale limba de predare era cea a enoriașilor (maghiară, română sau germană). Pentru românii ortodocși, lumina a venit de la Sibiu, unde Mitropolitul Andrei Șaguna a organizat Seminarul Andreian, iar absolvenții acestei școli au organizat apoi peste 800 de școli confesionale. Prin truda Mitropolitului Ioan Vancea s-au organizat alte peste 300 de școli, greco-catolice, tot cu predare în limba română. Ca urmare, în Transilvania funcționau 2756 de școli cu predare în limba română, față de cele 2505 școli românești din Regatul României. În total, în Regatul Ungariei erau deschise 14 000 de școli elementare, 172 gimnazii și 350 școli superioare, având limba Maghiară ca limbă principală de studiu. După Marea Unire, învățământul s-a desfășurat în aceleași coordonate, cu diferența că limba principală de predare a devenit limba română. Dintre noile sedii construite sub hegemonia celor două monarhii, au fost încadrate ca monument istoric următoarele: Arad (Colegiul Moise Nicoară, Școala Normală de Fete, Gimnaziul de Băieți, Gimnaziul de Fete, Școala Generală nr 2, Școala de Arte și Meserii Arad, Școala Lipova), Bihor (Școala de Cadeți, Colegiul Emanoil Gojdu, Liceul Greco Catolic, Școala de Jandarmi Oradea, Școala de Fete și Colegiul Samuil Vulcan Beiuș), Bistrița (Școala Regească de Stat, Școala de Fete, Gimnaziul evanghelic Bistrița, Gimnaziul Greco Catolic, Școala Normală Năsăud, Școala Comlod), Brașov (Școala Românească și Școala Confesională Cristian, Școala Normală Făgăraș, Școala Germană Vulcan), Caraș Severin (Școala Siderurgică, Școala Pittner, Școala Generală Reșița, Liceul Traian Doda, Școala de Matematică și Școala Generală Caransebeș, Școala Militară, Școala Normală și Gimnaziul de Fete Oravița, Școala cu Troiță Oțelul Roșu), Cluj (Universitatea, Institutul Politehnic, Facultatea de Filologie, Institutul de Istorie, Institutul de Igienă, Liceul Unitarian, Liceul Emil Racoviță Cluj, Liceul Petru Maior și Grădinița Gherla), Covasna (Colegiul Szekely Miko, Școala Reformată, Gimnaziul Reformat de Fete, Școala Normală de Fete, Școala de Stat, Orfelinatul de Băieți și Școala Confesională Sfântu Gheorghe, Școala Pedagogică Târgu Secuiesc, Școala Voinești), Harghita (Liceul și Școala Confesională Miercurea Ciuc, Gimnaziul Unitarian Cristuru Secuiesc, Liceul Gheorgheni, Liceul, Liceul Reformat, Gimnaziul Catolic, Școala Normală, și Școala Agricolă Odorheiu Secuiesc, Școlile: Bilbor, Siculeni), Hunedoara (Orfelinat și Școala de Fete Deva, Colegiul Național Brad, Colegiul Național Brătianu și Școala Generală Hațeg, Școala de Ucenici Hunedoara, Gimnaziul Românesc

și Școala Generală Orăștie), Maramureș (Colegiul Național, Școala Confesională, Școala nr 2, Școala nr 3 Baia Mare, Școala Generală Baia Sprie, Școala Confesională Seini, Liceul Dragoș Vodă, Liceul Ukrainian, Școala Normală și Școala Generală Sighetul Marmăției, Gimnaziul Vișeu de Sus, Școlile: Mocira, Seini, Tăuții Măgheruș, Târgu Lăpuș), Mureș (Facultatea de Medicină, Liceul Papiu Ilarian, Liceul Bolyai Farkas, Școala Militară, Școala Superioară, Liceul Confesional, Grădinița Târgu Mureș, Liceul Josef Haltrich și Liceul Sighișoara, Școala de Cooperație Târnăveni), Satu Mare (Liceul Reformat, Școala Generală 5, Grădinița Samus, Colegiul și Internatul Pazmany Satu Mare), Sălaj (Colegiul Reformat și Școala de Fete Zalău, Școala de Arte și Meserii Hida, Școala Gimnazială Șimleu Silvaniei), Sibiu (Școala Românească și Grupul Școlar Independența Sibiu, Școlile: Alma, Rășinari), Timiș (Facultatea de Mecanică, Cămine Studentești, Școala Superioară de Comerț, Institutul de Igienă, Liceul Piarist, Liceu, Școala de Fete Timișoara, Școala de Agricultură Sânicolau Mare).

Regatul României și-a început viața materială cu o economie eminentamente agrară. După anul 1918, prin întregirea teritorială, suprafața totală a României a atins cifra maximă de 29,5 milioane de hectare, dintre care 10 milioane de hectare de teren arabil, 6,5 milioane hectare de păduri, 3 milioane hectare de pășuni și 1 milion de hectare viță de vie. Principalele culturi erau cele de grâu, secară, ovăz, porumb, mei și hrișcă. Cu o producție medie de circa o tonă la hectar, cerealele reprezentau principala resursă economică, cu o producție record de 13,7 milioane de tone în anul 1922. Pentru comparație, cifra record a producției obținută la plantele tehnice a fost de 1,5 milioane de tone în anul 1926. Fânățele și nutrețul mai adăugau alte circa 0,5 milioane de tone anual, atingând în anul 1938 cifra record de 1,5 milioane de tone. Cea mai bună producție la grâu a fost în anul 1938, cu 2000 kg la hectar și un preț mediu de 4,40 lei la kilogram. Cel mai slab an a fost anul 1934, cu o producție medie de 500 kg la hectar. Creșterea animalelor era dominată de ovine, cu 10-15 milioane de capete, urmată de bovine cu 5 milioane de capete, porcine cu 3-4 milioane de capete și cabaline cu 2-3 milioane de capete. În medie se creșteau cam 2 animale mari / cap de locuitor. Mai mult de 80 % din populația țării era implicată într-un fel sau altul în economia agricolă, dar 60 % dintre țărani dețineau mai puțin de 5 hectare și mai puțin de 5 vite. În perioada interbelică ziua de muncă era plătită cu 25-35 lei bărbații, 15-25 lei femeile și copiii, cu transport și masă gratuite. Ziua de muncă cu carul se plătea cu 70 de lei, iar cea cu doi boi de plug se plătea cu 60 de lei. Germeții infrastructurii industriale și apoi cei ai primelor producții industriale au apărut aproape exclusiv prin infuzie de capital străin. Principalii investitori au fost: Germania (35 %), Marea Britanie (25 %), Olanda (13 %), Franța (10 %), SUA (5,5 %), România (5 %). Între anii 1862-1863 au fost inventariate 12 867 unități productive, dintre care 9527 industrie alimentară, 1322 materiale de construcții, 879 textile, 627 ceramică și sticlă, 233 tăbăcărie, 220 industrie chimică, 33 hârtie, 8 prelucrarea metalelor. Valoarea totală a producției era de circa 90 milioane lei, dintre care 80 milioane din industria alimentară. Majoritatea acestor unități erau ateliere și manufacturi rurale, cu o medie de 2,2 lucrători per unitate. Doar 51 dintre unități erau fabrici de dimensiuni mari. Ca forță motrice, doar 2 % dintre unități utilizau forța aburului, restul fiind instalații hidraulice (64 %), eoliene (26 %) sau cu tracțiune animală (8 %). În următoarele două decenii, valoarea totală a producției industriale a crescut la 380 milioane de lei, dintre care 192 milioane din industria casnică și 118 milioane din cea meșteșugărească. După anul 1886, un impresionant avânt l-a avut industria chimică, prin apariția rafinăriilor de petrol. Prima lege protecționistă pentru încurajarea industriei autohtone s-a votat în anul 1887, pentru a impune un capital minim de 50 000 lei și cel puțin 25 lucrători. Ca urmare, în următorii 30 de ani s-au format 769 de întreprinderi mari, dintre care 330 materiale de construcții, 158 industrie alimentară, 143 industrie textilă, 95 industrie chimică. La începutul secolului XX

existau 62 000 de întreprinderi, dintre care 625 unități mari. Personalul administrativ și tehnic din industria mare era format din 1268 români și 633 străini, pentru cei 29 193 muncitori români și 6 438 muncitori străini. După anul 1920 au fost inventariate în total 86 000 de întreprinderi, iar în următorul deceniu cifra acestora s-a triplat. Doar 8 dintre acestea aveau mai mult de 500 lucrători, din totalul celor circa 250 000 de muncitori. Apoi, prin Legea Minelor, din anul 1924, toate drepturile de proprietate asupra subsolului au fost rezervate de către Statul Român, pentru a descuraja extracțiile petroliere și miniere cu capital străin. Pentru finanțarea activităților s-au format 146 de societăți pe acțiuni, dintre care 32 în industria petrolieră, 20 în cea forestieră și 35 pentru industria alimentară și textilă. Ponderea totală în economie în raport cu agricultura a crescut de la 2,5 % la 4,5 %. În ultimele două decenii, 1920-1940, producția industrială a atins cote maxime, anul de referință fiind anul 1938, cu o producție industrială totală de 69 206 milioane lei și 289.117 angajați. Cele 3767 de întreprinderi mari erau distribuite astfel: 974 industrie alimentară, 713, prelucrarea lemnului, 640 industrie textilă, 397 industrie chimică, 366 metalurgie și prelucrarea metalelor, 158 pielărie, 157 hârtie, 39 sticlă, 34 ceramică, 31 electrotehnică. Ca pondere economică în raport cu agricultura, valoarea totală a producției industriale a crescut de la 4,5 % la 7 %. În ansamblu, produsul intern brut pe cap de locuitor era în jur de 50-60 lei (1 leu din aur era egal cu 1 franc din aur), adică circa 1 leu pe săptămână. Din valoarea totală a economiei, Transilvania și Banatul au contribuit cu 42 %, Vechiul Regat cu 41 %, iar Basarabia și Bucovina cu restul de 17 %. Dintre noile sedii și instituții economice fondate în epoca monarhiei, au fost declarate monumente istorice următoarele: București (Magazinele Star&Cohn, Voaleta, La Fayette, Vulturul de Mare, Hala Obor, Hala Traian și Fabricile Luther, Bragadiru, Pâine, Țesături, Țevi, Uzinele Malaxa, Uzinele Chimice Române, Uzina Electrică Filaret, Sucursala Ford, Garaul Ciclop, Întreprinderea de produse ortopedice), Argeș (Fabrica de Butoaie, Hala de Carne Pitești), Brăila (Silozurile Anghel Saligny, Palatul Agriculturii, Banca Agricolă, Moara Violatos, Fabrica de Bere, Moara Likiardopulos), Buzău (Uzina Electrică, Moara Dâlma, Stațiunea Viticolă Pietroasele, Banca Comercială), Călărași (Școala Comercială, Moara Dunărea), Constanța (Silozurile Anghel Saligny), Dâmbovița (Fabrica de Sticlă, Uzina Electrică, Hidrocentrala și Uzina Electrică Dobrești, Întreprinderea Steaua Electrică Fieni, Țesătoria Pucioasa, Atelierele CFR Titu, Fabrica de Oxigen Ulmi), Dolj (Uzina Electrică, Hala Alimentară, Fabrica de Motoare Weichmann, Banca Comerțului, Magazinul Victoria, Fabrica Trailul, Fabrica Florica, Atelierele Brătășeanu), Giurgiu (Fabrica de Căramidă, Fabrica de Bere, Școala Comercială, Șantierul Naval, Atelierele Vechi, Uzina de Apă, Moara Varthiadi, Depozitul de Tutun), Gorj (Cooperativa Meșteșugărească), Ialomița (Moara Bordușani, Moara Fetești, Ferma Perieți), Ilfov (Turn de Apă), Mehedinți (Uzina de Apă, Sediul Hidroserv, Castelul de Apă, Complex Alimentar, Hala Radu Negru, Moara Bahna, Moara Colibași, Moara Dâlbocița, Moara Firizu, Moara Jidoșița, Moara Schitu de Jos, Moara Șușița), Olt (Castelul de Apă Slatina, Moara Băleasa, Magazin Caracal, Castel de Apă Poiana, Moara Radomirești, Moara Sprâncenata, Moara Văleni), Prahova (Halele Centrale, Fabrica de Hârtie, Blocuri muncitorești și Atelierele Mecanice Bușteni, Moara Drajna, Turnul de Apă Florești, Uzina Electrică Slănic), Teleorman (Hala Veche, Liceul Agricol, Moara Piatra, Moara Purani, Turn de Apă și Fabrica de Ulei Segarcea, Turn de Apă Turnu Măgurele), Tulcea (Fabrica de Mezeluri Teodorof), Vâlcea (Hală, Muzeul Podgoriei Drăgășani, Moara Surpatele, Joagăr Hidraulic, Moara, Piua și Dărac Vaideeni). Moldova: Iași (Uzina Electrică, Casa Meșteșugarilor, Fabricile de Țigarete, Bere, Tricotaje, Abator, Fabrica de Căramidă Ciurea, Atelierele CFR Pașcani), Botoșani (Liceul Economic, Grup Școlar Agricol, Camera de Comerț, Uzina Electrică, Hale de Carne în Botoșani și Ștefănești), Suceava (Banca Comercială, Cuptor de Var Dârmoxa, Moara Gura Humorului, Fierăstrău Hidraulic Ostra, Fabrica de Cherestea Putna, Banca Comercială, Uzina Electrică și Fabrica de Mobilă Rădăuți, Piua de Sumane Satu Mare, Piua de Sumane Vama), Neamț (Colegiul Tehnic, Casa Horticultorului Piatra, Ocolul Silvic Borca, Moara Dulcești, Hală Alimentară, Ocolul Silvic Sabasa), Bacău (Școala Comercială, Turnul de Apă, Moara Asău, Fierăstrău Hidraulic și Moara Ciugheș, Moara Hazaparu, Dârstă, Piuă și Vâltoare Dărmănești, Moara Lespezi), Vaslui (Turn de Apă Buhăești, Camera Agricolă Huși), Vrancea (Școala Comercială, Camera de Comerț, Tăbăcăria Nistor, Beciurile Odobești, Beciurile Panciu), Galați (Siloze Cereale, Pescăriile Statului, Moara Brăhășești), Transilvania: Alba (Moara Sebeș), Arad (Căminul Muncitorului, Turnul de Apă, Antrepozite, Fabrica Astra, Fabrica de Spirit, Cuptorul de Fier Moneasa, Cuptorul de Fier Zimbru), Bihor (Hala de Comerț, Magazin Sticlărie), Bistrița (Casa Meseriașilor Sași, Casa de Economii, Fântâna Mintiu), Brașov (Camera de Comerț, Moara Dumbrăvița), Caraș Severin (Fabrica de Locomotive, Școala Siderurgică, Laminor, Uzina Electrică, Cantina Muncitorească, Case pentru silvicultori și Moara Juracek Reșița, Colonia Steierdorf, Mina, Direcția Minelor, Uzinele de Fier, Centrala Termoelectrică, Fabrica de Șuruburi, Laminoare, Atelier Mecanic, Fabrica de Căramizi Refractare, Fabrica de Șuruburi și Asociația Cooperatistă Anina, Uzina Electrică Băile Herculane, Uzinele Dognecea, Mina Doman, Hidrocentrala Breazova, Magazine și

Uzina Hidroelectrică Caransebeș, Morile Borlovenii Noi, Bozovici, Cornereva, Eftimiu Murgu, Gârliște, Gâtnic, Gornea, Liborajdea, Mehadia, Oravița, Păltiniș, Pătaș, Prigor, Putna, Secu, Sichevita, Topleț), Cluj (Institutul Politehnic, Casa de Comerț și Industrie, Moara Bonțida, Moara Căpușul Mic, Clubul Muncitoresc Câmpia Turzii, Fabrica de Bere Turda), Covasna (Fabricile de Țesături, Tutun și Centrala Termică Sfântul Gheorghe, Moara Cernat, Ansamblul Tehnic Valea Zânelor, Morile Ghelnița, Lemnia, Ojdula, Valea Seacă), Harghita (Fabrica de Bere, Uzina Electrică și Moara Călugăreni, Stație Electrificazione Odorheiu Secuiesc, Mina Praid, Mina Vlăhița, Măcelăria Ditrău, Morile Cristuru Secuiesc, Lunca de Jos, Mădăraș, Mihăileni, Remetea, Sântimbru, Suseni, Tulgheș, Valea Rece, Joagăr Remetea, Sântimbru, Tulgheș, Voșlobeni, Cuptor de Var Tulgheș, Piua de Cergi Valea Rece, Cuptoare și Forjă Voșlobeni), Hunedoara (Uzinele Călan, Școala de Uncenici și Uzinele de Fier Hunedoara, Magazinul Vulcu Orăștie, Cartier Muncitoresc, Sediul S.A.R, Sediul Sindicatului Minier, Cazinou Muncitoresc Petroșani, Hidrocentrala Strei Sângeorgiu), Maramureș (Abator, Rezervor Apă, Magazin Central, Baia Mare, Atelier Mecanic, Oloinița, Întreprinderea de Drojdie și Moara Seini, Magazin, Fabrica de Perii, Fabrica de lapte, Banca Economică Sighetul Marmăției), Mureș (Ateliere, Muzeul Meseriilor, Uzinele Comunale, Stația de Epurare, Cămin Ucenici, Fabrica de Mobilă, Camera de Industrie și Comerț, Fabrica de Bere, Uzina Electrică și Depozitele Orașului Târgu Mureș, Banca Agricolă, Asociația Breslașilor, Uzina Electrică Sighișoara, Școala de Cooperație Târnăveni), Sibiu (Remiza de Locomotive, Asociația Meseriașilor, Ansamblul Textil Hidraulic Gura Râului), Timiș (Cămine Muncitorești, Turn de Apă, Abator, Școala Superioară de Comerț, Facultatea de Mecanică, Cămine Studentești și Cantină, Fabrica de Bere Timișoara, Stăvilă Coșteiu și Sânmihaiu, Școala de Agricultură Sânicolau Mare, Depozit de Cereale Lovrin).

Dezvoltarea economică a atras după sine un plan din ce în ce mai amplu de dezvoltare a infrastructurii urbane, în special prin palate și sedii administrative, dar și prin clădiri sau spații de utilitate publică: hoteluri, hanuri, restaurante, cinematografe, teatre și săli de spectacol, cluburi, parcuri, monumente comemorative. Doar pentru anul 1882 s-au alocat de la buget 80 de milioane de lei pentru construcții, dintre care un milion pentru noul Palat Cotroceni. Pentru construcția Castelului Peleş, Regele Carol I a apelat exclusiv la arhitecți formați în Germania și Franța: Wilhelm von Doderer, Johannes Schultz, Emile Andre Lecomte du Nouy, Karel Liman, Jean Ernest, Martin Stohr, Joseph Dollitschek, Anton Possenbacher. Într-o a doua etapă edili ai principalelor proiecte au fost arhitecții: Paul Gottereau, Friedrich Hartmann, Martin Kubelka, Cassien Bernard, Albert Galleron, Albert Ballu, Louis Blanc, Giulio Magni, toți cu educație germană de factură neoclasică, exponenți ai stilului neogotic. Prima pleiadă de arhitecți români, formați la Ecole Nationale des Beaux Arts din Paris au fost: Ion Mincu (1852-1912), Ștefan Ciocârlan (1856-1937), Leonida Negrescu (1860-1931), Ion D. Berindei (1871-1928), Jean George Pompilian (1872-1938), Toma Dobrescu (1862-1934), Eracle Lăzărescu (1868-1937), Alexandru Săvulescu (1847-1904), Dimitrie Maimarolu (1859-1926), George Sterian (1860-1936), Ion Socolescu (1856-1924), Ștefan Burcuș (1871-1928), Nicolae Ghika Budești (1860-1943), Petre Antonescu (1873-1965), Paul Smărăndescu (1881-1945), Duiliu Marcu (1885-1966), George Matei Cantacuzino (1899-1960), Alexandru Zamfiropol (1898-1977), Horia Creangă (1893-1943), Nicolae Nenciulescu (1879-1973), Horia Teodoru (1894-1976), Robert Mihăiescu (1895-1970). Toți aceștia au format un stil arhitectonic nou, denumit neo românesc, cu profunde rădăcini însă în spiritul celui promovat la Beaux Arts din Paris. Începând cu anul 1941, legea de organizare a Colegiului Arhitecților din România a introdus măsuri protecționiste, prevăzând obligativitatea prezentării unui certificat de naționalitate și origine etnică. Dintre miile de edificii zidite în epoca Regatului României, în prim plan au fost cele de utilitate publică, după cum urmează. Țara Românească: București (Palatul Cotroceni, Palatul

Regal, Palatul Elisabeta, Fostele Grajduri Regale, Palatul Arta, Palatul Dacia, Palatul Romanit, Casele Bacaloglu, Ateneul Român, Blocul Aro, Blocul Malaxa Burileanu, Parcul Ioanid, Parcul Plumbuita, Parcul Herăstrău, Grădina Botanică, Grădina Icoanei, Grădina Cișmigiu, Parcul Kiseleff, Parcul Carol, Grădina Cinema Capitol, Cinematograful Arta, Cinematograful Marconi, Sala Comedia, Clădirea Electrecord, Clubul Diplomaților, Clubul Nautic, Grand Hotel Boulevard, Hotel Negoiu, Hotel Atenee Palace, Hotel Ambassador, Hotel Palace, Hotel Patria-Elias, Hotel Concordia, Hotel Continental, Hanul Solacolu, Caru cu Bere, Restaurantul Cina), Argeș (Grădina Publică și Hanul Gabroveni Pitești, Ateneul Câmpulung, Hotel Curtea de Argeș, Ateneul Mușătești, Hotel Topoloveni), Brăila (Palatul Lyra, Clubul NAVROM, Teatrul Rally, Hanul Malcoci, Hotel Atena, Hotel Danubiu, Obeliscul eroilor turci), Buzău (Hotel Coroana, Hanul Buzău, Hanul Poieni), Călărași (Hotel Oltenița, Monumentul eroilor), Constanța (Teatrul Elpis, Hotel, Hanul Balcan, Hotel Belona Eforie, Vila Regală Mamaia, Podul Cernavodă, Monumentul Eroii Hârșovei), Dâmbovița (Monumentul Eroilor Răzvad), Dolj (Cinematograf, Hotel Metropol, Hanul Băloi, Hanul Puțoreanu, Băile comunale, Parcul Nicolae Romanescu, Hanul Chintescu, Hotel New York, Hanul Cocor, Palatul Marincu Calafat, Monumentul Barbu Știrbei), Giurgiu (Podul Bizetz, Hotel, Han, Mausoleul Eroilor Comana), Gorj (Podul Vechi, Hanul Bumbești Pițic, Grădina Publică Târgu Jiu, Coloana fără sfârșit, Calea Eroilor), Ialomița (Podul Anghel Saligny, Monumentul Eroilor Slobozia), Ilfov (Hanul Balotești, Hanul Ciorogârla, Hanul Tâncăbești, Monumentul Eroilor Clinceni și Periș), Mehedinți (Palatul Cultural, Baia Comunală, Hanul Strehaia, Monumentul Împăratului Traian), Olt (Parcul Poporului, Teatrul Național, Hotel Corabia), Prahova (Han Ploiești, Hanul Roșu, Hotel Caraiman, Hotel Furnica, Hotel Palace, Castelul Peleş, Castelul Pelișor Sinaia, Han Vălenii de Munte), Teleorman (Pod Vedea, Hanul Grecilor Cosmești, Cinematograf, Baia Publică Segarcea, Podul Sâi Turnu Măgurele), Tulcea (Hanul Măcin), Vâlcea (Hotel Palace Govora, Podul Reginei Maria Bistrița, Băile Ocenele Mari, Podul Poroieni). Moldova: Iași (Palatul Culturii, Palatul Grigore Sturdza, Hotel Binder, Cafeneaua Chateau aux Fleurs, Palatul Braunstein, Palatul Neuschotz, Hotel Continental, Esplanada Elisabeta, Restaurantul Bolta Rece, Observatorul Astronomic, Hanul Cantacuzino din Ceplenița, Hanul Șanta din Curățuri), Botoșani (Teatrul, Parcul dendrologic Brăești), Suceava (Hanul Siret, Clădirea Izvorului, Clădirea Băilor, Cazinou și Hotel Vatra Dornei), Neamț (Teatru, Cazinou Băltăești, Teatrul sătesc Bicaz, Hanul Caragea Cârliși, Hanul Vițig, Casa Romașcană, Parcul dendrologic Văleni), Bacău (Hotel Athenee, Palatul Ghica Comănești, Palatul Știrbei Dărmănești, Parcul dendrologic Doftana, Castelul Cantacuzino Pașcanu, Parcul dendrologic Lilieci), Vaslui (Parcul dendrologic Schineta, Parcul dendrologic Solești, Parcul dendrologic Tăcuta), Vrancea (Teatrul, Ateneul Popular), Galați (Parcul Municipal și Grădina Publică, Hotel Grand, Parcul conacului Țigănești).

În Transilvania principalii exponenți ai arhitecturii clasice, în stil Neo-Gotic, Neo-Roman sau Neo-Baroc, au fost: Josef Havka, Herman Gottlieb Helmer, Ferdinand Fellner, Karl Adolf Romstorfer, Karel Liman, Jakab Dezso, Marcell Komor, Rimanoczy Kalman, Ferencz Sztarill, Laszlo Szekely, Kos Karoly. În Ungaria vecină, principalii arhitecți au fost: Miklos Ybl (1814-1891), Frigyes Schulek (1841-1919), Imre Steindl (1839-1902), Odon Lechner (1845-1914), Ede Toroczkaï Wigand (1870-1945), Geza Markus (1871-1912), Istvan Medgyaszay (1877-1959), Bela Lajta (1873-1920), Moric Pogany (1878-1942), Denes Gyorgy (1886-1961), Gyula Rimanoczy (1903-1958). Pentru Austria cei mai importanți exponenți ai arhitecturii neo-clasice au fost: Ludwig Baumann, Heinrich von Ferstel, Gustav Gugitz, Johann Hattey, Georg von Hauberrisser, Carl Junker, Gangolf Kayser, Joseph Kornhausel, Eduard van der Null, Matteo Pertsch, Anton Riegel, Carl Roesner, Albert Schickendanz, Friedrich Schmidt, August Sicard, Wilhelm Stiassny, Carl Tietz, Otto Wagner. Toți aceștia au contribuit direct sau

indirect și la efortul edilitar al ardelenilor, fie prin proiecte fie prin fundamentarea structurilor organizatorice. Clădirile și edificiile publice din epocă, înscrise în prezent ca monumente istorice sunt: Alba (Palatul Gisella, Cofetărie, Cazina Militară, Castelul Mikeș din Cisteiu de Mureș, Castelul Weselleny din Obreja, Castelul Banffy din Sâncraia, Castelul Teleky din Uioara de Sus), Arad (Palatul Cultural, Palatul Suci, Cazinou, Palatul Tribuna, Palatul Bohuș, Palatul Szantay, Palatul Kovacs, Palatul Andrenyi, Palatul Cenad, Palatul Neumann, Palatul Herman Gyula, Teatrul, Palatul Sârbesc, Hanul Boul Roșu, Castelul Mocioni, Parcul Bulci, Castelul Teleky Căpâlnaș, Castelul Cernovici, Parcul Macea, Castelul Solymoasy, Parcul Mocrea, Castelul Purgly, Parcul Șofronea), Bihor (Palatul Ullmann, Palatul Moskovits, Palatul Rimanoczy, Teatrul, Palatul Fuchsl, Hotel Rimanoczy, Palatul Stern, Palatul Apollo, Hotel Astoria, Hotel Transilvania, Castelul Aleșd, Castelul Degenfeld Schomburg Balc, Hotel Melchior, Hotel Viktor, Cazinou și Ștrandul Apollo Băile Felix, Casina Română Beiuș, Castelul Zichy Gheghie, Castelul Tisa Ghiorac, Palatul Arany Janos și Hotel Salonta), Bistrița (Hotel Jonasch Willbald, Cazinou Bistrița, Castelul Torma Cristeștii Ciceului, Fântâna Mintiu, Hotel Grăniceresc Prundu Bârgăului, Castelul Lazar Imre din Sărata), Brașov (Palatul Știrbei și Parcul Dendrologic, Hotel București, Hanul La Îngerul Auriu, Clădirea Olimpia, Palatul Safrano, Palatul Czell, Casa de Ceai, Casa Principesei Elena, Castelul și Parcul Beldy Ladislau din Budila, Castelul și Parcul Mikeș din Budila), Caraș Severin (Palatul Cultural, Stațiunea și Sanatoriul Somerfrische Anina, Cazinou, Parc, Hotel Cerna, Hotel Ganz, Hotel Victoria, Hotel Traian, Hotel Decebal, Hotel Severin, Baia Comunală și Băile Neptun de la Herculane, Palatul Korongy, Sală de Dans, Magazine, Cinematograf Caransebeș, Magazin, Teatru, Baia Comunală și Restaurant Oravița, Hanul Valea Pai), Cluj (Parcul Central, Fântână arteziană, Hotel Melody, Palatul Tholdalagy Korda, Hotel Panonia, Palatul Szeki, Palatul Berde, Palatul Elian, Urania, Teatrul Național, Hotel Biazini, Hotel Continental, Palatul Bornemiza, Grădina Botanică, Teatrul Maghiar, Parcul Regele Carol II, Palatul Sebesteyn, Statuia lui Matei Corvin, Castelul Banffy Borșa, Castelul Beldi Geaca, Castelul Kemeny Jucu de Sus, Castelul Corniș Mănăstirea, Castelul Vereș Pruniș), Covasna (Hotel Ungaria, Parc, Bazar, Palatul Beor Sfântu Gheorghe, Castelul Szentkereszty și Parcul dendrologic Arcuș, Cazinoul Comădău, Parcul dendrologic Dalnic, Castelul Kalnoky Micoșoara, Castelul Daniel Tălișoara, Cazinou Târgu Secuiesc, Castelul Kalnoky Valea Crișului, Castelul Daniel Vârghiș, Castelul Mikes Zăbala), Harghita (Parcul Etnografic, Ansamblul Balnear Borsec, Cazinou și Parc Cristuru Secuiesc, Fântâna de sare Lueta, Restaurant și Atelier fotografic Kovacs Odorheiu Secuiesc), Hunedoara (Parcul orașului, Hotel Orient, Teatrul, Casina Română Deva, Parcul Gurasada, Castelul Gyulay Ferencz și Parcul Mintia, Castelul Nalatzi Fay și Parcul Nălațvad, Casina Română, Magazinul Vulcu Orăștie, Castelul Pogany și Parcul Pâclișa, Castelul Nopcsa și Parcul Săcel, Castelul Kendeffy și Parcul Sântămăria Orlea, Castelul Bella Fay și Parcul dendrologic Simeria, Castelul Nopcsa și Parcul Zam), Hotel Minerul, Magazinul Central, Colonia Pictorilor Baia Mare, Hotel Coroana Baia Sprie, Castelul Blomberg Gărdani, Castelul Geza Teleky Pribilești, Hotel Seini, Magazin, Hotel, Hotel Coroana și Palatul Cultural Sighetul Marmației, Parc și Cazinou Șomcuta Mare), Mureș (Palatul Culturii, Restaurantul Cocoșul de Aur, Palatul Pensionarilor, Cămin de bătrâni, Cămin pentru ucenici, Castelul Degenfeld și Parcul Cuci, Castelul Banffy Gheja, Castelul Hohenzollern Lăpușna, Castelul Mariaffi Sângeorgiu de Mureș, Castelul Rhedei Rothenthal Seuca, Casa de Cultură și Cazinou Sighișoara, Cazinou Târnăveni, Castelul Ugron și Parcul dendrologic Zau de Câmpie), Satu Mare (Teatru, Hotel Victoria, Hotel Dacia, Casa Albă, Cazinou, Baia Comunală Satu Mare, Casa Comunitară Sf Ladislau Carei), Sălaj (Monumentul Wesseleny Zalău, Castelul Bethlen și Parcul Dragu, Castelul Beldy și Parcul Jibou, Castelul Jozsika Surduc, Castelul Bay Treznea, Parcul Zimbor), Timiș (Teatrul Național, Cazinoul Cassina Făget, Parcul Lovrin).

Revoluția franceză, revoluțiile burghezo-moșierești, apoi marea revoluție din Imperiul Țarist au schimbat radical concepția europeană de oraș. Fostele burg-uri fortificate unde familiile de elită se înconjurau de acoliții și servanții lor au devenit treptat orașe ale celor mulți, cetățeni cu drepturi și obligații egale, spații publice în care conviețuiesc locuitori cu origini și interdependențe diferite. Fostele palate înconjurate de grădini, dependințe și locuințe ale servitorilor au fost treptat înlocuite prin cartiere din ce în ce mai aglomerate. Începând cu medicul Carol Davila, șefii instituțiilor de sănătate publică au ridicat problema sistematizării orașului, pentru a asigura apă curentă și un sistem de canalizare eficient. Prima generație de primari ai capitalei a adus în lumină personalități precum: Dimitrie Brătianu, Gheorghe Cantacuzino, Eftimie Diamandescu, Christian Tell, C.A. Rosetti, Barbu Vlădoianu, N.C. Brăiloiu, George Manu, Dimitrie Cariagdi, Nicolae Fleva, Ion Câmpineanu, Pake Protopopescu, Nicolae Filipescu, Constantin Robescu, Vintilă Brătianu, Matei Corbescu, Ioan Costinescu, Dem Dobrescu, Victor Dombrowski, Constantin Florescu. Pe lângă aceștia a activat o întreagă generație de urbanști, printre care: Al. Davidescu (1858-1936), Cincinat Sfințescu (1887-1955), T. Rădulescu (1889-?), I. Davidescu (1890-1980), R. Balomey (1883-1947), D. Marcu (1885-1966), G. Cantacuzino (1899-1966). Societatea Urbanștilor Români a luat ființă în anul 1927, urmată apoi de Institutul Urbanistic Român (1932). Planul General de Sistemizare al Bucureștiului a fost aprobat de Consiliul de Miniștri și decretat de Regele Ferdinand la 18 Aprilie 1921, prin ministrul de atunci Constantin Argetoianu. Noul plan al orașului prevedea un cartier central înconjurat de 10 cartiere periferice (parcelări). Orașul se organiza radial, după un model inelar, străpuns de câteva artere mari de circulație. Principala inovație a constat din locuințele colective de tip bloc, un fel de palate, dar cu confort mai redus și locuite de oameni obișnuiți. Proiectate și construite de arhitecți cu viziuni moderne, aceste locuințe colective cu prețuri moderate sau mici au fost grupate sub forma unor ansambluri arhitecturale, respectiv străzi întregi pe care se grupau mai multe astfel de blocuri. Primele astfel de Ansambluri de Arhitectură, azi monumente istorice, au fost: Baia de Fier, Batiștei, Băcani, Nicolae Bălcescu, Băniei, Hristo Botev, G-ral Constantin Budișteanu, Radu Calomfirescu, Lascăr Catargiu, Căldărari, Chile, Henri Coandă, Pasajul Comercial, Covaci, Dacia, Sergent Nicolae Dascălu, Domnița Anastasia, Dumbrava Roșie, Jaques Elias, Bulevardul Elisabeta, Pasajul Francez, Strada Franceză, Strada Gabroveni, Calea Griviței, Strada Halelor, Strada Nicolae Iorga, Strada Învoirii, Strada Lipsani, Bulevardul G-ral Gheorghe Magheru, Mântuleasa, Calea Moșilor, Negustori, Intrarea Noptii, Intrarea Parfumului, Părintele Stăniloae, Pătrașcu Vodă, Naum Râmniceanu, C.F. Robescu, Romulus, Piața Sf Ștefan, Alexandru Sihleanu, Soarelui, Stavropoleos, Stelea Spătarul, Știrbei Vodă, Calea Victoriei, Pasajul Macca-Villacrosse. Dintre puținele locuințe familiale cu statut de vilă s-au zidit: Vila Dr Minovici, Vila Mihaela, Vila Aurelia, Vila Matilda, Vila Vintilă Brătianu. Mult mai numeroase au fost însă casele oamenilor de seamă ai Bucureștiului. Indiferent de rang, funcție, grad sau ocupație, toții oamenii cu stare au zidit case, mai mult sau mai puțin reprezentative. Dintre acestea, au fost declarate monument istoric Casele: Nifon Mitropolitul, Capșa, Krețulescu, Bacaloglu, Theodor Aman, Dimitrie Gusti, Centrul de Plasament Sf Ecaterina, Nicolae Filipescu, Herman Speier, Mița Biciclista, Ambasada Franței, Oteteleșteanu, Theodor Speranția, Blocul Astra Română, Darvari, Crissoveloni, Muzeul Cornel Medrea, g-ral Constantin Budișteanu, Nicolae Iorga, I L Caragiale, Dinu Lipati, Henri Coandă, George Călinescu, Blocul Adriatica, George Oprescu, Macca - Vasile Pârvan, Argentoianu, Vila Vernescu, Nottara, Ion Barbu, Gheorghe Costaforu, Gheorghe Tătărescu, g-ral Lahovary, Maria Lahovary, g-ral Slătineanu, Petre Carp, I. C. Brătianu, Panaitescu Perpessicius, Delavrancea, Budișteanu, Flechtenmacher, Grigoraș Dinicu, Gala Galaction, Șuțu Lahovary, Th. Georgescu, Blocul Tinerimea Română, Gh. Nanu, Tache Ionescu, Grădișteanu, Mihai Șuțu, g-ral Arion, Constantin Chirițescu, Assan, Ion Țuculescu, Librecht Filipescu, Averescu, Gheorghe Țițeica, Spiru Haret, Niculescu Dorobanțu, Dr. Tomescu, Theodor Rogalschi, Gheorghe Marinescu, George Bacovia, Gh. Cantacuzino, Tudor Arghezi, Paul Smărăndescu, Ștefan Luchian, Demostene Cuculi, Sofia Popp, Sofia Cavaleru, Tudor Vianu, Negroponte, Vlădescu, Dimitrie Bolintineanu, Anghel Saligny, G-ral Jitianu, Anton Pann, Maria Filoti, George Coșbuc, Prof. Nicolae Clinciu, Mircea Vulcănescu, Mătăsaru, Rosetti Solești, g-ral David Praporgescu, Elena Lupescu, Constantin Tănase, Cornel Medrea, Candiano, Gheorghe Petrașcu, Sabba Ștefănescu, Ionel Teodoreanu, M.I. Demetrescu, Angelescu, V. Maximilian, Cerchez, Kalinderu, Nenițescu, Krețulescu, Ioan Slavici, Gheorghe Petrescu, Principele Nicolae, Ienăchiță Văcărescu, Dimitrie Sturza, Ion Mincu, Monteoru, Agiu, Hristu, Vernescu, Cesianu, Nenciu, Dissescu, Ortansa Paciurea, Floru, Ion Voicu, Dimitrie Maimarolu, George Georgescu.

Un fenomen edilitar deosebit a avut loc în județele Prahova și Dâmbovița ca urmare a apariției și înfloririi industriei extractive de petrol și gaze. Prima "Fabrică de gaz" a fost deschisă la Ploiești în anul 1857, cu fonduri proprii, de frații Theodor și Marin Mehedințeanu, maeștri cofetari, cu utilaje contractate de la firma Moltrecht&Co. Primul an de producție a înregistrat un total de 275 tone, dintre care 220 în Prahova și 55 în Dâmbovița. Începând cu anul 1857, Bucureștiul a fost primul oraș din lume iluminat cu petrol lampant, cu 1000 de felinare. Două decenii mai târziu, Theodor Mehedințeanu a fost unul dintre directorii Băncii Naționale. În anul 1880 producția anuală de țiței a atins 15 900 tone. Următorii investitori de anvergură au fost Standard Oil (1904) și Shell (1910). Prima sondă de foraj mecanic s-a instalat în anul 1861 la Moinești, pentru a foră la adâncimea de 150 metri. Pentru exploatare s-au format societățile: Româno-Americană (1904), Vega (1905), Creditul Petrolifer (1905), Societatea de Petrol Franco-Română (1905), Unirea Aquila (1906), Concordia (1907). Dintre inginerii peroliști s-au remarcat: Virgiliu Tacit, Andrei Dragulanescu, Ion Basgan, Lazăr Eldeanu. În anul 1920 erau în funcție 23 de societăți petroliere cu capital străin. Legea minelor din anul 1924 a introdus obligativitatea ca 60 % din capital și 75 % din personal să fie românesc. Mii de oameni au beneficiat direct sau indirect de pe urma acestui paradis economic. Una dintre consecințe este numărul mare de case și vile ridicate de fruntașii celor două județe. Fiecare dintre aceste case are povestea ei, istoria unei familii mai de seamă:

Prahova - Casele: George Papp, Gogălniceanu, Enache Cantacuzino, Constantin Ion și Maria Căpitănescu, Cizmaru Ileana, Paul Constantinescu, Manolescu, Mănciulescu, Narcis Dăscălescu, Amira, Jilescu, Manole Șerbănescu, Octavian și Mihai Bellu, Marcu Mihalache, Marinela Păunescu, Ilie Lumânăraru, Ion Popescu, Gheorghe Teodorescu, Hagi Ivan Prodan, Viorel Voiculescu, Romulus Filipescu, dr I. Cloaje, Hârlea Dragomirna, Radu Constantin, Ghiță Ionescu, Constantin Vasiliu, Matache Ștefănescu, Alexandru Radovici, Radu Stanian, C. Angelini, Scarlat Orăscu, Toma Rucăreanu, Grigore Scorțeanu, Ghiță Stoenescu, Gheorghe Iosifescu, Ștefan Ghica Ghiculescu, Avram Mamaciu, C.C. Dobrescu, Tulea, N. Pârvulescu, Dan Georgescu, Tiseanu, Maria Dumitrescu, Luca Elefterescu, Marcela Pătărlăgeanu, Istrate Negulescu, Cantilli, Cacip, Petre Ulieru (Ploiești), Dumitru Popa, Ion Vișan (Aluniș), Lucian Marcu, Petre Tibeică, Ghimbășeanu, Ion Seu, Nicolae Irimia (Azuga), Lina Gheorghe, Ileana Costache, Alexandru Micu, Maria Stoica Ene, Călin Gheorghe (Baba Ana), Ion Dumitrache Soare, Dumitru Ene, Nicolae Goicea, Ion Fățu, Profira Burlan, Anastasia Panait, Răducu Constantin, Constanța Diaconu, Dobrița Răducu, Dumitru Iordache, Constantin Pavelescu, Gheorghe Ene, Cleopatra Goicea (Bătrâni), Constantin Tănase, Ioana Boghici, Ioana Șinca, Sorin Teleanu, Maria Lăcătuș, Ion Vlădoiu, Cornel Cojocărel, Ioana Petrescu, Gheorghe Ștefan (Berteau), Constantin Comăneanu (Blejoi), Veronica Bodoiu, Vasile Berciu (Bodești), Conacul Nicolau (Brazii de Sus), Lelia Teodorescu, Ana Aniță, Doiculescu, Eugenia Nanu, Virgil Neagoe, Alexandru Bondoc, Popa, G-ral Ceaușu (Breaza), Vasile Topală (Brebu Megieșesc), Constantin Stere (Bucov), Alexandru Popescu, Gheorghe Țițeica, Borneanu, Cezar Petrescu, Victor Boștină (Cătunu), Basic, Nicolae Grigorescu (Câmpina), Lina Bărbuceanu (Ceptura de Jos), Ion Staicu, Maria Popescu, Vasilica Ciuciulă, Alexe David, Elena Macovei, Elena Onicioiu, Maria Manolache, Mihai Dobroganu (Cerașu), Zenobia Pătărnac, Radu Oprea (Colgeac), Emilian Picioarea, Elena Buliga, Conacul George Bibescu, Mihai Dumitrescu, Ion Drăgănescu, Anica Bunghez, Aurel Năstase, Paraschiva Crețu, Bădiceanu, Voiculescu, Comșescu, Elena Nicolae, Al. Negulescu, Marian Năsulea, Ion Arbore, Al. Machedon, Constantin Crăsan (Comarnic), Ana Burlacu, Vasile Marinescu, Paraschiva Istrate (Cornu de Sus), Nicolae Ghioca, Călin Olărescu, Maria Ionescu, Zamfira Stănescu, Viorel Sultan, Mihail Alkexandrescu, Anica Simache, Ecaterina Peneș, Maria Săndulescu, Ion Dima (Cosmina de Sus), Niculina Manolache (Curcubeu), Conacul Filipescu Drăjneanu, Virgil Cojanu, Nicolae Burdușel, Aritina Lupea, Elisabeta Pântea, Ileana Pântea, Stelian Tănăsescu, Ion Tița (Drajna de Sus), Conacul Șerban Cantacuzino,

Stefan Savu, Nicolae Stoica, Ecaterina Gheorghe, S. Băjenaru, Vasile Preda, Dumitru Tănase, Nicolae Croitoru, Constantin Nicodim, Ion Mirică, Mihail Cioabă, Virginia Nicodim, Dumitra Cristea, Dănuț Ursu (Drăgănești), Șița Mustăța Pufulete, Rița Petre (Fulga de Sus), Gheorghe Neagu, Ion Savu, Sevasta Munteanu, Ion Baci, Elena Cârstocea, Nicolae Matei, Eugenia Prunuță (Gheaba), Rosine Stănescu, Anișoara Drăgoi, Valeriu Popescu (Groșani), Gheorghe Ene, Dumitru Ionescu, Anghel Ciocea (Homorâciu), Conacul Nae Gaftoi, Eufrosina Săcuiu, Constantin Manolică, Maria Ciobanu, Sevasta Zărnă, Ana Onea (Izvoarele), Ana Mihai, Elena Constantinescu (Jugureni), Aurica Iancu (Lunca Mare), Eleonora Petcu, Gheorghe Stan, Petre Crăciun (Marginea), Conacul Drăghici Cantacuzino (Măgureni), Gh. Angelescu, Ion Popescu, Maria Ionescu, Ioana Badea, Neonila Pisu (Măneciu), Văcărescu Calimachi (Mănești), Ilie Stoica, Nicolae Corcodel, Ion Grigore, Gh. Cioc, Toma Tănăsescu, Elena Porcică, Rodica Spătaru (Nucșoara de Jos), Eduard Tănase, Olimpia Apostolescu, Gențiana Mihăilescu, Aneta Rădulescu, Alexandrina Tatai, Nicolae Moisescu, Ioana Comișel, Dumitru Rădulescu (Ogretin), Maria Bătănoiu, Mihai Trandafir, Mihai Petrache, Ioana Crăciun, Constantin Savu (Ostrovu), Toma Socolescu (Păulești), Gheorghe Obeadă, Șerban Comnstantin, Tudora Ionescu, Aurel Petrache (Podgoria), Sultana Pavelescu, Stelian Ceapă, Vasile Titu, Ion Măzgoiu, Smaranda Pavelescu, Aurel Pavelescu, Gheorghe Pancă, Maria Mihai (Poiana Mare), Alexandru Andreescu, Victoria Drăgulinescu, Vasile Marcu, Al. Borș, Nicolae Sersea (Posteștii Pământeni), Safta Rusu, Maria Alexe (Prăjani), Costache Cantacuzino (Râfov), Aurelia Mărgărit, Sultana Vășii, Gh. Neacșu, Maria Popa, Ion Oprică, Cornel Aldea, Dumitru Păișan, Gh. Stoica (Secăria), Rusescu, Steliana Stanciu, Vasile Diaconu, Buzeteanu (Seciuri), Al. Cobzaru, Dimitrie Sfetescu, Ion Bălan, Doina Marian, Cornelia Coman, C. Davidescu, Vasile Manole, Irina Butnaru, Dumitru Economu, Vlad Bădulescu, C. Drăghici, C Dobrogeanu Gherea, George Mandrea, Albert Litman, Radu Mavrodineanu, Slătineanu, Pencovici, Viorica Kogălniceanu, Boteanu, Filittis, Colete Zentilini, Nicolae Iorga, Ion Drosescu, Nicolae Cristescu, George Enescu, Dan Trif, Vasile Boerescu, Augustin Mesian, Vasile Simion, Ion Bogdan, Maria Dumitrescu, Marius Constantinescu (Sinaia), Anghel, Ștefănescu, Mosor, Teoharescu, Nestorescu, Patou, Puiu, Maria Ionescu, Șerban, Epure, Dumitrescu, Cristescu, Pătrașcu (Slănic), Duca, Crăciun, Frâncu, Perțea, Georgescu, Popa, Cursaru, OGREZEANU, Staicu, David, Popa, Barbu, Cătunescu (Slon), Zăhăărăchescu, Fofircă, Stan, Gârbea, Dudică, Mihalache, Ion Diaconu, Lupescu, Gârbea, Diaconu, Frigea (Starchiojd), Cheluș, Dan, Bârsan, Stănică, Băbescu (Șotriile), Șerban, Belea, Târșoreanu, Bucur, State (Ștefești), Teodorescu, Tronaru, Vișan, Soare, Mihalcea, Ivănescu (Târlești), Turcu, Ținteanu, Stăncioiu, Bucătaru, Mocanu, Brebeanu (Telega), Cernea (Tinosu), Pompiliu, Bran, Poșchina, Cârstea, Roșca, Neagu (Trăisteni), Conacul Bellu (Urtați), Biță, Nedelcu (Valea Anei), Moinea Onea (Valea Borului), Bлага, Constantinescu, Marin, Boieroiu (Valea Lespezii), Bunescu, Iacob (Valea Scheilor), Chivulescu, Vartan, Ghioca, Mânzicu, Sorescu, Nestorescu, Călinescu, Deac, Nicolae Iorga, Haler, Soltescu, Veroniu, Stanciu, Miron Radu Paraschivescu, Comănescu (Vălenii de Munte), Davidescu (Vistieru).

Dâmbovița - Casele: Murăreț, Aldescu, Ion Măinescu, Atanasiu Pitiș, Nicolae Pitiș, Augustin Ionescu, Ion Gavrilescu, Iosif Costei, Gheorghe Diaconu, Constantin Niculescu, Staniște, Bordea Poenaru, Nicolae Câmpeanu, Lăcusteanu Dițescu, Diaconescu, Maria Serescu, Bendic, Ion Benone Petrescu, Alexandru Erlik, Mihai Gheorghe, Marinică Nicolae, Alecu Brătescu, Dudău, Greff, Nicolae Popescu, Tenea, Nicolae Iordache, Marian Cosma, Nicolae Tudose, Teodora Brănișteanu, Vlădescu, Beștelei, Slavu, Nicolin, Bellu, Ciopron, Nicolae Brătescu, Maria Alexandrescu, Ahil Popescu, Claudia Savu, Elena Gheorghiu, Maria Cărnău, Slavu Elena, Ștefan, Victor Deftu, Săvulescu, Basarabescu, Lăzărnică Petrescu, Sonia Ionescu, Ileana Dănescu, Drăguț Demetrescu, Nicolae Oprescu, Virgil Tomescu, Lucaciu, Cornelia Anastasescu, Balaban, Mocănescu, Sachelarie, Traian Andor, Mihai Stănescu, Dumitru Dincă (Târgoviște), Paul Stoica, Elena Oacheșu, Dr. Severeanu, C-tin Tănase (Aninoasa), Elena Cluceru, Alexandru Constantinescu, Ion Prania (Aninoșani), Conacul Olga Greceanu (Bălteni 1905), Irimescu, Constantin Poșchină, Gheorghe Ungureanu, Mihai Chițu, Nicolae Vlad, Maria Pințoiu, Emil Sităruș (Bezdead), Scărlătescu (Bilciurești), Serafim Mihăilă, Vasile Șerbănoiu, Marghioala Anghelescu, Ion Tănăsescu, Nicolae Ciocoiu, Mișu Popescu, Ion Marinescu, Ghiță Râmbu, Culiță Râmbu, Gheorghe Bucur, Mircea Rizescu, Grigore Oproiu, Ilinca Bălașa, Ion Pencea, Dumitru Cârstea (Brănești), Conacul Jean Dalles (Bucșani), Constantin Staverescu (Bumbaia), Elena Dincescu, Mioara Călin (Butimanu), Ungureanu Ilie (Călugăreni), Alexandru Păduroiu, Nicolae Rădulescu (Cândeș Deal), Elena Cluceru, Sultana Mândrilă, Elena Aldea (Cândești Vale), Conacul Ghika Cantacuzino și Prăvălia Florin Teodorescu (Ciocănești), Paul Duță, Maria Gâlmeanu, Silvia Popescu (Dealul Mare), Ion Dinu (Decindeni), Conacul Kosca (Dragodana), Conacul Hulea (Finta Mare), Conacul Grigore Olănescu (Găești), Olănescu, Ciubuc (Găești), Ioana Marin, Leana Gheorghe, Ion Dănilă (Gheboiaia), Conacul Ion Ghica (Gherani), Ion Popa Cârstea, Alexandru Olteanu (Gura Vulcaniei), Steluța Marinescu (I.L.Caragiale), Georgescu (Lucieni), Maria Lica, Maria Stănescu, Gheorghe Togan (Ludești), Artenie Alexe, Ion

Ciorănescu (Lunca), Petre Popescu, Ion Duță, Gheorghe Duță, Nicolae Ghiță, Vâlcu Petre, Sora Petre, Gheorghe Diaconescu, Virgil Ieone, Ion Dițescu (Malu cu Flori), Adolf Dancu, Tudor Dancu, Mihai Gălățeanu, Gheorghe Stan, Ion Neagu, Steliana Uța, Ion Chițescu, Stana Birlica (Moroeni), Ion Rizescu (Moțăieni), Filoteia Coțofană, Stelică Coțofană, Filareta Coțofană, Floarea Murgu (Muscel), Stan Oancea (Oncești), Iancu Bălășescu, Maria Dima, I. Carpețeanu, Mitică Bucșa, Gheorghe Negulescu, Achile Grigorescu, Frosa Popa, Filippini Diaconescu, Maria Panaiot, Iancu Onicioiu, Leana Popescu, Lenuța Ignatou, Violeta Bratu, Gheorghe Simionescu, Gheorghe Popescu, Grigore Zăvoianu, Ion Vătășescu, Gheorghe Manolescu, I. Bucșa, Constantin Marmandiu, Vasile Iosif, Maria Călinețu, Maria Arzoiu, Gheorghe Oprea, Nina Zenovie, Ion Dinu (Pietroșița), Ion Diaconescu, Mihai Dobrescu, Mielu Pietroșeanu, Elena Bălășescu, Steliana Runceanu, Tache Constantinescu, Iancu Chaiburcu, Ion Podoreanu, Stan Rizescu (Pucioasa), Elena Ionescu, Gheorghe Bălescu, Conacul Vlădeștilor (Răzvad), Maria Nică, Maria Neacșa (Scheiu de Jos), Paraschiva Badea (Scheiu de Sus), Elena Ciurea (Siliștea), Maria Zegheru, Grigore Preda (Șotânga), Zamfir Simionescu (Tărtășești), Constantin Gostoiu, Ion Badea, Andreana Pană (Tătarani), Gavrilă Drăguț (Toculești), Iancu Georgescu, Gheorghe Olteanu (Ungureni), Conacul Păunescu (Urziceanca), Conacul Cantacuzino (Valea Lungă), Constantin Ștefănescu, Vrăbiescu, Grigore Zăbavă, Alexandru Zăbavă, Maria Zăbavă, Filoteia Mironescu, Constantin Diaconescu, Iosif Ștefănescu, Ion Bezdedeanu, Ilie Neagu Lincan (Văleni), Albert Viespe, Constantin Constantinescu (Viforâta), Iosefina Matei, Sidonia Oprea (Voinești), Nicolae Dobre, Dumitru Verzea (Vulcana).

O mențiune aparte trebuie făcută pentru stațiunea Sinaia, unde o parte dintre vile au fost ridicate de boierii bucureșteni. Dintre acestea sunt monumente istorice vilele: Leonida, Aurora Buzescu (Bușteni), Ștefănescu, Steensballe Otto (Câmpina), Sașa Romano, Emil Glinceanu, Constantin Pandele, Petre Negulescu, Gheorghe Enescu, Doina Peleşului, Filippo Dozzi, Giacomo Mosca, Dumitru Juncu, Alina Știrbei, Emil Costinescu, Oteteleșteanu, Clementina Scanarei, Cerbul, 1 Mai, Vasilescu Duca, Carola, Șoimilor, Take Ionescu, Alexandru Nabetiade, Stație Ciortan, Alexandrina Angelescu, Rudolf Knopp, Simu, Elena Mironescu, Constantin Bușilă, Cavalerilor, Șipot, Casa Veche, Casa Nouă, Corpul de gardă, Crainic (Sinaia).

Alte sute de case și conace boierești din restul Munteniei, incluse în Lista Monumentelor Istorice, formează un adevărat atelier de arhitectură românească, cu o diversitate de stiluri și soluții constructive. Spre exemplificare, în imaginea de mai jos am ales reședințele de vară a trei dintre familiile reprezentative: Marghiloman, Brătianu și Oteteleșteanu. La jumătatea secolului al XIX-lea în Țara Românească existau însă 5386 de boieri, împărțiți în 5 ranguri (militare și civile), pentru o populație de 2.300.000 de suflete, adică un boier la 450 de locuitori (cam cât un preot de parohie). Dintre aceștia, doar 70 erau mari boieri, aparținând celor 23 de mari familii, iar alți 578 erau boieri de rangul doi și trei (cu dregătorie). Familiile Ghica, Brâncoveanu și Filipescu au dezvoltat cele mai extinse domenii agricole cu mai mult de 30 de moșii fiecare. Reședințe familiale încadrate ca monument istoric sunt:

Argeș: Mărtoiu, Panțurescu, Păiș Bobancu, Coandă, Racoviceanu, Vasiliu, Poenăreanu, Coculescu, Filipescu, Ion Trivale, Teodorescu, Mărculescu, Pretorian Tudosescu, Balotă, Nae Dumitrescu, Fostiropol, Dr. Florescu, Drujan, Mamulea, Ion Băiulescu, Ghimpa, Agate Raiciu Vasiliu, Dogaru, Vulcan, Gh. Dima, Popescu, Zeiller, Aron Băiulescu, Ovidiu Constantinescu, Marinescu, Purcăreanu, Al. Nanu, Saitescu, Tâmpeanu, Nicolae Ciuculescu, Gheorghe Nițulescu, Căpitan Iov, Cioflan (Pitești), Gabriel Iordăchescu (Berevoiești), Gheorghe Duțescu (Boteni), Vila Dianu (Bratia), Maria Prunaru (Bucșenești), Vila Minovici (Cărpeniș), Eremia, Apostolescu, Constantin Enescu, Bănățeanu, Găligan, Șerb, Dinulescu, Stoicescu, Grant, Stătescu, Prager, Miloș Stoica, Purnichescu, Dr. C.I.Parhon, De Nicollo, Bratu, Golescu, Dragoș Băjan, Mușetescu, Duțan, Robescu,

Viforeanu, Nae Manolescu, Taraș, Elie Mirea, Baștea, G-ral Viciu Teodorescu, Vila Paul, Oprea Iorgulescu, Olaru, Gr. Iorgulescu, Iacomina, Crasan, Iancu Anastase, Nanu, Voiculescu, Țincu, Diaconescu, Armeanu, Edu, Apostol Mirea, Șuța Poșoiu, Rizeanu, Chiriță, Drăghiceanu, Rahivan, Izbășescu (Câmpulung), Armand Călinescu (Ciupa), Vila Bordenache (Corbeni), Petria Georgescu (Cornățel), Gheorghită Sandu (Cornățel), Casele Bădescu, Nicolau și Echinescu (Costești), Casele Chiriță, Vălsănescu, Tică, Achim, Cioculescu, Călinescu, Gheorghe Nițulescu, Florian Constantinescu, Deleanu, Dumitru Norocea, Teodorescu, Goangă, Feri, Gogulescu (Curtea de Argeș), Mircea Victor (Davidești), Minel Cristescu (Dinculești), Casele Gheorghe Marinescu, Stancu Badea, Ion Mihalache (Dobrești), Șuțu, Ion Hirică, Felicia Proca (Domnești), Ologel (Dragoslavele), Iorgulescu (Drăghici), Ion Chițu (Jugur), Iepure (Jugur), Tudor Călin (Lunca Corbului), Boambeș (Mățău), Ștefănescu (Mățău), Ion Căcu (Pădureți), Gheorghe Popescu și Ion Constantinescu (Poenărei), Tănăsescu și Marin Corbescu (Recea), Neacșu (Samara), Virgil Andreescu (Schitu Golești), Vasile Niculescu și Marin Diaconescu (Stâlpeni), Maria Ioniță și Stelea Nistoroiaia (Stolnici), Vila Donescu (Ștefănești), Gabriel Marinescu și Elisabeta Stanciu (Tigveni), Ivănescu (Topoloveni), Bulandra (Valea Mare), Onițoiu (Vălsănești), N. Paul (Vrănești), Maziloiu, Moise Popescu, Ștefan Bunescu (Vulturești), Conacul Istrate Micescu Argeșelu, Casa de Vânătoare Argeșelu (1875), Conacul Alimănișteanu Bilcești (1938), Conacul Stătescu Borlești (1928), Conacul Budișteanu Budeasa Mare (1870), Conacul Periețeanu Davidești (1939), Conacul Petricari Davila Izvoru (1919), Conacul Gussi Lahovari Leordeni, Conacul Jean Vlădescu Lucieni (1926), Conacul boierilor Merișani din Merișani, Conacul Sturdza Slobozia (sf XIX), Conacul Bălăceanu Stolnici din Stolnici (sf XIX), Conacul Emanuel Antoneascu Ștefănești (înc XX), Conacul Brătianu Ștefănești (înc XX), Conacul Gheorghe Brătianu Rătești (1925), Conacul Mihail Ghelmegeanu Valea Mare (1930), Conacul Tabacovici Valea Mărului (1930)

Brăila: Nedelcu Chercea, Embericos, Pericle Economu, Daniel, Varlaam, M. Balter, Solomon, Nicolae Robitu, Christescu, Toff, Tane Babeș, Franciotti, Gheorghe Gussi, V. Ștefănescu, Cavadia, Suliotis, Panteli, A. Teodorescu, Marcheto, Alexiu, Irimia, Popea, Manos, Constantinescu, Moise Groza, Panait Istrati, Ana Aslan, Conacul Orezeanu (Traian)

Buzău: Conacul Marghiloman, Vila Albatros, Seceleanu, Hortensia Papadat Bengescu, Săraru, Vladimir Maximilian și Nicolae Leonard, Ion Andreescu (Buzău), Ștefan Popa (Balta Albă), Săseanu și Bocănescu (Bâscenii de Sus), Dumitru Pâslaru (Boldu), Nicolai Chioreanu (Budești), Conacul Procopie Casota (Casota), Nicolae Popescu și Constantin Păsăroiu (Cătina), Constantin Tănase (Chiliile), Traian Drăguliu (Chiojdu), Matei Ungureanu, Ruxandra Grama, Dinu Tinca și Gheorghe Horhocea (Grebănu), Stana Coman (Gura Bădicului), Mâncu, Nicolai State și Stere Blăjel (Izvoarele), Constantin Roșioru, Gheorghe Crăciun și Ionică Stemate (Lopătari), Olimpia Cristocea și Melania Niculescu (Măgura), Conacul Albanopol (Mărăcineni), Gheorghe Tocileanu și Vasile Voiculescu (Pârscov), Alexandru Teodorescu (Pleșești), Dan Stan (Râmnicelu), Florica Cristoforeanu, Iorgu Antonescu și Zamfir (Râmnicu Sărat), Conacul Hariton (Săhăteni), Vila Monteoru (Sărata), Maria Bratosin și Alexandrina Murgoci (Sărulești), Conacul Dr. C. Angelescu (Stâlp), Conacul Garoflid (Țintești), Ștefan Mușat (Vintilă Vodă)

Călărași: Marinache Popescu, Demetriad, Mateescu, Vasile Marinescu, Constantin Tican, Deculescu, Dumitru Băzu, Cruțescu, Moia, G-ral Brătulescu, Eliza Palade, Papatriandafil, Anghelide, Atanase Petrescu, Vasile Vișan, Conacul Manu (Budești), Conacul Dumitru Alimășteanu (Căscioarele), Tudor St. Ioan (Coconi), Filofteia Speriatu (Curcani), Bărbulescu (Oltenița), Conacul Pribegeanu (Perișoru), Nicu Apostol (Pietroiu), Ion Stan (Spanțov), Anghel Deacu (Unirea)

Giurgiu: Dr. A. Vianu, Condeescu, Elena Marinescu, Iancu Marinescu, Ștefan Chirovici, Ștefănescu, Caragea, V. Cochinescu, Filip Păunescu, Miltiade, Potamian, Stelian Vasilescu, Ștefan Burileanu, Vărbănescu, Emil Gilian (Giurgiu), Conacul Col. Chiriac și Conacul Marmorosch (Adunații Copăceni), Conacul Băleanu (Bolintin Deal), Manolache (Bolintin Vale), Conacul Angheliescu (Bucșani), Casa Stan Cangea și Conacul Hristodor Ionescu (Bucșani), Conacul Kogălniceanu (Budeni), Conacul Voinea (Bulbucata), Conacul Varthiadi (Călugăreni), Conacul Dobrin (Cărpenișu), Conacul Petrașcu (Copaciu), Conacul Nica Dorobanțu (1900), Conacul Kogălniceanu (Dobreni), Conacul Djuvara (Florești), Marin Popescu, Marin Slăvuică (Frătești), Conacul Pascale Iagăr (Goleasca), Conacul Oteteleșteanu (Grădinari), Conacul Grădișteanu (Grădiștea), Conacul Gorski (Greaca), Conacul Stolojan (Herăști), Conacul Oscar Han și Conacul Lazarovici (Mărșa), Conacul Călinescu (Mihăilești), Maria Călin, Marin Matei, Maria Stere (Novaci), Nicolae Marin, Mavrache (Palanca), Conacul Ion Barbu Arion (Răsuceni), Conacul Nicu Cantacuzino și Conacul Mociornița (Singureni), Conacul Noica (Toporu), Conacul Butulescu (Ulmi), Conacul Iova Ghiurescu și Conacul Radu Iliescu (Vadu Lat), Conacul Apostol Arsache (Vedea)

Ialomița: Marius Ionescu, Conacul Iancu Ionescu, Conacul Elena Duți, Toader Roșca (Bărcănești), Conacul Nicu Chiorul (Borănești), Conacul Nicu Chioru (Condeești), Petre Niculescu (Copuzu), Conacul Bolomei, Cristofor Zupcu, Frusina Popescu (Cosâmbesti), Virgil Tănase (Dridu Snagov), Conacul Aurel Benteoiu (1937), Alexe Tănase (Fierbinții de Sus), Conacul Marghiloman (Hagiești), Conacul Băzu Cantacuzino (Jilavele), Conacul Florescu (Malu), Ion Stanciu (Manasia), Conacul Hagianoff (Manasia), Zaharia Moraru, Ionel Perlea, Vasilescu (Ograda), Petru Tudoreci (Reviga), Vasilica Anescu (Sfântu Gheorghe), Conacul Ion Ionescu, Mihai Hovaghinian, Conacul Gălățeanu (Urziceni)

Ilfov: Casele: Conacul Bujoiu (1932), Ciorogârleanu Ipsilanti (Domnești), Hagi Theodoraky (Grădiștea), Conacul Oteteleșteanu (Măgurele)

Teleorman: Dumitru, Anghel Capră, Conacul Victor Antonescu, Marin Stoica, Cătălin Borțun, Țole, Zarzară, Ulmeanu, Mocanu, Evsevie Cocos, Maria Ardeiaș, Nae Constantinescu, Marin Vasilescu, Tetoianu, Gina Marinescu, Teodor Marinescu, Dumitru Manicatide, Marin Năbărogu, Cristian Marinescu (Alexandria), Teodor Militaru, Iulian Stana, Ionicel Ileana, Conacul Făgărășeanu (Balaci), Conacul George Angelescu (Băbăița), Gheorghe Urziceanu (Băduleasa), Florea Bundeia, Andrei Florin, Maria Guinea, Costică Nicolescu, Stanca Ciulacu, Conacul Lucian Bildirescu (Băneasa), Conacul Noica (Beiu), Conacul Voinea, Necula Rada (Blejești), Ion Rădoi, Dumitru Vlad (Bogdana), Maria Filip, Ion Nistorescu (Bragadiru), C. Cutieru, Ion Popa (Broșteanca), Conacul Niculescu (Caravanești), Conacul Neagu (Călinești), Maria Burtan, Petre Ciobanu (Crângu), Conacul Jean Vetra, Conacul Trandafirescu, Conacul Depărățeanu (Deparați), Anghel (Dobrotești), Anton Popescu (Drăcșani), Conacul Tecuceanu (Gălăteni), Marin Stanciu (Gruieni), Dumitru Găvănescu, Toma Ghigeanu (Islaz), Conacul Rainer (Lăceni), Conacul Ioanid, Elena Manolescu (Lița), Conacul Anghel Capră (Mavrovin), Petre Geantă (Măgura), Alexandru Dragnea (Olteni), Conacul Iorgu Angelescu (Orbeasca de Sus), Dănuț Dumitrescu, Ioana Voinea (Perii Broșteni), Frățilescu, Dicu, Tudor Monea, Petre Beznea, Anghel Mardale, Miltiade Bârjă (Piatra), Cristescu, Rădulescu (Pietroșani), Gerota, Andrei (Plosca), Conacul Mihai Popescu (Poieni), Elena Militaru (Purani), Conacul Malaxa, Tudorică Florea (Putineiu), Parascopol, Bădescu, Lincă, Stângă, Burdescu, Olimpia Popescu, Nicu Trăilă, Anastasescu, Ștefan Noica, Manolescu, Mamut, Daia (Roșiorii de Vede), Petre Naidin, Aurel Văduva, Dogaru (Salcia), Răducu Filip (Seaca), Raicu, Dona (Segarcea Deal), Marin Lupu, Tudor Istrate (Segarcea Vale), Ecaterina Popescu, Eleonora Stănilă (Siliștea), Neagoe, Tudora Bărăgan (Slăvești), Conacul Racotă (Ștorobăneasa), Elena Cristea (Talpa Bâscoveni), Domnica Mateescu, Dumitru Lecca, Aurel Popescu, Bălăceanu (Tătărașii de Jos), Elena Ene, Marin Matei (Trivalea Moșteni), Grigore Dincă, Anastasescu, Constantinescu, Nicolescu, Dorcescu (Turnu Măgurele), Grindeanu (Urlui), Conacul Leonida Gușe, Gh. Furculeșteanu (Voievoda).

Sute de reședințe impunătoare, azi monumente istorice, au fost zidite și de boierii Olteniei. O caracteristică epocii o reprezintă apariția de cartiere și suburbii ale marilor orașe, organizate în jurul unei biserici, purtând numele turcesc de "mahalale". Fiecare dintre acestea lua numele boierului care stăpânea moșia, al bisericii, al unei personalități marcante, sau al principalei activități desfășurate de meșteșugari: "lingurari", "fierari", "brutari". Craiova avea 27 de astfel de mahalale, printre care: Obedeanu, Oăta, Fir, Târgul de afară, Popa Hristii, Hașu, Craiovița, Ungurenilor, Dud, Mântuleasa, Troiții, Piscupia. La debutul epocii, Craiova avea 4633 de clădiri, 26 biserici, 11 școli, 60 de fabrici și ateliere, pentru cei peste 25 000 de locuitori. La sfârșitul epocii orașul număra peste 60 000 de locuitori. Liniile telegrafice și calea ferată Turnu Severin - Craiova - București au adus primele semne de modernism în viața Olteniei, urmate apoi de deceniile 1880-1910, denumite "Craiova Felix"

când școala de arhitectură Franceză a transformat urbea într-un oraș modern. Pentru însemnatele capitaluri ale marii moșierimi s-au dezvoltat bănci și instituții comerciale prin care s-au finanțat apoi din ce în ce mai multe activități neproductive. Oamenii și familiile de seamă ale Olteniei, cei care au lăsat în urma lor un edificiu remarcabil sunt:

Dolj: Jean Mihail, Geblescu, Dianu, Dumitru Ghizdăvescu, Marcu, Cioroianu, Cănciulescu, Gârleșteanu, Papazoglu, Celăreanu, Demetrescu, Mendel, Foray, Măcescu, Aurel Constantinescu, Ghizdăvescu, Glogoveanu, Bengescu, Teianu, Cernătescu, Borcea, Năiculescu, Barbu Drugă, Homeag, Poenaru, Stănoiu, Potârcă, Pașcu, Vilneff, Hori, Dinu, Ștefan Popescu, Becherescu, Stavarache, Aldea, Ciochia, Demetrescu, Imrea, Carianopol, Dinopol, Vorvoreanu, Gogol, Puiu Pleșia, Mendel, Garboveanu, Vasilescu, Elena Farago, Bancov, Ionel Pleșia, Jianu, Averescu, Brăiloiu Lecca, Oteteleșteanu, Teodorini, Vâlceanu, Carianopol, Pleșa, Câncea Belizarie, Chirchiubeșă Palada, Gărdăreanu, Vulcănescu, Sturiada, Mirică, Boem, Iancu Tăbăcaru, Diamantopol, Marin Țără, Ionescu, Pretorian, Zamfirescu, Anghelescu, Lavrin, Săvoiu, Penicioiu, Vernescu, Vâlcu, Peiciu, Diculescu, Eskenazy, Rusănescu, Mărăscu, Gheorghe Chițu, Grigore Chifu, Matei Băileșteanu, Verdeșteanu, Pessicu, Cernătescu, Braboveanu, Constantin Vălimănescu, Stoilov Bolintineanu, Constantin Mihail, Diamantopol, Costin, Boicescu, Chintescu, Nicolae Romanescu, Grigorescu, Vârforeanu, Teodoru, Feraru, Schina, Câncea, Zwilling, Calețeanu, Vrăbiescu, Becherescu (Craiova).

Gorj: Protopop Andrei Schevofilax, Vintilă, Opriș, Ion Carabatescu, Chiriță Corbeanu, Iunian Grigore, Doppelreiter, Vasile Moangă, Catană, Niculescu, Pănișoară, Găvănescu, Miloșescu, Dimitrie Măldărescu (Târgu Jiu), Elisaveta Rașcoveanu (Arcani), Petru Flondor, Mihuțescu (Baia de Fier), Gică Popescu, Barbici, Floarea Cochină (Bălănești), Sârbu (Bălcești), Avramescu, Ion Danciu (Bălcești), Costică Bărbătescu, Popa Sburlea (Bărbătești), Dincă Schileru (Bâlteni), Vartolomei Văruț, David Colibășeanu, Elena Giurcă, Doichin Georgescu, Ștefan Geană (Bengești), Coliță (Budieni), Pozneria Pantelie (Bumbești Pițic), Manciu (Capu Dealului), Cartianu (Cartiu), Cepleanu (Ceplea), Petrea Dobran, Ioana Popescu (Copăcioasa), Dumitru Danciu (Crasna din Deal), Constantin Nacu (Padeș), Tenu, Gore Sgabură (Pisteștii din Deal), Maria Stoican (Priporu), Eftimie Nicolaescu (Runcurel), Moangă Pleșoianu (Săcelu), Dobran, Leon Sucea, Matei Vodislav (Scoața), Florian, Ion Munteanu, Aurel Bușe (Socu), Brădiceanu (Stroiești), Conacul Vasile Brătianu (Trocani), Conacul Ion Păunescu (Turceni), Manta (Turcinești), Ion Cosma, Dănciulescu, Alexandru, Gheorghe Preda, Constantin Mihăilescu, Constantin Cosma, D. Geantă, Ion Geantă, Ion Drăcea, Ion Vasilescu, Bogdan Naum, Adrian Sârbu, Titi Sârbu, Ilie Antonie, Dumitru Boinagiu, Ion Hera, Manolescu, Mutulescu, Cojocaru Părvulescu, Iancu Stănescu (Țânțăreni), Dinică Cruceru, Constantin Popescu, Ion Chilianu (Urechești), Tătărescu (Văleni), Dumitru Popescu (Vierșani), Gârbea (Vladimir)

Mehedinți: Armașu Victor, Dunărițiu Alexandru, Roșca Nicolae, Vâlcu Teodoru, Cioclov Maria, Cioclov Viorel, Rotaru Ionel, Broșteanu Maria, Popescu Alexandru, Iulian Zaraf, Udrea Gheorghe, Groșanu Mircea, Sârboiu Gheorghe, Grecescu Grigore, Munteanu Maria, Vlad Constantin, Arvat Iulica, Iovan Laurian, Grigore Olimpia, Beze Hermina, Mihail Brătuianu, Bibicescu, Ciobanu Marinela, Badea Minodora, Ciorbă Cleopatra, Gruescu Gheorghe, Trepcea Iancu, Limborea Ana, Daia Alexandru, Roșu Gheorghe, Giuhat Aurica, Popescu Grigore, Iancu Saidac, Ursulescu Valentin, Buga Mihaela, Poliade Ion, Cimpoca Mihaela (1911), Averescu, Grecescu, Galbenu Gheorghe, Burdescu Andreina, Pais Tudor, Pană Ion, Pupăză Elena, Mareș Ion, Georgescu Ilie, Taloescu Carmen, Bumbaru Lică, Doșianu Rudolf, Chircu Marius, Moșneanu Adrian, Țandara Cristian, Turlacu Aurel, Brâncuș Rozaria, Popescu Eleodor, Mleziva Vențel, Tănăsescu Ion, Coica Cosmin, Boștenaru Elisabeta, Marinescu Liviu, Osman Ecaterina, Coravu Violeta, Popescu Marieta, Almăjeanu Aurora, Bușoi Emanuela, Stuparu Vasile, Cuțitoiu Nicolae, Brașoveanu Ion, Caucoș Aurica, Mucinoiu Florentin, Dobrescu Mihai, Licră Aneta, Balu Tatucu Sever, Pleniceanu Dan, Ghiculescu Nicoletti, Taflan Margareta (Drobeta Turnu Severin), Maria Ghiță (Bahna), Casa Vasilescu (Baia de Aramă), Aneta Anițescu, Maria Sitaru, Ion Stănescu, Ion Nicolescu (Balta), Ion Bora, Ion Grecescu, Ștefan Proorocu (Bârlogeni), Ion Drăghia (Bobaița), Gheorghe Epuran, Gheorghe Zamfiroiu (Bunoaica), Conacul Răduțeștilor (Butoiești), Aurora Căpățână (Cerneți), Drăgolică Nae (Ciovârnașani), Petolea Paraschiva (Cireșu), Ion Bădinoiu (Colibași), Anton Bibescu (Corcova), Nicu Pătru, Petrică Boșcaru (Crainici), Mihai Dancău (Cremenea), Gh. Buzatu, Ion Rogoveanu (Dănceu), Polina Nicolescu, Elena Vreja (Dâlbocița), Grosu Aurelian (Fântâna), Ioana Cârștoc (Firizu), Elena Gruiescu (Godeanu), Maria Neamțu, Dumitru Mardare (Grozești), Radu Bărbăcioiu (Ilovăț), Lungu Ghiță (Ilovița), Cojocaru (Ilovu), Nicolae Moșurlea (Izvoru Bârzii), Ilia Ungureanu (Jidoștița), Ion Bioangiu (Jirov), Popescu, Untaru Dumitru (Jupânești), Domnica Guran, Paraschiva Dârpeș (Malarișca), Gheorghe Pleșa, Ion Lungulescu (Obârștia de Câmp), Niță Popescu (Prejna), Țărănă Pătroi (Ruptura), Maria Moacă (Schitu de Jos), Ion Chircu (Sperlești), Eugenia Tudor,

Ghița Brehui, Maria Tiu, Ebetiuc, Polina Omir (Șișești), Popescu Gheorghe (Șușița), Țânțaru Dina (Tismana), Ion Moraru (Titirigi), Elisabeta Negoîtescu, Grigore Drăcea, Vasile Păunescu (Turtaba), Ion Nica, Vasile Turcu (Valea Bună), Dumitru Turcu, Dumitru Hârșovoiu (Voloiac), Buligă Gheorghe (Vrancea)

Olt: Fântâneau, Zarinovici, Dumitrescu, Toma, Stavri, Ștefănescu, Nicolae Tologea, Ivanovici, Eltin, Bratovescu, Stănculescu, Constantinescu, Baltag, Paul Ghenteșel, Popescu, Zeveleanu, Ticea, Rădulescu, Ticu, Marinescu, Dobrescu, Smarandache, Vișinescu, Diaconescu, Zenovie, Gălățeanu, Damian, Ștefan, Bulbea, Popescu, Blitz, Vereș, Mitrican, Ștefănescu, Călugăru Felicia, Poboran (Slatina), Smarandache (Baldovinești), Diaconeasa (Bărcănești), Conacul Comăneanu (Berindei), Conacul Pipile Popescu, Viorel Iordan, Gheorghe Popescu (Bușca), Hagiescu Miriște, Nicolae Titulescu, Popescu, Marinescu (Caracal), Andreescu (Călinești), Conac Colet Brâncoveanu (Cezieni), Rudeanu (Curtișoara), Bolintineanu, Manolescu, Olaru, Nucu Iliescu, Manolescu (Drăgănești Olt), Conacul Marin Dinu (Fălcoiu), Mihai Andronache (Iancu Jianu), Tâlvăneanu (Izvoru), Caraiman (Mărunței), Conacul Jean Burcă (Nicolae Titulescu), Conacul Neamțu (Olari), Conacul Argeșanu (Piatra Olt), Conacul Brătășanu (Poiana), Conacul Gălățeanu (Redea), Coculescu (Scornicești), Bican, Preot Gheorghe Săiculescu (Seaca), Conacul Zisu (Sprâncenata), Ungurelu (Stoicănești), Conacul Darvari (Stejăreștii de Sus), Lekeman, Colibășanu (Văleni), Ioan Coman, Coman Dumitru (Vâlcele)

Vâlcea: Slăvitescu, Alecu Alexiu, Tetoianu, Balotescu (Râmnicu Vâlcea), Conacul Săndulescu (Alunu), Vila Ivanovici (1906), Nae Petcu, Filipescu (Drăgășani), Conacul Șuțu (Drăgoești), Ion Voichița (Grădiștea), Conacul Brătieștilor (Malaia), Conatantin Drăghici (Mateești), Conacul Pleșoianu (Măldărești), Nandolu Marin (Mecea), Conacul Vintilă Brătianu (Mihăiești), Târcă, Olănescu (Olănești), Tatiana Predescu (Racoviță), Aurelia Petrescu, Vasile Petrescu (Sinești), I. Popescu (Tighina), Conacul Bălceștilor (Valea Bălcească), Conacul Oromolu (Vlăduțeni), Maria Turturea (Voineasa), Traian Boicescu (Zătreți)

Spre exemplificare, în imagine sunt reședințele boierilor: Jean Mihail (Dolj), Nicolae Titulescu (Olt), Bălcescu (Vâlcea).

În Dobrogea, principalii factori de dezvoltare economică de la sfârșitul secolului al XIX-lea au fost generații de calea ferată Constanța - Cernavodă și de lucrările Comisiei Europene a Dunării de Jos, cu sedii la Galați și Sulina. Ambele au impulsionat dezvoltarea căilor comerciale, în special pentru exportul de cereale. Modernizarea portului Constanța și construcția silozurilor Anghel Saligny au contribuit apoi la fluidizarea traficului. După retragerea administrației otomane și a marilor latifundiași suprafețele agricole au fost fărâmițate între populația rămasă și noii coloniști. Prin intervenția Statului în economie, ca urmare a legii pentru împrumutarea țărănilor, la începutul secolului al XX-lea s-a ridicat o nouă clasă de moșieri și întreprinzători particulari. Printre noii îmbogățiți s-au numărat: Stan Sorescu (1000 ha), Gheorghe Golea (800 ha), Dumitru Șteflea (160 ha). De exemplu, pentru cele 800 de ha, familia Golea utiliza 2 mașini de treierat, 6 semănători, 54 de secerători, 11 pluguri, 157 de care și căruțe, o moară cu aburi. Pentru negoțul cu cereale s-au format apoi "Case de cereale" și bănci, cum au fost: Societatea Dreyffus, Societatea Frații Damadian, Societatea Pascale, Banca Înfrățirea, Banca Medgidia, Banca de Scont, Banca Populară Unirea. Județul Constanța avea în total o suprafață agricolă cultivată de circa 500 000 ha, iar județul Tulcea alte circa 230 000 de hectare arabile. Din viticultură județul Tulcea producea anual 1,5 milioane hectolitri de vin, de pe circa 72 000 de hectare cultivate cu viță de vie, iar județul Constanța producea anual alți 130 000 hectolitri, de pe circa 4500 ha. Dintre crescătorii de animale, cei mai importanți au fost: Ion Șteflea (4300 vite), Neculai Gologan (3800 vite), Voicu Moțoi (3300 vite), Niță și Gheorghe Sassu (3000 vite), Bucur Lupea (2780 vite), Gheorghe Golea (2500 vite), Neculai și Dumitru Șteflea

(2500 vite), Gheorghe Borș (2020 vite), Stan Vidrighin (1700 vite). Ovinele erau însă cele mai numeroase, cu 410 000 de capete în județul Constanța și 195 000 de capete în județul Tulcea. Din pescuit, doar județul Tulcea aducea anual 7000 de tone de pește, la un preț mediu de 7,5 lei/kg. În întreaga epocă, populația Dobrogei a crescut de la 126 000 în anul 1878, la circa 811 000 în jurul anului 1930, dintre care 193 000 în mediul urban. Doar 32 000 lucrau în industrie, comerț sau administrație, restul populației fiind angajată în activități agricole. Orașul Constanța avea 60 000 de locuitori, Tulcea 20 000, Cernavodă 6700, Medgidia 6000, Sulina 6000, Măcinul 5800, Mangalia 3000. Serviciul maritim avea 14 nave de pasageri cu care transporta anual circa 40 000 de pasageri. În ce privește mineritul, în județul Tulcea funcționau: 1 mină de cupru, 4 cariere pentru granit și 8 cariere de piatră pentru construcții, iar în județul Constanța erau 7 cariere pentru caolin, var și piatră calcară. Dată fiind trecerea de la o administrație la alta, numărul edificiilor ridicate cu capital privat a fost mai mic decât în alte regiuni.

Reședințe familiale incluse în lista monumentelor istorice au fost următoarele:

Constanța: Emirzian, Bărzănescu, Cănanău, Zottu, Șomănescu, N. Pilescu, Traian Bellu, Vila Constantidini, Teodorou Rousou, Alleon, Manicatide, Ion Bănescu, Zafirios Kyrakos, Mihail Sutz (Constanța), Vasile Cotovu (Hârșova), Dutzu Pappuc (Hârșova), Șerban (Mangalia), Murad Ali (Medgidia), Stamatopoulos și Omer Bechir Bey (Murfatlar), Conacul Kogălniceanu (Murfatlar).

Tulcea: Lichiardopol (1870), Motomanca (1875), Avramide (1893) Tulcea, Jean Bart (1910), Parparia Sulina

În imaginea de mai jos sunt: palatul Mihail Șuțu (Constanța), conacul Mihail Kogălniceanu (Murfatlar) și casa Alexandru Avramide (Tulcea).

Leagăn al boierimii din toate timpurile, Moldova nu a dus nici ea lipsă de oameni de seamă. Mari boieri erau cei din familiile domnești: Sturdza, Cantacuzino, Mavrocordat, Ghika, Moruzzi, Callimachi, Racoviță, Balș, Rosetti, Catargiu, Mavrogheni, Conache, Pogor, Bogdan, Miculescu, Paladi, Carp, Cazimir, Râșcanu. Urmari ai boierii noi, ridicați în urma Revoluției de la 1848. La începutul epocii, Moldova avea 44 de orașe și târguri, 1930 de sate (1092 boierești, 448 răzeșești, 393 mănăstirești), pentru o populație de circa 1,5 milioane de locuitori. Alți aproape un milion de moldoveni trăiau dincolo de Prut, unde rangurile boierești se acordau în conformitate cu Tabelul rangurilor, adoptat de Țarul Petru I (cele 14 ranguri militare), iar Chișinăul avea o populație de 92 000 locuitori. Capitala Iași avea 65 000 de locuitori, urmată de Botoșani 28 000, Galați 23 000, Piatra Neamț 8000, Bacău 6700. Până la sfârșitul epocii, în urma repetatelor reforme agrare, milioane de hectare de teren arabil au fost expropriate și atribuite familiilor fără pământ, pentru a rezulta în final o medie de 3-4 ha/contribuabil. Ca rezultat al dezvoltării economice, capitalul privat nou format s-a concretizat sub forma unor reședințe familiale de prestigiu. Dintre acestea au fost încadrate ca monument istoric următoarele:

Iași: N.A. Bogdan, Sadoveanu, Gheorghe Petroveanu, Miluță Gheorghiu, Veronica Micle, Petrovanu, Spiru Haret, G-ral Henri Berthlot, Octav Botez, Corsescu, Theodor Burada, Cantacuzino Pașcanu, C.B. Pencescu, Jora, Costin Catargiu, Vălescu, Racoviță, Sturdza Diaconescu, Kammer, Petre Andrei, Emil Racoviță, Stoicescu Mărculescu, Zbranca Manolache, Otilia Cazimir, Stoica, A.D. Xenopol, Brănișteanu, Rolla, Calimah Ghika, Otto Briese, Anastasie Fătu, Eugen Botez, Nicolae Gane, Adela Kogălniceanu, Ștefan Procopiu, Balmuș, Carp, Costache Negruzzi, Roset, Petru Poni, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Philippide, Alexandru Teodoreanu, Drossu, Hălăceanu, Moruzi, Sion, Theodor Pallady, Sibi, Missir, Canano, Beldiman Popescu, Gheorghe Racoviță, Pleșa Lepădatu, Iacob Negruzzi, Praja, Anton Naum, Buicliu, Rojnița, Verussi, Mayer, Bădărău, Bratu, Ermacov, Papp, Baldovici Wachtel, Ana Conta Kernbach, Gheorghe Ghibănescu, Mungiu, Milescu, Mavrocordat, Magda Isanos, Leonescu, Buțureanu, Culianu, Zup Emil, Moruzi, Nicodim, Orest Tafrali, Vila Virginia (Iași), Conacul

Tăutu (Dagârța), Grigoriu, Ghica, Zoltman, Tăutu (Hârlău), Negruzzi (Lunca), Vasile Alecsandri (Mircești), Sturdza (Miroslava), Costache Ghica (Onești), Conacul Alexandrescu (Șcheia).

Botoșani: Ibrăileanu, Maximovici, Chiriac, Țăranu Jaba, Palaga, Sillion, Biebea, Șipoteanu, Vrăbie, Neamțu, Grigore Antipa, Ventura, Urșianu Fisher, Isăcescu, Prasa, Săvinescu, Dr. Capșa, Sofian, Ciulei, Abete, Jean Goilav, Mavrocordat, Vasiliu, Colonel David, Michel, Garabet Ciolac, Sofianu Arapu, Panu, Moscovici, Enășescu, Garabet Ciomac, Missir, Alexandru Văsescu, Roset, Manolache Iorga, Costin Zamfirescu, Vârnăv, Buicliu, Giurgea (Botoșani), Conacul Capri (Brăești), Conacul Mavrocordat (Dângeni), Conacul Eduard Burbor (Dersca), Ciopec, Moruz, Costache Enescu, Burgheli, Răutu, Andreescu, Marcu (Dorohoi), Conacul Rosetti (Ionășeni), Conacul Urișanu (Mihălășeni), Mihai Kogălniceanu (1890).

Suceava: Hopmeier, Pățu, Roșu, Frățian, Hagi, Colonescu, Ignătescu, Costin Tarangul (Suceava), Maria Veruleac (Breaza de Sus), Conacul Bucevski (Calafindești), Vila Coca, Vila Silvia, Petru Crăcană, Lateș (Câmpulung Moldovenesc), Popovici, Ciprian Porumbescu (Ciprian Porumbescu), Ecaterina Matisievici (Demăcușa), Gavril Căndea (Dorna Căndrenilor), Alecu Forăscu Botez, Serafim Ionescu, Cantacuzino Pașcanu, Jenică Tatos, Ion Creangă, Mihail Sadoveanu, Ion Dragoslav, Gane Gorovei, Eugen Lovinescu (Fălticeni), Conacul Teliman Pruncu (Hânțești), Ionel Bălan (Marginea), Elena Velearovschi (Mănăstirea), Conacul Mavrodin (Merești), Nicolae Labiș (Mălini), Ion Ivan (Poiana Stampei), Constantin Colibaba (Rădăuți), Nicolae Istrati (Rotopănești), Matei Milo (Spătărești), Eusebiu Camilar (Udești), Vladimir, Aurora Negrea (Vatra Dornei).

Neamț: Ivașcu, Corbu, Calistrat Hogaș, Vila Eliza, Albu, Lalu, Elena Cuza (Piatra Neamț), Alexandru Vlahuță (Agapia), Dimitrie Ghica (Bozienii de Sus), Conacul Cantacuzino Pașcanu (Costișa), Conacul Bogdan (Gâdinti), Aristide Karadja (Grumăzești), Ion Creangă (Humulești), Ion Ionescu de la Brad, Prisecaru, Alexandru Teodoru, Veniamin Costachi, Fălcoianu, Negruzzi, G-ral Iliescu, Robu, Vila Hogaș, Rollrich, Ioachim, Ioana Simeon, Brănișteanu, Niță, Costache Morțun, Cristea Ștefănescu, Brăescu, Cantacuzino (Roman), Diaconescu (Sabasa), Cristescu (Târgu Neamț).

Bacău: Mircea Cancicov, Dr. Pătrășcanu, Vestali, Vasile Alecsandri, Ing. Anania, G-ral Cantili, Poltzer, Rafailă, Arh. George Sterian, Dr. Marcovici, George Bacovia, Nicu Enea, Ion Luca (Bacău), Conacul Theodor Buhuș (Buhuși), Conacul Rosetti (Căiuți), Conacul Ata Constantinescu (Gâșteni), Conacul Gheorghe Buzdugan (Gh Doja), Grigore Tăbăcaru (Hemeiuș), Conacul Strat (Horgești), Conacul Rosetti Brăescu (Măgura), Conacul Veninoiaia (Petricica), Ion Borcea (Racova), Conacul Lecca (Radomirești), Conacul Leon Furnuraki (Răcăciuni), Conacul Elias (Sascut), George Apostu (Stănicești), Borisov (Târgu Ocna), Conacul Rosetti Tescanu (Tescani), Conacul Secară (Verșești).

Vaslui: Sima, Arbore, Negură, Mogoș, Filipiuc, Mădârjac, Ornescu, Peride, Popescu, Luchian, Ghica, Mavrocordat, Irimia (Vaslui), Greceanu, Corbu, Cuza, Borș, Oprișan, Vasiliu, Bulbuc, Silvian, Șuțu, Atanasiu, Guriță, Coban, Călinescu, Slobozeanu, Șaraga, Denciu, Sturdza, Mihai Subțirelu (Bârlad), Conacul Emil Racoviță (Emil Racoviță), Adrian și Linde, Jenică Mitache, Sotir Zaharia, Teodoru, Iancu Berea, D. Gociu, Chirițoiu, Poroșnicu, Murgulescu, Buceag, Popov, Chernbach, Goldenberg Reiter, Mardare, Lorenzo Collavini, Singer, Conacul Mihai Ralea, Enache, Făierstein, Monasterianu (Huși), Conacul Jean Atanasiu (Ivănești), Constantin Corbu (Mălăiești), Conacul Mareșalului Constantin Prezan (Schinetea), Conacul Rosetti Solescu (Soleşti), Conacul Sturza (Tăcuta).

Vrancea: Zaharia, Scalavone, Col. Albu, Huianu, Giurgea, Macridescu, Gorciu, Tatovici, Leon Carcalia, Stănescu, Ranicescu, Apostoleanu, Alaci, Ștefănescu, Ibrăileanu, Damian, Cristoff Garabet, Cristache Solomon, Gheorghe Botez, dr. Blum, I. Brătilă, Baron Capri, Ferhat, dr. Boiu, Honig Moritz Georgescu, Găgiulescu, Col. Patriciu, Pușcă, Tomescu, Brăileanu, Chirițescu, Eliade Holban, Giurgea, Nistor, dr. Saideman, Vila Cicinetta, Anghel Saligny (Focșani), Moș Ion Roată (Gura Văii), Gaicu, Apostu, dr. Georgescu, Curețeanu, Pogorevici, Vianu (Odobesti), Nicolae Milea, Sergiu Seferovici (Panciu), Sclavone, Duță (Țifești).

Galați: dr. Nicolae Alexandrescu, Stavru Mantu, Cuza Vodă, Simion Gheorghiu, Lambrinidi, Damian Drăgănescu, Gheorghide, Georgel Plesnilă, Costache Plesnilă, Balș, Auschnitt, Macri, Bănică Grigorescu, Helman, Damian Drăgănescu, Cavalioti, Gheorghe Florea, Robescu, Zafiratos, Costache Negri, Nicolae Mantu (Galați), Conacul Tache Anastasiu (Călmățui), Conacul Crissoloveni (Ghidigeni), Teodor Cincu, Hanul Goleri, Vila Maria Șendrea, Tache Anastasiu, Cruceanu, Elena Chicoș, Jan Koppethki, Natalia Negru, Tudor Pamfilie, Meran Manoliu, Ioniță Hrisanti, Vornicul Tiron, Hulea, Calistrat Hogaș, Vasile Beldie, Colonel Popescu, Șerban Neniță (Tecuci), Conacul Costache Negri, Conacul Nestor Cincu (Țigănești).

Chișinău: Semigradov, Kașevski, Ianoșevski, Bernardazzi, Inglezi, Tamara Ciobanu, V.P. Gutora, M. Kligman, Cupcea, A. Matevici, Petre Ștefănuță, Pronin, Anatol Corobceanu, Conacul Ghica Comănești,

Alexandru Cosmescu, Moisei Gamburd, Conacul Pisarjevski, Conacul Râșcanu Derojinski, Conacul Dolivo Dobrovolski, Lidia Lipovski, Serbov, Conacul Zoti, M. Karcevski, Sergiu Ciocolov, Conacul Catargi, Conacul Nazarov, A.S. Mimi, Mihalache Cașica, Valeriu Cupcea, Petru Zadnipru, M. Karcevski.

În imaginea de mai jos sunt casele: Gheorghe Sturdza (Miclăușeni Iași), Ștefan Silion (Botoșani), Cuza Vodă (Galați).

Oamenii cu stare ai Transilvaniei au format un amalgam al celor trei mari etnii (români 53 %, unguri 27 %, germani 18 %) și al celor șase credințe (romano-catolică, greco-catolică, calvină, luterană, ortodoxă și unitariană), cu predominanța unora sau altora în diferitele regiuni și comitate. Astfel, dintre cele 2430 de orașe și sate, 1401 erau preponderent românești, 807 preponderent maghiare și 222 preponderent săsești. Pentru epoca Regatului României se observă însă o mult mai mare densitate a întreprinzătorilor particulari în județele cu populație maghiară și germană: Cluj, Mureș, Harghita, Covasna, Brașov, Craș Severin, ca urmare a mai bune colaborări cu instituțiile statului și a unei mai bune interpretări a legislației în vigoare. Mai mult de 85 % din populație, indiferent de etnie, era implicată nemijlocit în activități agricole. Elita satelor era formată din: boieri, preoți, învățători, proprietari de mine, arendași, notari, medici, avocați, cămărași, comercianți, țărani înstăriți. Dintre proprietari, 26 aveau mai mult de 1000 iugăre de pământ iar alți 3900 (dintre care 2823 maghiari) dețineau între 100 și 1000 de iugăre, pentru un total de peste două milioane de jugăre. Alți 4 milioane de mici proprietari dețineau alte două milioane de jugăre de pășune. La recensământul din anul 1910 au fost înregistrați 11 538 de intelectuali (dintre care 3882 erau români) și 26 000 de meseriași. După anul 1918, industria s-a dezvoltat într-un ritm de 5,4 % pe an, pentru ca în anul 1938 să egaleze produsul social brut cu cel provenit din agricultură. Trei sferturi din unitățile industriale au luat ființă în aceste două decenii. În anul 1938, venitul anual pe cap de locuitor era de 110 dolari, față de: SUA (512), Anglia (490), Franța (146), Ungaria (108), Jugoslavia (106), Polonia (94), Grecia (76), Turcia (62). Dintre edificiile ridicate cu capital privat, au fost declarate monument istoric următoarele reședințe familiale:

Alba: Camil Velican, Rubin Patiția și Zaharia Munteanu (Alba Iulia), Avram Iancu (Incești), Weber, Filtsch, Roth, Kohuth Breitenstein, Heitz Konrad, Mauksch, Schneider, Zapolya (Sebeș).

Arad: Beller, Cicio Pop, Vasile Goldiș, Toth Arpad (Arad), Sava Tekelya (Cuvin), Mișici Bocu (Lipova).

Bihor: Poynar, Adorjan, Darvas (Oradea), Gavril Bot (Bălanca), Ioan Ciordaș (Beiuș), Conacul Miskolczy (Ciumeghiu), Conacul Frater (Galoșpetru), Floarea Morgovan (Pomezueu), Roth Armin (Salonta), Miron Pompiliu (Ștei).

Bistrița: Buta, Shankebank, Franchy, Linu (Bistrița), George Coșbuc (Coșbuc), Liviu Rebreanu (Liviu Rebreanu), Ion Pop Retegan (Rețeg).

Brașov: Benker, Valentinus Hirscher, Sextil Pușcariu, Friedrich Czell, Demeter, Johannes Honterus, Vila Baiulescu, Michael Hann, Lazăr, Gottlieb Fleischer, Vasady, Mandl, Stefanovitsch, Cincinat Pavelescu, Dumitru Orghidan, Andrei Mureșanu, Radu Pascu, Gustav Kollar, Adolf și Harald Meschendorfer, Ciurcu, David Iordache, Radu Olteanu, Lucian Blaga, Irina Lukasz, Mattis Teutsch, Ștefan Mironescu, Karl Hubner, Șt. O. Iosif, George Barițiu, Gheorghe Nica (Brașov), Georg Mathie, Ion Popescu (Cața), Valeriu Braniște, Ștefan Untch (Cincu), Iacob Moise, Aurel Bordenache, Eduard Morres (Codlea), Aron Pumnul (Cuciulata), Șt. O. Iosif (Drăușeni), dr. Giurcă (Făgăraș), Nicolae Filipescu (Rupea), Belloiu, Magheru Darie (Săcele), Zaharia Bârsan (Sânpetru).

Craș Severin: Vila Kock, Bugler, Al Popovici, Blăjița, Friedmann, Neff, Crăciun, Maerz, Markovski (Reșița), Vila Feneșan, Vila Emilia, Vila Kuriatko, Vila Elisabeta, Vila Dora, Vila Transilvania, Vila Doboșan, Vila

Vălușescu, Vila Crăciunescu, Vila Livia (Băile Herculane), Gheorghe Ilincar, Ilin Adămuț, Romulus Ilienca (Bucova), G-ral Dragalina (Caransebeș), Ion Sârbu (Eftimie Murgu), Vichentie Stângu, Maderspach (Oravița), Pavel Milasevici (Oțelu Roșu), Conacul Atanasievici (Valea Pai), Vila Klauss (Văliug), Conacul Juhasz (1896).

Cluj: Bolyai Janos, Kos Karoly, Kovary Laszlo, Bathory, Katona, Banffy, Ștefan Bocskay, Ilie Măcelaru, Tătaru, Wolphard Kakas, Constantin Ujeicu, Alexandru Lepădatu, George Vâlsan, Dominic Stanca, Josza Bela, Lucian Bлага, Ion Agârbiceanu, Tiron Albani, Ioan Piuariu Molnar (Cluj), Conacul Kemeny (Cămărașu), Conacul Paget și Conacul Betegh (Câmpia Turzii), Conacul Octavian Goga (Ciucea), Dan Pavel (Clapa), Conacul Dujardin (Coasta), Conacul Vitez (Copăceni), Conacul Schilling (Cornești), Ioan Vaida Voievod, Mihali Teodor (Dej), Conacul Laszay (Gârbău), Conacul Gallus (Gilău), Bogdan (Huedin), Conacul Teleky, Conacul Beldy, Conacul Kemeny (Iara), Conacul Lazsay Filip (Nădășelu), Ioan Rațiu (Turda).

Covasna: Horvath, Nagy Gyorgy, Gyulai, Keresztes, Conacul Nagy Bogatas, Conacul Bora Benedek, Csulak, Labashaz (Sfântu Gheorghe), Conacul Donath (Aita Mare), Conacul Domokos (Araci), Benedek Elek (Bățanii Mari), Conacul Istvan Sandor, Conacul Vegh și Kelemen Gabor (Cernat), Conacul Szekely Potsa (Chilieni), Conacul Hadnagy, Conacul Beczasy, Bajka (Dalnic), Conac Ferenczy Boda (Filia), Bucșa, Nemeș (Hăghig), Case de lemn (Întorsura Buzăului), Punkosti, Conacul Temesvari (Ozun), Wertan (Târgu Secuiesc).

Harghita: Zakaris, Conacul Miko, Gal, Csiszer, Kalot, Nagy Imre (Miercurea Ciuc), Conacul Biro (Betești), Albert Josef, Marton Ferenc, Tamas Irma (Ciuc Sângeorgiu), Szocz Lajos (Cozmeni), Lenghel, Peter Imre, Conacul Gyarfaz (Cristuru Secuiesc), Bereczki Zsigmond (Cușmed), Cazaran (Gheorgheni), Vancsa Eva (Imper), Lado (Lueta), Tamasi Aron (Lupeni), Kerekes Julcsa, Szabo Denes, Bлага Andrasene, Bato Vilmos, Dombi Vilma (Mărtiniș), Conacul Bialis (XIX), Fabian Vince (Ocna de Sus), Vila Nyiro, Conacul Ugron (Odorheiu Secuiesc), Conacul Cserei (Racu), Nemeș Ferenc (Rugănești), Vasile Puflea (Secuieni), Vasile Cotfas (Subcetate), Viorel Hangan, Aurel Crușitu (Tulgheș), Csillag Peter, Focze Istvan (Valea Rece).

Hunedoara: Aurel Vlaicu (Aurel Vlaicu), Iocan Petru (Basarabasa), Sabin Isac, Gligor Minodora, Rus Ioan, Lucaci Carolina (Birtin), Andrica Sinefta (Boiu de Sus), Grunițan Ioan, Nandra Sofia (Bunila), Dumbravă Ioan, Tomoni Borcan (Clopotiva), Crișan (Crișan), Conacul Klobosiski (Gurasada), I. D. Sârbu (Petrita), Jurca (Rovina), Herbei (Tomești)

Maramureș: Schonherr, Teleky Sandor, Revesz, Pașca, Gall, Pocol (Baia Mare), Gheorghe Pop de Băsești (Băsești), Anca (Copalnic), Maria Pop (Remetea), Iurca Sarasău, Man (Sarasău), Bay, Pop, Kepes, Kavassy, Keller Kepes, Bajnoczky, Crăciun (Seini), Keszter, Kahan, Groedel, Florian Mihaly, Darvary, Vila Szollossyi, Brenner, Kiszelnik, Kahan, Iurca, Junger, Cornelia Prielle, Solomon Wiesel, Mihaly de Apașa, Ellie Wiesel (Sighetul Marmăției), Dunca (Slătioara), Vasile Lucaciu (Șișești), Nyilvan, Teleki, Tibil (Șomcuta Mare), Maniu, Ion Șugariu (Tăuții Măgheruş), Pop Simion (Vișeu de Sus)

Mureș: Rado, Haller, Burger, Csonka, Vila Csiszar Varadi, Schmidt, Bolyai, Karnasz, Redmeyer, Bornemisza, Banyai, Steibel, Rozenfeld, Bustya Lajos, Dr. Fekete, Csiki (Târgu Mureș), Conacul Sandor (XIX), Ioan Bethlen (Criș), Conacul Pataki (Deaj), Conacul Teleki (Glodeni), Simon Mândrescu (Râpa de Jos), Misselbacher, Moldovan, Ewert, Kootz, Nikos Beloianis, Zaharia Boiu, Roman, Dumitru Cartius, Nistor, Duldner, Leonhardt, Baschner, Wolf, Bacon, Loris, Wonnerth, Fronius, Augustin, Gagesch Winter, Teutsch, Nichitoiu, Medrea, Lotz, Kellner, Kunt, Ticușan, Savoii, Szacacs, Beer, Hoch, Taschler, Wultschner, Misselbacher, Schuller, Markus, Wohl, Fink, Jacobi, Weber, Ungar, Manchen, Mild, Wagner, Virgil Mârzea, Essigman, Haraszty, Fabini, Nagy, Lighner, Șerbu, Mureșan (Sighișoara), Bernady (Sovata), Beldi (Târnăveni).

Satu Mare: Muhi, Ormos, Vasile Lucaciu, Soos, Alexandru Frențiu, Erdos Paul (Satu Mare), Ady Endre (Căuaș), Vasile Sipoș (Bogdand), Kaffka Margit (1905), Aurel Pop (Căuaș), Kolcsey Ferenc (Săuca), Egli Maria (Tiream), Aloisie Tăutu (Valea Vinului).

Sălaj: Ady Endre (Zalău), Simion Bărnuțiu (Bocșa), Conacul Morca, Conacul Hatfaludy (Hida), Iuliu Maniu (Șimleu Silvaniei), Conacul Zsombory (Zimbor).

Sibiu: Anastasiu Boiu, Gollner, Weider Reussner, Herman Wagner, Martin Wankel, Partenie Cosma (Sibiu), Gheorghe Lazăr (Avrig), Axente Sever (Axente Sever), Ana Drotler (Cașolț), Victor Păcală (Dealul), Iacob Bologa (Marpod), Ștefan Ludwig Roth, Zoppeld, Rosenauer, Theil, Haner Karres (Medias), Ilarie Mitrea, Dancășiu, Conacul Barcianu, Emil Cioran, Octavian Goga (Rășinari).

Timișoara: Conacul Balnoc (Balnoc), Teodor Tibor (1870), Conacul Gudenus (XIX), Conacul Liptay Lovrin (XIX), Popovici Bănățeanul, V.V. Delamarina, Ion Vidu (Lugoj), Conacul Nako (Sânicolau Mare), Iuliana Suba (Uliuc).

Pentru exemplificare în imaginea de mai jos sunt casele: Teleky (Satulung), Bethlen (Beclean), Poynar

(Oradea)

În perioada imediat următoare formării statului monarhic, dragostea față de istorie și mai ales cea față de urmele materiale ale trecutului s-a concretizat printr-o nouă știință, denumită muzeologie. Muzeul, ca instituție cultural științifică are drept obiectiv colectarea și conservarea bunurilor culturale și valorificarea acestora în mod prioritar prin expunere în spații publice. Înainte de formarea primelor muzee, toate obiectele de patrimoniu cultural au făcut parte din colecții particulare, nobiliare, boierești sau monastice. Printre primii mari colecționari au fost: Constantin Brâncoveanu, Constantin Mavrocordat, Samuel Brukental, Lajos Batthyany, boierii familiei Cantacuzino. Primele muzee din România au luat ființă prin bunăvoința proprietarilor, după reunirea mai multor astfel de colecții particulare într-un spațiu donat tot de unul dintre marii proprietari. Primele muzee au fost Muzeul Brukenthal din Sibiu (1817) administrat de Biserica Evanghelică, urmat apoi de Muzeul de Istorie Naturală și Antichități (1834), fondat de domnitorul Alexandru Ghica prin reunirea colecțiilor Banului Mihalache Ghica și ale Generalului Nicolae Mavros. Primul Muzeu din Moldova a fost Muzeul de Istorie Naturală, compus din colecțiile Mitropolitului Veniamin Costachi, ale domnitorului Mihail Sturdza, și ale boierilor Iacob Cihac, Alecu Balș, Gheorghe Asachi. În Transilvania primul muzeu de știință a fost Muzeul de Istorie Naturală din Sibiu, fondat în anul 1848 de "Societatea ardeleană de științele naturii". La Cluj, Muzeul Național de Istorie s-a format în anul 1859 iar la Timișoara s-a organizat în anul 1872 Muzeul Banatului. Primul Muzeu Etnografic a fost cel din Tulcea, fondat în anul 1865. Primul muzeu etnografic în aer liber a fost "Muzeul Țăranului Român", organizat în anul 1910 prin truda lui Tzigara Samurçaș. Primul act organizatoric a fost Decretul din 25 Noiembrie 1864, eliberat de domnitorul Ioan Cuza, privind "Regulamentul pentru administrarea și organizarea Muzeului de Antichități București". În urma decretului de secularizare a averilor mănăstirești, din anul 1863, toate colecțiile monahale au fost transferate la Muzeul Național de Antichități, Apoi la Muzeul de Artă din București. Prima lege privind transferul valorilor patrimoniale în muzee a apărut în anul 1932, denumită "Legea Muzeelor", ale cărei principii și reglementări au fost organizate de savantul Nicolae Iorga. În prezent, potrivit legii 311 din 8 iulie 2013, sunt organizate 28 de muzee de importanță națională, 14 muzee de importanță regională și 41 de muzee de importanță județeană. Alte 90 de muzee monahale funcționează în cadrul arhiepiscopilor, episcopilor și mănăstirilor. Mare iubitoare de artă și obiecte de artă, Casa de Hohenzolern a favorizat și stimulat activitatea muzeală atât direct, prin fonduri și donații, cât și indirect prin promovare și susținere în cadrul Fundației Culturale Regale. În epoca Regatului României s-au format sau au primit sedii noi următoarele instituții:

București: Muzeul de Istorie Naturală și Antichități (1834), Muzeul Municipal București (1929), Muzeul Satului (1930), Muzeul Național al Hărților și Cărții Vechi, Muzeul Țăranului Român (1912-38), Muzeul de Artă Medievală (1910), Muzeul Stork - 1914, Muzeul de Istorie al Comunității Evreiești (înc sec XX), Muzeul Victor Babeș, Muzeul Theodor Aman.

Brăila: Muzeul Brăilei (1881), Buzău: Muzeul Județean Buzău (1937), Călărași: Muzeul de Arheologie, Constanța: Muzeul de Istorie (1879), Muzeul Regional al Dobrogei (1906), Muzeul de Artă (1893), Dâmbovița: Muzeul Local (1915), Muzeul Tiparului (sf. XIX), Muzeul de Arheologie (1938), Muzeul de Istorie (1943), Dolj: Muzeul Olteniei (Muzeul de Antichități și Etnografie 1914), Giurgiu: Clădirea Muzeului Județean (1910), Muzeul de Istorie (1934), Gorj: Muzeul Gorjului (1894), Calea Eroilor (1938), Ilfov: Muzeul Lapidarum Pantelimon (sec XIX), Mehedinți: Muzeul de Artă (1890), Muzeul Istoric al Liceului Traian (1912), Monumentul Împăratului Traian (1906), Olt: Muzeul Etnografic (sec XIX), Muzeul Județean Olt (1887), Muzeul Romanășului (sec XIX), Muzeul Etnografic Corabia (1900), Prahova: Pinacoteca Ploiești (1931), Muzeul de Arte Frumoase (1936),

Tulcea: Muzeul de Etnografie și Artă Populară (1865), Vâlcea: Muzeul de Artă (1937), Colecția de artă religioasă Govora (sec XX), Muzeul Podgoriei Drăgășani (1920).

Iași: Muzeul de Istorie Naturală (1834), Muzeul de Artă (1860), Palatul Culturii (sec XX), Suceava: Muzeul Orășenesc (1901), Muzeul Satului Bucovinean (sec XIX), Neamț: Muzeul de Artă (1931), Muzeul Etnografic (1931), Muzeul de Istorie Piatra Neamț (1935), Bacău: Muzeul de Științele Naturii (1870, 1935), Galați: Muzeul V.A. Urechia (1890), Muzeul Cuza Vodă (1939), Vaslui: Muzeul Local Bârlad (1914), Vrancea: Muzeul Istoric-Etnografic Focșani (1928), Muzeul Prutean (1931), Chișinău: Muzeul Național de Istorie a Moldovei (1916), Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală (1927), Muzeul Național de Artă al Moldovei (1939)

Alba: Muzeul de Istorie Alba Iulia (1888), Muzeul Unirii (1929), Arad: Muzeul de Istorie (1892), Bihor: Muzeul de Istorie (1895), Brașov: Muzeul de Istorie (1908), Capela Inima Reginei Maria Bran (sec XX), Muzeul Etnografic Breaza (sec XIX), Cluj: Muzeul Național de Istorie (1859), Institutul de Istorie (sec XIX), statuia lui Matei Corvin (1902), Covasna: Muzeul Cserey (Muzeul Național Secuiesc 1879), Harghita: Parcul Etnografic (sec XIX), Muzeul sătesc Corund (sec XIX), Muzeul sătesc Rugănești (sec XIX), Hunedoara: Muzeul Civilizației Dacicie și Romane Deva (1882), Maramureș: Muzeul de Istorie Baia Mare (1904), Mureș: Muzeul de Artă (1886), Muzeul de Arheologie și Etnografie (1934), Muzeul Meseriilor (1890), Muzeul Etnografic Reghin (1892), Muzeul Orășenesc Sighișoara (sec XIX), Satu Mare: Muzeul de Istorie Satu Mare (1905), Muzeul Zonei Codru (sec XIX), Muzeul Etnografic Negrești Oaș (sec XIX), Sălaj: Sediul Muzeului Județean (1910), Monumentul Wesseleny (1902), Sibiu: Muzeul de Istorie Naturală (1848), Camera de Arme (1872), Timiș: Muzeul Banatului (1872), Muzeul Satului (sec XX).

Pentru exemplificare, în imaginea de mai jos sunt: Muzeul de Istorie Naturală Grigore Antipa (București), Muzeul Național de Istorie a Moldovei Chișinău și Muzeul Unirii (Alba Iulia).

În întreaga epocă monarhică în fruntea vieții politice s-au aflat cele două mari curente politice: conservator și liberal. Cel conservator, după cum îi spune și numele milita pentru menținerea relațiilor economice în spiritul vechilor tradiții, spre beneficiul marilor proprietari la burghezii de frunte și al unor intelectuali de marcă. Cel liberal, în opoziție, milita pentru libertate și liberă inițiativă în afaceri spre beneficiul oamenilor de afaceri, indiferent de trecutul și tradiția lor. Ambele grupări au cunoscut nuanțe și extreme: conservator moderat, conservator democrat, liberal moderat, liberal radical, liberal democrat. Pentru a menține fermentația politică, cele două grupări s-au succedat reciproc la conducerea guvernului, ca un motor în doi timpi, la intervale de câțiva ani. Dintre conservatori, au ocupat fotoliul de prim ministru următorii: Barbu Catargiu, Apostol Arsache, Lascăr Catargiu, Dimitrie Ghica, Costache Epureanu, Emanoil Florescu, Theodor Rosetti, Gheorghe Manu, Grigore Cantacuzino, Petre Carp, Titu Maiorescu, Alexandru Marghiloman, Take Ionescu. Dintre liberali, în fruntea guvernului au fost desemnați: Nicolae Kretzulescu, Mihail Kogălniceanu, Constantin Bosianu, Ion Ghica, Constantin Kretzulescu, Ștefan Golescu, Nicolae Golescu, Alexandru Golescu, Costache Epureanu, Ion C. Brătianu, Dumitru Brătianu, Dimitrie Sturdza, Petre Aurelian, Ion I. Brătianu, Vintilă Brătianu, Ion Gheorghe Duca, Constantin Angelescu, Gheorghe Tătărescu. După anul 1918, în perioadele de criză politică, în fruntea guvernului au fost aleși și înalți ofițeri ai Forțelor Armate Române. Dintre aceștia s-au distins: mareșalul Alexandru Averescu, generalul Constantin Coandă, generalul Arthur Văitoianu, generalul Gheorghe Argeșeanu, mareșalul Ion Antonescu, generalul Constantin Sănătescu, generalul Nicolae Rădescu. Marea Unire din anul 1918 a exacerbât și curentul politic naționalist ai cărui lideri militau pentru identitate națională, independență și

suveranitate. Din rândul aceste grupări s-au distins în primul rând Partidul Național Țărănesc, prezent în fruntea guvernului prin; Iuliu Maniu, Gheorghe Mironescu, Alexandru Vaida Voievod și Frontul Renașterii Naționale reprezentat prin lideri ca: Armand Călinescu, Constantin Argetoianu, Gheorghe Tătărescu. Efemer, în fruntea guvernului s-au aflat și lideri nealiniați la nici unul dintre aceste mari partide: prințul Barbu Știrbei, istoricul Nicolae Iorga, poetul Octavian Goga, patriarhul Miron Cristea. În fruntea diplomației românești s-a aflat în permanență Casa Regală, reprezentată în primul rând prin Rege, dar și prin toți ceilalți membri ai familiei. Casa Regală a României fiind înrudită cu aproape toate monarhiile Europei, politica externă era un fel de afacere de familie. În aceste condiții, principalele contradicții de ordin politic s-au axat asupra problemelor interne, cu precădere asupra economiei: reforma agrară, revoluția industrială, dezvoltarea transporturilor, organizarea industriei extractive, expansiunea comercială, restructurarea sistemului de taxe și impozite, reforma educației naționale și a învățământului profesional, organizarea legislativă și administrativă. Guvernele în succesiune s-au întrecut care mai de care să propună, apoi să ducă la îndeplinire nenumăratele măsuri economice, politice și administrative. Nici una dintre acestea nu a dăinuit timpului, dar fiecare dintre ele a constituit la vremea respectivă un mic pas spre înainte, suport pentru viitoarele inițiative politice. Cu ajutorul aparatului de presă și propagandă întreaga națiune a fost în permanență la curent cu evenimentul politic, având sentimentul de participare nemijlocită. S-a conturat astfel conceptul de democrație, de implicare a națiunii în făurirea propriilor destine. Principalele periodice din epocă au fost: Actualitatea, Adam, Albina, Amicul Agriculturului, Amicul Familiei, Amvonul, Analele Academiei Române, Analele Brăilei, Analele Dobrogei, Apostolul, Ardealul Juridic, Arhiva pentru Știință și Reformă Socială, Arhiva Societății Științifice și Literare Iași, Arhivele Basarabiei, Arhivele Olteniei, Athenaeum, Banatul, Bilete de Papagal, Biserica Ortodoxă Română, Boabe de Grâu, Buciumul Român, Buletinul Asociației Generale a Inginerilor din România, Buletinul Camerei de Comerț și Industrie din București, Buletinul Cărții Românești, Buletinul Comisiei Istorice a României, Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, Buletinul Curții de Casație și Justiție, Buletinul Societății Politehnice din România, Buletinul Statistic al României, Candela, Carpați, Căminul, Cele Trei Crișuri, Cinema, Colecțiune de Legi și Regulamente, Contemporanul, Convorbiri literare, Curier de Ambe Sexe, Curierul Judiciar, Dacia, Economia Națională, Facla, Familia, Fat Frumos, Flacăra, Gazeta Ilustrată, Gazeta Matematică, Gândirea, Hrisovul, Ilustrațiunea Română, Junimea Literară, Lamura, Libertatea, Literatură și Artă, Luceafărul, Lumina, Muguri, Natura, Noua Revistă Română, Pagini Literare, Parlamentul Românesc, Ramuri, Realitate Ilustrată, Revista Critică, Revista de Filozofie, Revista Economică, Revista Fundațiilor Regale, Revista Generală a Învățământului, Revista Istorică, Revista Pădurilor, Satul, Sănătatea și Viața Fericită, Săptămâna, Transilvania, Țara Noastră, Vatra, Viața Nouă, Viața Românească. Dintre ziare au făcut epocă: Acțiunea, Adevărul, Argus, Conservatorul, Curentul, Cuvântul, Dimineața, Dreptatea, Epoca, Gazeta de Transilvania, Gazeta Sporturilor, L'Independance Roumaine, Îndreptarea, Lupta, Mișcarea, Neamul Românesc, Ordinea, Rampa, Românul, La Roumanie, Telegraful, Timpul, Ultima Oră, Unirea, Universul, Viitorul, Voința Națională.

Mirajul literar tipărit a atras ca un magnet mințile majorității oamenilor cu stare ai vremii, frământați de probleme spirituale, economice sau social politice. Sunt amintiți în rândurile următoare doar cei care au publicat cărți în tiraje semnificative. A mai existat însă și un volum semnificativ de "literatură de sertar" precum și lucrări cu caracter literar fără circulație de masă, rezervată unor mici grupuri de cunoscuți.

Istorici: Michael Ackner, Teohari Antonescu, Constantin Aricescu, Theodor Aron, Carol Auner, George Barițiu, Nicolae Bănescu, Mihai Berza, Ioan Bogdan, Alexandru Boldur, Constantin Brătescu, Gheorghe

Brătianu, Augustin Bunea, Nicolae Ciachir, Nicolae Densușianu, Aurel Decei, Silviu Dragomir, Manolache Drăghici, Constantin Esarcu, George Fotino, Gheorghe Ghibănescu, Constantin Giurescu, Ștefan Dimitrie Grecianu, Pal Gyulai, Bogdan Petricencu Hașdeu, Eudoxiu Hurmuzachi, George Ioanid, Nicolae Iorga, Nagyajtai Kovacs Istvan, Mihail Kogălniceanu, Scarlat Lambrino, August Treboniu Laurian, Ioan Lupaș, Simion Mehedinți, Ioan Meșotă, Victor Motogna, Camil Mureșanu, Eftimie Murgu, George Murnu, Alexandru Odobescu, Dimitrie Onciul, Petre Panaitescu, Alexandru Papiu Ilarian, Vasile Pârvan, Nicolae Popea, Ioan Pușcariu, Sextil Pușcariu, Radu Rosetti, Eduard Rosler, Ioan V. Rusu, Elias Schwazfeld, Andrei Șaguna, Alexandru Sterca Șuluțiu, Grigore Tocilescu, Alexandru Xenopol, Emil Sigerus, Gheorghe Ghibănescu, George Maior.

Juriști: Ioan Rațiu, Dimitrie Tacu, Simion Bărnuțiu, Vasile Pogor, I. M. Noldovanu, Emanoil Gojdu, Nicolae Ganea, Danile Popovici Barcianu, Theodor Rosetti, Ion Câmpineanu, Vasile Conta, Petru Missir, Alexandru Grigore Șuțu, Gheorghe Pop de Băsești, Luigi Cazzavillan, Alexandru Marghiloman, Apostul Mărgărit, Gheorghe Panu, Constantin Rădulescu Motru, Grigore Buiucliu, Ioan Alexandru Brătescu Voinești, Adrian Maniu, Constantin Stere, Mihai Ralea, Tudor Vianu, Ion Vinea.

Jurnaliști: Heliade Rădulescu, C.A. Rosetti, G. Măcescu, Gheorghe Chițu, Ioan Valentineanu, George Silași, Ioan Codru Drăgușanu, Iosif Vulcan, P. Bucovineanu, Gr. Bossueceanu, Eugeniu Carada, Gheorghe Pop de Băsești, D. Brănișteanu, A. Fridmann, Paladi Vasile, B. Silberman, P. Maloskitsky-Antonovici, Ioan Slavici, Pompiliu Pipoșiu, Sava și Krumm Doncev, Ioan Negoiescu, Ilie Angelescu, Elena și Ilie Pârvolescu.

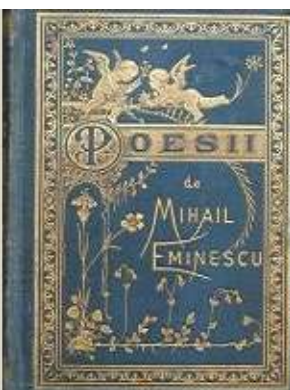
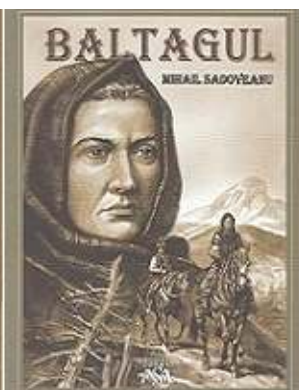
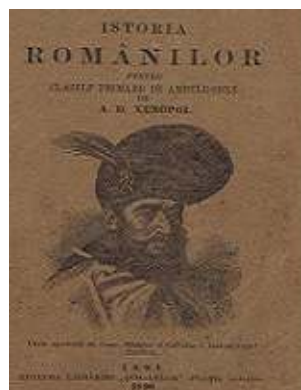
Romancieri: Nicolae Filimon, Iacob Negruzzi, Mihail Sadoveanu, Eugen Lovinescu, Ion Agârbiceanu, Hortensia Papadat Bengescu, Liviu Rebreanu, Felix Anderca, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Mircea Eliade, Anton Hulban, Gib Mihăiescu, Garabet Ibrăileanu, George Călinescu, Mihail Sebastian.

Poeți: Vasile Alecsandri, Ioan Sârbu, Kolto Samuel, Costache Conachi, Eugeniu Carada, Fodor Istvan, Mihail Eminescu, Zaharia Boiu, Mihail Cornea, Samuel Brassai, Miron Pompiliu, Adrian Ion Veniamin, Veronica Micle, Alexandru Macedonski, Andras Kornis, Nicolae Volenti, Theodor Ștefănescu, Matilda Cugler Poni, George Demetriu Teodorescu, Traian Demetrescu, George Coșbuc, Elena Văcărescu, Anton Naum, Ștefan Octavian Iosif, Ady Endre, Jozsef Fodor, Ștefan Petică, Octavian Goga, Dimitrie Anghel, Ion Minulescu, Alexandru Stamatiad, Nicolae Davidescu, Ion Pilat, Mihai Săulescu, Claudia Millian, George Bacovia, George Topârceanu, Vasile Voiculescu, Lucian Blaga, Ion Barbu, Alexandru Philippide, Otilia Cazimir, Tudor Arghezi, Dumitru Panaitescu, Emil Bota, Tristan Tzara, Ilarie Voronca, Geo Bogza, Haig Acterian.

Dramaturgi: Costache Negruzzi, Vasile Alecsandri, Nicolae Istrati, Gheorghe Asachi, Samson Bodnărescu, Frederic Dame, Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale, Gedo Laszlo, Aron Blumfeld, Alexandru Davila, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Mihail Sorbul, Camil Petrescu, Ion Valjan, Lucian Blaga, Ion Marin Sadoveanu, George Ciprian, Nicolae Brânzeu, Mihail Sebastian, Eugen Ionescu.

Scriitori: Ion Ionescu de la Brad, Dionisie Pop Marțian, Ion Creangă, Ioan Slavici, Constantin Dimitrescu Iași, Ion Pop Retegan, Duiliu Zamfirescu, Grigore Tăușan, Gala Galaction, Gheorghe Racoviță, Constantin Dobrogeanu Gherea, Calistrat Hogaș, Nicolae Ioanid, Victor Papilian, Emil Cioran.

Filologi: Ion C. Massimu, Peltechi Kaminar, Timotei Cipariu, T. Stamati, Aron Pumnul, Titu Maiorescu, Bogdan Petricencu Hașdeu, Constantin Petrescu, Ștefan Vârgolici, Ioan Meșianu, Alexandru Chihac, Alexandru Philippide, Ioan Garagiani, Alexandru Lambrior, Mihail Dragomirescu, Petre Negulescu, Ilarie Chendi, Benjamin Wexler, Paul Zarifopol, Pompiliu Constantinescu, Ion Chinezu, George Călinescu, Ioan Bianu, Nicolae Cartoian, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu.

Începuturile dramaturgiei românești se regăsesc, în spectacolele seminariștilor de tip "mistere religioase" și pastorale, sau în spectacole clasice Europene, cum au fost de exemplu "Mirtil și Chloe" tradusă de Gheorghe Asachi (la Iași), "Hecuba", "Moartea lui Caezar", "Horatio" puse în scenă de Ion Heliade Rădulescu (la București). În Transilvania se montau spectacole clasice de operă în limbile germană și maghiară: "Don Carlos", "Die Jungfrau von Orleans", "Turandot", "Prizessin von China", "Die Braut von Messina", "Wilhelm Tell". Teatrul Mare din Iași și-a deschis porțile în anul 1840 cu "Farmazonul din Hârlău" și "Fântâna Blanduziei" ale lui Vasile Alecsandri, iar Teatrul cel Mare din București a fost inaugurat în anul 1852 cu "Zoe sau Un Amor Românesc" a lui Costache Caragiale. În Moldova societatea culturală a fost propulsată de boierii: Gheorghe Asachi, Alecu Russo, Vasile Alecsandri, Matei Millo, Mihail Kogălniceanu, Alexandru Mavrocordat, Nicolae Docan, Scarlat Vărnăv, Costache Negruzii, Alexandru și Maria Flechtenmacher. Clădirea nouă a fost inaugurată în anul 1896. Actori de marcă pe scena Iașului au fost: Matei Millo, Gr. Manolescu, Miluța Gheorghidiu, Agatha Bârsescu, Aristiza Romanescu, Teodor Burada, Ion Sava, Victor Ion Popa, Nelu Ionescu, Teofil Vâlcu.

La București, cei care au impulsivat scena teatrală au fost boierii: Costache Aristia, Grigore Băleanu, Constantin Brăiloiu, Scarlat Bărcănescu, George Bibescu, Ion Brătianu, Ion Budișteanu, Grigore Cantacuzino, Costache Ghica, Constantin și Nicolae Golescu, Constantin Manu, Ion Odobescu, Iancu Văcărescu, Alexandru Villara, Ion Voinescu. Dintre actori s-au remarcat personalități precum: Matei Millo, Mihail și Mathilda Pascaly, Nicolae Luchian, Fanny Tardini, Mihail Galino. Imediat după proclamarea Regatului, în anul 1884 un mare succes de scenă l-a avut comedia "O scrisoare Pierdută" a lui I.L. Caragiale, interpretată magistral de actori precum: Aristiza Romanescu, Constantin Nottara, Ștefan Iulian, Mihail Mateescu, Ion Petrescu. Pe scena Naționalului au mai strălucit apoi actori precum: Lucia Strudza Bulandra, Maria Filotti, Agatha Bârsescu, Aglae Pruteanu, Agripina Macri, Maria Ventura, Maria Sadova, Marioara Voiculescu, Marioara Zimniceanu, Tina Barbu, Olimpia Bârsan, Elvira Popescu, Dina Cocea, Tony Bulandra, Aristide Demetriade, Nicolae Soreanu, Ștefan Velescu, Cleo Pan Cernăteanu, Constantin Tănase, Emil Botta, George Vraca, Fory Etterle, Nicolae Soreanu, Ion Manolescu, Ion Livescu, Vasiliu Birlic, Romald Bulfinsky, Eduard de Max, Jean Yonnel. Începând cu deceniul al doilea al secolului XX, directorul de trupă a lăsat locul unor directori de scenă specializați, cum au fost Alexandru Davila și Paul Gusti, apoi regizorilor, scenografilor și artiștilor plastici. Dintre aceștia, la București s-au remarcat: Soare Z. Soare, Victor Bumbăști, Vasile Enescu, Ion Șahighian, V.I. Popa, G.M. Zamfirescu, A.I. Maican, Ion Sava, Sică Alexandrescu, Theodor Kiriacoff, Haig Acterian, Ion Șahighian.

La Craiova în fruntea mișcării teatrale s-au aflat boierii; Costache Caragiale, Costache Mihăileanu, Pera Filipeanu, Theodor și Maria Teodoroni și actorii: Profira și Ion Fărcășeanu, Aristiza Romanescu, Grigore Manolescu, Clotilde Ademolo, Aron Bobescu, Alexandru Manu, Mia Teodorescu, Ion Livescu, Alexandru Demetrescu Dan. Pe scenă au strălucit: Aristizza Romanescu, Constantin Serghie, Ronald Bulfinski, Mișu Fotino, Remus Comăneanu.

La Pitești fondatorii teatrului au fost boierii: Constantin Halepliu, Nicolae Coculescu, Iordache Golescu, Costache Bălcescu, Costache Caragiale și Costache Facca, Franz Lehrer, Ionel Teodoreanu. Clădirea Teatrului Comunal a fost inaugurată în anul 1914 cu piesa O Noapte Furtunoasă (Caragiale). Pe scena teatrului au urcat: George Enescu, Grigore Vasiliu Birlic, Marieta Sadova, Mioara Zimniceanu, Lică Teodorescu, Natalița Pavelescu.

La Cluj, principalii sponsori și promotori culturali au fost baronii: Banffy, Teleky, Wesseleny și Cserei pentru piese de Shakespeare, Moliere, Schiller, August von Kotzebue. Cel mai reprezentativ actor a fost Istvan Szentgyorgy, iar director de teatru a fost Janovics Jenő. După 1919 promotorii teatrului Clujan au fost: Tiberiu Brădiceanu, Onisifor Ghibu, Zaharia Bârsan, Victor Eftimiu, Nicolae Bănescu, Constantin Pavel, Victor Papilian. Actori de marcă pe scena Clujului au fost: Cornelia Potcoavă, Olimpia Bârsan, Lili Bulandra, Maria Munteanu, Viorica Juga, Eugenia Moruzan, Neamțu Otonel, Virgil Potcoavă, N. Bulandra, V. Perietianu, I. Stănescu Popa, Dem Mihăilescu-Brăila.

Scena Brașovului a debutat cu spectacole de operă și vodevil, având ca promotori pe Ion Barac și Gheorghe Barițiu. Printre actorii Brașovului s-au numărat: Emilian, Navrea, Ucenescu, Cioflec, Fluștureanu, Orghidan, Verzea, Popea, apoi Mișu Fotino. La Chișinău, printre corifeii artei dramatice s-au numărat boierii: Costache Bălănescu, frații Vlădescu, Gheorghe Păun, Petre Alexandrescu, Nicolae Luchian, Teodor Crupenski. Actori cunoscuți au fost: C. Poltavțev, N. Ivanova, M. Maximov, P. Miculski, A. Alexeev, M. Zankovetkaia, N. Sadovskii.

Teatrul radiofonic a debutat în Decembrie 1927, o dată cu constituirea Societății de Difuziune Radiotelefonică din România. Prima transmisiune radiofonică a fost comedia "Ce știa satul" aparținând directorului de atunci Ion

Vasilescu (sub pseudonimul Ion Valjan). Teatrul radiofonic pentru copii a debutat în anul 1929 cu piesa "Pufușor și Mustăcioară" a lui V.I.Popa. Fonoteca de Aur păstrează înregistrări cu voci celebre ale scenei distribuite în zeci de spectacole radiofonice.

Compania Opera Română a luat ființă în anul 1885, iar Opera București a fost inaugurată în anul 1921 cu Lohengrin (Wagner) sub bagheta lui George Enescu. Vedete ale scenei Bucureștiului au fost: Haricleea Darclee, Adelina Patti, Eufrosina Vlasto, Elena Teodorini, Margareta Iamandi, Zina de Nori, Mihai Nasta, Romulus Vrăbiescu, Gheorghe Folescu, Grigore Gabrielescu, Dimitrie Popovici Bayreuth, Giovanni Dimitrescu, Traian Grozăvescu, Florica Cristoforeanu, Maria Cebotari, Viorica Ursuleac, Dimitrie Onofrei, Stela Roman. Dirijori: George Georgescu, Alfred Alessandrescu, Ionel Perlea, Constantin Silvestri.

Opera din Cluj a fost inaugurată la 25 Mai 1920 cu Aida (Verdi) și directorul Constantin Pavel (tenor) în rolul lui Radames. Vedete ale scenei au fost: Anca Barbu, Mimi Nestorescu, Ana Rozsa, Maria Cojocaru, Margareta Albiși, Any Ducu, Lya Hubic, Lya Pop, Ecaterina Soloviev, Silvia Tiron, Nicolae Bretan, Octavian Arbore, Bibi Demetrescu, Traian Nicolau, Leonida Popovici, Nicolae Robescu, Vladimir Simion.

În arta românească, în special în pictură, epoca Regatului României se individualizează prin infuzia influențelor Europene franco-germane, în dauna celor orientale bizantin-otomane. Motivele turcești cu osmanlâi, moschei și odalisce, arabescurile musulmane și subiectele inspirate din tematica religioasă au continuat însă să domine tematica marilor maștri, până spre sfârșitul epocii. Practic nu există nici un mare maestru care să fi ignorat complet acest filon de inspirație. Meșteșugul picturii era o tradiție familială, moștenită din generație în generație și se dezvoltă sub aripa protectoare a boierimii și a clerului. Ca o noutate absolută, în urma Tanzimatului și a revoluției de la 1848, portretele boierești și icoanele au lăsat din ce în ce mai mult locul unor teme inspirate din viața oamenilor simpli: țărani, ciobani și ciobănițe, munca câmpului, soldați și eroi pe câmpul de luptă, orașeni simpli, muncitori, marinari și hamali, flori de câmp și de grădină, portul popular, case și bordeie țărănești, corăbii cu pânze și pesaje marine. Cu alte cuvinte, chiar dacă modalitățile de exprimare au fost copiate după Paris, Viena și Belin, pictura Regatului României a rămas autentic românească, cu teme și imagini preluate din viața regatului. Chiar dacă sunt prezente în unele lucrări, marile curente artistice ale Europei nu sunt individualizate atât de strict ca la Paris sau Berlin. Realismul, impresionismul, post-impresionismul, fauvismul, expresionismul, cubismul sau suprarealismul, sunt manifeste și în România, fără însă a câștiga piața de artă sau inima cumpărătorilor. Nici încercările de grupare a pictorilor în curente artistice nu dau rezultate convingătoare, deoarece mulți dintre artiști și-au încercat paleta în două sau mai multe stiluri diferite. Singura trăsătură comună pare să fie atracția față de oamenii simpli, față de natură și peisaje, față de arhitectura urbană sau rurală. Prima instituție superioară de învățământ artistic a luat ființă în anul 1864, când din inițiativa pictorilor Theodor Aman și Gheorghe Tătărescu s-a deschis Școala de Belle Arte din București. La Iași, Școala de Sculptură și Pictură a luat ființă în anul 1860, simultan cu Universitatea și Muzeul din Iași, pentru ca din anul 1860 să poarte denumirea de Școala de Belle Arte. Începând cu anul 1931, ambele școli au fost ridicate la rangul de Academie de Belle Arte. În Transilvania primele școli de pictură au fost cele de la Mănăstirea Nicula, pentru icoane pe sticlă, Iernăuțeni, Făgăraș, Gimnaziul Evanghelic din Sibiu și Școala din Șcheii Brașovului. O primă școală autohtonă a luat ființă la Baia Mare, animată de Societatea Pictorilor Băimăreni înființată în anul 1911. Începând cu anul 1933, Academia de Belle Arte a fost mutată la Timișoara, sub conducerea pictorului Alexandru Popp. La Cluj, Școala de Arte Frumoase și-a deschis porțile în anul 1926 sub îndrumarea sculptorului Corneliu Medrea. În cadrul Regatului Ungariei, principalul centru de formare a pictorilor a fost la Kepzomuveszeti Foiskola din Budapesta. În ordine

cronologică, mari maeștri ai picturii românești au fost: Constantin Lecca (1807-1887), Carol Popp de Szathmary (1812-1887), Gheorghe Tattarescu (1820-1894), Mișu Popp (1827-1892), Theodor Aman (1831-1891), Nicolae Grigorescu (1838-1907), Eugeniu Voinescu (1842-1909), Sava Henția (1848-1904), Ion Andreescu (1850-1882), George Demetrescu Mirea (1852-1934), Juan Alpar (1857-1901), Simon Hollosy (1857-1918), Gheorghe Popovici (1859-1933), Constantin Jiquidi (1865-1899), Pierre Auguste Bellet (1865-1924), Nicolae Vermont (1866-1932), Nicolae Grant (1868-1950), Ștefan Luchian (1868-1916), Ludovic Basarab (1868-1933), Arthur Verona (1868-1946), Mihail Simonidi (1870-1933), Constantin Artachino (1870-1954), Ipolit Strambescu (1871-1934), Theodor Pallady (1871-1956), Octav Bancilă (1872-1944), Ștefan Popescu (1872-1948), Gheorghe Petrașcu (1872-1949), Costin Petrescu (1872-1954), Kimon Longhi (1873-1952), Ștefan Jager (1877-1962), Francisc Sirato (1877-1953), Emilian Lăzărescu (1878-1934), Cecilia Cuțescu Stork (1879-1969), Elena Popea (1879-1941), Aurel Popp (1879-1960), Leon Alexandru Biju (1880-1970), Jean Alexandru Steriadi (1880-1956), Camil Ressu (1880-1962), Marius Bunescu (1881-1971), Iosif Iser (1881-1958), Ignat Bednarik (1882-1963), Nicolae Darascu (1883-1959), Gheorghe Chirovici (1883-1968), Eustatiu Stoenescu (1884-1957), Samuel Mutzner (1884-1959), Otilia Oteteleșteanu (1885-1972), Ștefan Dumitrescu (1886-1933), Rudolf Schweitze-Cumpăna (1886-1975), Nicolae Tonitza (1886-1940), Ion Stoica Dumitrescu (1886-1956), Leon Viorescu (1886-1936), Constantin Isachie Popescu (1888-1967), Rodica Maniu Mutzner (1892-1958), Gheorghe Catargi (1894-1962), Lucian Grigorescu (1894-1965), Aurel Băeșu (1896-1928), Aurel Jiquidi (1896-1962), Nicolae Enea (1887-1960), Petre Iorgulescu Yor (1890-1939), Paul Verona (1897-1966), Adam Balțatu (1899-1979), Aurel Ciupe (1900-1988), Alexandru Ciucurencu (1903 - 1977), Octavian Angheluta (1904-1979), Corneliu Baba (1906-1997), Gheorghe Romanati Teodorescu (1907-1980), Dimitrie Berea (1908-1975), Dimitrie Loghin (1910-1982). Lista include doar artiștii ale căror lucrări au fost prezentate și cotate în expoziții și case de licitație. Ei sunt însă dublați de un mare număr de artiști al căror nume va rămâne de cele mai multe ori necunoscut, dar au contribuit și ei la formarea acestui panteon al artelor.

În ton cu pictura, sculptura românească s-a desprins și ea de canoanele medievale. Baseoreliefurile, monumentele funerare și statuile de domnitor sau mare boier au lăsat locul unor lucrări din ce în ce mai moderne, eliberate de canonul asemănării cu natura. Tot mai multe lucrări s-au inspirat din viața și realizările oamenilor simpli, sau au fost pure fantasmе, rod al imaginației, în absența oricărui canon. Din breaslă meșteșugărească, prelucrarea pietrei a dobândit rang de artă, iar pentru pregătirea meșterilor s-au format școli înalte, precum: Academia de Belle Arte București, Academia liberă de pictură, desen și sculptură București, Institutul de Arhitectură București, Academia de Belle Arte Iași, Școala de Arte și Meserii Iași, Școala de Arte și Meserii Craiova, Școala de Arte Frumoase Cluj, Școala de Arte și Meserii Timișoara, Școala de Arte Frumoase Chișinău, Colonia de pictură de la Baia Mare, Școala Română de la Roma. Printre absolvenții acestor instituții, în rândul sculptorilor cu lucrări prezente în expoziții, am numărat și 23 de femei sculptor, mărturie a procesului mai general de emancipare a femeii. Mari maeștri ai acestei epoci au fost (alfabetic): Agârbiceanu Nicolae (1908-1991), Anghel Gheorghe (1904-1966), Angheluță Elena (1905-1951), Baraschi Constantin (1902-1966), Basarab Ioana (1908-1967), Băicoianu Zoe (1910-1937), Bălcescu Constantin (1865-1913), Biciola Eugenia (1901-1998), Boambă Horia (1889-1923), Bobletec Octavian (1898-1921), Boege Richard (1899 - ?), Brâncuși Constantin (1876-1957), Burcă Teodor (1889-1950), Buzdugan Constanța (1912-1965), Caragea Boris (1906-1982), Călinescu Alexandru (1889-1978), Cheptănarul Iosif (1907-1991), Chiciu Anghel (1883-1963), Chipăruș Dimitrie (1886-1947), Ciocolov Serghei (1892-1977), Cireșescu George (1875-1942), Cobizeva Claudia (1905-1955),

Codreanu Irina (1896-1985), Cohan Moise (1879-1943), Constantinescu Athanasie (1865- ?), Constantinescu Mihai Filip (1900-1979), Cosăceanu Lavrillier Margareta (1893-1980), Constande Ion (1816-1880), Crețu Medeleni Mariana (1909- ?), Cristescu Constantin (1872-1928), Culluri Nestor (1912-1987), Depner Margareta (1885-1970), Dimitriu George (1879-1952), Dimitriu Bârlad Ion (1890-1964), Dincă Aurel (1913-1967), Droc Maria (1903-1988), Dubinovschi Lazăr (1910-1982), Emilian Sevastos Celine (1898-1981), Fărâmbă Constantin (1893-1965), Fekete Negrulea Iosif (1903-1979), Focșeneanu Paul (1840-1867), Franasovici Dimitrie (1880-1908), Fulicea Virgil (1907-1979), Gănescu Constantin (1864-1951), Georgescu Medrea Ada (1917-1992), Georgescu Ion (1856-1898), Georgescu Marin (1892-1932), Georgescu Spiridon (1887-1974), Gheorghiu Haralamb Zoanel (1905-2000), Gheorghiu Mihai (1869- ?), Gomboșiu Ștefan (1904-1978), Grigorescu Vasilovici Maria (1897-1977), Han Oscar (1891-1976), Gegel Vladislav (1839-1918), Hette Elisabeta (1905-2002), Hette Richard (1890-1981), Hociung Florica (1911-1988), Horvath Gheorghe (sf XIX- înc XX), Inachelevici Idel (1909-1994), Igiroșan Horia (1896-1960), Ilie Mircea (1904-1974), Ionescu Nicolae (1908-1975), Ionescu Valbudea Ștefan (1856-1918), Ionescu Varo Vasile (1887-1966), Iordănescu Ion (1881-1979), Irimescu Ion (1903-2005), Izsah Marton (1913-2004), Jalea Ion (1887-1983), Jiga Ion (1916-1991), Kos Andras (1914-2010), Kosa Huba Ferenc (1910-1983), Kotzebue Suchanov Lydia (1885-1944), Ladea Romul (1901-1970), Leonida Gheorghe (1892-1942), Liuba Alexandru (1875-1906), Marin Marinescu Filip (1865-1928), Mateescu Ion (1876-1951), Mățăuanu Dumitru (1888-1929), Medrea Cornel (1888-1964), Mereanu Emil (1903-1991), Miclescu Horia (1891- ?), Mirea Dimitrie (1864-1942), Moga Radu (1906-1950), Moscovici Fainsilber Fanny (1901-1968), Mureșianu Traian (1864-1901), Murnu Ion Lucian (1910-1984), Nicolae Mutiș Petre Minea (1889-1970), Onofrei Mihai (1896-1980), Orgonaș Andrei (1909-1987), Paciurea Dimitrie (1873-1932), Pascu Eugen (1895-1948), Pavelescu Dimo Dumitru (1870-1944), Petrașcu Melania Nicolaevici (1888-1976), Pleșa Carol (1911-2006), Popovici Ion Gheorghe (1907-1946), Reves Andrei (1912- 1999), Rubletzky Geza (1881-1970), Savargin Savu George (1890-1954), Schmidt Faur Ion (1883-1934), Serova Medrea Elena (1902-1985), Severin Talpoșin Alexandru (1881-1956), Spathe Oscar (1875-1944), Stănescu Gheorghe (1881-1967), Sterne Hedwig (1910-2011), Steuerer Iosif (1885-1971), Stork Carol (1854-1926), Stork Frederic (1872-1942), Stork Karl (1826-1887), Sturdza Mavrocordat Olga (1884-1971), Szervatiusz Jenő (1903-1983), Themeli Constantin (1884-1954), Tudor Gheorghe (1882-1944), Tureată Ion (1906-2000), Vasilescu Gheorghe (1864-1898), Vasiliu Falti Vasile (1902-1988), Vida Gheza (1913-1980), Vidali Temistocle (1873-1940), Vlasiu Ion (1908-1997), Wagner Mihai (1911-1988), Zolnay George Iulian (1862-1949). Numeroși alți meșteri pietrari, mai puțin școliți, au fost și vor rămâne anonimi, dar munca lor stă și ea la temelia monumentelor de astăzi.

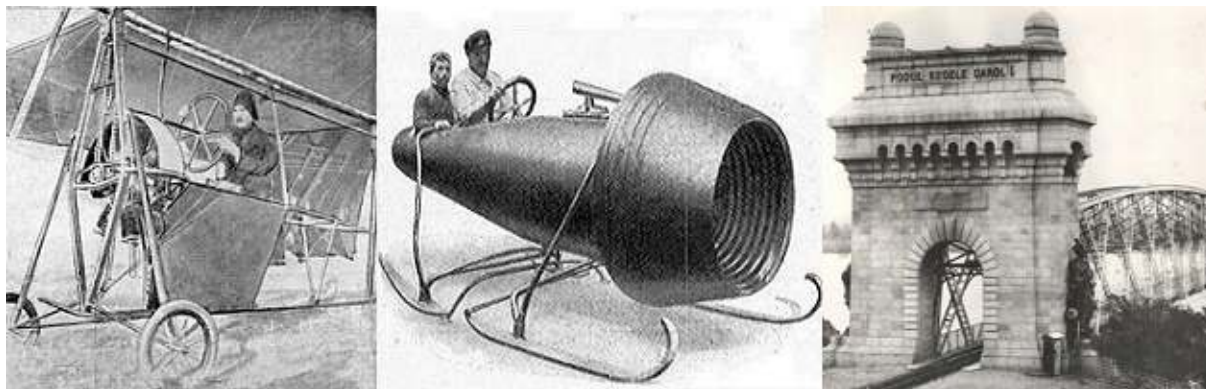
Cel mai vechi institut superior de muzică a fost Conservatorul din Arad, înființat în anul 1833, al șaselea ca vechime din Europa. Pe scena Aradului au concertat Frantz Liszt, Johan Strauss fiul, Johannes Brahms, Bela Bartok, Richard Strauss. Societatea Filarmonică din Arad a luat ființă în anul 1890. Conservatorul de Muzică din Iași s-a format la 26 Octombrie 1860, sub denumirea de "Școala de Muzică și declamațiune de la Iași", urmată în anul 1868 de "Societatea Filarmonică Română din Iași". La București "Conservatorul de Muzică și Declamațiune" a luat ființă la 6 Octombrie 1864, sub conducerea lui Alexandru Flechtenmacher, în urma unui decret semnat de Domnitorul Alexandru Ioan Cuza. După 17 Iulie 1931, a devenit "Academia Regală de Muzică și Artă Dramatică". Societatea Filarmonică Română din București a luat ființă în anul 1868, sub bagheta dirijorului Edward Wachmann. Pe scena ei au concertat: Jaques Thibaud, Igor Stravinski, Maurice Ravel,

Richard Strauss. Între anii 1900-1928 dirijorul Dumitru Georgescu Kiriac a condus corul Societății corale Carmen, corul Bisericii Sf. Spiridon-Nou și corul Conservatorului din București. În anul 1905, la inițiativa Societății "Amicii Muzicii", a fost fondat Conservatorul de Muzică din Satu Mare, sub auspiciile primăriei, apoi ca institut particular. Școala Superioară de Muzică din Timișoara a fost fondată în anul 1907 din inițiativa lui Major Gyula. În același an 1907 a luat ființă și Societatea Filarmonică din Ploiești, transformată apoi în anul 1927 în Asociația Filarmonică. La Craiova "Școala de Muzică Elefterie și Elena Cornetti" și-a deschis porțile în anul 1911. Conservatorul de Muzică din Cluj s-a format în anul 1919, transformat după anul 1931 în "Academia de Muzică și Artă Dramatică". La Chișinău prima instituție a fost "Conservatorul Unirea", fondat în anul 1919 din inițiativa lui George Enescu. La Cernăuți au funcționat Școala Cantorală de la Seminarul Teologic și corul Societății Armonia. Sub conducerea unei Eforii, având ca președinte pe Tiberiu Brediceanu, în anul 1927 a luat ființă la Brașov "Conservatorul Astra", sub bagheta dirijorului Paul Richter. Mai ales pentru ardeleni, alte importante centre de formare au fost Conservatorul din Viena și Academia Regală Maghiară din Budapesta. Printre marile nume de compozitori și dirijori din Regatul României s-au numărat: Elena Asachi (1789-1877), Ioan Andrei Wachmann (1807-1863), Dimitrie Suceveanu (1816-1898), Ludovic Wiest (1819-1889), Karol Mikuli (1821-1897), Alexandru Flechtenmacher (1823-1898), Esmeralda Athanasiu Gardeev (1834-1917), Gheorghe Scheletti (1836-1887), Isidor Vorobchievici (1836-1903), Edward Wachmann (1836-1908), Grigore Ventura (1840-1909), Eduard Caudella (1841-1924), Gheorghe Stephănescu (1843-1925), Gheorghe Dima (1847-1925), Gavril Muzicescu (1847-1903), Ciprian Porumbescu (1853-1883), Eusebie Mandicevschi (1857-1929), Raoul Gunsbourg (1860-1955), Ion Vidu (1863-1931), Dumitru Kiriac Georgescu (1866-1928), Dimitrie Dinicu (1868-1936), Gheorghe Mandicevschi (1870-1907), Ion Scărlătescu (1872-1922), Theodor Fuchs (1873-1953), Paul Richter (1875-1950), Guilem Șorban (1876-1923), Tiberiu Brediceanu (1877-1968), George Enescu (1881-1955), Alexandru Zira (1883-1946), Antonin Ciolan (1883-1970), Dimitrie Cuclin (1885-1978), Ion Hartulari Darcee (1886-1969), Nicolae Bretan (1887-1968), George Georgescu (1887-1964), Florica Muzicescu (1887-1969), Grigoraș Dinicu (1889-1949), Ionel Băjescu Oardă (1889-1979), Constantin Nottara (1890-1951), Jean Bobescu (1890-1981), Mihail Jora (1891-1971), Constantin Brăiloiu (1893-1958), Marțian Negrea (1893-1973), Mihail Andricu (1894-1974), Egizio Massini (1894-1966), Ionel Perlea (1900-1970), Leon Klepper (1900- ?), Zeno Octavian Vancea (1900-1990), Gherase Dendrino (1901-1973), Theodor Rogalski (1901-1954), Filaret Barbu (1903-1984), Elly Roman (1905-1996), Nicolae Brânzeu (1907-1983), Matei Socor (1908-1980), Sigismund Toduță (1908-1991), Paul Constantinescu (1909-1963), Mircea Hoinic (1910-1986), Alfred Mendleshon (1910-1966), Emanuel Elenescu (1911-2003), Norbert Petri (1912-1978), Sergiu Malagamba (1913-1978), Ovidiu Varga (1913-1993), Constantin Silvestri (1913-1969), Florica Dimitriu (1915-1995), Dinu Lipatti (1917-1950).

O altă categorie de oameni de seamă o formează oamenii de știință, matematicienii, inventatorii și descoperitorii, cei care au propulsat cu mijloace pragmatice progresul și civilizația. Dintre aceștia, mari personalități ale României au fost (alfabetic): Grigore Antipa (biologie marină), Ana Aslan (tratamente gerontologice), Gheorghe Atanasiu (determinarea căldurii de disociere), Ion Atanasiu (analiza volumică în geologie), Aurel Babeș (depistarea cancerului), Victor Babeș (microbiologie), Dumitru Brumărescu (aeromodele), Ștefan Burileanu (antiaeriană), Ion Cantacuzino (epidemiologie), Elie Carafoli (aerodinamică), Gheorghe Cartianu Popescu (telecomunicații), Alexandru Ciurcu (motoare cu reacție), Henri Coandă (efectul Coandă), George Constantinescu (inginerie, sonicitate), George Cosmovici (material rulant), Carol Davila (medicină

preventivă), Teodor Dragu (transport feroviar), Lază Edeleanu (petrochimie), George Fernic (avionică), Rodrig Goliescu (planorul cu motor), Spiru Haret (educație), Horia Hulubei (fizica radiațiilor), Dragomir Hurmuzescu (electrotehnică), Theodor Ionescu (fizică atomică), Traian Lalescu (matematică), Constantin Levaditi (virusologie), Radu Manicatide (aeronautică), Ștefania Mărăcineanu (fizica radiațiilor), Costin Nenițescu (hidrocarburi), Ștefan Odobleja (psihologia consonantistă), George Palade (biologie celulară), Ion Paulat (aerodinamică), Nicolae Paulescu (diabetologie), Petrache Poenaru (stiloul), Ștefan Procopiu (electromagnetism), Emil Racoviță (biospeologie), Anghel Saligny (construcții din tâmplărie metalică), Nicolae Teclu (analiza chimică), Traian Teodorescu (submersibil), Șerban Țițeica (fizică teoretică), Nicolae Vasilescu Karpen (pila electrică), Dumitru Văsescu (automobil cu aburi), Aurel Vlaicu (avionică), Traian Vuia (aeronautică). Dintre savanții epocii, membri ai Academiei au fost: Theodor Angheluță, Grigore Antipa, Petre Aurelian, Emanoil Bacaloglu, Victor Bădulescu, Petru Bogdan, Ioan Borcea, Eugen Botezat, Dimitrie Brândză, Paul Bujor, Miercea Canciocov, Radu Cernătescu, Alexandru Cisman, Constantin Climescu, Dimitrie Comșa, Leon Cosmovici, Nicolai Costăchescu, Neculai Culianu, Negoită Dănăilă, Gheorghe Demetrescu, Nicolae Donici, Grigore Eliescu, David Emanuel, Anastasie Fătu, Constantin Gheorghiu, Ion Gheorghiu, Traian Gheorghiu, Ion Ghica, Constantin Gogu, Dimitrie Grecescu, Mihail Gușuleac, Ștefan Hepits, Horia Hulubei, Constantin Hurmuzaki, Dragomir Hurmuzescu, Theodor V. Ionescu, Constantin Istrati, August Kanitz, Wilhelm Karl Knechtel, Traian Lalescu, Gheorghe Longhinescu, Ilie Matei, Octav Mayer, Ștefan Minovici, Constantin Motaș, Alexandru Myller, Dimitrie Negreanu, Erasmus Julius Nyarady, Hermann Oberth, Octav Onicescu, Constantin Pârvulescu, Dimitrie Pompeiu, Petru Poni, Emil Pop, Constantin Popovici, Florian Porcius, Alexandru Proca, Ștefan Procopiu, Iuliu Prodan, Emil Racoviță, Raluca Ripan, Alfons Oscar Saligny, Alexandru Sanielevici, Simion Sanielevici, Traian Săvulescu, Petre Sergescu, Simion Stoilov, Iosif Szabo, Gheorghe Tașcă, Ion Tănăsescu, Nicolae Teclu, Emanoil Teodorescu, Gheorghe Țițeica, Victor Vâlcovici, Haralambie Vasiliu, Ștefan Vencov, Alexandru Vitzu, Dimitrie Voinov. Ingineri cu titlul de academician au fost: Petre Antonescu, Ion Atanasiu, Sava Athanasiu, Gheorghe Balș, Aurel Beleş, Constantin Brătescu, Constantin Budeanu, Nicolae Caranfil, Henri Coandă, Grigore Cobălcescu, Alexandru Codarcea, George Constantinescu, Mihail David, Constantin Dinculescu, Matei Drăghiceanu, Gheorghe Filipescu, Miltiade Filipescu, Constantin Georgescu, Dionisie Germani, Ion S. Gheorghiu, Nicolae Ghica Budești, Ștefan Gonata, Virgil Ianovici, Ion Ionescu Bizeț, Ion Ionescu de la Brad, Gheorghe Ionescu Șișești, Theodor D. Ionescu, Gheorghe Lahovary, Gheorghe Macovei, Duiliu Marcu, Cristea Mateescu, Simion Mehedinți, Corneliu Micloși, Vintilă Mihăilescu, Ludovic Mrazec, Gheorghe Munteanu Murgoci, Gheorghe Nicolau, Constantin Orghidan, Nicolae Profiri, Elie Radu, Mihail Râmnicianu, Constantin Robescu, Anghel Saligny, Constantin Sandu Aldea, Mircea Ion Savul, Ion Simionescu, Mircea Socolescu, Sabba Ștefănescu, George Vâlsan, Nicolae Vasilescu Karpen, Amilcar Vasiliu, Aurel Vlaicu, Traian Vuia. Academicienii medici au fost: Victor Babeș, Constantin Anghelescu, George Assaky, Ioan Athanasiu, Dumitru Bagdasar, Dimitrie Călugăreanu, Ioan Cantacuzino, Iacob Cihac, Alexandru Ciucă, Ioan Ciurea, Dumitru Combiescu, Emil Crăciun, Gheorghe Cuciureanu, Leon Silviu Daniello, Daniel Danielopolu, Ioan Enescu, Iacob Felix, Dimitrie Gerota, Iuliu Hațieganu, Nicolae Hortolomei, Simion Iagnov, Constantin Iliescu, Thoma Ionescu, Constantin Ionescu Mihăiești, Nicolae Ionescu Șișești, Constantin Istrati, Nicolae Kalinderu, Arthur Kreindler, Nicolae Kretzulescu, Constantin Levaditi, Nicolae Lupu, Sabin Manuilă, Gheorghe Marinescu, Iuliu Moldovan, Marius Nasta, Constantin Nicolau, Ioan Nicolau, Ștefan Nicolau, Ion Niculescu, Iuliu Nițulescu, Mihail Obedeianu, Ștefan Odobleja, Constantin Parhon, Nicolae Paulescu, Ionel Pavel, Gheorghe Polizu, Alexandru Rădulescu, Francisc Rainer, Vasile Rășcanu, Emanoil Riegler, Tiberiu Spârchez, Ștefan Stâncă, Petre Spânul, Marius Sturza, Alexandru Șuțu, Nicolae Teodoreanu, Basil Teodorescu, George Udrischi, Pavel Vasici Ungureanu, Radu Vlădescu, Vasile Voiculescu.

Academia României a fost centrul de nucleere și pentru intelectualii atrași de științele politice. Cele mai reprezentative personalități ale vremii au fost:

Filologi, pedagogi și filozofi: Ion Agârbiceanu, Vasile Alecsandri, Tudor Arghezi, Nicolae Bagdasar, Constantin Balmuș, Axente Banciu, Dan Bădărău, Ilie Bărbulescu, George Barițiu, Andrei Bârseanu, Ștefan Bârsănescu, Jean Bart, Ioan Bassarabescu, Ștefan Bezdechi, Ioan Bianu, Lucian Blaga, Ioan Bogdan, Gheorghe Bogdan Duică, Vasile Bogrea, Zaharia Boiu, Demostene Botez, Alexandru Brătescu Voinești, Petru Broșteanu, Emanoil Bucuța, Constantin Budeanu, Teodor Burada, George Călinescu, Petre Câmpeanu, Theodor Capidan, Dumitru Caracostea, Aristide Caradja, Ioan Luca Caragiale, Ioan Caragiani, Petru Caraman, Nicolae Cartoian, Alexandru Cihac, Timotei Cipariu, Theodor Codrescu, Mihai Costăchescu, George Coșbuc, Ion Creangă, George Crețianu, Dimitrie Dan, Barbu Ștefănescu Delavrancea, Anghel Demetrescu, Aron Densușianu, Nicolae Densusianu, Ovid Densușianu, Ambrosiu Dimitrovici, Constantin Dobrogeanu Gherea, Mihail Dragomirescu, Nicolae Drăganu, Victor Eftimiu, Pompiliu Eliade, Mihail Eminescu, Mircea Florian, Fheorghe Marin Fontanin, Gabor Gaal, Gala Galaction, Moses Gaster, Gheorghe Ghibănescu, George Giugulea, Octavian Goga, Grigore Grădișteanu, Vasile Grecu, Alexandru Hașdeu, Bogdan Petricencu Hașdeu, Enea Hodoș, Garabet Ibrăileanu, George Ioanid, Iorgu Iordan, Emil Isac, Jan Jarnik, Gheorghe Kirileanu, Constantin Lacea, Alexandru Lambrior, Dimitrie August Laurian, Eugen Lovinescu, Titu Maiorescu, Adrian Maniu, Simeon Manguica, Alexandru Marcu, Simeon Florea Marian, Atanasie Marienescu, Ion Massimu, Apostol Mărgărit, Ioan Meșotă, Iuliu Moșil, Basil Munteanu, Gavriil Munteanu, Iacob Mureșianu, George Murnu, Ion Muslea, Anton Naum, Dumitru Theodor Neculuță, Costache Negruzzi, Iacob Negruzzi, Ioan Nenitescu, Alexandru Odobescu, Dumitru Ollănescu Ascanio, Virgil Onițiu, Dimitrie Perpessicius, Cezar Papacostea, Pericle Papahagi, Ion Păun Pincio, Camil Petrescu, Cezar Petrescu, Nicolae Petrescu, Dimitrie Petrino, Emil Petrovici, Ion Petrovici, Alexandru Philippide, Ion Pillat, Ioan Popescu, Alexe Procopovici, Sextil Pușcariu, Nicolae Quintescu, Ion Heliade Rădulescu, Constantin Rădulescu Motru, Ion Rădulescu Pogoreanu, Liviu Rebreanu, Alexandru Roman, Visarion Roman, Dumitru Roșca, Alexandru Rosetti, Constantin Rosetti, Demostene Russo, Mihail Sadoveanu, Ion Sbiera, Theodor Șerbănescu, Grigore Silași, Marin Simionescu Râmnicăneanu, Gheorghe Sion, Ion Slavici, Virgil Șotropa, Theodor Speranția, Constantin Stamati, Florian Ștefănescu Goangă, Grigore Tăușan, Alexandru Toma, George Topârceanu, Ilie Torouțiu, Ștefan Vârgolici, Tudor Vianu, Alexandru Vlahuță, Iosif Vulcan, Duiliu Zamfirescu.

Istorici: Gheorghe Adamescu (istoric), Ioan Andrieșescu, Nicolae Bănescu, Ioan Bogdan, Gheorghe Brătianu, Augustin Bunea, Romulus Cândea, Ștefan Ciobanu, Petre Constantinescu Iași, Mihai Costăchescu, Constantin Daicoviciu, Nicolae Dobrescu, Nicolae Docan, Virgil Drăghiceanu, Silviu Dragomir, Constantin Erbiceanu, Ioan Constantin Filiti, George Fotino, Iustin Frățiman, Paul Gore, George Ionescu Gion, Constantin Giurescu, Constantin C. Giurescu, Arthur Gorovei, Alexandru Graur, Maria Holban, Eudoxiu Hurmuzaki, Nicolae Iorga, Mihail Kogălniceanu, Scarlat Lambrino, August Treboniu Laurian, Barbu Lăzăreanu, Alexandru Lepădatu, Ioan Lupaș, Vasile Maniu, Constantin Marinescu, Ștefan Meteș, Ioan Mihaly de Apșa, Constantin Moșil, Dimitrie Onciul, George Oprescu, Andrei Oțetea, Petre Panaitescu, Alexandru Papadopol Calimah, Alexandru pațiu Ilarian, Vasile Pârvan, Dionisie Pippidi, Gheorghe Popa Lisseanu, Gheorghe Popovici, Ilarion Pușcariu, Ioan Pușcariu, Theofil Sauciu Săveanu, Gheorghe Ștefan, Theodor Ștefanelli, Ion Suruceanu, Mihail Șuțu, Orest Tafrali, Grigore Tocilescu, Alexandru Tzigara Samurçaș, Vasile Urechia Alexandrescu, Ioan Ursu, Virgil Vătășianu, Alexandru Xenopol, Krikor Zambaccian, Gheorghe Zane, Sever Zotta.

Teologi: Iacov Antonovici, Sava Barcianu, Nicolae Bălan, Alexandru Borza, Roman Ciorogariu, Gheorghe

Ciuhandru, Nicolae Colan, Grigore Comșa, Nichifor Crainic, Miron Cristea, Pimen Georgescu, Iosif Gheorghian, Vasile Gheorghiu, Iosif Goldiș, Iuliu Hosu, Nicolae Ivan, Gustav Oswald Kisch, Vasile Mangra, Victor Mihaly de Apșa, Irineu Mihălcescu, Atanasie Mironescu, Ioan Micu Moldovan, Nicodim Munteanu, Iosif Naniescu, Zenobie Pâclișanu, Gavril Pop, Nicolae Popea, Niculae Popescu, Gheorghe Popovici, Vladimir Repta, Dionisie Romano, Viktor Roth, Andrei Șaguna, Melchisedec Ștefănescu, Vasile Suci, Friedrich Teutsch.

Juriști: Vincențiu Babeș, Constantin Bosianu, Dimitrie Ciotori, Mihai Codreanu, Alexandru Costin, Nicolae Dașcovici, Mircea Djuvara, Vintilă Dongoroz, Vespasian Erbiceanu, Constantin Hamangiu, Emil Hațieganu, Iosif Hodoș, Traian Ionașcu, Ioan Ionescu Dolj, Ioan Kalinderu, Ștefan Longinescu, Petru Missir, Andrei Mocioni, George Moronescu, Paul Negulescu, Oscar Niculescu, Emanoil Pantazi, Ioan Papp, Vespasian Pella, George Plopu, Traian Pop, Grigore Popa, Victor Râmnicianu, Nichita Smochină, Constantin Stoicescu, Ioan Tanoviceanu, Anibal Teodorescu.

Militari: Gheorghe Adrian, Alexandru Averescu, Constantin Barozzi, Constantin Brătianu, Nicolae Condiescu, Grigore Crăiniceanu, Ștefan Fălcoianu, Constantin Hârjeu, Scarlat Longhin, Scarlat Panaitescu, Zaharia Petrescu, Constantin Prezan, Radu Rosetti, Oscar Sager, Paul Teodorescu.

Politicieni: Constantin Arion, Gheorghe Bengescu, Marcu Beza, Valeriu Braniște, Ion Brătianu, Ion I. C. Brătianu, Vintilă Brătianu, Gheorghe Buzdugan, Gheorghe Chițu, Teodor Costescu, Alexandru C. Cuza, Jaques Elias, Constantin Esarcu, Nicolae Gane, Onisifor Ghibu, Vasile Goldiș, Grigore Grădișteanu, Dimitrie Gusti, Pantelimon Halippa, Spiru Haret, Alexandru Hurmuzaki, Nicolae Hurmuzaki, Ion Inculeț, Constantin Kretzulescu, Virgil Traian Madgearu, Iuliu Maniu, Apostol Mărgărit, Constantin Meissner, Ion Nistor, Lotahar Rădăceanu, Ion Răducănu, Mihai Ralea, Grigore Râmnicianu, Teodor Rosetti, Anastase Simu, Victor Slăvescu, Barbu Știrbei, Ioan Străjescu, Vasile Stroescu, Dimitrie A. Sturdza, Dimitrie C. Sturdza Scheianu, Gheorghe Tătărescu, Nicolae Titulescu.

Artiști: Theodor Aman, Ion Andreescu, Mihail Andriciu, Constantin Brăiloiu, Constantin Brâncuși, Tiberiu Brădiceanu, Alexandru Ciucurencu, Gheorghe Dima, Sabin Drăgoi, George Enescu, George Georgescu, Lucian Grigorescu, Nicolae Grigorescu, Iosif Iser, Ion Irimescu, Mihail Jora, Ștefan Luchian, Cornel Medrea, Gheorghe Petrașcu, Ștefan Popescu, Camil Ressu, Jean Alexandru Steriade.

Un rol semnificativ în viața social politică a Regatului României a fost jucat de Francmasonerie, o grupare elitistă secretă situată deasupra intereselor de partid și a controverselor de natură etnică sau religioasă. Primele loje masonice au fost fondate de Prințul Scarlat Ghica (Galați 1732) și de Prințul Constantin Mavrocordat (Iași 1735), urmate de cele din Transilvania, de la Brașov (1749) și Sibiu (1769). Un secol mai târziu, în România erau în activitate mai multe loje masonice, printre care: Steaua Dunării, Ateneul Străinilor, Trandafirul Perfectei Tăceri, Înțelepții din Heliopolis. Imediat după proclamarea regatului, la 8 Septembrie 1880, trei dintre acestea s-au reunit pentru a forma Marea Lojă Națională din România, condusă de Marele Maestru Constantin Moroiu. Constituția Masonică Română, cu 320 de articole, a fost publicată la București în anul 1881, pentru a promulga: "existența Divinității, nemurirea sufletului și solidaritatea omenirii" sub deviza "Libertate, Egalitate, Fraternitate". Marea Lojă Națională din România s-a retras din viața publică în anul 1937, ca urmare a tensiunilor politice de ordin naționalist. În cursul celor șase decenii de existență a grupat și organizat activitatea unui mare număr de personaje de prim rang ale vieții politice din România, a suscitât vii polemici în presa vremii. Lista celor mai semnificativi masoni din timpul Regatului României cuprinde următoarele nume: Gheorghe Asachi (1788-1869), Ion Câmpineanu (1798-1963), Nicolae Șuțu (1798-1871), Barbu Știrbei (1799-1869), Petrache

Poenaru (1799-1875), Gheorghe Magheru (1802-1880), Ion Heliade Rădulescu (1802-1872), Florian Aaron (1805-1887), Eftimie Murgu (1805-1870), Costache Negruzzi (1808-1868), Christian Tell (1808-1884), Ștefan Golescu (1809-1874), Anastase Panu (1810-1867), Costache Negri (1812-1876), Anton Velini (1812-1873), Cezar Boliac (1813-1881), Matei Millo (1814-1896), Ion Ghica (1816-1897), Constantin Rosetti (1816-1885), Mihail Kogălniceanu (1817-1891), Dimitrie Brătianu (1818-1892), Dimitrie Bolintineanu (1819-1872), Nicolae Filimon (1819-1865), Alexandru Golescu (1819-1881), Alexandru Ioan Cuza (1820-1873), Manolache Epureanu (1820-1880), Vasile Alecsandri (1821-1890), Ion Brătianu (1821-1891), Carol Davila (1828-1884), Gheorghe Cantacuzino (1832-1913), Dimitrie Sturdza (1833-1914), Vasile Pogor (1833-1906), Eugeniu Carada (1836-1910), Ion Strat (1836-1879), Petre Carp (1837-1919), Constantin Moroiu (1837-1918), Nicolae Gane (1837-1916), Bogdan Petricencu Hașdeu (1838-1907), George Ioanid (1840-1921), Titu Maiorescu (1840-1917), Eduard Caudella (1841-1924), Iacob Negruzzi (1842-1932), Emilian Pake Protopopescu (1845-1893), Spiru Haret (1851-1912), Duiliu Zamfirescu (1858-1922), Miron Cristea (1868-1939), Bucura Dumbravă (1868-1926), Constantin Angelescu (1869-1948), Constantin Argentoianu (1871-1952), Traian Vuia (1872-1950), Alexandru Vaida Voievod (1872-1950), Ioan Borcea (1879-1936), Mihail Sadoveanu (1880-1961), George Bibescu (1880-1941), Nicolae Cocea (1880-1949), Dimitrie Gusti (1880-1955), Octavian Goga (1881-1938), Ion Minulescu (1881-1944), Nicolae Titulescu (1882-1941), Pan Halippa (1883-1979), Ion Inculeț (1884-1940), Agepsina Macri (1885-1961), Martha Bibescu (1889-1973), Victor Eftimiu (1889-1972), Regele Carol II Hohenzollern (1893-1953), Ion Pangal (1893-1950), Horia Hulubei (1896-1972), Valentin Sava (1895-1950), Mihai Ralea (1896-1964), Viorel Tilea (1896-1972), Ștefan Lupașcu (1900-1988), Ștefan Peterfi (1906-1978). Începând cu Regele și Patriarhul României, lista rangurilor și demnităților ocupate de cei din listă include cele de: rege, patriarh, senator, deputat, ministru, ofițer superior, mare boier, academician, profesor universitar, savant, om politic, jurist, istoric, scriitor, jurnalist, economist, inginer, inventator, medic, artist.

Contextul european:

Turcia:

Întregul proces de formare și modernizare a statului Român a fost posibil doar ca urmare a reformelor similare inițiate de Puterile Garante: Turcia, Rusia, Austria-Germania și Franța. Ca fost suveran unic, Imperiul Otoman a fost cel care a exercitat cea mai puternică influență în Țara Românească și Moldova, în timp ce influențele franco-germane au pătruns prin Transilvania. Cele mai radicale măsuri anti-feudale au venit însă din Rusia, în special după sfârșitul Primului Război Mondial. Sub numele de Tanzimat, reforma Imperiului Otoman a început în anul 1839 prin Edictul de la Gulhane, emis de Sultanul Mahmud II (1808-1839). În urma acestui edict a fost abolită taxa agricolă, în favoarea unui sistem birocratic de impozitare. Satrapii locali au pierdut dreptul de a emite sentințe de condamnare la moarte și de a confisca averile celor executați. Măsurile de relaxare și

modernizare au fost continuate apoi de fii săi, Sultanii Abdulmejid (1839-1861) și Abdulaziz (1861-1876). Măsurile administrative: primele bancnote (1840), oficii poștale (1840), oficii pentru administrația financiară (1870), reforma codului civil (1840), desființarea corpului de ieniceri și reorganizarea armatei (1844), adoptarea noului drapel (1844), recensământul populației (1844), primele acte de identitate (1844), formarea unui Minister al Educației (1847, 1857), abolirea sclaviei (1847), primele Universități și Academii (1848), formarea unui Minister la Sănătății (1850), fondarea Academiei de Științe (1851), noul cod comercial (1850), primele vapoare cu abur (1851), municipalizarea Constantinopolului (1855), edictul de toleranță religioasă (1856), prima rețea telegrafică (1847-55), primele căi ferate (1856), Banca Otomană Centrală (1856), reforma agricolă (1857), fondarea Școlii Administrative (1859), fondarea Școlii de Științe Politice și Economice (1859), primele timbre poștale (1863), codul presei și al jurnalismului (1864), legea naționalității (1869), modernizarea flotei (1875), Universal Postal Union (1875), promulgarea primei Constituții (1876), primul Parlament bicameral (1876). Cel mai important proiect din epocă a fost Canalul Suez, construit între anii 1859-1869, prin efortul a un milion și jumătate de lucrători (în echipe de câte 30 000 de oameni), la un cost total de circa 100 milioane de dolari. Alte proiecte de anvergură au fost: Palatul Dolmabahce (1843), Palatul Beylerbey (1860), Palatul Yildiz (1880), Feriye Sarayı, Ciragan Sarayı, Teatrul Francez din Constantinopol, Școala Otomană de la Paris, Universitatea Tehnică (1883), Universitatea Istanbul (1900), calea ferată Istanbul Viena (Rumelia Railway 1869), calea ferată Istanbul Paris (Orient Expresul 1890), calea ferată Istanbul Bagdad (Anatolia Railway 1888-1940), cele 36 000 de școli otomane. Apogeul Sultanatului Otoman a este cel mai bine ilustrat în albumul de colecție al Sultanului Abdul Hamid II (1842-1918), prin cele peste 35 000 de fotografii, ilustrative pentru viața otomană. Epoca Turciei Moderne a debutat în anul 1908, când, sub presiunea maselor, Sultanul Abdul Hamid a demisionat iar Parlamentul și-a reluat lucrările. În epoca Parlamentară, senatorii erau numiți de sultan, iar în Camera Deputaților era câte un reprezentant la fiecare 50 000 de votanți (142 turci, 60 arabi, 25 albanezi, 23 greci, 23 ai altor minorități etnice). Sultanii Mehmed V Reșad (1909-1918) și Mehmed VI Vahideddin (1918-1922) s-au confruntat apoi cu o revoluție internă, în paralel cu Războaiele Balcanice și Primul Război Mondial. Ca urmare a Tratatului de Pace de la Sevres, la 1 Noiembrie 1922, Sultanatul Otoman a fost abolit, printr-o decizie a noului guvern al Marii Adunări Naționale a Turciei, condus de mareșalul Mustafa Kemal Atatürk.

Proiectul de modernizare a statului turc a avut la bază cele șase principii pragmatice ale ideologiei Kemaliste: republicanism, populism, naționalism, secularism, statism și reformism. Acțiuni politice în consecință au fost: proclamarea Republicii (1923), Ankara noua capitală (1923), abolirea Califatului (1924), noua Constituție (1924), noua agenție de presă (Andalou 1925), renunțarea la îmbrăcămintea tradițională și la codul pentru îmbrăcăminte (1925), închiderea așezămintelor religioase (1925), Facultatea de Drept (1925), noul Cod Penal (1926), abolirea poligamiei (1926), formarea unui Departament Central pentru Statistică (1926), recensământul populației (1927), adoptarea noului alfabet (1928), Banca Centrală a Turciei (1931), legea cărții de identitate (1934), abolirea titlurilor nobiliare (1934), emanciparea politică a femeilor (1934), includerea secularismului în Constituție (1937). Partidul Popular al Femeilor (Kadınlar Halk Fırkası) a luat ființă în anul 1923, condus de scriitoarea Nezihe Muhittin. Femeile au dobândit drept de vot în anul 1930 și sufragiu universal în anul 1934, pentru ca în anul următor 18 femei să fie prezente în Parlament. Emanciparea femeilor a continuat apoi prin drepturi egale în ceea ce privește divorțul, educația, proprietatea și moștenirea. Între anii 1920-1930 femeile au ocupat 10 % din locurile disponibile în Universități, apoi au ocupat posturi de profesor, inginer sau avocat. Abolirea Califatului nu a însemnat o renunțare la Islam, ci doar o separare a autorității de stat față de cea religioasă. Retragerea din viața

publică și orientarea spre viața privată au condus spre o rearanjare și modernizare de ordin intern a structurilor instituțiilor religioase. În exență, elita și politicienii s-au orientat spre alte activități, în timp ce liderii vieții spirituale s-au orientat spre masele populare. Dumnezeu a venit mai aproape de cei săraci și de nevoile lor. Parlamentul bicameral a fost înlocuit prin Marea Adunare Națională, iar viața politică s-a reorganizat în jurul Partidului Republican, la care s-a adăugat, începând cu anul 1930, Partidul Liberal. Pentru a simplifica relațiile comerciale cu statele Europei, în anul 1926 a fost reformat Calendarul și Ceasul, în conformitate cu standardul european. În paralel s-a adoptat întregul Sistem Internațional de Unități de Măsură (sistemul metric). Reforma în educație și includerea femeilor în ciclul de instrucție au implicat progresiv o cifră anuală de școlarizare din ce în ce mai mare: 765 000 în învățământul primar (față de 342 000), 74 000 în învățământul mediu (față de 6 000) și 21 000 în învățământul superior (față de 1 200). În paralel s-a demarat un vast program pentru alfabetizarea adulților. Doar în anul 1928 s-au deschis 20 487 săli de clasă, pentru 1 075 500 de persoane, dintre care 50 % au absolvit cursurile. În următorii 10 ani, 33 % din populație a fost alfabetizată. Adoptarea alfabetului Latin a limitat accesul la cultura tradițională și la cea Arabă, în schimb a deschis porțile spre cultura Europeană. Reforma economică a constat din: reformă agrară, introducerea fermelor model, industrializare, monopolizarea industriei tutunului, centralizarea sistemului bancar, acorduri comerciale cu țările Europei (în special cu Franța). Arhitectura modernă a avut ca principali promotori pe arhitecții: Seyfi Arkan, Sedad Hakki Eldem, Emin Halid Onat, Şevki Balmumcu, Vedat Tek, Mimar Kemaleddin Bey, Arif Hikmet Koyunoglu, Zeki Sayar. Pentru proiectele de interes public au fost invitați mai mult de 40 de arhitecți din Europa, printre care: Gudrun Baudisch, Rudolf Belling, Paul Bonatz, Ernst Egli, Martin Elaesser, Anton Hanak, Franz Hillinger, Clemens Holzmeister, Henri Prost, Paolo Violi, Werner Issel, Herman Jansen, Theodor Jost, Heinrich Krippel, Carl Lorcher, Robert Oerley, Bernhard Pfau, Bruno Taut, Josef Thorak. Clădiri emblematiche din epocă sunt: Poșta Centrală din Istanbul și Sirkeci, blocul Vakif Han Eminonu, blocul Tayyare Laleli, Banca Ziraat din Ankara, Muzeul de Artă, Muzeul Etnografic, Palatul Ankara, Gara Centrală Ankara, Universitatea Ankara, Universitatea Istanbul, Stația de Feribot Galata, Facultatea de Drept, Facultatea de Istorie și Limbi Străine, Clădirea Parlamentului, Reședința Prezidențială Marină Florya, Școala de Construcții, clădirea Curții de Casație, monumentul din piața Taksim, Mausoleul Anitkabir, Bebek Mosque și Kamer Hatun Mosque. Cel de al doilea Președinte al Turciei (1938-1950) a fost generalul Ismet Inonu (1884-1973), fost Prim Ministru al Turciei timp de 7 mandate. Alte personalități de seamă au fost: președintele Celal Bayar, generalii Kazim Ozlap și Recep Peker, diplomații Şukru Kaya, Hasan Saka, Ahmed Ferit Tek, Zekai Apaydin, educatorii Vasif Cinar, Mustafa Necati, doctorii Reşit Galip și Refik Saydam, politicienii Falih Rifki Atay, Şukru Kaya și Abdulhalik Renda. Artiști de marcă au fost pictorii; Hoca Ali Riza, Ibrahim Calli, Nazli Ecevit, Halil Pasha, Namik Ismail, Mufide Kadri, Huseyin Avni Lifij, Osgan Efendi, Nazmi Ziya Guran, Osman Hamdi Bey, Hasan Riza, Zehra Say, Suleyman Seyyid, Cemal Tollu, Huseyn Zekai Pasha și sculptorii: Nermin Farukî, Mari Gerekmezyan, Ratip Aşir Acudoglu.

Rusia, Polonia, Ucraina, Belarus, Finlanda:

În plină epocă de glorie a Imperiului, la începutul secolului al XIX-lea, Țarul Nikolai Pavlovici Romanov a construit clădirea nouă a Palatului Ermitage, clădirea Ministerului de Război, clădirea Senatului, clădirea Sinodului și Palatul Nikolaevsky pentru fiul său Nikolai. La Sankt Petersburg s-au mai zidit: Teatrul Alexander, Strada Teatrului și Catedrala Sfântul Isaac. La Moscova s-a zidit Palatul cel Mare al Kremlinului, Palatul

Armoreriei, Catedrala Yelokhovo și Catedrala Isus Christos Mântuitorul. Încă din anul 1855 cele două capitale erau conectate printr-o cale ferată. Rusia avea circa 60-70 milioane de locuitori, dintre care circa un milion aveau titlu nobiliar, mulți însă fără avere. Dintre aceștia aveau drept de vot doar nobilii cu cel puțin 100 de serbi pe moșie, adică circa 22 000 de votanți. După anul 1855, Țarul Alexander Nikolaevich Romanov a zidit opera din Sankt Petersburg și a început electrificarea orașului. La Moscova s-a inaugurat Muzeul de Istorie și Podul Liteyny peste râul Neva, iluminat electric. Tot la Moscova s-a inaugurat prima stație pentru tratarea apei potabile și s-au introdus tramvaiele cu cai. Principalele reforme administrative au fost: desființarea iobăgiei, înființarea judecătoriilor teritoriale, formarea circumscriptiilor electorale de tip zemstvo, serviciul militar obligatoriu, abolirea pedepselor corporale, limitarea privilegiilor nobiliare, instituții superioare pentru ofițeri. După anul 1881, Țarul Alexandru Aleksandrovich Romanov a zidit peste 5 000 de biserici, ridicând numărul lor la peste 47 000, dintre care 700 de catedrale majore. La Moscova și-a deschis porțile Magazinul Universal Glavny, cu o fațadă de 240 metri și trei niveluri. Fiul său, Țarul Nikolai Alexandrovich Romanov a finanțat cel mai ambițios proiect al secolului, calea ferată Moscova Vladivostok cu o lungime totală de 9289 km. Duma de Stat a luat ființă în anul 1905, cu 442 de deputați, iar în anul următor a emis Legile Fundamentale (Regulamentul Organic). Pentru prima mare conflagrație mondială, Rusia a mobilizat 4 milioane de militari, 15 milioane de țărani, 10 000 locomotive și 300 000 vagoane. Clădiri reprezentative ridicate la începutul secolului XX au fost: complexul Eliseyev Emporium și Casa Cărții (Singer House) din Sankt Petersburg, respectiv galeriile Tretyakov din Moscova. La sfârșitul epocii imperiale, Rusia acoperea circa 22 milioane de kilometri pătrați, iar populația era în jur de 125 milioane locuitori, divizată în circa 20 de naționalități și 100 de etnii, în majoritatea lor creștin ortodocși (69 %), musulmani (11 %) și romano catolici (9 %). Din punct de vedere administrativ teritoriul era divizat în 81 de gubernorate (gubernii), 20 de zone (oblast) și județe (okrug). Dintre acestea, 70 de gubernorate erau în partea Europeană a Rusiei, iar 11 gubernorate și 17 zone erau în partea Asiatică. Administrația locală era formată din adunări populare (mir, volost), consilii provinciale (zemstvo) și dume municipale. Toate clasele sociale aveau reprezentativitate în organele administrației locale, dar nobilimea ocupa circa 74 % dintre fotolii. Marii proprietari erau nobilii cu moșii de peste 590 acri (230 ha), urmau clerul și micii proprietari, orașenii bogați, orașenii fără avere și delegații țărănimii. Mai mult de 80 % din populație (peste 90 de milioane) trăia în mediul rural, cu așezări distribuite în spații largi, generoase. În ce privește proprietatea însă, mai mult de jumătate dintre aceștia aveau mai puțin de 5 hectare și un sfert dintre ei deținea doar 1,2 hectare/cap de familie. În urma reformelor agrare, între anii 1883-1904, circa 78 900 km pătrați de teren agricol au fost rechiziționați de la nobili și distribuiți claselor de jos. În anul 1913 administrațiile locale însumau un venit anual de circa 290 milioane de ruble, majoritatea fiind cheltuiți pentru educație și sănătate, amenajări și amendamente agricole. Între anii 1865 - 1917 piața de capital de la Sankt Petersburg înregistra valori aproximativ duble față de cea din New York. În industria minieră, 88 % din aur era extras din Siberia, iar 96 % din petrol și 92 % din plumb se extrăgeau din regiunea Caucaz. Regiunea Munților Ural deținea monopolul pentru platină (100 %) și cupru (55 %), iar 75 % din zinc se extrăgea din Polonia. La începutul secolului XX circa 30 000 de studenți erau înscriși la institute tehnice superioare și alți 17 000 audiau cursurile unor universități.

La sfârșitul Primului Război Mondial s-a declanșat Revoluția Bolșevică, în urma cărei au fost formate patru Republici: Rusă, Ucrainiană, Belarusă și Transcaucaziană. Palatul Kremlin a fost ocupat de Comitetul Central al Partidului Comunist, condus de 15 membri, printre care: Vladimir Lenin, Iosif Stalin, Lev Trotski, Iakov Sverdlov, Grigorii Zinoviev și Nikolai Bukharin. Administrația locală a fost preluată de consilii muncitorești

denumite "soviete" având în frunte un guvern federal, denumit Congresul Sovietelor Unite. La 30 Decembrie 1922 a fost semnat documentul pentru formarea Uniunii Sovietice, iar la 31 Ianuarie 1924 a fost legiferată noua Constituție. Principalele obiective ale revoluției socialiste au fost: revoluția culturală, colectivizarea și industrializarea. Alfabetizarea întregului popor s-a finalizat abea după trei decenii, iar colectivizarea și industrializarea masivă s-au finalizat în primele două planuri cincinale, între anii 1928-1938. Numărul muncitorilor a crescut de la 4,6 milioane la 12,6 milioane, pentru a ocupa primul loc în rândul națiunilor industrializate. Circa 85 % din investiții s-au făcut în industria grea, pentru un ritm de dezvoltare industrială de 12-13 %, cu atingerea obiectivelor în procent de 105 %. Cel de al treilea plan cincinal a fost întrerupt de a doua conflagrație mondială, când toate eforturile s-au orientat spre industria de război. Denumită și constructivistă, arhitectura sovietică a combinat noile tehnologii și concepțiile ingineresti moderne cu obiectivele pragmatice ale dezvoltării economice. Printre promotorii acestui concept au fost arhitecții: Antoine Pevsner, Naum Gabo, Alexander Rodchenko, Varvara Stepanova, Vladimir Tatlin, Vladimir Shukhov, Ivan Fomin, Lev Rudnev, Kasimir Malevich, Gustav Klutskis, Nikolai Ladovsky, El Lissitzky, Konstantin Melnikov, Vladimir Krinsky, frații Leonid, Victor și Alexander Vesnin, Ivan Antonov, Veniamin Sokolov, Arseny Tumbasov, Moisei Ginzburg, Ivan Zholtovsky, Alexey Shchusev, Ivan Leonidov, Gregory Krutikov, Noah Abramovich Trotsky, Mikhail Okhitovich, Ilya Golosov. Proiecte reprezentative din epocă au fost: Turnul Radioului (Shukhov) din Moscova, Sediul Comintern din Sankt Petersburg, magazinul Ogonyok, Clubul Muncitorilor Zuev, magazinul Mostorg, blocul Narkomfin, complexul Gasprom și clădirea Derzhprom din Kharkiv, Casa Presei din Kazan, Primăria din Leningrad, Palatul Sovietelor din Moscova, Institutul Electrotehnic din Moscova, Institutul Textil din Moscova, Metroul Moscova (cu 13 stații în anul 1935), clădirea Mosselprom, clădirea Izvestia, hotelul Iset din Yekaterinburg, hidrocentrala Volkhov, hidrocentrala Zaporizhzhia de pe râul Nipru, teatrul din Rostov pe Don. Ordinea, rigoarea și modernismul s-au reflectat nu doar în matematică și științe, ci și în creația artistică, în primul rând în muzică. Dintre sutele de muzicieni și compozitori ai epocii, cei mai reprezentativi au fost: Alexander Alexandrov, Boris Alexandrov, Anton Arensky, Mukola Arkas, Boris Asafyev, Mily Balakirev, Alexander Borodin, Dmitry Bortniansky, Yevgeny Brusilovsky, Janis Cimze, Cesar Cui, Alexander Dragomyzhsky, Alexander Glazunov, Mikhail Glinka, Juozas Gruodis, Yevgeny Gunst, Vladimir Horowitz, Semen Hulak, Alexander Ilynsky, Mikhail Ippolitov, Alfreds Kalnins, Aram Khachaturian, Serge Koussevitzky, Pylyp Kozytsky, Ivan Larionov, Anatoly Lyadov, Sergei Lyapunov, Mykola Lysenko, Muslim Magomayev, Leonid Malashkin, Witold Maliszewski, Modest Mussorgsky, Nikolai Myaskovsky, Leonid Nikolayev, Sergei Prokofiev, Vladimir Rebikov, Levko Revutsky, Nikolai Rimsky Korsakov, Anton Rubinstein, Nikolai Rubinstein, Joseph Rumshinsky, Vasily Safonov, Huseynghulu Sarabsky, Joseph Schillinger, Alexander Scriabin, Alexander Serov, Alexander Siloti, Dmitry Shostakovich, Nikolai Soloviev, Alexander Spendaryan, Yakiv Stepovy, Kyrylo Stetsenko, Igor Stravinsky, Peeter Suda, Sergei Taneyev, Pyotr Ilych Tchaikovsky, Nikolai Tcherepnin, Armen Tigranian, Nikolai Titov, Alexander Vepruk, Jazeps Vitols, Vladimir Vlasov, Jacob Weinberg, Alexander Winkler, Mikhail Youdin, Nikolai Zarembo, Vasily Zolotarev.

Începând cu pictura, artele frumoase au acoperit întreaga paletă de curente, stiluri și maniere de reprezentare: clasicism, manierism, neoclasicism, romantism, impresionism, post-impresionism, cubism, realism și suprarealism, expresionism, neo-primitivism, suprematism, constructivism, rayonism, futurism. O dată cu apariția și dezvoltarea artei fotografice, desprinși de canoanele picturii clasice, artiștii s-au orientat mai ales spre reprezentări simbolice ale unor subiecte extrase din viața socială. Epoca sovietică a fost apoi dominată de curentul

proletcultist, pentru a preamări frumusețea oamenilor muncii și realizările lor. Spre sfârșitul epocii, grafica și proiectarea și-au făcut din ce în ce mai mult loc în lucrările artiștilor, pentru a deschide calea spre ceea ce este în prezent proiectarea asistată de calculator. Pictori reprezentativi pentru epoca de tranziție dintre secolele XIX și XX au fost: Ivan Aivazovsky, Abraham Arkipov, Leon Bakst, Vladimir Baranov Rossine, Maria Bashkirtseva, Alexandre Benois, Ivan Bilibin, Konstantin Bogaevsky, Ivan Bogdanov, Nikolay Bogdanov Belsky, Victor Borisov Musatov, Osip Braz, Alexey Brodovitch, Isaak Brodsky, Varvara Bubnova, Piotr Buchin, Marc Chagall, Nikolai Chekhov, Pavel Chistyakov, Olga Della-Vos-Kardovskaya, Mihail Demyanov, Nikolay Dosekin, Alexandr Drevin, Aleksandra Exter, Vladimir Favorsky, Nicolai Fechin, Pavel Filonov, Konstantin Flavitsky, Nikolai Ge, Aleksandr Gerasimov, Alexandr Golovin, Natalia Goncharova, Konstantin Gorbatov, Igor Grabar, Aleksander Grigoriev, Boris Grigoriev, Elena Guro, Michail Guzhavin, Alexei Harlamov, Viktor Hartman, Boris Ioganson, Serge Ivanoff, Sergey Ivanov, Anton Ivanov Goluboy, Valery Jacobi, Alexandre Jakovleff, Alexey von Lawlensky, Wassily Kandinsky, Dmitry Kardovsky, Nikolay Kasatkin, Ivan Kazakov, Ivan Khrutsky, Elena Klokacheva, Stepan Kolesnikoff, Pyotr Konchalovsky, Aleksey Korin, Pavel Korin, Konstantin Korovin, Ivan Kramskoi, Nikolay Krimov, Arkhip Kuindzhi, Ivan Kulikov, Alexander Kuprin, Boris Kustodiev, Nilolai Kuznetsov, Pavel Kuznetsov, Gennady Ladyzhensky, Mihail Larionov, Vladimir Lebedev, Sergei Lednev Schukin, Aristarkh Lentulov, Isaac Levitan, Rafail Levitsky, El Lissitzky, Alexander Lubimov, Alexandr Makovsky, Konstantin Makovsky, Vladimir Makovsky, Kasimir Malevich, Filipp Malyavin, Sergey Malyutin, Ilya Mashkov, Mikhail Nesterov, Aleksandr Nikolayev, Nikolai Orlov, Leonid Pasternak, Vasily Perov, Kuzma Petrov Vodkin, Arcady Plastov, Ivan Pohitnov, Vasily Polenov, Andrei Popov, Lukian Popov, Lyubov Popova, Vasili Pukirev, Afanasy Razmaritsyn, Ilya Repin, Teresa Ries, Nikolai Rerikh, Alexander Rodchenko, Olga Rozanova, Andrey Ryabushkin, Arcady Rylov, Vasily Sadovnikov, Alexander Samokhvalov, Martiros Saryan, Konstantin Savitsky, Alexei Savrasov, Zinaida Serebriakova, Valentin Serov, Taras Shevchenko, Ivan Shishkin, Oleksii Shovkunenko, Nikolai Shulpinov, Konstantin Somov, Grigory Soroka, Evgraf Sorokin, Alexei Stepanov, Vasily Surikov, Feodor Tolstoy, Nadezhda Udaltsova, Feodor Vasilyev, Apollinary Vasnetsov, Viktor Vasnetsov, Vasily Vereshchagin, Sergei Vonogradov, Boris Vipper, Mikhail Vrubel, Marianne von Werefkin, Constantin Westchiloff, Nikolai Yaroshenko, Konstantin Yuon. Sculptori importanți au fost: Mark Antokolski, Peter Clodt, Stepan Erzia, Peter Carl Faberge, Naum Gabo, Mikhail Gerasimov, Sergey Konenkov, Mikhail Mikeshin, Vera Mukhina, Alexandr Opekushin, Ivan Shadr, Nikolai Tomsy.

Apogeul epocii imperiale a scos în prim plan cele mai luminoase minți ale literaturii ruse: Alexander Pushkin, Mikhail Lermontov, Nikolai Nekrasov, Alexandr Ostrovski, Anton Cehov, Nikolai Gogol, Ivan Turgheniev, Leo Tolstoi, Aleksey K. Tolstoi, Aleksey Nikolayevich Tolstoi, Ilya Tolstoi, Fiodor Dostoievski, Ivan Turgheniev, Mihail Saltycov Shchedrin, Ivan Goncharov, Vladimir Solovyov, Maxim Gorky, Aleksey Piemsky, Nikolay Leskov. Revoluția culturală a fost însă mult mai amplă, a cuprins sute de scriitori ale căror idei s-au răspândit în rândul maselor și au semănat sămânța revoluției sociale. Dintre aceștia (în ordine alfabetică): Alexander Afanasyev, David Aizman, Ivan Aksakov, Konstantin Aksakov, Mihail Albov, Sholem Aleichem, Boris Almazov, Alexander Amfiteatrov, Leonid Andreyev, Pavel Annenkov, Innokenty Annensky, Maxim Antonovich, Elena Apreleva, Alexey Apukhtin, Vladimir Arnoldi, Nikolai Aseev, Mikhail Avdeev, Arhady Averchenko, Mihael Bakunin, Konstantin Balmont, Kazimir Barantsevich, Elpidifor Barsov, Fyodor Batyushkov, Andrey Bely, Nikolai Berg, Nikolai Blagoveschensky, Helena Blavatsky, Pyotr Boborykin, Alexander Bogdanov, Vladimir Bogoraz, Vasily Botkin, Valery Bryusov, Ivan Bunin, Viktor Burenin, Pyotr Bykov, Nikolay Chayev,

Nikolay Chernishevsky, Alexander Chuzhbinsky, Vladimir Dal, Grigory Danilevsky, Valentina Dmitryeva, Vlas Doroshevich, Mikhail Dostoievski, Sergey Durov, Grigory Eliseev, Nikolay Engelhardt, Alexander Ertel, Georgy Fedotov, Afanasy Fet, Vera Figner, Terty Filipov, Dmitry Filosofov, Konstantin Fofanov, Dmitry Furmanov, Alexey Galakhov, Vladimir Gilyarovsky, Fyodor Glinka, Boris Glinsky, Pyotr Gnedich, Arseny Kutuzov, Dmitry Grigorevich, Nikolay Gumilev, Sergey Gusev, Alexander Herzen, Pyotr Karatygin, Nikolai Karazin, Evtikhy Karpov, Mikhail Katcov, Viktor Klyushnikov, Fyodor Koni, Evgenia Konradi, Apollon Korinfsky, Vladimir Korolenko, Nestor Kotlyarevsky, Andrey Krayevsky, Vsevolod Krestovsky, Peter Kropotkin, Pyotr Kurdyavtsev, Nestor Kukulnik, Aleksandr Kuprin, Nikolai Kurochkin, Vasily Kurochkin, Mikhail Kuzmin, Pyotr Lavrov, Anatoly Leman, Konstantin Leontiev, Nikolai Leskov, Nikolay Leykin, Grigori Machtet, Dimirty Mamin, Evgeny Markov, Boleslav Markevich, Apollon Maykov, Valerian Maykov, Pavel Melnikov, Dmitry Merezhkovsky, Nikolay Mikhaylovsky, Dmitry Minayev, Nikolay Minsky, Daniil Mordovtsev, Sergey Mstislavsky, Nikolai Naumov, Filipp Nefyodov, Vasily Nemirovich, Vladimir Nemirovich, Osip Notovich, Vladimir Obruchev, Nikolay Ogarev, Mikhail Osorgin, Alexander Palm, Liodor Palmin, Avdotya Panaeva, Karolina Pavlova, Vladimir Pecherin, Pyotr Pertsov, Pyotr Petrov, Aleksey Pisemsky, Georgi Plekhanov, Aleksey Pleshcheyev, Mikhail Pogodin, Pyotr Polevoy, Leonid Polonsky, Yakov Polonsky, Ignaty Potapenko, Konstantin Pyatnitsky, Aleksey Remizov, Mikhail Rosenheim, Konstantin Romanov, Vasily Rozanov, Pavel Rybnikov, Dmitry Sadovnikov, Evgeny Salias, Ilya Salov, Yuri Samarin, Boris Savinkov, Feodosy Savinov, Sergey Semyonov, Alexander Serafimovich, Sergey Sergeyev, Olga Shapir, Pyotr Shchekalsky, Vladimir Shchiglev, Alexander Sheller, Nikolay Sherbina, Vyacheslav Shishkov, Ivan Shmelyov, Alexander Skabichevsky, Stepan Skitales, Vasily Sleptsov, Konstantin Sluchevsky, Nikolai Snessarev, Sofia Soboleva, Ivan Sokolov, Vladimir Sollogub, Konstantin Staniukovich, Mikhail Stasyulevich, Sergey Stepanyak, Aleksandr Sukhovo, Alexei Suvorin, Nikolay Teleshov, Sergey Terpigorev, Pyotr Tkachev, Konstantin Trenyov, Evgenia Tur, Sergey Turbin, Fyodor Tyutchev, Alexander Urusov, Gleb Uspensky, Nikolay Uspensky, Pyotr Valuyev, Alexander Veltman, Anastasia Verbitskaya, Vikenty Veresaev, Lidia Veselitskaya, Maximilian Voloshin, Arseny Vvedensky, Pyotr Yakubovich, Pavel Yakushin, Ieronim Yasinsky, Nikolay Yazykov, Pyotr Yershov, Semyon Yushkevich, Yulia Zhadovskaya, Vera Zhelikhovskiy, Aleksey Zhemchuzhnikov, Lydia Zinovieva, Nikolai Zlatovratsky, Mikhail Znamensky, Rafail Zotov. Scriitorii născuți la sfârșitul secolului au trăit atât epoca imperială cât și cea sovietică, dar literatura rusă este una singură. Dintre aceștia (alfabetic): Grigory Adamov, Gregory Adamovich, Alexander Afinogenov, Ana Akhmatova, Danil Andreev, Pavel Antokolsky, Isaak Babel, Mikhail Bakhtin, Ana Barkova, Pavel Bazhov, Demian Bedny, Aleksander Belyayev, Aleksei Bibik, Alexander Blok, Osip Brik, Mikhail Bulgakov, David Burluk, Korney Chucovsky, Georgy Chulkov, Ilya Ehrenburg, Nikolai Erdman, Serghei Esenin, Nikolai Evreinov, Olga Forsh, Ruvim Frayerman, Arkady Gaidar, Aleksei Gastev, Mikhail Gerasimov, Lidiya și Yevgenia Ginzburg, Elena Guro, Vera Inber, Vsevolod Ivanov, Ryurik Ivnev, Valentin Kataev, Vladislav Khodasevich, Nikolay Klyuev, Alexandra Kollontai, Mikhail Koltsov, Aleksei Kruchenykh, Boris Lavrenyov, Vasily Lebedev, Leonid Leonov, Vladimir Lugovskoy, Anatoly Lunacharsky, Nadezdha Mandelstam, Osip Mandelstam, Samuil Marshak, Vladimir Mayakovsky, Vladimir Nabokov, Alexander Neverov, Irina Odoyevtseva, Yury Olesha, Nikolay Oleynikov, Nikolai Ostrovsky, Valentin Ovechkin, Valentin Parnakh, Sophia Parnok, Boris Pasternak, Konstantin Paustovsky, Pyotr Pavlenko, Yakov Perelman, Mariya Petrovich, Boris Pilnyak, Andrei Platonov, Nikolai Pogodin, Evgeny Pogozhev, Konstantin Podrevsky, Elizaveta Polonskaya, Alexander Preys, Maria Prilezhayeva, Mikhail Prishvin, Alexander Prokofyev, Iosif Prut, Razumnik Razumnik, Helena Roerich, Panteleimon Romanov, Ilya Selvinsky, Igor Severyanin, Tatiana Shchepkina, Stepan Shchipancev, Vadim Shershenevich, Maria Shkapskaya, Evgeny Shvarts, Vladimir Stavsky, Fyodor Stepun, Alexey Surkov, Mikhail Svetlov, Yelizaveta Tarakhovskaya, Alexandr Tarasov, Nadezhda Teffi, Yuri Terapiano, Nikolai Tikhonov, Sergey Tretyakov, Mikhail Tsetlin, Marina Tsetaeva, Yury Tynyanov, Iosif Utkin, Vsevolod Vishinevsky, Alexander Volkov, Vatslav Vorovsky, Alexander Yakolev, Nikolay Zabolotsky, Boris Zaitsev, Yevgeny Zamyatin, Mikhail Zenkevich, Boris Zhitkov, Mikhail Zoshchenko. Cele mai mari biblioteci ale Rusiei sunt: Biblioteca Publică a Rusiei din Sankt Petersburg, Biblioteca de Stat din Moscova, Biblioteca Turgheniev din Moscova, Biblioteca Gogol din Sankt Petersburg, Biblioteca Lobachevsky din Kazan.

Austria, Bohemia, Ungaria

În urma Congresului de la Viena din anul 1815, Imperiul Austriac își exercita autoritatea asupra unui vast teritoriu. În plină epocă imperială, întreaga viață cultural artistică era dominată de un stil opulent, denumit de francezi Empire iar de germani Biedermeier, după numele unui personaj de benzi desenate, simbol al clasei de mijloc germane. Simplu, robust și amplu, mobilierul de tip Biedermeier are suprafețe netede, cu minimum de ornamente și elemente sculptate. În fruntea hegemoniei s-a aflat Casa de Habsburg, prin Împăratul Franz Joseph Karl (1830-1916), Rege al Ungariei, Bohemiei, Dalmației, Croației, Slavoniei, Galiciei, Lodomeriei, Iliriei și Ierusalimului, Mare Prinț al Transilvaniei, Mare Voievod al Serbiei. Principalele familii nobiliare au rămas aceleași, formate încă din epoca feudală. În deceniile următoare, la fel ca în restul Europei, au apărut și apoi s-au dezvoltat noi stiluri artistice și arhitecturale: neo-clasic, gothic revival, neo-baroc, empire, national romantic, art nouveau, Vienna secession, avant garde, funcționalism, futurism, expresionism, organic, rationalism, bauhaus, modern, art deco. Principalii artizani austrieci ai dezvoltării imobiliare au fost arhitecții: Ludwig Baumann, Leopold Bauer, Karl Ehn, Freiherr Heinrich von Ferstel, Josef Frank, Hugo Gorge, Gustav Guggitz, Karl Freiherr von Hasenauer, Johann Hattey, Josef Hoffmann, Carl Holzmann, Emil Hoppe, Georg von Hauberrisser, Carl Junker, Arnold Karplus, Herbert Kastinger, Carl Kayser, Adolf Loos, Paul Meissner, Eduard van der Null, Joseph Olbrich, Hans Pfann, Richard Pfohl, Franz Reznicek, Carl Roesner, Bernard Rudofsky, Albert Schickendanz, Rudolf Schindler, Friedrich von Schmidt, Otto Schonthal, Franz Schuster, Margarete Schutte Lihotzky, August Sicard von Sicardsburg, Wilhelm Stiassny, Carl Tietz, Otto Wagner, Liane Zimmler. Printre clădirile de marcă ridicate în epocă se numără: Palatul Hofburg, Palatul Thurn Valsassina, Palatul Schlick, Palatul Klein, Primăria, Votivkirche, Biserica Sf. Leopold, Pavilionul Expozițional pentru Weltausstellung din 1873 (Rotunda), Akademisches Gymnasium, Königswarter House, Opera Carltheater și Burgtheater, Muzeul de Artă, Ministerul de Război și Arsenalul, Ambasada Americană, Muzeul de Arte Aplicate din Viena, Biserica Herz-Jesu din Gratz, Castelul Leichtenstein (restaurat), Castelul Kreuzenstein (restaurat). Arhitecți născuți în Bohemia sau Moravia au fost: Frantisek Bilek, Heinrich Blum, Josef Chochol, Cristoph Dientzenhofer, Alois Dryak, Josef Fanta, Bedrich Feuerstein, Frantisek Gahura, Josef Gocar, Josef Hlavka, Josef Hoffman, Vlastislav Hofman, Jan Vladimir Hrasky, Pavel Janak, Jan Kotera, Jan Letzl, Adolf Loos, Josef Mocker, Josef Zitek. Clădiri reprezentative din Bohemia: Catedrala Sf. Vitus, Biserica Sf. Wenceslaus, Biserica Sf. Prokop, Palatul Skoduv, Palatul Adria, Teatrul Național, Sala Rudolphinum, Facultatea de Drept, Gara, Observatorul Ondrejov, Institutul de Geografie, Hotel Europa din Praga, Muzeul Bohemiei din Kralove, Crematoriul din Pardubice, Primăria din Zlin, Arhitecți unguri reprezentativi au fost: Emil Agoston, Ignac Alpar, Aladar Arkay, Lipot Baumhorn, Gyozo Czigler, Frigyes Feszl, Alajos Uauszmann, Jozsef Hild, Istvan Kiss, Floris Korb, Floris Lajata, Bela Lajta, Adolf Lang, Ede Magyar, Geza Maroti, Gyula Partos, Samu Pecz, Ferenc Pfaff, Mihaly Pollak, Zsigmond Quittner, Ferenc Reitter, Gyula Rochlitz, Frigyes Schulek, Imre Steindl, Miklos Ybl. În Ungaria, clădiri reprezentative pentru arhitectura secolului al XIX-lea sunt: Clădirea Parlamentului, Muzeul de Artă, Muzeul Geologic, Muzeul de Artă Aplicată, Piața Eroilor Budapesta, Piața Kos Karoly, Podul cu lanțuri, Palatul New York, Sala Vigado din Budapesta, Catedrala Înălțării Maicii Domnului din Esztergom, Catedrala Sf. Ioan din Eger. Marea Sinagogă din Pecs, Primăria din Kecskemet.

Cei mai influenți pictori și sculptori austrieci ai epocii au fost: Erika Abels, Joseph Aigner, Franz Alt, Rudolf Alt, Anton Altman, Friedrich Amerling, Josef Auchentaller, Alfred Basel, Herbert Bayer, Maria von Bach, Julius Berger, Eduard Bitterlich, Karl von Blaas, Antoinetta Brandeis, Tina Blau, Otto Bohler, Hans Canon, Edgar Chahine, Eduard Charlemont, Hugo Charlemont, Franz Cizek, Carl Czeschka, Hugo Darnaut, Franz Defregger, Anton Depauly, Ludwig Deutsch, Johan Dorner, Albin Egger Lienz, Marie Egner, Bettina Ehrlich, Anton Einsle, Franz Eisenhut, Eduard Ender, Eduard von Engerth, Rudolf Ernst, Franz Eybl, Eugen Felix, Ludwig Fischer, Camilla Friedlander, Friedrich von Friedlander, Emil Fuchs, Joseph von Fuhrich, Friedrich Gauermann, Nepomuk Geiger, Franz Geyling, Alexander Goltz, Eduard Gurk, Gabriel von Hackl, Anton Hansch, Anton Hartinger, Joseph Heicke, Louis Christian Hess, Adolf Hitler, Josef Hoffman, Atephanie Hollenstein, Rudolf Hoger, Theodor Hormann, Adolf Humborg, Alexander Kaiser, Eduard Kaiser, Herman Kern, Alexander Kircher, Raphael Kirchner, Ernestine von Kirchsberg, Ernst Klimt, Gustav Klimt, Julius Klinger, Ludwig Koch, Oskar Kokoschka, Friedrich Konig, Johan Kramer, Karl Kronberger, Alfred Kubin, Max Kurzweil, Karl Kuwasseg, Siegmund L'Allemand, Hans Larwin, Maximilian Liebenwein, Bertold Loffler, Georg Mader, Ana Mahler, Hans Makat, Georg Mayer Marton, Franz von Matsch, Gabriel von Max, Karl Mediz, Gustav Mezey, Edgar Meyer, Carl Moll, Josef Moroder, Leopold Muller, Joseph Oberbauer, Karl O'Lynch von Town, Emil Orlik, Ludwig Passini, Eduard Peithner, August von Pettenkofen, Max von Poosch, August Prinzhofer, Erwin Puchinger, Carl Rahl, Elise Ransonnet Villez, Maximilian Reinitz, Lili Rethi, Oscar Rex, Ferdinand Reznicek, Michael Rieser, Alfred Roller, Anton Romako, Constantin Rosenthal, Franz Rumpler, August Schaefer, Egon Schiele, Emil Schindler, Carl Schuch, Rosa Schweniger, Fritz Schwartz, Mortiz von Schwind, Ana Stainer, Adalbert Stifter, Ernst Stohr, Mariane Stokes, Josefina Swoboda, Rudolf Swoboda, Bertha von Tarnoczy, Hede von Trapp, Andreas Untersberger, Aloys Wach, Ferdinand Georg Waldmuller, Olga Wisinger Florian, Fritz Wotruba, Carl Wenzel Zajicek, Roman Zenzinger, Liane Zimmler, Alfred Zoff, Aloys Zotl. În Bohemia și Moravia principalii artiști au fost: Mikolas Ales, Jaroslav Augusta, Jan Autengruber, Helena Bochorkava, Vlastislav Hofman, Ludvik Kuba, Frantizek Kupka, Jakub Obrovsky, Malva Schalek, Tavik Simon, Viktor Stretti. Maeștri ai penelului din Ungaria au fost: Bela Apati Abkarovics, Mor Adler, Gyula Agghazy, Tivadar Alconiere, Otto Baditz, Rezso Balint, Erno Bank, Miklos Barabas, Jenő Bacsay, Andor Basch, Gyula Basch, Gyula Batthyany, Gyula Benczur, Lajos Beran, Robert Bereny, Aurel Bernath, Laszlo Beszedes, Sandor Bihari, Pal Bohm, Jozsef Borsos, Sandor Bortnyik, Samu Bortsok, Jozsef Breznay, Karoly Brocky, Sandor Brodszky, Lajos Bruk, Istvan Csok, Bela Czobel, Adrienn Deak, Valeria Denes, Gyula Derkovits, Laszlo Dombrowszky, Geza Dosa, Jozsef Egry, Arpad Feszty, Beni Ferenczy, Karoly Ferenczy, Noemi Ferenczy, Lajos Gulacsy, Jenő Gyarfas, Adolf Hirschl, Bela Ivanyi, Gyula Jakoby, Ferenc Joachim, Lajos Kassak, Nandor Katona, Isidor Kaufman, Gusztav Kelety, Karoly Kernstok, Balint Kiss, Aladar Korosfoi, Jozsef Koszta, Tivadar Koszta, Emile Lahner, Philip de Laszlo, Sandor Liezen Mayer, Emil Lindenfeld, Karoly Lotz, Viktor Madarasz, Odon Marffy, Karoly Marko, Eszter Mattioni, Laszlo Mednyansky, Geza Meszoly, Laszlo Moholy, Pal Molnar, Mihaly Munkacsy, Istvan Nagy, Janos Nagy, Laszlo Neogrady, Vilmos Novak, Laszlo Pal, Bela Pallik, Karoly Patko, Soma Petrich, Bertalan Por, Istvan Reti, Jozsef Rippi, Bertalan Szekely, Pal von Szinyei, Lili Sztéhlo, Mor Than, Erno Tibor, Lajos Tihany, Janos Tornyai, Geza Udvary, Janos Valentiny, Gyorgy Vastagh, Janos Vaszary, Henrik Weber, Felix Widder, Mihaly Zichy.

Sub patronajul Casei de Habsburg, Viena a fost capitala încoronată a muzicii clasice, visul oricărui muzician sau compozitor. Renunțând la orice ierarhie subiectivă, în secolul al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX, principalii compozitori ai Austriei imperiale și apoi ai Republicii Austriece au fost: Elkan Bauer, Alban Berg, Anton Bruckner, Franz Clement, Carl Czerny, Anton Diabelli, Nico Dostal, Joseph Eybler, Robert Fuchs, Siegmund von Hausegger, Johann Hummel, Erich Kleiber, Fritiz Kreisler, Josef Labor, August Lanner, Joseph Karl Lanner, Alois Melichar, Jaques de Menasce, Franz Xaver Mozart, Sigismund von Neukomm, Walter Rabl, Emil von Reznicek, Franz Schmidt, Arnold Schoenberg, Franz Schubert, Robert Stolz, Eduard Strauss, Johann Strauss I, Johann Strauss II, Josef Strauss, Franz von Suppe, Sigismund Thalberg, Anton Webern, Egon Wellesz, Karl Michael Ziehrer. La aceștia s-a alăturat compozitorii cehi: Karel Bendl, Pavel Borkovec, Ludvik Celansky, Carl Czerny, Frantisek Drdla, Antonin Dvorak, Frantisek Doubrabsky, Zdenek Fibich, Bohumil Fidler, Bohuslav Foerster, Frantisek Broz, Julius Fucik, Alois Haba, Pavel Haas, Leos Janacek, Jaroslav Jezek, Otkar Jeremias, Vaclav Kapral, Vitezslava Kapralova, Gideon Klein, Isa Krejci, Jan Kubelik, Wilhelm Kuhe, Gustav Mahler, Bohuslav Martinu, Vitezslav Novak, Otakar Ostrcil, Johan Pehel, Josef Pischna, David Popper, Josef Karl Richter, Theodor Schaefer, Ervin Schulhoff, Frantisek Skoup, Jan Skoup, Adolf Strauss, Josef Suk, Pavel Krizkovsky, Bedrich Smetana, Vaclav Tomasek, Viktor Ullman, Slava Vorlova, Emil Votocek, Ladislav Vyclapek, Jaromir Weinberger. Lista compozitorilor din Ungaria include următoarele personalități: Abrany Emil, Abrany Kornel, Adam Jenó, Adler Vincent, Agghazy Karoly, Auer Leopold, Bartok Bela, Dohnany Erno, Doppler Ferenc, Egressy Beni, Erdely Mihaly, Erkel Ferenk, Frid Geza, Gobbi Alois, Gobbi Henri, Goldmark Karoly, Gungl Joseph, Heller Stephen, Hertzfeld Victor, Hubay Jenó, Huszka Jenó, Jarno Georg, Jemnitz Sandor, Joachim Joseph, Kadosa Pal, Kalman Emmerich, Keller Bela, Kodaly Zoltan, Joseph Kosma, Kuliffay Izabella, Lajtha Laszlo, Lehar Ferenc, Lendvai Erwin, Liszt Franz, Matray Gabor, Mihalovich Odon, Ignac Mihaly, Moor Emanuel, Mosonyi Mihaly, Nyregyhazi Ervin, Poldini Ede, Radnai Miklos, Raimann Rudolf, Richter Paul, Remeny Ede, Rozsa Miklos, Serly Tibor, Szell George, Szervanszky Endre, Szirmai Albert, Takacs Jenó, Thern Karoly, Vecsey Ferenc, Waldbauer Josef, Wayditch Gabriel, Weiner Leo, Zador Jenó, Geza Zichy. Ca o caracteristică a epocii este apariția primelor asociații profesionale ale muzicienilor: Asociația Prietenilor Muzicii la Viena, Societatea pentru Cultivarea Muzicii Sacre la Praga, Societatea Școlii Naționale de Muzică din Budapesta. Muzica de operă și operetă a trecut din saloanele imperiale și regale în saloanele familiilor nobile, apoi în sălile de operă accesibile marelui public. Opera din Viena și-a deschis porțile la 25 Mai 1869, cea din Praga la 5 Ianuarie 1888, iar Opera din Budapesta și-a deschis porțile la 27 Septembrie 1884. Nume precum Strauss, Lehar, Dvorak, Janacek, Mahler, Smetana, Liszt, Bartok, Kalman, Lehar au ținut capul de afiș pentru cele mai multe dintre spectacolele puse în scenă. O caracteristică generală o formează și apariția mișcărilor naționale, caracterizate prin compoziții inspirate sau preluate din muzica populară. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea muzica a devenit o preocupare de seamă pentru toate clasele sociale, iar începând cu secolul al XX-lea, muzica s-a socializat, pentru a deveni apanajul claselor de mijloc, apoi al muncitorimii și țărănimii.

Același fenomen de socializare a avut loc și în universul literelor. Elita familiilor nobiliare, neoclasicismul și romantismul au lăsat din ce în ce mai mult teren autorilor ridicăți din clasele mijlocii, combativi și revendicativi, exponenți ai urbanizării, industrializării și modernismului. În ordine alfabetică, în Austria au publicat volume următorii scriitori și poeți: Peter Altenberg, Erns Angel, Lodwig Anzengruber, Hermann Bahr, Eduard von Bauernfeld, Edmund Blum, Hermann Broch, Max Brod, Elias Canetti, Veza Canetti, Otto Maria Carpeaux, Ada Christen, Heimito von Doderer, Marie von Ebner Eschenbach, Sigmund Freud, Egon Friedel (Friedlander), Heinrich Glucksmann, Franz Grillparzer, Friedrich Halm, Robert Hamerling, Ernst von Hesse Wartegg, Hugo von Hofmannsthal, Odon von Horvath, Franz Kafka, Ludwig von Kohel, Karl Kraus, Anton Kuh, Nicolaus Lenau, Mira Lobe, Konrad Lorenz, Rosa Mayreder, Gustav Meyrink, Eligius von Munch Bellinghausen, Robert Musil, Johan Nepomuk Nestroy, Katharina Prato, Ferdinand Raimund, Rainer Maria Rilke, Peter Rosegger, Joseph Roth, Ferdinand von Saar, Leopold von Sacher Masoch, Felix Salten, Arthur Schnitzler, Jura Soyfer, Manes Sperber (Jan Heger, Menlos), Fritz Spiegel, Walter Stein, Rudolf Steiner, Adalbert Stifter, Bertha von Suttner, Friedrich Torberg, Georg Trakl, Franz Werfel, Ludwig Wittgenstein, Alma Wittlin, Joseph Freiherr von Zedlitz, Stefan Zweig. În Bohemia și Moravia epoca regatului nostru coincide cu nașterea curentului naționalist și apariția primelor publicații în limba Cehă. Numeroși autori au rămas însă adepții statului bi-cultural, au continuat să scrie și să publice în ambele limbi, Germană și Cehă. Dintre cei ale căror lucrări au văzut lumina tiparului, cei mai reprezentativi sunt: Karel Amerling, Jakub Arbes, Josef Augusta, Jindrich Simon Baar, Josef Barak, Kamil Bednar, Bozena Benesova, Zdenka Bezdekova, Petr Bezruc, Konstantin Biebl, Lev Blatny, Emanuel Bozdec, Arthur Breisky, Otokar Brezina, Max Brod, Josef Capek, Karel Capek, Karel Matej Capek Chod, Svatopluk Cech, Jan Cep, Jakub Deml, Jaroslav Durych, Viktor Dyk, Pavel Eisner, Karel Erben, Otakar Fischer, Frantisek Flos, Jaroslav Foglar, Julius Fucik, Frantisek Gellner, Hermann Grab, Frantisek Halas, Vitezslav Halek, Jaroslav Hasek, Karel Borovsky, Ignat Herrmann, Adolf Heyduk, Jaroslav Hilbert, Karel Hlavacek, Josef Holocek, Josef Hora, Milena Jesenska, Alois Jirasek, Siegfried Kapper, Jiri Karasek ze Lvovic, Egon Kisch, Ladislav Klima, Eliska Krasnohorska, Frantisek Langer, Paul Leppin, Gustav Leutelt, Karel Hynek Macha, Josef Svatopulk Machar, Jiri Mahen, Marie Majerova, Rudolf Medek, Vilem Mrstik, Bozena Nemkova, Jen Nepomuk Neruda, Stanislav Neumann, Vitezslav Nezval, Arne Novak, Tereza Novakova, Ivan Olbracht, Ferdinand Peroutka, Karel Polacek, Gabriela Preissova, Karel Rais, Vojtek Rakous, Bohuslav Rayek, Frantisek Slada, Ondrej Sekora, Josef Sladek, Josef Slejhar, Antonin Sova, Frana Sramek, Antal Stasek, Eduard Storch, Ladislav Stroupeznicky, Karolina Svetla, Ruzena Svobodova, Karel Tiege, Vaclav Trebizsky, Josef Kajetan Tyl, Herman Ungar, Josef Vachal, Vladislav Vancura, Viktor Vohryzek, Jaroslav Vrchlicky, Jiri Weil, Richard Weiner, Franz Werfel, Zikmund Winter, Jiri Wolher, Jan Zahradnicek, Antonin Zapotocky, Julius Zeyer. Ca provincie imperială și mai apoi ca partener al imperiului dualist, Ungaria a purtat o permanentă bătălie pentru păstrarea și dezvoltarea limbii Maghiare, în dauna tendințelor de generalizare a limbii Germane. Cel mai important program s-a derulat pentru generalizarea învățământului primar și dezvoltarea celui gimnazial, rata analfabetismului fiind mai mare de 70 %. Pe frontul de bătaie s-au înscris numeroși poeți, scriitori, filozofi și istorici. Cei mai importanți dintre aceștia au fost: Emil Abranyi, Endre Ady, Zoltan Abrus, Lajos Aprily, Janos Arany, Mihaly Babits, Jozsef Bajza, Stefano Bakonyi, Bela Balazs, Miklos Banffy, Elek Benedek, Sandor Brody, Geza Csath, Gergely Csiky, Zsofia Denes, Tibor Dery, Jozsef Eotvos, Ladislav Farago, Istvan Fekete, Miksa Fenyo, Jolan Foldes, Milan Fust, Janos Garay, Geza Gardony, Geza Gyoni, Bela Hamvas, Ferenc Herczeg, Janos Horvath, Sandor Hunyady, Hugo Veigelsberg (Ignotus), Gyula Illyes, Mor Jokai, Gyula Juhasz, Vilmos Juhasz, Margit Kaffka, Frigyes Karinthy, Lajos Kassak, Szigmond Kemeny, Janos Kodolany, Arthur Koestler, Ferenc Kormendi, Karoly Kos, Dezso Kosztolanyi, Gyula

Krudy, Menyhert Lengyel, Ignatz Lichtenstein, Laszlo Ladanyi, Imre Madach, Gitta Mallasz, Sandor Marai, Kalman Mikzsath, Ferenc Molnar, Ferenc Mora, Zsigmond Moricz, Laszlo Nemeth, Emma Orczy, Sandor Petofi, Jenő Rejto, Dezso Szabo, Sandor Szatmari, Maria Szepes, Antal Szerb, Ede Szigligeti, Aron Tamasi, Mihaly Tompa, Cecile Tormay, Arpad Toth, Kalman Toth, Janos Vajda, Peter Veres, Jozsef Veszi, Mihaly Vorosmarty, Albert Wass, Lajos Zilahy, Bela Zsolt.

Germania

La începutul secolului al XIX cele 39 de state ale Confederației Germane numărau circa 21 milioane de locuitori, pentru ca în anul 1865 populația să atingă cifra de 34 milioane. Centre urbane importante erau: Berlin (826 000), Hamburg (290 000), Munich (269 000), Dresda (177 000). La 18 Ianuarie 1871, Regele Wilhelm I Hohenzollern al Prusiei a fost proclamat Împărat al Germaniei, iar primul său ministru, Otto von Bismarck, a devenit Cancelar Imperial. În următoarele patru decenii populația a atins cifra de 68 milioane. Pionieri ai dezvoltării tehnologice, savanții germani au fost laureați cu 20 de Premii Nobel. Epoca imperială (Kaiserreich) s-a caracterizat prin industrializare și creștere economică impulsionate de uzinele Krupp, un concern metalurgic format din circa 60 de fabrici interconectate prin 150 km de cale ferată. Întreaga rețea de cale ferată se întindea însă pe 63 000 km, iar cele 9 400 de locomotive puteau transporta zilnic 43 000 de călători și 30 000 tone de marfă. Prin concernele BASF, BAYER și Hoechst, industria chimică germană a monopolizat aproape 90 % din piața mondială de coloranți sintetici și o parte semnificativă din producția de substanțe farmaceutice, îngrășăminte chimice, filme foto și substanțe electrochimice. Începând cu anul 1880, reforma socială a declanșat o serie de măsuri de protecție socială: pensie de vârstă, asigurări împotriva accidentelor, asigurări medicale. Otto von Bismarck a demisionat în anul 1889 în favoarea generalului Leo von Caprivi, iar Împăratul Frederick III a fost succedat de Împăratul Wilhelm II Hohenzollern. Principalele edificii din epocă au fost ridicate într-o manieră neo-clasică, specifică stilului german. Clădiri reprezentative au fost: Palatul Reichstag din Berlin, Palatul Regal (Stadtschloss), Insula Muzeelor din Berlin (Altes Museum, Neues Museum, Alte Nationalgalerie, Bode Museum, Pergamonmuseum), Catedrala Berliner Dom, Catedrala Sf. Hedwig, Universitatea Humboldt, Boulevardul Unter den Linden, Friedrichstrasse din Berlin, Jungfernstieg Boulevard, Speicherstadt, Colonnaden Strasse, Neuer Wall din Hamburg, Residenz Königsbau, Primăria, Odeonsplatz, Nationaltheater, Maximilian Strasse, Brienerstrasse din Munich, Palatul Zwinger, Semperoper, Fürstenzug, Sächsische Staatskanzlei, Yenidze, Hellerau Festspielhaus, Hygiene Museum, Technische Universität, Carl Maria von Weber Music College din Dresda, Castelul Neuschwanstein din Füssen. Apoi, începând cu primul deceniu al secolului XX, noua școală de arhitectură (Bauhaus) a impus progresiv stilul modern, rectangular, cu structură din beton armat și fațadă lipsită de ornamente. Cei mai importanți promotori ai efortului constructiv au fost arhitecții: Charlotte Stam Beese, Peter Behrens, Dominikus Böhm, Edmund Collein, Erich Consemüller, Hermann Eggert, Richard Ermisch, Paul Schneider Esleben, Friedrich Gartner, Eberhard Gildemeister, Walter Gropius, Hugo Haring, Lucy Hillebrand, Walter Hohmann, Fritz Hoyer, Rudolf Jacobs, Wilhelm Kreis, Constantin Lipsius, Richard Lucae, Erich Mendelshon, Carl Moritz, Georg Hermann Nicolai, Hans Poelzig, Konrad Puschel, Ludwig Mies van der Rohe, Franz Ruff, Alfred Runge, Hans Scharoun, Fritz Schumacher, Franz Heinrich Schwechten, Eduard Scotland, Gottfried Semper, August Soller, Albert Speer, Bruno Taut, Paul Troost, Paul Wallot, Carl Wiedermeyer, Emilie Winkelmann.

În fruntea Imperiului Romanilor, leagăn al muzicii religioase Latine, încă din epoca feudală Germania s-a distins prin compozitori și interpreți muzicali de mare clasă, individualizați prin rigoare și travaliu. Paleta de compoziții a acoperit întregul registru muzical: concerte simfonice, operă, muzică corală, muzică religioasă, muzică de cameră și instrumentală, dansuri și muzică populară. În secolul al XIX-lea și în prima jumătate a secolului al XX-lea cei mai reprezentativi compozitori ai Germaniei au fost: Ludwig van Beethoven, Boris Blacher, Johannes Brahms, Max Bruch, Peter Cornelius, Franz Danzi, Albert Dietrich, Werner Egk, Herbert Eimert, Wilhelm Furtwangler, Peter Hansel, Karl Hartmann, Ferdinand Hiller, Paul Hindemith, Engelbert Humperdinck, Friedrich Kalkbrenner, Franz Xaver Kleinheinz, Julius Klengel, Paul Klengel, Ferdinand Kuchler, Friedrich Martin Klughardt, Peter Anton Kreusser, Eduard Kunneke, Paul Linke, Berthold Goldschmidt, Carl Gottfried Lowe, Emilie Mayer, Simon Mayr, Heinrich Marschner, Fanny Mendelssohn, Felix Mendelssohn, Giacomo Meyerbeer, Otto Nicolai, Jaques Offenbach, Carl Orff, Johan Peter Pixis, Hans Pfitzner, Max Reger, Carl Reinecke, Josef Rheinberger, Ferdinand Ries, Philipp Scharwenka, Martin Scherber, Franz Schubert, Clara Schumann, Robert Schumann, Fritz Seitz, Rudi Stephan, Richard Strauss, Friedrich Robert Volkmann, Max Wagenknecht, Richard Wagner, Carl Maria von Weber, Kurt Weill, Richard Wetz, Friedrich Witt, Franz Wohlfahrt, Stefan Wolpe, Bernd Alois Zimmermann. Cele mai reprezentative clădiri pentru teatru și operă s-au zidit în orașele: Berlin (Staatsoper, Kroll), Dresda (Semperoper), Munich, Leipzig, Frankfurt pe Main, Bayeruth, Lubeck, Hanovra, Stuttgart, Bielefeld, Braunschweig, Duisburg, Baden Baden, Halle, Detmold, Schwerin, Oldenburg, Wuppertal, Osnabruck, Gartnerplatz, Mainz, Achen, Bremen, Chemnitz, Giessen. Educația și cultura au caracterizat viața germanilor iar avântul naționalist a impus alfabetul Gothic (Fraktur, Textura) în dauna celui Latin (Roman). Marii literați ai acestei epoci au fost: Konrad Adenauer, Hermann Allmers, Hugo Ball, Ernst Barlach, Adolf Bartels, Johannes Becher, Gotfried Benn, Margarete Bohme, Adolf Brand, Bertold Brecht, Georg Buchner, Erwin Carle, Hans Carossa, Helene Christaller, Hedwig Courths Mahler, Felix Dahn, Max Dauthendrey, Richard Dehmel, Lorenz Diefenbach, Franz von Dingelstedt, Alfred Doblin, Hans Dominik, Dietrich Eckart, Ernst Eckstein, Ludwig Eichrodt, Paul Ernst, Ernst Eschmann, Hanns Ewers, Ludwig Fahrenkrog, Hans Fallada, Gustav Fechner, Lion Feuchtwanger, Walter Flex, Gorsch Fock, Theodor Fontane, Bruno Frank, Leonhard Frank, Ferdinand Freiligrath, Gustav Frenssen, Gustav Freytag, Ludwig Fulda, Philipp Galen, Ludwig Ganghofer, Peter Gast, Emanuel Geibel, Stefan George, Friedrich Gerstaecker, Johannes Gilhoff, Bogumil Goltz, Christian Grabbe, Ferdinand Gregorovius, Friedrich Griese, Jacob și Wilhelm Grimm, Klaus Groth, Albert Gustersloh, Karl Gutzkow, Friedrich Hacklander, Thea von Harbou, Ernst Hardt, Otto Hartleben, Walter Hasenclever, Wilhelm Hasenclever, Wilhelm Hauff, Gerhart Hauptmann, Friedrich Hebbel, Wilhelm Herchenbach, Georg Herwegh, Wilhelm Herzog, Georg Heim, Paul Heyse, Kurt Hiller, Jakob van Hoddis, Heinrich Hoffmann, August Hoffmann, Karl von Holtei, Arno Holz, Hans von Hopfen, Ricarda Huch, Wilhelm Hunermann, Heinrich Jacob, Wilhelm Jensen, Hanns Johst, Ernst Junger, Georg Kaiser, David Kalisch, Erich Kastner, Helmut Kautner, Ernst Keil, Friedrich Kellner, Justinus Kerner, Alfred Kerr, Eduard Keyserling, Johann Kinkel, Gertrud Kolmar, August Kotzebue, Robert Kraft, Adam Kuckhoff, Franz Kugler, Elisar Kupffer, Hermann Kurz, Isolde Kurz, Gustav Landauer, Elisabeth Langgasser, Else Lasker, Kurd Lasswitz, Heinrich Laube, Josef Lauff, Richard Leander, Gertrud von Le Fort, Ellen Lenneck, Paul Leppin, Fanny Lewald, Alfred Lichtenstein, Detlev von Liliencron, Kurt Linck, Paul Lindau, Hermann Lons, Otto Ludwig, Erika Mann, Golo Mann, Heinrich Mann, Thomas Mann, Hans Marchwitza, Karl May, Walter Mehring, Wolfgang Menzel, Melchior Meyr, Agnes Miegel, Paul Mohring, Christian Morgenstern, Eduard Morike, Julius Mosen, Hans Much, Wolfgang von Konigswinter, Theodor Mundt,

Alfred Neumann, Ernst Niebergall, Friedrich Nietzsche, Ernst Ortlepp, Carl von Ossietzky, Oskar Panizza, Franz von Papen, Ernst Penzoldt, Julius Petri, Ludwig Pfau, Luise von Ploennies, Robert Prutz, Wilhelm Raabe, Ferdinand Raimund, Wilhelm Rath, Ludwig Rellstab, Erich Maria Remarque, Fritz Reuter, Frieda Lawrence, Rainer Maria Rilke, Joachim Ringelnatz, Eugen Roth, Toni Rothmund, Adolf von Schack, Paul Scheerbart, Joseph von Scheffel, Johannes Scherr, Johannes Schlaf, Max Schneckenburger, Louis Schneider, Reinhold Schneider, Levin Schucking, Tony Schumacher, Kurt Schwitters, Anna Seghers, Franz Seldte, Walter Serner, Friedrich Sieburg, Karl Simrock, Friedrich Spielhagen, Arnold Stadler, Albert Steffen, Adolf Stern, Fritz Steuben, Julius Stinde, Max Stirner, Helene Stocker, Theodor Storm, August Stramm, Julius Sturm, Hermann Sudermann, Rudolf Tarnow, Ludwig Thoma, Ludwig Tieck, Ernst Toller, Fritz von Unruh, Karl Valentin, Karl von Ense, Rahel Varnhagen, Friedrich Vischer, Richard Voss, Christian Vulpius, Siegfried Wagner, Wilhelm Waiblinger, Max Waldau, Herwarth Walden, Gustav von Wangenheim, Jakob Wasserman, Frank Wedekind, Hermann von Wedderkop, Josef Wehner, Wilhelm Weingand, Wilhelm Weitling, Ehm Welk, Ernst Wiechert, Ernst von Wildenbruch, Bruno Wille, Friedrich Wolf, Julius Wolf, Karl Wolfskehl, Ernst von Wolzogen, Kathinka Zitz Halein, Karl Zuchardt, Carl Zuckmayer, Arnold Zweig, Hans von Zwiedineck.

Artiștii plastici s-au concentrat în jurul școlilor de arte frumoase din marile orașe: Berlin (Universitatea de Arte), Dusseldorf (Kunstakademie), Weimar (Bauhaus, Grand Ducal Saxon Art), Bremen (Universitatea de Arte), Cologne (Kolner Werkschulen), Dresda (Academia de Arte), Hamburg (Universitatea de Arte), Karlsruhe (Academia de Arte), Munich (Doerner Institute), Leipzig (Hochschule), Nuremberg (Academia de Arte), Halle (Burg Giebichenstein Kunstthochschule), Karlsruhe (Universitatea de Arte). Practic, fiecare familie respectabilă a produs unul sau mai mulți artiști. Simpla enumerare a lor spune totul despre amploarea fenomenului artistic: Karl Abt, Andreas Achenbach, Oswald Achenbach, Johann Ackerman, Otto Ackermann, Albrecht Adam, Benno Adam, Emil Adam, Eugen Adam, Franz Adam, Luitpold Adam, Jankler Adler, Erwin Aichele, Max Ainmiller, Josef Albers, Christian Allers, Jakob Alt, Theodor Alt, Karl Altman, Hans am Ende, Tobias Andreae, Herman Anschutz, Karl von Appen, Clara Anheim, Ferdinand von Arnim, Carl Arp, Hans Arp, Otto Arpke, Isidor Ascheim, Hans Aschenborn, Fritz Ascher, Carola Baer von Mathes, Emanuel Bachrach, Johann Bahr, Theodor Baierl, Karl Ballenberg, Hans Baluschek, Fritz Bamberger, Ernst von Bandel, Eduard Bargheer, Hans von Bartels, Emil Bauch, Jeanna Bauck, Rudolf Bauer, Gustav Bauernfeind, Paul Baum, Willi Baumeister, August von Bayer, Fritz Beblo, August Becker, Ludwig Becker, Max Beckmann, Karl Becker, Rene Beeh, Josef Beer, Adalbert Begas, Oskar Begas, Eduard Bendemann, Amalie Bensinger, Charlotte Berend, Claus Bergen, Georg Bergmann, Johann Beyer, Hanna Bohm, Karl Biermann, Georg Bleibtreu, Fritz Bleyl, Josef Block, Hugo von Blomberg, Oscar Bluemner, Leopold Bode, Gottlieb Bodmer, Hans Bolz, Paula Bonte, Friedrich Bosse, Otto Bossert, Friedrich Boutwerk, Anton Bratih, August Brandis, Martin Brandenburg, Heinrich Brandes, Marianne Brandt, Louis Braun, Ferdinand Max Brecht, Carl Breitbach, Heinrich Breling, Albert Brendel, Louise Breslau, August Bromeis, Wilhelm Brucke, Alexander Bruckmann, Ferdinand Brutt, Elisabeth Buchsel, Karl Buehr, Anton Burger, Ludwig Burger, Heinrich Burkel, Peter Burnitz, Wilhelm Busch, Georg Busse, Bernhard Buttersack, Erich Buttner, Wilhelm Camphausen, Johann Carmiencke, Lorenz Clasen, Gustav Closs, Carl Conrad, Johann Cordes, Lovis Corinth, Helene Cramer, Molly Cramer, Georg Crola, Eduard Daege, Maximilian Dasio, Ernst Deger, Adolf des Coudes, Ludwig des Coudes, Ludwig Dettmann, Karl Diebitsch, Kark Diefenbach, Jacob Dielmann, Anton Dietrich, Feodor Dietz, Wilhelm von Diez, Ludwig Dill, Carl și Emil Doepler, Max Doerner, Heinrich Dreber, Hermann Dyck, Adam Eberle, Robert Eberle, Michael Echter, Friedrich Eckenfelder, Heinrich

Eckert, Otto Eckmann, Carl Eggers, Franz Eggert, Julie von Egloffstein, Julius von Ehren, Paul Ehrenberg, Friedrich Eibner, Franz Eichhorst, Elisabeth von Eicken, Andreas Eigner, Marie Ellenrieder, August Elsasser, Ludwig Elsholtz, Wilhelm Emele, Johann Engel, Carl Engel von der Rabenau, Karl von Enhuber, Josef Entres, Otto Erdmann, Fritz Erler, Max Ernst, Hermann Eschke, Ernst Ewald, Julius Exter, Carl Gottfried Eybe, Adolf Eybel, Wilhelm Facklam, Ludwig Fahrenkrog, Joseph Fay, Hans Freibusch, Max Feldbauer, Conrad Felixmuller, Anselm Feuerbach, Martin Feuerstein, Willy Fick, Friedrich Fiedler, Klaus Fisch, John Fischer, Joseph Fischer, Arthur Fitger, Albert Flamm, Francois Fleischbein, Max Fleischer, Adolf Fleischmann, Fedor Flinzer, Gisbert Fluggen, Joseph Fluggen, Daniel Fohr, Philipp von Foltz, Ernst Forster, Arnold Forstmann, Philipp Franck, Eduard Frederich, Hermann Freese, Otto Freundlich, Woldemar Friedrich, Fritz Friedrichs, Bernhard Fries, Ernst Fries, Karl Fries, Richard Friese, Edmund Furst, Eduard Gaertner, Friedrich Gartner, Carl Gatermann (tată și fiu), Eduard von Gebhardt, Josef Gegenbauer, Willi Geiger, Carl Geist, Bonaventura Giovanni, Ida Gerhardi, Eduard Gerhardt, Anna Gerresheim, Hans von Geyer, Werner Gilles, Erich Glas, Ludwig von Gleichen, Otto Gleichmann, Herman Glockner, Paul Gosch, Leo Gotz, Jakob Gotzenberg, Gustav Graef, Albert Grafle, Walter Gramate, Otto Greiner, Fritz Greve, Christian Griepenkerl, Theodor Grosse, Emil Grundmann, Eduard von Grutzner, Richard Guhr, Louis Gurlitt, Karl Gussow, Carl Haag, August Haake, Hugo von Habermann, Wenzel Hablik, Gabriel von Hackl, Karl Hagemeister, Theodor Hagen, Hubert Haider, Karl Haider, Heinrich Harder, Wilhelm Haseman, Carl Hasenpflug, Max Haushofer, Erich Heckel, Jakob Hecker, Elise Hedinger, Wilhelm Heine, Wilhelm Hempfing, Herman Hendrich, Thomas Herbst, Ludwig von Heterich, Hermann Herzog, Heinrich von Hess, Karl Hess, Peter von Hess, Werner Heuser, Ernst Hildebrand, Eduard Hildebrand, Theodor Hildebrand, Rudolf du Frenes, Dora Hitz, Adolf Hitler, Hannah Hoch, Paul Hoecker, Bernhard Hoetger, Heinrich Hofmann, Ludwig von Hofmann, Hans Hofmann, Theodor Horschelt, Margarethe Hormuth, Theodor Hosemann, Woldemar Hottenroth, Karl Hubbuch, Julius Hubner, Ulrich Hubner, Carl Hummel, Maria Hummel, Otto Hupp, Auguste Hussener,

Berthold Imhoff, Otto Jacobi, Paul Jacobs, Willy Jaeckel, Gustav Jager, Karl Jager, Angelo Jank, Christian Jank, Peter Janssen, Georg Jauss, Carl Jessen, Ernst Jordan, Rudolf Jordan, Leo Kahn, Leopold von Kalckreuth, Maria von Kalckreuth, Patrik von Kalckreuth, Friedrich Kallmorgen, Arthur Kampf, Albert Kappis, Hugo Kauffmann, Friedrich Kaulbach, August von Kaulbach, Hermann von Kaulbach, Wilhelm von Kaulbach, Ferdinand Keller, George Kenner, Marie von Keudell, Wilhelm Kiemmich, Frank Kirchbach, Alexander Kircher, Otto Kirchner, Ernst Kirchner, Anna Klein, Adam Klein, Richard Klein, Paul Kleinschmidt, Heinrich Kley, Max Klinger, Karl Knabl, Herman Knackfuss, Heinrich Knirr, Hugo Knorr, Dora Koch, Robert Koehler, Alois Kolb, Helmut Kolle, Max Koner, Leo von Konig, Emma Korner, Theodor Kotsch, August von Kreling, Robert Kertschmer, Louis Kregel, Karl Kroner, Wilhelm von Kugelgen, Gotthardt Kuehl, Friedrich Kuhnert, Curt Lahs, Christian Landerberger, Friedrich Lange, Julius Lange, Arthur Langhammer, Richard Lauchert, Rudolf Lehmann, Hildegard Lehnert, Fridolin Leiber, Ulrich Leman, August Lemmer, Franz von Lenbach, Reinhold Lepsius, Sabine Lepsius, Karl Lessing, August Leu, Emanuel Leutze, Sophie Ley, Wilhelm Lichtenheld, Max Liebermann, Adolf Lier, Herman Linde, Heinrich Linde, Richard Lindner, Karl Lippmann, Emmy Lische, Clara Lobedan, Kathe Loewenthal, August Loffler, Ludwig von Lofftz, David Lorenz, Heinrich Lossow, Karoly Lotz, Margarethe Loewe, Auguste Ludwig, Jules Luntenschutz, Vilma Lwoff, Arnold Lyongrun, August Macke, Fritz Mackensen, Alfred Mahlau, Carl Malchin, Christian Mali, Jeanne Mammen, Jean Mannheim, Karl Manzel, Franz Marc, Hans

von Marees, Carl von Maar, Johannes Martini, Fritz Maurischat, Lothar Meggendorfer, Ludwig Meidner, Carlo Mense, Adolph Menzel, Pius Messerschmidt, Friedrich Meyerheyms, Paul Meyerheyms, Carl Milde, Paula Modersohn, Christian Morgenstern, Wilhelm Morger, Friedrich Mosburgger, Adolf Mosengel, Georg Mucke, Otto Mueller, Georg Muhlberg, Fritz Muhlenweg, Andreas Muller, Otto Muller, Victor Muller, Paul Muller, Gabriele Munter, Gustav Mutzel, Charles Christian Nahl, Hugo Nahl, Thomans von Nathusius, August Natterer, Julius Naue, Carl Nebel, Otto Nebel, Bernhard von Neher, Rolf Nesch, Eugen Neureuther, Wilhelm Nocken, Emil Nolde, Franz Nolken, Ernst Oehme, Theobald von Oer, Hans Olde, Friedrich von Olivier, Walter Ophrey, Ernst Oppler, Friedrich Overbeck, Otto Pankok, Eduard Loesche, Werner Peiner, Heinrich Petersen Angeln, Martin Philipp, Ludwig Pietsch, Bruno Piglhein, Carl von Piloty, Theodor Pixis, Oscar Pletsch, Herman Pleuer, Bernhard Plockhorst, Leon Pohle, Heinrich Pommerencke, Eduard Pose, Hermann Prell, Hermione von Preuschen, Hans Purrmann, Doramaria Purschian, Franz Quaglie, Friz Quant, Otto Quante, Doris Raab, Robert Raudner, Karl Raupp, Christopher Rave, Hilla von Rebay, Anita Ree, Willy Reez, Carl Reiffenstein, Robert Reinik, Carl Reinhardt, Karl Lorenz Rettich, Gerhardt von Reuten, Gustav Richter, Hans Richter, Adrian Richter, Johannes Riepenhausen, Joachim Ringelnatz, Wilhelm Ripe, Otto Ritschl, Paul Ritter, Lorenz Ritter, Theodor Rocholl, Carl Rochling, Carl Rodek, Otilie Roederstein, Nicholas Roerich, Julius Roeting, Ludwig Rosenfelder, Walter Rosam, Waldemar Rosler, Kurt Roth, Ferdinand Rothbart, Christian Ruben, Heinrich von Rustige, Georg Saal, Hubert Salentin, Georg Sauter, Wilhelm Sauter, Kate Schaller, Auguste Schepp, Osmar Schindler, Adolf Schinnerer, Johan Schrimmer, Wilhelm Schrimmer, Eduard Schleich, Oskar Schlemmer, Thea Schleusner, Joost Schmidt, Max Schmidt, Karl Schmidt, Bertha Schrader, Leopold Schmutzler, Paul Schneider, Sascha Schneider, Joseph Schneiderfranken, Otto Scholderer, Georg Scholz, Karl Schorn, Georg Schrimpf, Adolf Schreyer, Werner Schramm, Fritz Schulz, Carlos Schwabe, Otto Schwerdgeburth, Martel Schwichtenberg, Kurt Schwitters, Lothar von Seebach, Adolf Seel, Else Sehring, Louise Seidler, Joseph Settegast, Oskar Seyffert, Arthur Siebelist, Clara Siewer, Richard Simon, Franz Skarbina, Maria Slavona, Max Slevogt, Ferdinand Sohn, Karl Sohn, Richard Sohn, Wilhelm Sohn, Alfred Sohn Rettel, Else Sohn Rettel, Carl Sohn Retten, Otto Sohn Retten, August Specht, Friedrich Specht, Erwin Speckter, Johann Sperl, Walter Spies, Eugene Spiro, Carl Spitzberg, Gertrud Staats, Carl Steffek, Jakob Steinhardt, Hermann Stenner, Robert Sterl, Minna Stocks, Curt Stoemer, Fritz Stoltenberg, Eva Stort, Willy Stower, Paul Strecker, Helene Stromeyer, Herman Struck, Franz von Struck, Fritz Stuckenberg, Emil Stumpp, Wilhelm Ternite, Ebba Tesdorpf, Ludwig Thiersch, Hans Thoma, Paul Thumann, Ernst Toepfer, Wilhelm Trubner, Otto Ubbelohde, Fritz von Uhde, Maria Uhden, Lesser Ury, Adolf Uzarski, Philipp Veit, Henry Vianden, Clara Vogedes, Hugo Vogel, Heinrich Vogeler, Carl von Vogelstein, Karl Volker, Max Volkhart, Adolf Vollmer, Friedrich Voltz, Johann Voltz, Friedrich Vordemberge, Karl Wach, Friedrich Wachenhusen, Carl Wagner, Paul Wallat, Max Watenphul, August Weber, Paul Weber, Theodor Weller, Anton von Werner, Friedrich Westphal, Christian Wilberg, August von Wille, Albert Windisch, Franz Winterhalter, Hermann Wislicenus, Adolf Wissel, Johann Wittmer, Edmund Wodick, Christoph Wohlien, Julie Wolfhorn, Joseph Wolf, Balduin Wolff, Gert Wollheim, Georg Worlen, Erich Zander, Alexander Zick, Adolf Ziegler, Adolf Zimmermann, Adolf Zimmermann, Albert Zimmermann, Clemens von Zimmermann, Max Zimmermann, Reinhart Zimmermann, Robert Zimmermann, Heinrich von Zugel, Anton Zwengauer, Georg Zwengauer, Oskar Zwintscher. Fiecare nume are în spatele său o poveste, o familie susținătoare, albume de artă, prezențe în expoziții și la licitații de artă.

Suedia, Norvegia, Danemarca, Islanda

În secolul al XIX-lea cele două regate ale Norvegiei și Suediei s-au unit sub un singur sceptru și un singur steag. Danemarca a fost regat autonom, dar începând cu anul 1883 a semnat un acord monetar comun pentru a simplifica relațiile comerciale. Primul rege al Scandinaviei a fost Karl XIV Johan Bernadotte (1818-1844), succedat apoi de: Oscar I Bernadotte (1844-1859), Karl Ludvig Eugen Bernadotte (1859-1872) și Oscar II Bernadotte (1872-1907). Uniunea s-a dizolvat în anul 1905, când coroana Norvegiei a fost preluată de Regele Haakon VII de Glucksburg (1905-1957) iar coroana Suediei a rămas pe capul Regelui Gustav V Bernadotte (1907-1950). Coroana Danemarcei a fost pe umerii regilor: Frederick VI Oldenburg (1808-1839), Christian VIII (1839-1848), Frederick VII (1848-1863), Christian IX Schleswig Holstein (1863-1906), Frederick VIII Sonderburg (1906-1912), Christian X Glucksburg (1912-1947). Ca urmare a spațiilor vaste, scandinavii nu au fost sub presiunea spațiului. Ca urmare, infrastructura imobiliară și planurile de sistematizare urbană au fost mult mai relaxate decât în capitalele din Sudul Europei. Întreaga viață scandinavă de altfel, și-a continuat mersul pașnic, patriarhal. Stilul Imperial s-a rezumat la palate cu două trei nivele. Clădiri reprezentative din epocă sunt: Palatul Rosendal, Tribunalul, Muzeul de Artă, Primăria, Biblioteca Publică, Sinagoga, Restaurantul Berns Salonger Stockholm, Muzeul Rohsska din Gothenburg, Katedralskole, Norsk Folkmuseum, Karl Johans Gate, Universitatea, Bursa, Catedrala, Teatrul Christiana, Spitalul Gaustad, Gara, Palatul Regal din Oslo, Institutul de Tehnologie din Trondheim, Hotelul Dalen din Tokke, Primăria, Tribunalul, Catedrala Maicii Domnului, Biserica Frederick, Muzeul Thorvaldsens, Hotel D'Angleterre, Biblioteca Universității, Galeria de Artă, Muzeul Glyptoteque, Piața Carlsberg din Copenhaga, Universitatea, Sundhollin, Catedrala Landakotskirkja, Hotel Borg, Parlamentul din Reykjavik. Principalii arhitecți au fost: Lauritz Aakjaer, Johan Fredrik Abom, Charles Abrahams, Eggert Achen, Vilhelm Ahlmann, Uno Ahren, Svend Albinus, Hans Amberg, Einar Ambt, Carl Thorvald Andersen, Carl Andersen, Einar Andersen, Hans Andersen, Ludvig Andersen, Marinus Andersen, Rigmor Andersen, Thorvald Andersen, Axel Anderberg, Fredrik Appel, Thomas Arboe, Arnstein Arbeberg, Christian Arntzen, Feodor Asmussen, Gunnar Asplund, George Awsumb, Lars Backer, Julius Bagger, Jacob Eiler Bang, Ove Bang, Povl Baumann, Thor Beenfeldt, Andreas Bentsen, Ivar Bentsen, Axel Berg, Hans Berthelsen, Maria Bidstrup, Curt Bie, Michael Bindesboll, Thorvald Bindesboll, Valdemar Birkmand, Gudolf Blackstad, Emil Blichfeld, Peter Blix, Fredrik Blom, Ferdinand Boberg, Helge Bojsen Moller, Peter Christian Bonecke, Caspar Borch, Christen Borch, Martin Borch, Knud Boring, Frederik Bottger, Ole Boye, Christian Brandstrup, Alfred Brandt, Gutmund Brandt, Henrik Brinkopff, Cosmus Braestrup, Carl Brummer, Aage Bugge, Georg Andreas Bull, Charles Christensen, Niels Christensen, Sigurd Christensen, Per Christiansen, Christian Christie, Gustav Clason, Christian Clausen, Jens Clausen, Ludvig Clausen, Rudolf Clausen, Andreas Clemensen, Morgens Clemensen, August Colding, Christian Collet, Vilhelm Dahlerup, Andreas Dall, Johan Deunzer, John Dich, Viggo Dorph Petersen, Frederick Draiby, Harald Drewsen, Thorvald Dreyer, Ejnar Dyggve, Jens Eckersberg, Fritz Eckert, Axel Ekberg, Adolf Edelsvard, Nicolai Eigtved, Rudolf Enblom, Knud Engelhardt, Erik Erstad Jorgensen, Hector Estrup, Joachim Fagerlund, Ole Falkentorp, Axel Feldinger, Lodvig Fenger, Jep Fink, Arne Finsen, Helge Finsen, Egil Fischer, Kay Fosker, Emanuel Fleischer, Georg Frankel, Anton Frederiksen, Johannes Frederiksen, Jacob Frohne, Ove Funch, Andreas Fussing, Christian Fussing, Hans Fussing, Harald Gad, Frode Galatius, Baltazar Garben, Harald Garde, Albert Gjellerup, Carl Gjerlov, Carl Glahn, Eduard Glaesel, Henri Glaesel, Johannes Gnutzmann, Christian Gording, Niels Gotenborg, Kaj Gottlob, Peder Gram, Peter Gram, Sophus Greiffenberg, Christian Heinrich Grosch, Torben Grut, Lorentz Gudme, Thorvald Gundestrup, Oscar Gundlach, Niels Gundstrup, Henrik Hagemann, Peter Hagemann, Andreas Hagerup, Axel Haig, Valdemar Hammer, Christian Hansen, Claudius Hansen, Frederik Hansen, Hans Hansen, Heirich Hansen, Lila Hansen, Nicolai Hansen, Theophilus Hansen, Carl Harild, Harald Hauberg, Hans Haugsted, Anton Haunstrup, Thomas Havning, Martin Hedmark, Bent Helweg, Poul Hennister, Thorkild Henningsen, Johan Herhold, Therkel Hjejle, Elliot Hjuler, Vilhelm Holck, Hans Holm, Niels Holsoe, Poul Holsoe, Tormud Hustad, Vilhel Hvalsoe, Tyge Hvass, Louis Hygom, Valdemar Ingemann, Holger Jacobsen, Niels Jacobsen, Albert Jensen, Ferdinand Jensen, Jens Jensen, Rasmus Jensen, Emil Jeppesen, Louis Jeppesen, Cyrillus Johansson, Eugen Jorgensen, Thorvald Jorgensen, Waldemar Jorgensen, Christian Kampmann, Hack Kampmann, Jacob și Jens Kielland, Frederik Kiorbe, Hjalmar Kjaer, August Klein, Viggo Klein, Vilhelm Klein, Ludwig Knudsen, Sylvius Knudsen, Valdemar Koch, Jens Kofoed, Arnold Krog, Ernst Kuhn, Osvad Langballe, Carl Lange, Christen Larsen, Alfred Leffland, Carl Lendorf, Julius Loffler, Aage Lonborg, Sigurd Lewerentz, Fredrik Lillekvist, Hans Linstow, Sigurd Lewerantz, Hans Linstow, Sigur Lunde, Peder Malling, Sven Markelius, Ferdinand Meldahl, Alel Moller, Peter Momme, Volmer Mork, Nils Monberg, Holm Hansen Munthe, Herman Munthe Kaas, Johan Nebelong, Skjod Neckelmann, Martin Nyrop, Olaf Nordhagen, Ragnar Ostberg, Carl Petersen, Ludvig Petersen, Ulrich Plesner, Magnus

Poulsson, Vilhelm Puck, Alfred Ravad, Egil Reimers, Anton Rosen, Rudolph Rothe, Eliel Saarinen, Kristen Sand, Johan Schroder, Christian Seeman, Heinrich Sibbern, Holger și Kristen Sinding Larsen, Philip Smidt, Theodor Sorensen, Carl Frederik Stanley, Harald Stilling, Ivar Tengbom, Hand Tersling, Lauritz de Thurah, Christian Thuren, Gotfred Tvede, Vilhelm Tvede, Frits Uldall, Frederik Wagner, Theodor Weden, Erns Carl Westman, Gustav Wickman, Tage William Olsson, Georg Wittrock, Carl Wolff, Hans Wright, Theodor Zeltner, Folke Zettervall, Helgo Zettervall, Jens Zinn, Christian Zwingmann. La fel ca oriunde, familiile de seamă au dat doi sau mai mulți arhitecți și constructori, din generații succesive, cu lucrări răspândite în toate cele trei țări Scandinave. Efortul de proiectare și construcție a fost comun pentru cele trei regate, de unde și aspectul omogen al civilizației scandinave.

Respectul scandinavilor pentru litera scrisă s-a concretizat în anul 1895 prin instituirea celui mai prestigios premiu acordat autorilor de opere literare, celebrul Premiu Nobel, acordat de Academia Suediei pentru cele mai remarcabile lucrări idealiste. Nu este surprinzător faptul că în prima jumătate a secolului XX Scandinavia a acumulat 10 premii Nobel pentru literatură, prin: Bjornstjerne Bjornson (1903), Selma Lagerdorf (1909), Carl Gustav Verner von Heidenstam (1916), Karl Adolph Gjellerup (1917), Henrik Pontoppidan (1917), Knut Hamsun (1920), Sigrid Undset (1928), Erik Axel Karlfeldt (1931), Frans Sillanpaa (1939), Hohannes Vilhelm Jensen (1944). Fără a fi laureat al vreunui premiu, cel mai cunoscut și mai iubit scriitor Scandinav este însă danezul Hans Christian Andersen (1808-1875), autorul unei celebre colecții de basme pentru copii. Cel mai influent scriitor și om de teatru pentru adulți a fost suedezul Henrik Johan Ibsen (1828-1906), un dramaturg de talia lui Shakespeare. Alți reprezentanți de seamă ai culturii Scandinave au fost: Jeppe Aakjaer, Hans Aanrud, Emil Aarestrup, Ivar Aasen, Kristin Armannsson, Jon Arnason, Arvid Afzelius, Vilhelm Andersen, Kristian Arentzen, Astrid Ahnfelt, Eleonora Charlota d'Albedyhll, Klas Pontus Arnoldson, Peter Asbjornsen, Erik Asklund, Per Daniel Atterborn, Olav Aukrust, Herman Bang, Einar Benediktsson, Victoria Benediktsson, Otto Benzon, Frederik Elgerus Bergman, Bo Hjalmar Berman, Harald Bergsted, Bernhard von Beskow, Carl Bildt, Unnur Bjarklind Hulda, Karen Blixen, Erik Bogh, Johan Bojer, Emil Bonnelycke, Johan Borjesson, Carl Bottiger, Georg Brandes, Anna Branting, Elin Briem, Olaf Bull, Hjalmar Christensen, Sophus Claussen, Tove Ditlevsen, Holger Drachmann, Olav Dunn, Richard Dybeck, Peter Egge, Stefan Einarson, Magnus Eiriksson, Kristian Elster, Sven Elvestad, Jesper Ewald, Peter Faber, Johan Falkberget, Ronald Fangen, Edvard Fredin, Arne Garborg, Erik Geijer, Konrad Gislason, Nikolaj Gruntvig, Gustav Geijerstam, Meir Aron Goldschmidt, Anders Grafstrom, Louise Grandberg, Nordahl Grieg, Gunnar Gunnarsson, Stefan Gudmundsson, Hannes Hafstein, Guomundur Hagalin, Ingeborg Refling Hagen, Jonas Hallgrimson, Per Hallstrom, Maurits Hansen, Ola Hansson, Frans Hedberg, Tor Hedberg, Gunnar Heiberg, Johan Ludvig Heiberg, Jon Helgason, Johannes Helms, Henrik Hertz, Snorri Hjartason, Einar Hjorleifsson Kvaran, Anders Hodven, Bernhard Severin Ingemann, Jens Peter Jacobsen, Johannes Jensen, Matthias Jochumsson, Ragnhild Jolsen, Finnur Jonsson, Johannes Jorgensen, Ragnar Josephson, Guomundur Kamban, Soren Kierkegaard, Emil Kleen, Hans Knick, Eigil Knuth, Thomas Krag, Vilhelm Krag, Tom Kristensen, Helge Krog, Christian Krohg, Inge Krokann, Thekla Kons, Georg Ljungstrom, Alexander Kielland, Charlotte Louise von Kraemer, John Landquist, Gunnar Larsen, Carl Gustav Leopold, Jonas Lie, Johan Patrik Ljungstrom, Guorun fra Lundi, Haakon Mahrt, Jorgen Moe, Sven Moren, Andreas Munch, Kaj Munk, Rudolf Muus, Peter Nansen, Henri Nathansen, Martin Andersen Nexø, Karl Nicander, Kristjan Niels, Sigurdur Nordal, Ester Blenda Nordstrom, Sigbjorn Obstfelder, Jon Olafsson, Pall Olafsson, Tore Orjasaeter, Ernst Orvil, Frederik Paludan Muller, Robert Storm Petersen, Brynjolfur Petursson, Helgi Pjeturss, Christian Richard, Helge Rode,

Nordahl Rolfsen, Mathilda Roos, Valdemar Rordam, Viktor Rydberg, Tomas Saemundsson, Aksel Sandemose, Sophus Schandorph, Marie Sophie Schwartz, Gabriel Scott, Johann Sigurdsson, Stefan Sigurdsson, Amalie Skram, Clara Emilia Smitt, Carl Snoilsky, Hjalmar Soderberg, Davio Stefansson, Sven Stolpe, August Strindberg, Ulrika von Strussenfelt, Oscar Sturzen Becker, Jon Sveinsson, Harald Tandrup, Esaias Tegner, Grimur Thomsen, Bjarni Thorarensen, Emil Thoroddsen, Jon Thoroddsen, Steingrimur Thorsteinsson, Torfhildur Thorsteinsdottir, Magnus Tjaldanesi, Jens Tvedt, Kristofer Uppdal, Tarjei Vesaas, Axel Wallengren, Henrik Wergeland, Gunnar Wennerberg, Josefina Wettergrund, Geo Widengren, Gustav Wied, Herman Wildenvey, Carl David Wirsén, Hasse Zetterstrom. Compozitori și educatori muzicali de marcă au fost: Hugn Alfvén, Eyvindr Alnæs, Anton Andersen, Elfrida Andree, Friz Arlberg, Kurt Atterberg, Valborg Aulin, Tor Aulin, Christian Barnekow, Victor Benedix, Andreas Berggreen, Johan Berwald, Franz Berwald, Hjalmar Borgström, Hakon Borresen, Viggo Brodesen, Bjarne Brustad, Ole Bull, Balduin Dahl, Catharinus Elling, Johannes Frohlich, Niels Gade, Johann Gebauer, Edvard Grieg, Olaus Grondahl, Eivind Groven, Björgvin Guomundsson, Johannes Haarklou, Johan Halvorsen, Andreas Hallén, Emilie Hammaeskjold, Christian Hansen, Wilhelm Hartevelde, Emil Hartmann, Johan Hartmann, Peter Heise, Sigvaldi Kaldalons, Edvin Kallstenius, Jon Leifs, Adolf Linbald, Otto Linbald, Ruben Lijefors, Amanda Maier, Ivar Henning Mankel, Nield Hillebrandt, Sigvart Høgh Nilsen, Vilhelm Holm, Iver Holter, Christian Horneman, Peter Lange Müller, Axel Liebman, Sigurs Islandsmoen, Halfdan Kjerulf, Ludvig Lindeman, Herman Lovenskiöld, Hans Lumbye, Carl Nielsen, Ludolf Nielsen, Ludvig Norman, Gosta Nystroem, Ole Olsen, Otto Olsson, Holger Paulli, Olof Peterson, William Potstock, Ture Rangström, Caroline Ridderstolpe, Sam Rydberg, Siegfried Saloman, Gerhard Schjelderup, Christian Sinding, Yngve Skold, August Soderman, Wilhelm Sternhammar, Gustav Stolpe, Sveinbjorn Sveinbjornsson, Johan Svendsen, Bertha Tammelin, Geirr Tveitt, Martin Udbye, Olav Valen, Christoph Weyse, Viktor Widqvist, Adolf Wiklund, Ole Windingstad, Dag Wirén.

Olanda, Belgia, Luxemburg

Începând cu anul 1815, Țările de Jos s-au unit sub sceptrul Regelui Wilhelm I Frederik de Orange-Nassau (1815-1840), pentru a forma Regatul Unit al Țărilor de Jos. Amsterdam și Bruxelles erau cele două capitale ale unui regat cu 3,4 milioane de locuitori, dintre care 80 000 de olandezi și 60 000 de belgieni aveau drept de vot. Guvernul a alocat pentru educație fonduri per cap de student de 12 ori mai mari decât în Franța învecinată. Ca rezultat, Revoluția Industrială a evoluat accelerat, în special în industria textilă. În anul 1830 Belgia a părăsit alianța. Pe tronul Olandei au succedat Regii Wilhelm II George Lodewijk (1840-1849), Wilhelm III Alexander Paul (1849-1890), apoi Regina Wilhemina Helena Paulina de Orange Nassau (1890-1948). Primul Rege al Belgiei a fost Leopold I de Saxa-Coburg și Gotha (1831-1865), succedat de Leopold II (1865-1909), Albert I (1909-1934) și Leopold II (1934-1951). Exploatarea extensivă a resurselor de cărbuni, cu galerii de până la 1000 de metri adâncime, a propulsat industria textilă și a condus spre primele oțelării concentrate în jurul orașului Liege. Până în anul 1900, Belgia a devenit un important exportator de material rulant pentru căi ferate. Regele oțelului, Baronul Edouard Empain, a fost una dintre figurile emblematice ale epocii cu interese de afaceri în Egipt, America de Sud și China. Ca urmare a legii Salice, Principatul Luxemburg s-a desprins în anul 1890 sub sceptrul Casei de Nassau Weilburg, reprezentată prin Marii Duci de Luxemburg: Adolphe (1890-1905), Wilhelm IV (1905-1912), Marie Adelaide (1912-1919), Charlotte (1919-1964). Celebră pentru lupta împotriva apelor, Olanda

este sediul unor monumentale lucrări de îndiguire, printre care Afsluitdijk, un dig cu lungimea de 32 Km construit între anii 1927-1932 pentru a bloca fluxul mării Zuiderzee. Cele mai semnificative familii din epocă au fost cele ale constructorilor și arhitecților, printre care: Albert Aalbers, Gerrit van Arkel, Herman Jan Baanders, Karel Bazel, Hendrik Berlage, Adrianus Bleijs, Berend Boeyinga, Alphons Boosten, Jo van der Broek, Jan Buijs, Eduard Cuypers, Pierre Cuypers, Theo van Doesburg, Willem Dudok, Jan Guiker, Cornelis van Esteren, Harry Elte, Jan Gratama, Quirinus Harder, Robert van Hoff, Thomas Karsten, Michel de Klerk, Piet Kramer, Johannes van Loghem, Johan van der Mey, Jacobus Oud, Frits Peutz, Henry Pieck, Sybold van Ravensteyn, Gerrit Rietveld, Abraham Salm, Charles Schoemaker, Margaret Staal Kropholler, Mart Stam, Adrianus van der Steur, Jan Stuyt, Alfred Tepe, Jan Verheul, Leendert van der Vlugt, Hendrik Wijdeveld, Jan Wils. Lucrările cele mai semnificative au fost: porturile Rotterdam și Amsterdam, canalul Amsterdam-Rhin, canalul Amsterdam - Marea Nordului, clădirea Scheepvaarthuis, piața Amsterdam Dam, sala Concertgebouw, Het Schip, cartierul Begijnhof, Biblioteca Openbare și Conservatorul, Bursa de Mărfuri, Rijkmuseum, muzeul Stedelijk, teatrul Stadsschouwburg, Magazinul De Bijenkorf, Gara Centrală din Amsteram, Hotelul New York, Witte Huis, Van Nelle Fabriek, Delfshaven, Muzeul Boijmans Van Beuningen, Wereldmuseum, Kunstinstituut Melly din Rotterdam. În Belgia, clădiri reprezentative din epocă sunt: Palatul Justiției, Parlamentul, Bursa, Curtea de Conturi, Palatul Lorraine, Castelul Seneffe, Biserica Koekelbreg, Gara de Nord, Rue des Colonies, Petit Sablon, Hotel Tassel, Hotel Old England din Brussels, Gara Antwerp, Gara și Cazinoul Namur. Arhitecți belgieni de seamă: Alphonse Balat, Jean Baptiste de Bethune, Hendrik Beyaert, Victor Bourgeois, Pierre și Gustav Cluysenaar, Louis Delacenserie, Paul Hankar, Victor Horta, Joseph Poelaert, Paul Saintenoy, Gustave Strebelle, Henry van de Velde, Henri van Dievoet, Antoine Varlet. În Ducatul Luxemburg clădiri emblematice sunt: Palais Grand Ducal, Cercle Municipal, Primăria, Banque et Caisse d'Espagne.

Orașul Hague de pe coasta de Vest a Olandei la Marea Nordului a fost nu numai sediul guvernului dar și a permanentă atracție pentru artiștii epocii ca urmare a peisajelor marine și a concentrării oamenilor de afaceri, principalii clienți și sponsori. Zeci de pictori și artiști de marcă și-au expus lucrările în Pulchri Studio, o galerie de artă în jurul căreia s-a format așa numita Școală de la Hague, asemănătoare cu cea de la Barbizon. Principalii exponenți au fost: Hendrik Akkeringa, Floris Arntzenius, David Constant Artz, Julius Bakhuyzen, Hendrik Bakhuyzen, Johannes Bilders, Gerald Bilders, Bernard Blommers, Johannes Bosboom, Cornelis Braend, George Breitner, Theophile De Bock, Paul Gabriel, Bernard de Hoog, Leonardus De Haas, Gerrit Van Houten, Bartholomeus Van Hove, Isaac Israels, Jozef Israels, Jacob van der Maaten, Jacob Maris, Matthijs Maris, Wilhelm Maris, Taco Mesdag, Sientje Mesdag, Albert Neuhuys, George Poggenbeek, Pieter Van Os, Anthon Van Rappard, Willem Roelofs, Charles Rouchussen, Philip Sadee, Andreas Schelfhout, Bastiaan Tholen, Anthonie Waldorp, Jan Hendrik Weissenbruch, Herman Van der Weele, Jan Hillebrand Wisjmulder, Willem Zwart. Un alt grup de artiști s-a concentrat în orașul Laren unde au format o colonie de pictori impresioniști: Marius Bauer, Christian Briet, Franz Deutman, August le Gras, Hein Kever, George Offermans, Ferdinand Oldewelt, David Oyaens, Evert Pieters, Paul Rink, Cornelius Spoor, Gerardus van der Ven, Jan Visser. Alți maeștri olandezi ai penelului au fost: August Allebe, Cornelius Apostool, Pieter Berbiere, Pieter Bertchen, David Bles, Evert Jan Boks, Albertus Brondgeest, Johann van Caspel, Thomas Cool, Jos Croin, Willink van Collenprijs, Charles Dankmeijer, Pieter Dijkhoorn, Cornelis și Pieter Dommersen, Otto Eerelman, Adrianus Eversen, Arnoldus Eymmer, Eduard Frankfort, Jacobus Gaal, Vincent van Gogh, Henri Goovaerts, Arnold Gorter, Johan și Petrus Greive, Meijer de Haan, Carel și Lambertus Hansen, Ferdinand Hart Nibbrig, Wybrand Hendricks, Cornelius

Hoevenar, Abrahamina Hubrecht, Arina Hugenholtz, Henry Van Ingen, Johan Jongkind, Kaspar Karsen, Jan Kikkert, Pieter Kleijn, Jan Korbel, Hendrik, Hermanus și Johannes Koekkoek, Cornelius Krieghoff, Cornelis și Jan Kruseman, Willem Van Leen, Ferdinand Leenhoff, Jacobus van Looy, Anton Mauve, Louis Meijer, Wilhemina Moes, Pieter Mondrian, Wijnand Nuijen, Frans Oerder, Hendrik van Oort, Jan și Nicolaas Pieneman, Antonie Pitloo, Benjamin Prins, Albert Prooijen, Suze Robertson, Charles Rochussen, Willem Roelofs, Nicolaas Rosenboom, Ab Salm, Ary și Cornelia Scheffer, Jan Scheltema, Petrus Schendel, Johannes și Petrus Schotel, Martinus Schouman, Johan și Terese Schwartz, Gerard Spaendonck, Jan și Jacob Spohler, Cornelius Springer, Balthazar Stroebel, Fokko Tadama, Floris Verster, Salomon Verveer, Jan Veth, Gijsbert Vogel, Hubert și Maria Vos, Cornelius Vreedenburgh, Barend Wijnveld, Ernst Witkamp, Willem Witsen, Adrianus Zwart. Maeștri ai penelului în Belgia au fost: Eduard Agneessens, Alphonse Asselbergs, Albert Baertsoen, Firmin Baes, Emile Berchmans, Anna Boch, Eugene Boch, Hippolyte Boulenger, Josephine Bovie, Ignace Brice, Jean Brusselmans, Louis Buisseret, Nestor Cambier, Jean Capronnier, Jaques Carabain, Marcel Caron, Evariste Carpentier, Anto Carte, Francois Cautsers, Cecile Cauterman, Emile Claus, Jan Cockx, Leopold Colin, Heva Coomans, Franz Courtens, Fritz de Brouckere, Henry de Groux, Hippolyte de Charlerie, Paul Delvaux, Jean Delville, Jean Delvin, William Degouve, Gustave de Smet, Albrecht și Julian De Vriendt, Louis Dewis, Jozef Dyckmans, James Ensor, Henry Evenepoel, Emile Fabry, Edgard Farasyn, Theodore Fourmois, Leon Frederic, Louis Gallait, Ketty Grisoul Hoppe, Louise de Hem, Frans Hens, Charles Hermans, Henri Houben, Josse Impens, Jacob Jacobs, Floris Jaspers, Eugene Joors, Fernand Khnopff, Francois Lamoriniere, Octave Landuyt, Paul Lauters, Georges Lebacq, Charles Leickert, Georges Lemmen, Auguste Leveque, Hendrik Leys, Joseph Lies, Egide, Joseph și Willem Linnig, Jean Madou, Rene Magritte, Auguste Mambour, Frans Masereel, Constantin Meunier, Constant Montald, Francois Musin, Francois Navez, Jacques Ochs, Karel Ooms, Pierre Paulus, Constant Permeke, Francois Portales, Gerard Portielje, Armand Rassenfosse, Felicien Rops, Michiel Ruyten, Frans Schaeffels, Adolphe Schaep, Albert Servaes, Victor Servranckx, Leon Spilliaert, Joseph Stallaert, Romain Steppe, Alfred Stevens, Alexander Struys, Edgard Tytgat, Frits Van den Berghe, Jef Van der Veken, Henry van de Velde, Cornelius Van Leemputten, Eugene Van Mieghem, Theophile van Rysselberghe, Joseph Verboeckhoven, Frans și Jan Verhas, Charles Verlat, Alfred și Louis Verwee, Vincent de Vos, Gustaf Wappers, Emile Wauters, Joseph Wiertz, Florent Willems, Lievin De Winne, Hendrik Wouters, Rodolphe Wytsman. Artiști Luxemburghezi: Claus Cito, Michael Engels, Jean Baptiste Fresez, Nico Klopp, Joseph Kutter, Dominique Lang, Nicolas Liez, Frantz Seimetz, Michael Stoffel, Foni Tissen, Sosthene Weis.

Mai puțin cunoscută nouă, literatura Țărilor de Jos numără un impresionant număr de autori de marcă, în marea lor majoritate pastori reformați Calvini, sau scriitori cu o educație puritană, conservatoare. Principalele motive și intrigi au avut ca sursă morală creștină sau valorile societății burgheze. Pentru Olanda, cei mai reprezentativi lideri spirituali au fost: Abraham Jacob și Christianus van der Aa, Nicolaas Beets, Alexander și Joost Berman, Eduard Beunke, Sophie Blusse, Gerard van Wieringhen Borski, Conrad Busken Huet, Geertruida Carelsen, Willem de Clercq, Pieter Cort van der Linden, Isaac da Costa, Louis Couperus, Palaus Daum, Marcellus Emants, Annie Foore, Petrus Genestet, Philip van Heuste, Nienke van Hichtum, Cornelia Huygens, frații Justus, Tsaling și Eslsje Halbertsma, Herman Heijermans, Victor Ido, Albert Jonckbloet, Edward Koster, Abraham Kuyper, Cornelis Lely, Abraham Kuyper, Cornelis Lely, Jacob van Lennep, Adriaan Loosjes, Theo de Meester, Eduard Dekker (Multatuli), Carel van Nievelt, Cornelius Opzoomer, Juda Lion Palache, Elisabeth Perk, Everhardus Potgieter, Catharina van Rees, Henriette Roland Holst, Herman Schaepman, Hindericus Scheepstra,

Jan Schenkman, Hendrik Jan Schimmel, Jacob Cornelius van Slee, Helene Swarth, Andre Constant van Hasselt, Hendrik Velen, Maria Versfelt, Maria Vlier, Roosje Vos, Carel Vosmaer, Jan van Walre, Carel Withuys, Maria Woesthoven, Philippe Zilken. La aceștia trebuie adăugați scriitorii din Belgia cu expresie în limba olandeză: Louis Boon, Herman Brusselmans, Cyriel Buysse, Hugo Claus, Herman de Coninck, Hendrik Conscience, Victor Coremans, Joanna Courtmans, Maria Doolaeghe, Willem Elsschot, Jef Geeraerts, Guido Gezelle, Marnix Gijsen, Eric de Kuyper, Tom Laonoye, Rosalie Loveling, Erwin Mortier, Albrecht Rodenbach, Dimitri Verhulst. Dintre scriitorii Belgiei cu expresie în limba franceză, cei publicați sunt: Nicolas Ancion, Francis Baudoin, Louise Bovie, Alain Le Bussy, Charles de Coster, Bruno Destree, Andre Paul Duchateau, Michel de Ghelderode, Maurice Grevisse, Adolphe Marie Hardy, Alfred Hennequin, Henry Kistemaekers, Charles van Lerberghe, Suzanne Lilar, Maurice Maeterlink, Pierree și Thierry Martens, Henri Michaux, Amelie Nothomb, Jean Ray, Joseph Henry Rosny, Georges Simeon, Stanislas Steeman, Jean Philippe Toussaint, Emile Verhaeren, Henri Vernes, Arthur Xhignesse, Marguerite Yourcenar. Autori belgieni cu expresie în limba valonă au fost: Laloux Auguste, Theophile Bovy, Jules Claskin, Nicolas Defrecheux, Salme Dieudonne, Guido Gezelle, Willame Georges, Geo Libbrecht, Edward Remouchamps, Francois Renkin, Henri Simon, Charles Simonon. Alți scriitori din Belgia: Jan van Beers, Peter van den Branden, Coarlie van der Cruyce, Joseph Delepierre, Henri Delmotte, Edouard van Even, Valere Gille, Emmanuel Hiel, Auguste Jouhaud, Theodore Juste, Kervyn de Letterhove, Auguste Peellaert, Marie Nizet, Louise van den Plas, Oierre Xavier de Ram, Edmond Reusens, Georges Rodenbach, Fanny Zampini Salazar, Constant Serrure, Paul Spaak, Corneille Srtoobant, August Vandekerkhove, Albert Vanloo, Max Waller, Henry Wouters. În Ducatul Luxemburg producțiile literare au fost în limbile Germană, Franceză și Luxemburgheză, principalii exponenți fiind: Edmond de la Fontaine, Anton Meyer, Michel Lentz, Michael Rodange, Felix Thyès, Jean Baptiste Weber, Nikolaus Welter. Marile scene au găzduit numeroase spectacole muzicale. Compozitori olandezi: Hendrik și Willem Andriessen, Dina Appeldorn, Joseph Ascher, Jeanne Beijerman, Hilda Bosmans, Jan Brandts Buys, Alphons Diepenbrock, Bernard van Dieren, Cornelius Dopper, Sem Dresden, Eduard Flipse, Jan van Glise, Richard Hageman, Jonny Heykens, Richard Hol, Willem Mengelberg, Cornelia van Oosterzee, Jan Gerard Palm, Willem Pijper, Edouard Potjes, Catharina von Rennes, Julius Rontgen, Dirk Schafer, Martinus Sieveking, Matthijs Vermeulen, Alexander Voormolen, Johan Wagenaar, Jan Zwart, Bernard Zweers. Compozitori belgieni: Jean Absil, Jean Baptiste Accolay, Flor Alpaerts, Peter Benoit, Charles de Beriot, Adolphe Biarent, Jan Blockx, Louis Brassin, Joseph Callaerts, Arthur De Greef, Albert și Sylvain Dupuis, Cesar Frank, Paul Gilson, Felix Godefroid, Albert Grisar, Jef van Hoof, Joseph Jongen, Eduard Lassen, Guillaume Lekeu, Jaques Lemmens, Desire Magnus, Arthur Meulemans, Lodewijk Mortelmans, Desire Paque, Jean Theodore Radoux, Jean Rogister, Joseph Ryelandt, Maurice Schoemaker, Francois Sevrans, Jean Singelee, Cesar Thomson, Edgar Tinel, Henri Vieuxtemps, Eugene și Theo Ysaye. Compozitori luxemburghezi: Pol Albrecht, Louis Beicht, Emile Boeres, Alexis Basseur, Helen Buchholtz, Philippe Decker, Dominique Heckmes, Gustave Kahnt, Lou Koster, Laurent Menager, Fernand Mertens, Joseph Muller, Henri Pensis, Antoine Zinnen. În Olanda Stadsschouwburg din Amsterdam datează din anul 1894, iar Teatrul Luxor din Rotterdam a fost inaugurat în anul 1917. În Belgia Teatrul Regal La Monnaie din Brusseles datează din anul 1856, iar Teatrul Regal Flamand din anul 1887.

Franța

Leagăn al unui important segment al culturii Europene, aliat strategic al Imperiului Otoman, Franța în general și Parisul în special au reprezentat un permanent centru de atracție pentru tinerimea română. Toate beizadalele și progeniturile boierești își completau studiile la Paris, fie ele atristice și culturale, științifice, economice sau diplomatice. Prin Regele Carol I, Casa Regală a României era înrudită și îndatorată Împăratului Napoleon al III-lea, cel care a mediat cu Sultanul Abdulmejid aducerea Casei de Hohenzollern în România. Începând cu Legea Constituțională din anul 1875, Franța a devenit prima Republică Parlamentară din Europa, având în fruntea justiției un for democratic al cărui principiu fundamental era: "egalitate, libertate, fraternitate". În epoca Regatului României, președinți ai Franței au fost: Louis Jules Trochu, Adolphe Thiers, Patrice de MacMahon, Jules Grevy, Marie Francois Sadi Carnot, Jean Casimir Perier, Felix Faure, Emile Loubet, Armand Fallieres, Raymond Poincare, Paul Deschanel, Alexandre Millerand, Gaston Doumergue, Paul Doumer, Albert Lebrun. Preluând prerogativele morarhice, președintele se află în fruntea diplomației, este comandant suprem al armatei, colaborează strâns cu șeful guvernului, este canonic de onoare al Bisericii Laterane a Sfântului Ioan de la Roma, co-Prinț de Andorra, Mare Maestru al Legiunii de Onoare și al Ordinului Național de Merit. Cel mai inovativ sector din economie a fost cel bancar, începând cu Banque de France, Banque de Rothschild Freres și Credit Mobilier fondată de frații Emile și Isaac Pereire, urmate apoi de Societe Genrale și Credit Lyonnaise. Prosperitatea economică se reflectă cel mai sugestiv prin magazinul universal Au Bon Marche, deschis de antreprenorul Aristide Boucicaut. În doar 17 ani, de la un mic magazin cu prețuri fixe a ajuns la o investiție de 72 milioane de franci, pentru un supermagazin cu o suprafață de 50 000 metri pătrați și 1788 lucrători. Rețeaua de căi ferate, operată de 6 000 locomotive, putea transporta în anul 1880 peste 50 000 de pasageri și 20 000 tone de marfă. Ca simbol al grandorii, Expozițiile Universale din anii 1855, 1867, 1878, 1889, 1900, 1937 și 1947 au stimulat efortul de renovare a orașului Paris și au lăsat în urmă imense spații comerciale precum: Theatre du Rond-Point, Palais de l'Industrie, Champ de Mars, Palatul Trocadero, Turnul Eiffel, Galerie des Machines, Palatul Artelor Liberale, Palatul Produselor Alimentare, Grand Palais des Champes Elysees, Petit Palais, Palais de Chaillot, Musee d'Art Moderne, precum și dezvoltarea infastructurii de transport prin Podul Alexandru, Paris Metro și Gare d'Orsay. Cunoscută și sub denumirea generică "Belle Epoque", epoca celei de a treia republici s-a caracterizat prin pace și prosperitate economică, inovații tehnologice, științifice și culturale, expansiunea vieții artistice, capodopere literare și muzicale. În câteva decenii s-a construit și s-a creat mai mult decât în tot restul istoriei. Edouard Michelin a inventat roțile cu cauciucuri gonflabile, pentru trăsuri silențioase, apoi pentru biciclete, scutere și automobile produse de Fabrica Peugeot. Telegraful și telefonul au fost completate de Belinograf, primul aparat pentru transmiterea imaginilor prin telefon, inventat de Edouard Belin. Becurile cu neon inventate de Georges Claude și primele cinematografe au luminat mințile francezilor, primele fotografii fiind făcute de Louis Daguerre, cu un aparat denumit daguerograf. Pionierii aviației Louis Bleriotau și Paul Cornu au făcut ca Franța să fie prima țară din lume care a organizat o unitate militară aeronautică. Henri Becquerel a descoperit radioactivitatea naturală, iar soții Joliot și Marie Curie au efectuat primele studii de fizică nucleară. Pionier al bacteriologiei, Louis Pasteur a inventat vaccinarea anti-virală și procesul de sterilizare a alimentelor prin pasteurizare scăzând drastic morbiditatea infecțioasă. Inginerul Pierre Emile Martin a fost primul care a utilizat un furnal de tip Siemens pentru producerea de oțeluri speciale printr-un procedeu denumit în prezent Siemens-Martin. Paul Heroult a inventat în anul 1886 electroliza aluminiului, iar Paul Langevin a inventat în anul 1916 primul sonar pentru detectarea submarinelor.

Cele mai durabile progrese ale civilizației s-au materializat prin clădiri și spații imobiliare, din ce în ce mai

spațioase și mai luminoase, cu arhitectură din ce în ce mai simplă. Centrul academic pentru întreaga școală de arhitectură franceză s-a aflat la Ecole des Beaux Arts, sub îndrumarea unor profesori precum Joseph Louis Duc (1814-1874), Felix Durban (1798-1870), Henri Labrousse (1801-1875) și Leon Vaudoyer (1803-1872). Din pleiada de arhitecți și constructori ai epocii Belle Epoque cei mai reprezentativi sunt: Victor Baltard (1805-1874), Charles Garnier (1825-1898), Clair Tisseur (1827-1896), Frantz Jourdain (1847-1935), Eugene Vallin (1856-1922), Lucien Weissenburger (1860-1929), Hector Guimard (1867-1942), Emile Andre (1871-1933), Auguste Perret (1874-1954), Paul Touron (1881-1964). Clădiri emblematice pentru stilul Beaux Arts sunt: Palatul Justiției, Curtea de Casație, Biserica Saint Eustache, Biserica Saint Etienne du Mont, Biserica Saint Augustin, Muzeul de Istorie Naturală, Biblioteca Națională, Biblioteca Sainte Genevive, Opera Garnier, Teatrul Marigny sau Conservatorul din Paris. La începutul secolului XX simetriile rectangulare clasice au fost revoluționate de formele contorsionate imitate după natură ale unui nou stil modernist denumit Art Nouveau. Printre dezvoltatorii imobiliari adepți ai noului stil au fost arhitecții Hector Guimard și Louis Tiffany. Trăsăturile caracteristice noului stil se pot observa la intrările noului Paris Metro, în pavilioanele Expoziției Universale din anul 1900, sau în fațada Vilei Majorelle din Nancy. Școala de la Nancy (Louis Majorelle, Henry Sauvage, Jaques Gruber, Emile Galle) și cea din provincia Lorraine (Victor Prouve, Antonin Daum) au devenit apoi capitalele noului stil. Stilul modern, rectangular cu structuri din beton armat are ca principali artizani pe arhitecții Charles Le Corbusier (1887-1965), Robert Mallet Stevens (1886-1945), Leon Azema (1888-1978), Eugene Beaudouin (1898-1983), Jean Prouve (1901-1984), Francois Spoerry (1912-1999). Clădiri moderniste din epocă sunt: Biserica Saint Esprit, Theatre des Champs Elysee, Porte de Versailles, Hotel Martel și vilele Savoye și Carvois din Paris. Școala de Arte Frumoase din Paris a atras profesori și studenți din întreaga lume, astfel că fenomenul artistic generat aici s-a răspândit în întreaga Europa, America și în fostele colonii. La catedra Școlii de Belle Arte au predat personalități precum: Mirra Alfassa (India), Louis Jules Andre, Antoine Berjon, Leon Joseph Bonnat, Alexandre Cabanel, Jules Felix Coutan, Aime Jules Dalou, Lin Fengmian (China), Louis Girault, Francois Jouffroy, Victor Laloux, Paul Landowski (Polonia), Jean Paul Laurens, Michel Marot, Gustave Moreau, Jean Louis Pascal, Paul Richter, Louis Sullivan (SUA), Pan Yuliang (China).

Dintre studenții acestora s-au ridicat artiști de prestigiu: Mardiros Altounian (Armenia), Rodolfo Amoedo, Theodore Ballu, Raymond Hood (SUA), Frederic Charles Hirons (SUA), Edward Benett (SUA), Jules Benoit Levy, Etienne Bellecour, Maurice Boitel, Pierre Bonnard, Joseph Bouchor, Adolphe Bouguereau, Antoine Bourdelle, Louis Bourgeois (Canada), George Brewster (SUA), Bernard Buffet, Carlo Bugatti (Italia), John Burnet (Scoția), Mary Stevenson Cassaat (SUA), Suzor Cote, Henri Crenier, John Walter Cross (SUA), Gabriel Davioud, Edgar Degas, Eugene Delacroix, Jenny Eakin Delony (SUA), Thomas Eakin (SUA), Constant Despradelle, Henry d'Estienne, Ernest Flagg (SUA), Meta Vaux Fuller (SUA), Fang Ganmin (China), Adrien Gaudetz, Theodore Gericault, Charles Ginner, Louis Girault, Jean Guth, Emmeline Halse, Lovell Harrison (SUA), Thomas Hastings (SUA), Mary Hook (SUA), Henry Hornbostel (SUA), Richard Hunt (SUA), Auguste Ingres, Constantin Kluge (Rusia), Gyorgy Kornis (Ungaria), Jules Lavirotte, Paul Leroy, Charles Lenoir, Joseph Margulies, Albert Marquet, William Sutherland Maxwell (SUA), Bernard Maybeck, Francois Millet, Gustave Moreau, Julia Morgan (SUA), Victor Nicolas, Francisco Oller (Puerto Rico), Ong Schan Tchou (China), Pascual Ortega Portales (Chile), Alphonse Osbert, Harleston Parker (SUA), Albert Pissis, Theophile Poilpot, John Russel Pope (SUA), Edmond Jean de Pury (Elveția), Auguste Renoir, Arthur Rice (SUA), Gustave Rives, James Gamble Rogers (SUA), Augustus Saint Gaudens, John Singer Sargent (SUA), Louis Frederic Schutzenberger, Georges

Seurat, Amrita Sher Gil (India), Nicholas Sicard, Hogna Sigurdardottir (Islanda), Alfred Sisley, Lorado Taft (SUA), Agnes Tait (SUA), Mehmet Vedat Tek (Turcia), Theophile Tomas, Edward Lippincott Tilton (SUA), George Oakely Totten (SUA), Guillaume Tronchet, William van Alen (SUA), Carlos Raul Villanueva Astoul (Venezuela), Yan Wenliang (China), Alice Morgan Wright, Marion Sims Wyeth, Georges Zipelius, Jaques Zwobada (Cehia). Principalele inovații artistice au interesat mobilierul și obiectele de decor interior iar noul stil a fost denumit Art Nouveau, după magazinul de mobilier al lui Samuel Siegfried Bing, Maison de l'Art Nouveau. Fără colțuri, dominat de linii ondulate și lemn cu esențe policrome, mobilierul noului stil a încorporat în structură și materiale moderne precum metalul cromat, sticla colorată, porțelanul sau mai târziu ebonita și plasticul, pentru a prefigura ceea ce în prezent se numește mobilierul modern. Printre primii adepți ai noului stil s-au numărat artiști precum: Alexandre Charpentier, Rennie Mackintosh, Eugene Gaillard, Georges de Feure, Francois Rupert Carabin, Henri Bellery Desfontaines, Charles Plumet, Antoni Gaudi, Eduard Colonna, Louis Majorelle, Rene Lalique, Emile Galle, Emile Andre, Victor Horta, Gustave Serrurier Bovy, Hector Guimard sau Henry Van de Velde. Alți maeștri ai design-ului interior din epocă au fost: Stephane Boudin, Marcel Boulanger, Bernard Boutet, Jean Joseph Chapuis, Maurice Dufrene, Jean Dunnard, Paul Follot, Andre Groult, Pierre Patout, Armand Albert Rateau, Ligne Roset, Francois Linke, Fernand Maillaud, Armand Albert Rateau, Jean Maurice Rothschild, Alexander Roux, Henry Samuel, Emilio Terry. Nu trebuie uitate nici maeștrii spațiilor verzi, artizanii celebrelor grădini Pariziene: Adolphe Alphand, Edouard Andre, Joachim Carvallo, Jean Claude Forestier, Elie Laine, Joseph Jaques Ramee, Carlos Thays, Francois Marie Treyve.

Cea mai semnificativă contribuție pentru cultura Europeană au adus-o oamenii de litere, poeții, scriitorii, dramaturgii, istoricii, magistrații și legiuitorii, cei care au revoluționat și remodelat lumea veche pentru a inventa lumea prezentului. Dintre aceștia, nume rezonante sunt: Edmond About, Marcel Achard, Paul Adam, Guillaume Apollinaire, Antonin Artaud, Honore de Balzac, Jules Barbey, Charles Baudleire, Henri Barbusse, Maurice Barres, Rene Bazin, Simone de Beauvoir, Henry Becque, Paul Berna, Georges Bernanos, Adrien Bertrand, Leon Bloy, Laetitia Bonaparte, Henri Bordeaux, Henri Bosco, Pierre Boule, Elemir Bourges, Paul Bourget, Andre Breton, Eugene Brioux, Albert Camus, Ferdinand Celine, Gilbert Cesbron, Paul Claudel, Jean Cocteau, Louise Colet, Sidonia Colette, Francoise Coppe, Georges Courtline, Charles Cros, Francois de Curel, Alphonse Daudet, Lucie Delarue, Paul Derouledé, Emile Deschamps, Charles Dezobry, Charles Donnay, Georges Duhamel, Alexandre Dumas (tatăl și fiul), Paul Eluard, Georges Feydeau, Gustave Flaubert, Paul Fort, Alain Fournier, Anatole France, Emile Gaboriau, Roger Martin du Gard, Theophile Gautier, Andre Gide, Jean Gino, Jean Giraudoux, Julien Green, Edmond de Goncourt, Jules de Goncourt, Albert Guinon, Sacha Guitry, Jose Maria de Heredia, Paul Hervieu, Victor Hugo, Karl Huysmans, Max Jacob, Pierre Jean Jouve, Alfred Jarry, Gustave Kahn, Charles Paul de Kock, Jules Laforgue, Jean Lahor, Alphonse Lamartine, Henry Lavedan, Pierre Lebrun, Jules Lemaître, Gaston Leroux, Leconte de Lisle, Eugene Le Roy, Pierre Loti, Maurice Maeterlinck, Hector Malot, Andre Malraux, Guy de Maupassant, Francois Mauriac, Andre Maurois, Prosper Merimee, Henri de Montherlant, Henri Murger, Alfred de Musset, Louiss Pergaud, Jean Prevost, Marcel Proust, Sully Prudhomme, Raymond Queneau, Raymond Radiguet, Pauline Reage, Henri Regnier, Jules Renard, Arthur Rimbaud, Antoinette Robert, Romain Rolland, Jules Romains, Edmond Rostand, Charles Sainte Beuve, Antoine de Saint Exupery, George Sand, Victorien Sardou, Nathalie Sarraute, Jean Paul Sartre, Victor Serge, Georges Simenon, Eugene Sue, Jean Tardieu, Henry Troyat, Paul Valery, Paul Verlaine, Jules Verne, Louis Verneuil, Elise Voiart, Emile Zola. Sălile de operă și concert au găzduit compozițiile unor muzicieni precum: Adolphe Adam, Joseph Altes, Edouard

Andlauer, Jean Arban, Louis Aubert, Edmond Audran, Georges Auric, Francois Bazin, Hector Berlioz, Louise Bertin, Georges Bizet, Adolphe Blanc, Leon Boellmann, Mel Bonis, Lili Boulanger, Nadia Boulanger, Louis Bourgault, Clement Broutin, Alfred Bruneau, Henri Busser, Joseph Canteloube, Andre Caplet, Alexis Castillon, Emmanuel Chabrier, Cecile Chaminade, Gustave Charpentier, Ernest Chauson, Charles Chauvet, Hedwige Chretien, Napoleon Coste, Jules Danbe, Charles Dancla, Adolphe Danhauser, Felicien David, Claude Debussy, Louis Deffes, Leo Delibes, Charles Delioux, Adolphe Deslandres, Theodore Dubois, Maurice Duhamel, Paul Dukas, Henri Duparc, Gabriel Dupont, Marcel Dupre, Emile Durand, Louis Durey, Jean Baptiste Duvernoy, Louise Farrenc, Gabriel Faure, Andre Gedalge, Benjamin Godard, Charles Gounod, Theodore Gouvy, Gabriel Grovez, Fromental Halevy, Charles Hanon, Jean Hure, Jaques Ibert, Maurice Journeau, Charles Koechlin, Theodore Lack, Louis Lacombe, Paul Ladmirault, Eduard Lalo, Georges Lamothe, Louis Lefebure, Paul Le Flem, Jean Baptiste Lemire, Alberic Magnard, Edouard Mangin, Victor Masse, Jules Massenet, Jules Mazellier, Darius Mihaud, Leon Moreau, Jaques Offenbach, Emile Paladilhe, Georges Pfeiffer, Gabriel Pierre, Auguste Pilati, Francois Poulenc, Jaques de la Presle, Maurice Ravel, Jean Henri Ravina, Rhene Baton, Theodore Ritter, Joseph Guy Ropartz, Albert Roussel, Camille Saint Saens, Gustave Samazeuilh, Erik Satie, Alice Sauvrezis, Charles Sauzary, Gaston Serpette, Deodat Serverac, Germaine Tailleferre, Claude Terrasse, Ambroise Thomas, Charles Tournemire, Edgard Varese, Louis Vierne, Louis Vuillemin, Charles Marie Widor. Scena Parisului a fost cea care a impus termenul de "grand opera" pentru spectacolele de amploare, în 4-5 acte, cu scenografie monumentală și un spectacol de balet inclus între primele două acte. Marile spectacole ale Parisului, cu autori francezi, au fost: Giselle (1841), Griseldis (1948), Le Corsaire (1856), La damnation de Faust (1856), Les Troyenes (1858), Orphee aux enfers (1858), Faust (1859), Les Pecheurs de perles (1863), Barbe Bleue (1866), Roemo et Juliette (1867), Vert Vert (1869), Coppelia (1870), Le voyage dans la lune (1875), Carmen (1875), Sylvia (1876), Cinq-Mars (1877), Samson et Dalila (1877), Lakme (1883), Manon (1884), Werther (1892), Javotte (1896), Les barbares (1900), Pelleas et Melisande (1902), Cherubin (1905), Le Martyre de Saint Sebastien (1911), Daphnis et Chloe (1912), Bolero (1928).

Marea Britanie

Epoca Victoriană a debutat în anul 1837 prin ascensiunea pe tron a Reginei Alexandrina Victoria din Casa de Hanovra (1837-1901), succedată apoi de regii: Albert Edward de Saxa Couburg și Gotha (1901-1910), George V Frederick Albert Windsor (1911-1936), Edward Albert George Windsor (1936) și Albert Frederick George VI Windsor (1936-1952). În funcția de Prim Ministru, Prim Lord al Trezoreriei și Președinte al Camerei Comunelor s-au remarcat un mare număr de personalități ale vieții economice britanice, nume rezonante fiind: William Lamb Viconte de Melbourne, Sir Robert Peel, Lord John Russel, Conte George Hamilton Gordon, Henry John Temple Viconte de Palmerston, Conte Edward Smith Stanley, William Ewart Gladstone, Marchizul Robert Gascoyne Cecil, Conte Arthur Balfour, Conte Herbert Henry Asquith, Conte David Lloyd George, Conte Stanley Baldwin. În epoca Victoriană, populația Marii Britanii a crescut de la 28 milioane la 40 milioane de locuitori, iar alți circa 15 milioane au emigrat spre colonii. Începând cu anul 1870, educația elementară a devenit obligatorie pentru toți copiii cu vârsta cuprinsă între 5 și 12 ani. Tot atunci s-au deschis primele Colegii pentru Fete, iar în anul 1890 Philippa Fawcett a fost prima fată șefă de promoție la Colegiul Cambridge, cu rezultate excepționale la matematică. Prima Societate pe Acțiuni a fost Rochdale Society of Equitable Pioneers, fondată în anul 1844,

pentru ca un deceniu mai târziu să fie înregistrate peste 1000 de astfel de cooperative economice. Inventat de englezi, transportul pe cale ferată l-a avut ca principal dezvoltator pe conservatorul George Hudson, în fruntea Companiei Midland Railway. În anul 1880 erau deja în funcție 13 500 de locomotive pentru a transporta anual 97 800 de pasageri și 31 500 de tone marfă. O dată cu electrificarea principalelor unități industriale, motoarele cu abur au lăsat locul celor electrice pentru a face loc celei de a doua revoluții industriale. Printre principalele invenții din epocă sau contribuții britanice la avansul civilizației se numără: becul incandescent (Humphry Davy, James Lindsay), locomotiva cu abur (Richard Trevithick), capsă percutoare (John Forsyth), drumurile macadam (John McAdam), drenarea solului (James Smith), electromagnetul (William Sturgeon), inducția electromagnetică (Michael Faraday), bicicleta (Kirkpatrick Macmillan, Thomas McCall), timbrul poștal (Rowland Hill), superfosfatul (Bennet Lawes), algebra booleană (George Boole), oțelul Mushet (Robert Mushet), telefonul (Graham Bell), turbina cu abur (Charles Parsons), electronul (Joseph Thomson), tractorul (Dan Albion), asfaltul (Edgar Hooley), electroluminiscența (Joseph Round), aeronautica (Frank Barnwell), televiziunea mecanică (John Logie Baird), motorul cu reacție (Frank Whittle). Prima Expoziție Universală a progreselor științei și tehnologiei a fost organizată la Londra, în Hyde Park, în anul 1851, din inițiativa Prințului Francis Albert Augustus de Saxa Coburg Gotha (1819-1861), prin truda lui Sir Henry Cole. Expoziția a fost găzduită în Crystal Palace, o structură din oțel și sticlă lungă de 564 metri și înaltă de 39 metri, cu o suprafață expozițională totală de peste 9 hectare (92 000 m²). Cei 245 de expozanți, din 38 de țări au prezentat peste 100 000 de obiecte, provenind de la peste 15 000 de producători, în marea lor majoritate lor englezi și francezi. Cea de a doua Expoziție Universală a avut loc în anul 1862 în grădinile de la Royal Horticultural Society din South Kensington, sub patronajul Royal Society of Arts, Manufactures and Trade. Au fost prezenți peste 28 000 de expozanți din 36 de țări și circa 6 milioane de vizitatori. Pe locul expoziției, materialele de construcție au fost reciclate pentru construcția Palatului Poporului, cunoscut în prezent ca Palatul Alexandra, sediul postului de televiziune BBC. Evenimentul a fost sărbătorit triumfal prin o serie de concerte iar muzicieni precum Bennet, Meyerbeer, Auber și Verdi au compus piese dedicate evenimentului. Din nefericire Prințul Albert a fost secerat de boală cu puține zile înaintea evenimentului. Pentru a onora memoria lui, în parcul South Kensington s-a ridicat o sală de concert cu 5272 de locuri, denumită Royal Albert Hall of Arts and Sciences. La inaugurare, compozitorul Saint Saens a cântat scena Bisericii din opera Faust a lui Charles Gounod.

Arhitectura din epoca Victoriană a fost asemănătoare cu întreaga politică britanică, adică un amestec de conservatorism și liberalism. Stilurile arhitecturale au purtat denumiri generice precum: Jacobethan, Renaissance Revival, Gothic Revival, Neo-Grec, Neoclassical, Italianate, Romanesque Revival, Second Empire, Queen Anne Revival, Scots Baronial. Cele mai reprezentative clădiri din epocă sunt: Palatul Westminster, Victoria Building Liverpool, Școala de Arte și Științe din Gloucestershire, Primăria din Manchester, Biblioteca John Rylands din Manchester, Tribunalul din Birmingham, Clădirea Aston Webb din Birmingham, Clădirea Gilbert Scott din Glasgow, Banca Scoției din Aberdeen, Banca Barclays din Sutton, Castelul Balmoral, Colegiul Somerville din Oxford. Modernismul a pătruns în Marea Britanie începând cu deceniul al doilea și al treilea al secolului XX, sub numele generic de International Style. Corespunzător denumirii, clădirile acestui curent arhitectural nu au particularități naționale, sunt comune pentru întreaga Europă, fiind caracterizate prin simplitate, funcționalitate și facilități moderne: canalizare, apă curentă, instalații electrice, încălzire centrală. Principalele firme de arhitecți britanici au fost: Pugin and Pugin (1851), Brandshaw Gass and Hope (1862), Hebershon and Fawckner (1870), MacGibbon and Ross (1872), iar principalul forum academic a fost Royal Institute of British Architects, fondată

în anul 1837. Biblioteca institutului găzduiește peste 1,5 milioane de documente și arhive personale ale arhitecților (notițe, jurnale, corespondență), 1,5 milioane de fotografii, circa un milion de desene, 150 000 de cărți, circa 20 000 de fișe biografice, peste 20 000 de pamflete și 2000 de reviste de specialitate. În fruntea instituției au prezidat arhitecți de marcă precum: Thomas Philip Earl of Grey, Charles Cockerell, William Tite, Thomas Henry Wyatt, George Gilbert Scott, Charles Barry, John Whichcord, George Edmund Street, Horace Jones, Ewan Christian, Edward l'Anson, Alfred Waterhouse, John Macvicar Anderson, Francis Penrose, George Aitchinson, William Emerson, Aston Webb, John Belcher, Thomas Edward Collcut, Ernest George, Leonard Stokes, Reginald Blomfield, Ernest Newton, Henry Thomas Hare, John William Simpson, Paul Waterhouse, John Alfred Gotch, Eduard Guy Dawber, Walter Tapper, Banister Flight Fletcher, Raymond Unwin, Giles Gilbert Scott, Percy Edwards Thomas, Harry Stuart Goodhardt Rendel, Edwin Stanley Hall, William Henry Ansell. Cele trei mari loje masonice ale Angliei, Scoției și Irlandei au contribuit substanțial la organizarea efortului de construcție. Printre membrii de marcă ai lojei engleze se numără: Prințul August Frederick Duce de Sussex, Conte Thomas Dundas, Conte George Robinson, Regele Albert Edward VII, Conte Henry Herbert, Conte Edward Bootle Wilbraham, Conte William Amherst, Prințul Arthur Duce de Connaught și Strathearn, Baronul Oliver Russell, Prințul George Duce de Kent, Conte Henry Lascelles. Pentru Marea Loje Scoției personalități de seamă au fost: Lordul James Brown Ramsay, Baronul James Forrest, Conte George Leslie, Lordul Frederik FitzClarence, Ducele George Murray, Baronul Michael Shaw Stewart, Baronul Archibald Campbell, Conte George Baillie Hamilton, Baronul James Hozier, Ducele John Stewart Murray, Baronul Robert Gilmour, Conte Archibald Montgomerie, Conte Edward Bruce, Conte Robert Hamilton, Regele George VI, Viconte Robert Balfour. Marii Maeștri ai lojei din Irlanda au fost: Ducele James Hamilton, fiul său Ducele James Hamilton junior și Conte Richard Walter Hely Hutchinson.

Educația artistică era o componentă de bază a educației conservatoare. Ca rezultat, toate marile familii ale Marii Britanii au produs artiști, al căror nume este mai mult sau mai puțin cunoscut, nu atât ca rezultat al valorii artistice a lucrărilor lor, cât ca urmare a efortului de mediatizare depus de familiile lor. Nume de marcă ale unor artiști născuți în secolul al XIX-lea, în ordine cronologică, sunt: Henry Landseer, Thomas Shotter Boys, Sidney Cooper, John Steel, John Lewis, Samuel Palmer, William Dyce, Arthur Elliot, Thomas Mogford, James Hill, John Niemann, Lucette Barker, James Blacklock, Edward Armitage, Richard Dadd, Walter Hood Fitch, George Watts, Brantwell Bronte, William Hemsley, William Powell Frith, Ford Madox Brown, James Cranstone, Frederick Goodal, William Keyl, Charels Davidson, Henry Bowler, Abraham Solomon, Thomas Woolner, Barbara Bodichon, Holman Hunt, Robert Taylor Pritchett, Gabriel Rosetti, Anna Blunden, James Docharty, Edwin Long, John Everret Millais, Alfred Hunt, Frederic Leighton, Charles James Lewis, Mariane North, Walter Severn, John Bailey, Benjamin Leader, Louise Rayner, Arthur Hughes, William Orchardson, Edward Burne Jones, Joseph Clark, William Morris, James Whistler, Wyke Bayliss, William McTaggart, Arthur Houghton, John Atkinson Grimshaw, Lawrence Alma Tadema, Frederick Walker, Albert Moore, Thomas Hardy, Alexander Rossi, Lucy Madox Brown, Walter Crane, Frank Holl, Walter Greaves, James Campbell Noble, John Eyre, Ralph Hedley, John Waterhouse, John Collier, Robert Weir Allan, John Charles Dollman, Robert Hughes, Edmund Leighton, Frank Dicksee, Maude Goodman, Caroline Gotch, Walter Sadler, Alfred Wallis, David Windler, James MacGillivray, Alfred Rich, John Singer Sargent, Richard Woodville, Joseph Clark, Stanhope Forbes, Arthur Hacker, Walter Sickert, Joseph Solomon, Philip Steer, Isabel Adams, Lily Delissa Joseph, Edgar Buckeridge, Archibald Hartrick, Arthur Wardle, William Pimm, Arthur Lowe, Robert Bevan, Gustave Hiller, Roger Fry,

Charles Fehr, Marbel Lee Hankey, Frank Brangwyn, Balliol Salmon, Charles Murray Paddy, Ursula Wood, Lamorna Birch, Lucy Kemp Welch, Henry Crocket, William Ratcliffe, Phelan Gibb, Sholto Douglas, Florence Engelbach, William Nicholson, Aubrey Beardsley, Eleanor Brickdale, Louise Burell, John Duncan Fergusson, Hilda May Gordon, Frank Salisbury, Dorothea Sharp, Eleanor Best, Evelyn Cheston, Alice Goyder, Arthur Kennington Hammond, Henry Joel, Margaret Fisher Prout, Walter Dexter, Harold Gilman, Gwen John, Horace Tuck, Marbel Hollams, Donald Maxwell, Frank Cowper, Charles Ginner, Spencer Gore, Augustus John, James Munnings, Ada Hill Walker, Reid Dick, Vanessa Beel, Gertrude Harvey, Matthew Smith, Malcom Drummond, Jacob Epstein, Elsie Henderson, Harry Morley, Eric Gill, Percy Lewis, Henry Lamb, Victoria Monkhouse, Arthur Watts, Elinor Adams, Duncan Grant, Gwen Raverat, Randolph Schwabe, Gordon Lightfoot, Austin Spare, Stephen Lowry, Elisabeth Polunin, Arthur Bond, Sydney Clarine, David Dougal, Edith Whaetley, Robert Gibbings, Paul Nash, Christopher Nevinson, Ruth Simpson, Edward Wadworth, David Bomberg, Charles Cundall, Joseph Gray, Nina Hamnett, Francis Helps, Edmond Kapp, Iain Macnab, Olive Mudie Cooke, Leon Underwood, Mark Gertler, Stanley Spencer, Arthur Middleton Todd, Elsa Fraenkel, Colin Gill, Gilbert Spencer, Harold Williamson, John Armstrong, John Nash, Winifred Nicholson, Camille Pissaro, Leonard Squirrell, Matthew Talintyre, Flora Twort, Henry Carr, Meredith Frampton, Althea Garstin, Ben Nicholson, Dora Clarke, David Jones, William Roberts, Raymond Coxon, Leila Faithfull, John Wright, Henry Moore, Rodney Burn, Winifred Knights, Hilda Walker, Emilia Crofton, Christopher Wood, Eric Ravilious, Rex Whistler.

Conservarea și promovarea valorilor britanice prin opere literare a fost una dintre componentele esențiale ale educației puritane și conservatoare. Nume binecunoscute din literatura secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX sunt (cronologic): William Blake, William Wordsworth, Robert Southey, Walter Scott, Lord Byron, Percy Bysshe Shelley, John Keates, George Crabbe, Jane Austen, Charles Dickens, William Thackeray, surorile Emily Charlotte și Anne Bronte, Elisabeth Gaskell, George Eliot, George Meredith, Thomas Hardy, Richard Cumberland, John Barrow, Anthony Hope, Robert Louis Stevenson, Wilkie Collins, Arthur Conan Doyle, Herbert George Wells, Lewis Carroll, Beatrix Potter, Alfred Tennyson, Robert Browning, Matthew Arnold, Charles Swinburne, Oscar Wilde, William Butle Yeates, William Schwenck Gilbert, George Bernard Shaw, Rudyard Kipling, David Herbert Lawrence, John Galsworthy, Thomas Eliot, Edward Forster, Winston Churchill, Virginia Woolf, Aldous Huxley, Alfred Hitchcock, George Orwell. Alte sute de scriitori, ale căror lucrări nu au fost încă traduse, ne sunt mai puțin cunoscuți. Dintre aceștia merită în primul rând remarcați teologii, istoricii, juriștii, savanții, dramaturgii și prozatorii, ale căror opere au trasat jaloanele moralei britanice. Câteva nume de referință invită la un studiu mai amănunțit (alfabetic): Edwin Abbot, Rodney Ackland, Francis Adams, Warren Adams, James Albery, Miriam Alexander, Norman Angell, Reginald Arkell, Richard Armstrong, Dacre Balsdon, Maurice Baring, Geoffrey Barraclough, William Bartholomew, Florence Bell, Henry Digby Beste, Edwyn Bevan, Edward Blanchard, Gordon Bottomley, Emily Bowes, Barbarina Brand, Arthur Bryant, Leicester Silk Buckingham, Francis Trevelyan Buckland, William Buckland, Henry Thomas Buckle, Francis Burnand, Montagu Burrows, Herbert Butterfield, Henry Channon, George Chapman, Elisabeth Charles, Amy Clarke, George Howard Cole, Robert Seymour Conway, Edward Shepherd Creasy, Mandel Creighton, Thomas Dale, Clemence Dane, Charles Darwin, James Dawson, Percy Dearmer, Goldsworthy Lowes Dickinson, Richard Watson Dixon, John Doddridge, Augusta Drane, Henry Drummond, Ashley Dukes, Roderic Dunkerley, Arthur Stanley Eddington, Frances Elliot, Arthur Evans, Frederick Faber, Benjamin Farjeon, Joseph Farjeon, Florence Farr, William Finch, Ronald Firbank, Robert Newton Flew, John Knight Fotheringham, Margaret Fountaine, Edward Freeman, William Powell Frith,

James Froude, Georgiana Fullerton, Samuel Rawson Gardiner, Francis Aidan Gasquet, Alfred Gatty, Morris Ginsberg, Laurence Gomme, Charles Gore, Philip Henry Gosse, Harley Granville Barker, Richard Green, Wilson Greg, Richard Gregory, Arthur Grimble, Leopold Grindon, George Grossmith, Sydney Grundy, Philip Guedalla, John Burdon Haldane, Henry Hallam, James Halliwell Philipps, Cosmo Hamilton, Edward Bruce Hamley, John Hankin, Basil Liddell Hart, Ian Hay, Henry Hazelwood, Thomas Heath, Arthur Helps, Maurice Hewlett, Octavia Hill, Joseph Hocking, Constance Holme, Joseph Dalton Hooker, Stanley Houghton, Laurence Housman, Richard Hutton, Julian Huxley, William Ralph Inge, Katherine Jackson, Joseph Jacobs, William Milbourne James, James Hopwood Jeans, Douglas William Jerrold, John Jesse, Henry Arthur Jones, Herbert Kelly, Margaret Kennedy, Charles Kenny, John Keynes, William Kinglake, Ronald Knox, Thomas Lacy, Mark Lemon, Leopold David Lewis, William John Locke, Oliver Lodge, Archibald Low, Sidney Low, Alfred Comyn Lyall, George Lyttelton, Thomas Macaulay, James Sumner Maine, Frederic Maitland, Thomas Malthus, Alfred Marshall, John Marston, Denison Maurice, Henry Mayhew, John McTaggart, Herman Merivale, John Stuart Mill, Alan Milne, Edward Moore, James Bowling Mozley, Thomas Mozley, John Neale, Henry Nettleship, John Henry Newman, Beverley Nichols, Robert Nichols, Malcom Nokes, Charles Oman, Edward Henry Palmer, Bernard Pares, Elisabeth Clifford, Mark Pattison, Francis Penrose, Hohn Philby, Stephen Phillips, Eden Phillpotts, Marmaduke Pickthall, Arthur Pinero, George Poole, Eileen Power, Anne Pratt, Nancy Price, John Priestley, Edward Pusey, Arthur Raistrick, George Rawlinson, Bate Richards, Thomas Robertson, Horace Round, Catherine Scott, Robert Seeley, Charles Seltman, William Sewell, Bowdler Sharpe, Clare Sheridan, Cedric Sheriff, Palgrave Simpson, Charlotte Smith, Dorothy Smith, Arthur Stanley, Wickham Steed, Samuel Stone, Hesba Stretton, Navin Sullivan, Alfred Sutro, James Tanner, Percivale Taylor, Henry Taylor, Tom Taylor, Harold Terry, William Thoms, Temple Thurston, John Timbs, Ben Travers, Macaulay Trevelyan, George Tyrell, Evelyn Underhill, Arthur Waley, Edgar Wallace, William Ward, Augusta Webster, Mortimer Wheeler, Alfred Whitehead, Smeeton Williams, Robert Willis, Catherine Winkworth, Grenville Wodehouse, Lucien Wolf, Thomas Wood, Cecil Woodham, Christopher Wordsworth, Edmund Yates, Francis Young. Principalele scene de teatru au fost: Covent Garden și Drury Lane din Londra, Astley's Amphiteatre și Royal Coburg Theatre.

Spania și Portugalia

În fruntea hegemoniei spaniole a fost ramura spaniolă a Casei de Bourbon, reprezentată prin regii: Isabella II (1833-1870), Alfonso XII (1870-1885) și Alfonso XIII (1886-1941). În Portugalia autoritatea monarhică a fost exercitată de Casa de Braganza, prin regii: Ferdinand II (1837-1853), Pedro V (1853-1861), Luis I (1861-1889), Carlos I (1889-1908), Manuel II (1908-1910). După anul 1910, Republica Portugalia a instituit un regim democratic, urmat apoi de o dictatură militară. În perioada 1850-1935 produsul intern brut al Spaniei, raportat per cap de locuitor, a crescut anual cu 1,1 %, mai rapid decât cel din Italia sau Marea Britanie. Majoritatea populației era însă concentrată în mediul rural și în orașe mici, cu rare centre urbane mai mari de 100 000 locuitori. Aproape întreaga economie se baza pe producția agricolă, primele centre industriale fiind cele din Catalonia și Țara Bască. Banca Spaniei era organizată cu capital privat, funcțiunea publică fiind limitată la finanțarea afacerilor de stat. La începutul epocii, circa 37 % dintre bărbați și 58 % dintre femei erau analfabeți, pentru ca în anul 1930 rata analfabetismului să scadă sub 25 %. În Portugalia, produsul intern brut pe cap de locuitor era mai scăzut decât în țările Nord-Europene, iar rata analfabetismului era în jur de 74 %. Bursa de Valori de la Porto a luat ființă în anul

1891, iar noua monedă (escudo) s-a introdus în anul 1911. În peste 90 % dintre întreprinderi industria se rezuma la mici manufacturi cu mai puțin de 10 lucrători. Printre inventatorii spanioli cu contribuții semnificative se numără savanții: Leonardo Torres y Quevedo (telecabina, calculul automat), Ramon Silvestre Vereja Garcia (mașina de calculat), Angela Ruiz Robles (cartea electronică), Julio Cervera Baviera (radio-comunicații), Jose Maria Algue (instrumente meteorologice), Narcis Monturiol (primul submarin), Emilio Herrera Linares (costumul presurizat), Jose Antonio de Artigas Sanz (lampa cu neon), Celedonio Calatayud (radiologie), Juan de la Cierva (girocopterul), Jaime Ferran (vaccinuri), Gregorio Maranon (endocrinologie), Severo Ochoa (sinteza ARN), Federico Oloriz Aguilera (amprentologie), Mateu Orfila (toxicologie), Santiago Ramon y Cajal (neuroștiințe), Andreas Manuel del Rio (vanadium), Pio del Rio Hortega (neuroștiințe), Monico Sanchez Moreno (aparatură electrică), Luis Simarro Lacabra (colorația argentică), Juanelo Turriano (betoane). Arhitectura epocii a fost dominată de revitalizarea stilurilor clasice, sub denumirea generică de Revivalism. Au proliferat astfel stilurile: Neo-Bizantin, Neo-Gothic, Neo-Renascentist, Neo-Baroque, Egiptean Revival, Neo-Mudejar. Cea mai reprezentativă clădire în acest sens este Palatul Comunicațiilor din Madrid, cu o suprafață de 3 hectare, inaugurat în anul 1919. Alte clădiri monumentale sunt: Hospital de Maudes, Nuevo Ministerios, Teatrul Cervantes din Malaga, Palatul Justiției și Templul Sagrat Cor din Barcelona. Începutul secolului XX a fost dominat de Modernismul Catalan, reprezentat în primul rând prin lucrările arhitectului Antonio Gaudi și celebra sa catedrală Sagrada Familia. Lista arhitecților cu renume ai Spaniei continuă prin: Francesc Berenguer i Mestres, Joseph Domenech i Estapa, Louis Domenech i Montaner, Bernardo Giner de los Rios, Josep Maria Jujol, Antonio Palacios, Enrique Nieto, Alberto Palacio y Elissague, Isidre Puig Boada, Salvator Valeri Pupurull, Enric Sagnier i Villavechia, Luis Gutierrez Soto, Secundino Zuazo Ugalde. În Portugalia arhitecți de marcă au fost: Cassiano Branco, Raul Lino, Jose Marques da Silva și Jacobetty Rosa iar clădiri reprezentative ale epocii sunt: Palatul Pena Quinta de Rigaleria și Palatul Monserrate din Sintra, Banco de Portugal, Gara Rossio, Campo Pequeno Burlling și Livraria Lello din Lisabona, Gara Sao Bento și Teatrul Național din Porto, Coliseu do Porto, Quinta da Comenda, Casa Verdades de Faria din Estoril, Casa de Santa Maria din Cascais.

Arta secolului al XIX-lea a fost dominată de un curent manierist, popular, denumit în Spania "costumbrismo" cu referire la costumele populare tradiționale, în particular, și la bărbații îmbrăcați la costum, în general. Pictori importanți au fost: Joaquin Agrasot, Manuel Aguirre y Monsalbe, Julia Alcayde y Montoya, Leonardo Alenza, Luis Alvares Catala, German Alvarez, Hermenegildo Anglada, Jose Aparicio, Aurelio Areta, Josep Arrau i Barba, Ricardo Arredondo, Serafin Avendano, Jose Maria Avrial, Carmen Babiano, Dionisio Baixeras, Eduardo Balaca, Jose Balaca, Ricardo Balaca, Joaquin Barbara y Balza, Mariano Barbasan, Miguel Bardou, Ricardo Baroja, Laureano Barrau, Juan de Barroeta, Valeriano Becquer, Jose Denis Belgrano, Jose Benlliure y Gil, Aureliano de Bereute, Gonzalo Bilbao, Maria Blanchard, Pere Borell del Caso, Maria Brockmann, Modesto Brocos, Antonio Brugada, Joan Brull, Antoni Caba, Antonio Cabral Bejarano, Serafin Estebanez Calderon, Jose Camaron Bonant, Miquel Carbonell, Valentin Carderera, Jose Casado, Lorenzo Casanova, Ramon Casas, Vincente Castell, Manuel Castellano, Felipe Checa, Ulpiano Checa, Pelegri Clave, Antonio Farinos, Francisco Domingo, Rogelio de Egusquiza, Ramon de Elorriaga, Benito Espinos, Antonio Esquivel, Augustin Esteve, Jose Extenagusia, Antonio Fabres, Ricardo Falero, Bernardo Badenes, Dionisio Fierros, Antonio Fillol, Maria Fortuny, Fernanda Frances, Placido Frances, Joan Fuster Bonnin, Jose Galfore y Coma, Enric Galwey, Jose Garante, Elias Garcia Martinez, Pablo Gargallo, Alejandrina Gessler y Lacroix, Baldomer Galfore, Antonio Gisbert, Manuel Gomez, Simo Gomez, Zacarias Gonzales Velazquez, Francisco Goya, Felix Granda, Lluís Graner, Adolfo Guiard, Jose

Gutierrez, Carlos de Haes, Maria Hurtado, Joachin Inza, Francisco Iturrino, Jose Jimenez, Mariano Jose de Larra, Asensio Julia, Francisco Lameyer, Patricio de Landaluze, Angel Lizcano, Joaquin Llorens, Bernardo Lopez, Luis Lopez, Vincente Lopez, Claudi Lorenzale, Eugenio Lucas Velazquez, Eugenio Lucas Villaamil, Joaquin Luque Rosello, Jose, Luis și Ricardo de Madrazo, Raimundo de Madrazo, Frederico de Madrazo, Asterio Mananos Martinez, Vicente March, Ramon Marti, Jose Marti, Juan Martinez, Enrique Martinez, Salvador Martinez, Joaquin Martinez, Arcadi Mas i Fondevila, Francesc Masriera, Virgilio Mattoni, Nicolas Megia, Eliseu Meifren, Narciso Mendez, Luis Mendez, Benet Mercade, Francesc Miralles, Rafael Monleon, Bartolome Montalvo, Jose Moreno Carbonero, Matias Moreno, Jaume Morera, Antonio Munoz, Miguel Navarro, Isidre Nonell, Eugenio Oliva, Antonio Ortiz, Vicente Palmaroli, Miguel Parra, Fernand Pelez, Josep Pellicer, Jenaro Perez, Alfonso Perez, Lorenzo Pericas, Pablo Picasso, Ignacio Pinazo, Alberto Pla y Rubio, Cecilio Pla, Casto Plasencia, Francisco Pradilla, Dioscoro Puebla, Francisco Ramos, Dario de Regoyos, Carlos Luis de Ribera, Martin Rico, Maria Luisa de la Riva, Manuel Garcia y Rodriguez, Ramon Mesonero Romanos, Rafael Romero, Eduardo Rosales, Manuel Ruiz, Jose Ruiz y Blasco, Casimiro Sainz, Emilio Sala, Mariano Salvador, Salvador Sanchez, Emilio Sanchez, Mariano Ramon Sanchez, Francisco Sans Cabot, Marceliano Sedano, Jose Segrelles, Enrique Simonet, Francesca Stuart Sindici, Joaquin Sorolla, Rafael Tegeo, Francisco Tome, Joaquin Trinxet, Marcelino de Unceta, Pablo Uranga, Modest Urgell, Manuel Ussel, Domingo Valdivieso, Francisco Van Halen, Joaquim Vayreda, Alejo Vera, Julio Vila, Jose Villegas, Salvator Viniegra, Rosario Weiss, Rafael Ximeno. În epoca monarhiei, marii maștri ai Portugalei au fost: Tomas de Anunciacao, Colombano Bordalo, Jorge Colaco, Joao Correia, Alfredo Roque Gameiro, Alfredo Keil, Artur Loureiro, Miguel Lupi, Cirilo Volkmar Machado, Jose Malhoa, Joao Marques de Olivera, Luis Menses, Francisco Augusto Matrass, Henrique Pousau, Jose Rodrigues, Domingos Sequeira, Carvalho de Silva Porto, Cristino da Silva, Aurelia de Souza, Jose Lulio de Souza, Joao Vaz, Veloso Salgado, Vieira Portuene.

Eliberată parțial din chingile inchiziției și cenzurii, literatura spaniolă din secolul al XIX-lea și de la începutul secolului XX a permis apariția primelor reacții antiaristocratice, anarhice, subiective sau afectiv mistice. Principalele teme au rămas însă cele religioase, istoria, legendele populare, poveștile de iubire, satira de moravuri și revendicările de ordin social economic. Realismul modern a mai adus apoi, de dragul adevărului cu orice preț, analiza psihologică necruțătoare, de cele mai multe ori în dauna educației clasice. Dintre sutele de licențiați cu expresie literară, nota dominantă a aparținut membrilor clasei sociale "bine îmbrăcată", cea care a conturat de altfel curentul denumit generic "costumbrismo literario". Nu haina îl face pe om, dar cu certitudine îl reprezintă în ochii celor necunoscuți. Principalii oameni de litere ai secolului al XIX-lea au fost: Fermin Abella y Blave, Eugenio Agacino, Manuel Aguirre, Vincente Alberti, Antonio Alcala, Jose Alcala, Concepcion Aleixandre, Ali Bey el Abbassi, Marques de Alta Villa, Florentino Alvarez, Baltazar Anduaga, Antonio Aparisi, Juan Jose Arbolí, Concepcion Arenal, Felipe Arrese, Julia de Asensi, Miguel Asin Palacios, Javier Burgos, Fernan Cabballero, Jose de la Canal, Eva Canel, Maria Caro Sureda, Isabel Cheix, Luis Coloma, Concepcion Saiz Otero, Clara Corral Aller, Juan Donoso Cortes, Juan Escoiquiz, Primitivo Gonzalez, Daniel Granada, Juan Guillen Buzaran, Eloisa D'Herbil, Carmen Karr, Amalia de Llano, Juan Antonio Llorente, Ramon Lopez Soler, Maria Martinez Sierra, Gregorio Martinez Sierra, Maria del Pilar Maspons, Jose Luis Munarriz, Jose Nakens, Eugenio de Ochoa, Jose Maria Panganiban, Victoria Pena i Nicolau, Francisco Pons, Serafin și Joaquin Quintero, Wenceslao Retana, Maria Ribera, Antonoi Ros de Olano, Joaquin Rubio y Munoz, Miguel de los Santos Alvarez, Eugenio Selles, Miguel de Unamuno, Adolfo de Urquijo e Ibarra, Julio de Urquijo e Ibarra, Eduardo Zamacois. Compozitori

importanți au fost: Marcial del Adalid, Francisco Alonso, Emilio Arietta, Francisco Barbieri, Tomas Breton, Ramon Carnicer, Ruperto Chapi, Frederico Chueca, Manuel de Falla, Enrique Granados, Jesus Guridi, Sebastian Iradier, Miguel Llobet, Pablo Luna, Ramon Montoya, Jaime Nuno Roca, Felipe Pedrell, Pablo de Sarasate, Jose Serrano, Francisco Tarrega, Eduardo Torres, Joaquin Turina, Joaquin Duran, Valverde Sanjuan, Amadeo Vives. Academia Regală a Spaniei a luat ființă în anul 1713, dar ortografia modernă a devenit standard abea în anul 1844, iar sediul actual a fost inaugurat în anul 1894. În secolul al XIX-lea, Universitatea din Madrid a deschis facultăți noi pentru: Inginerie Civilă (1802), Silvicultură (1835), Inginerie Industrială (1842), Agronomie (1855). În Portugalia vecină, scriitori de marcă au fost: Guilherme de Vasconcelos Abreu, Miguel Vincente Abreu, Antonio Lobo de Almada, Antonio Alvares Martins, Antonio de Araujo de Barca, Teofilo Braga, Raul Brandao, Hermenegildo Capelo, Amelia dos Santos Costa Cardia, Carlos Lobo de Avila, Amalia Vaz de Carvalho, Camilo Castelo, Jose de Castro, Joao Pinheiro Chagas, Branca de Gonta Colaco, Luciano Cordeiro, Jose Correia da Serra, Jose Gerson da Cunha, Julio Dantas, Julio Dinis, Francisco Drummond, Jose Antonio Duro, Antonio Jose Enes, Aleixo Clemente Gomes, Luis Gomes, Manuel Teixeira Gomes, Antonio Gonzaga, Roberto Ivens, Guerra Junqueiro, Joao Mouzinho, Filipe Nery Xavier, Henrique O'Neill, Ramalho Ortigao, Teixeira de Pascoaes, Zofimo Pedroso, Pedro de Almada Pereira, Ana Placido, Joaquim Heliodoro Rivara, Antonio de Bettencourt Rodrigues, Mario de Sa-Carneiro, Inocencio Francisco da Silva, Joao Teixeira Soares da Silva, Basilio Teles, Nicolau Tolentino, Aniceto dos Reis Viana, Angelina Vidal, Francisca de Assis Martins Wood. Compozitori importanți au fost: Manuel dos Santos, Francisco de Sa Noronha, Augusto Veiga, Alfredo Keil, Jose da Motta, Luis de Freitas, Antonio Fragoso, Eurico de Lima. Principalele opere ale autorilor portughezi s-au născut sub aripa ocrotitoare a celor două academii: Academia de Istorie și Academia de Științe (Arcadia). Universitatea din Lisabona, fondată în anul 1290, a funcționat cu facultăți pentru: Arte Frumoase, Arhitectură, Drept, Litere, Medicină. Universitatea Tehnică din Lisabona a fost inaugurată în anul 1911, iar Institutul Agronomic în anul 1930.

Italia

Pe plan politic, Italia s-a desprins de sub aripa ocrotitoare a Imperiului Romanilor, pentru a forma un regat independent. Cunoscută sub numele de Risorgimento, mișcarea de eliberare și unificare a Ducatelor Italiei a fost un proces social politic întins pe aproape un secol, încheiat târziu, după finalizarea Primului Război Mondial. Principalii actori au fost: Statele Papale, Regatul celor Două Sicilii, Regatul Sardiniei, Ducatele de Modena, Romana, Milan, Parma, Toscana, Genova și Republica Venețiană. Regatul Italiei a fost proclamat în anul 1861, sub sceptrul Regelui Victor Emmanuel de Savoia (1861-1878). Au succedat apoi fiul său Umberto I de Savoia (1878-1900) și nepotul său Victor Emanuel III de Savoia (1900-1946). Autoritatea spirituală a Înalțului Pontif a rămas necontestată, în schimb situația legislativă a Statului Papal a rămas nesoluționată până în anul 1929 când, în urma unui Tratat Lateran, cetatea Vaticanului s-a constituit ca stat independent. Numeroasele proprietăți confiscate, inclusiv Palatul Quirinal, au rămas sub autoritatea Regatului Italian. În perioada de existență a Regatului României, în fruntea comunității Romano Catolice s-au aflat Înalții Pontifi: Papa Pius IX (1846-1878), Papa Leon XIII (1878-1903), Papa Pius X (1903-1914), Papa Benedict XV (1914-1922), Papa Pius XI (1922-1939), Papa Pius XII (1939-1958). La începutul perioadei, economia predominant agrară implica mai mult

de 60 % din populație. Italia era cel mai mare exportator de vinuri din Europa. Ca simbol al prosperității economice, la Milano s-a zidit o imensă hală comercială, denumită Galleria Vittorio Emanuele, asemănătoare unui Mall modern. Doar pentru acoperișul clădirii, domul central din sticlă are un diametru de 37,5 metri cu înălțimea de 17 metri, iar galeriile radiante au o lățime de 14,5 metri și o înălțime de 8,5 metri. În replică, fiul său Umberto a zidit la Napoli Galeria Umberto I. Domul central sprijinit pe 16 arcade metalice se înalță la 55 metri, cea mai înaltă construcție de acest gen din lume. Mozaicurile din marmură contribuie și ele la măreția acestor vechi spații comerciale. Industrializarea economiei a debutat la poalele Munților Alpi, având ca punct pe pornire potențialul hidroenergetic utilizat în industria chimică și metalurgică. Nu mai puțin decât 43 de milioane de italieni au emigrat în perioada 1860-1914, dintre care circa 15 milioane au revenit în patria lor. Inventatori și întreprinzători celebri au fost: Alexandro Volta și Luigi Galvani (bateria), Bernardo Buontalenti (gelato), Angelo Moriondo (espresso), Enrico Forlanini și Corradino d'Ascanio (elicopter), Ginori Conti (termocentrală), Galileo Ferraris (motor cu inducție), Candido Jacuzzi (jacuzzi), Alessandro Cruto (bec), Guglielmo Marconi (radio), Enrico Bernardi (motocicletă), Ascanio Sobrero (nitroglicerina), Enrico Fermi (reactor nuclear), Luigi Palmieri (seismograf), Giovanni Marzi (centrală telefonică), Augusto Bissiri (televiziune), Vincenzo Lancia (șasiu), Vitale Bramani (vibram), Domenico Pacini (radiație cosmică). Principalii arhitecți și edili ai Regatului Italiei au fost: Ferdinando Albertoli, Ireneo Aleandri, Enrico Alvino, Carlo Amati, Giovanni Antolini, Alessandro Antonelli, Edoardo Arborio Mella, Tito Azzolini, Francesco Azzuri, Giuseppe Balzaretto, Carlo Barabino, Filippo Basile, Cesare Bazzani, Luca Beltrami, Ruggero Berlam, Nicola Bettoli, Camillo Boito, Ferdinando Bonsignore, Egisto Bracci, Luigi Broggi, Busiri Vici, Ludovico Cadorin, Ottone Calderari, Pietro Camporese, Luigi Canina, Gaetano Cima, Luigi Clerichetti, Edoardo Collamarini, Antonio Corazzi, Tommaso D'Aronco, Antonio Diedo, Alessandro Doveri, Emilio De Fabris, Agostino Fantastici, Luigi Fontana, Ambrogio Frangioli, Gaetano Genovese, Alessandro Gherardesca, Luigi Giura, Giuseppe Del Rosso, Giuseppe Jappelli, Gaetano Koch, Aristide Leonori, Carlo Maciachini, Giuseppe Manetti, Manfredo Manfredi, Luigi Manini, Carlo Marchioni, Cesare Mariani, Vittorio Mariani, Filippo Martinucci, Angiolo Mazzoni, Vittorio Meano, Giuseppe Mengoni, Giovanni Michelazzi, Andrea Mones, Giacomo Moraglia, Giacomo Nareti, Luigi Nervi, Lorenzo Nottolini, Barnaba Panizza, Giuseppe Partini, Francesco Peverelli, Marcello Piacentini, Pio Piacentini, Domenico Lo Faso Pietrasanta, Giuseppe Pistocchi, Giuseppe Poggi, Luigi Poletti, Lorenzo Porciatti, Vitaliano Poselli, Carlo Promis, Giuseppe Puini, Fortunato Rocchi, Pietro Rosa, Domenico Rupolo, Pietro Saccardo, Giuseppe Sacconi, Giovanni Salucci, Prospero Sarti, Giuseppe Segusini, Antonio Selva, Achille Serra, Achille Sfondrini, Giuseppe Sommaruga, Cesare Spighi, Ulisse Stacchini, Roberto Stampa, Francesco Tamburini, Giuseppe Valadier, Rodolfo Vantini, Carlo Vanvitelli, Virginio Vespignani, Archimede Vestri, Arturo Viligiardi, Dante Viviani, Carlo Zucchi. În anul 1861 un grup format din 22 de loje masonice ale Italiei au fuzionat pentru a forma marea lojă Grande Oriente d'Italia, condusă de viceregele Eugene de Beauharnais. Alți mari maeștri ai lojei au fost: Giuseppe Garibaldi, Adriano Lemmi, Giuseppe Mazzoni, Ettore Ferrari, Ernesto Nathan, Costantino Nigra, Domizio Torrigiani, Arturo Labriola, Allesandro Tedeschi.

Imposibil de sintetizat în câteva rânduri, arta Italiei cuprinde aproape toate familiile nobile și numeroși alți artiști și artizani cu origine mai modestă. Doar pentru secolul al XIX-lea sunt listați peste 1400 de pictori de catalog. Ierarhiile valorice sunt pur subiective, dar dintre aceștia s-a distins în ochii criticilor: Giuseppe Abbati, Mario Acerbi, Angiolo Achini, Giacomo Albe, Ambrogio Alciati, Giuseppe Alinovi, Francesco Altamura, Giuseppe Amisani, Frederico Andreotti, Francesco Anelli, Fausto Antonioli, Carlo Arienti, Domenico Aspari,

Vittorio Avanzi, Angelo Bacchetta, Pietro Bagetti, Nicolo Barabino, Cercope Barili, Giuseppe Bariston, Enrico Bartezaço, Pietro Barucci, Leonardo Bazzaro, Luigi Bechi, Davide Beghe, Giorgio Belloni, Pietro Benvenuti, Ernesto Bertea, Bartolomeo Bezzi, Mose Bianchi, Mario Biazzì, Battista Biscarra, Cesare Biseo, Ernesta Bisi, Giuseppe Bisi, Luigi Bisi, Bernardino Bison, Eugene de Blaas, Clelia Bompiani, Roberto Bompiani, Fabio Borbottoni, Noe Bordignon, Canuto Borelli, Odoardo Borrani, Giuseppe Borsato, Giuseppe Boschetto, Giuseppe Bossi, Carlo Brancaccio, Domenico Bresolin, Francesco Brunery, Ippolito Caffi, Maria Callani, Pompeo Calvi, Duilio Cambellotti, Michele Cammarano, Carlo Canella, Giuseppe Canella, Innocente Cantinotti, Gaetano Capone, Vincenzo Caprile, Giovanni Carnovali, Michele Cascella, Gabriele Castagnola, Bernardino Castelli, Giuseppe Castiglione, Luigi Catani, Sante Cattaneo, Bernardo Celentano, Quinto Cenni, Ettore Cercone, Giuseppe Ciardi, Antonio Ciseri, Tito Conti, Matteo Corcos, Umberto Coromaldi, Carlo Cressini, Luigi Crosio, Angelo Dall'Oca Bianca, Arturo Dazzi, Egidio de Maulo, Michele de Napoli, Cesare dell'Acqua, Antonio Discovolo, Antonio Dugoni, Gaetano Esposito, Guido Farina, Arnaldo Ferraguti, Arturo și Carlo Ferrari, Roberto Ferruzzi, Achille Formis, Pietro Gagliardi, Pietro Galter, Gaetano și Mauro Gandolfi, Andrea Gastaldi, Anselmo Gianfanti, Eugenio și Lorenzo Gignous, Francesco Gnechi, Beatrice Goretti, Girolamo Grigoletti, Giacomo Grosso, Grubicy de Dragon, Giacomo Guardi, Rosina Gutti, Camillo Innocenti, Vincenzo Irolli, Alberto Issel, Elisa Koch, Giordano Lanza, Egisto Lancerotto, Tito Lessi, Ulvi Liegi, Ludovico Lipparini, Francesco Lojacono, Emilio Longoni, Giorgio Lucchesi, Cesare Maggi, Francesco Maggiotto, Gustavo Mancielli, Francesco Mancini, Luigi Mantovani, Ignacio Manzoni, Cesare Mariani, Arrigo Renato Marzola, Pompeo Massani, Edoardo Matania, Rubaldo Mewrello, Guglielmo Micheli, Vincenzo Migliaro, Alesandro Milesi, Giuseppe Molteni, Giuseppe Montanari, Cesare Monti, Angelo Morbelli, Domenico Morelli, Pietro Morgari, Augusto și Luigi Mussini, Domenico Muzzi, Napoleone Nani, Giuseppe Novello, Manuel Orazi, Orfeo Orfei, Eleuterio Pagliano, Pietro Pajetta, Pelagio Palagi, Cesare Pascarella, Antonio Pasinetti, Lazzaro Passini, Luigi Pastega, Teofilo Patini, Carlo, Ricardo și Domenico Pellegrini, Giuseppe Pellizza da Volpedo, Achille Peretti, Salvatore Petruolo, Achille Pinelli, Bernardino Pollinari, Silvio Poma, Attilio Pratella, Eugenio Prati, Luigi Premazzi, Gaetano Previati, Alberto Prosdocimi, Attilio Pusterla, Casimiro Radice, Daniele Ranzoni, Camillo Rapetti, Pasquale Ricca, Luigi Riccardi, Pio, Alfredo și Arturo Ricci, Claudio Rinaldi, Luigi da Rios, Ettore Roesler, Angiolino Romagnoli, Juana Romani, Gino Romiti, Luigi Rossi, Antonio Rotta, Luigi Rubio, Francesco Sagliano, Eliseo Vitale și Paolo Sala, Pietro Saltini, Riccardo Salvadori, Mateo Sandona, Aristide Sartorio, Alfonso Savini, Francesco Saramuzza, Frederico Schianchi, Eugenio Scomparini, Luigi Serra, Gabriele Smargiassi, Goffredo Sommavilla, Giovanni Sottocarnola, Armando Spadini, Raffaele Tafuri, Enrico Tarenghi, Andrea Tavernier, Giuseppe Tominz, Angiolo și Ludovico Tommasi, Arturo Tosi, Giacomo Trecourt, Angelo Trezzini, Ramon Tusquets, Stefano Ussi, Achille Vianelli, Francesco Vinea, Feragutti Visconti, Eugenio Zampighi, Vittore Zanetti, Frederico Zandomeneghi, Fausto Zonaro, Luigi Zuccoli.

Situată în inima Bisericii Romano-Catolice, Italia a revendicat în cursul istoriei întreaga literatură religioasă concepută și scrisă în limba Latină, fie că autorii au fost germani, francezi sau spanioli. De altfel și pentru literatura scrisă vernacular, în limba italiană, scheletul structural este împrumutat tot din morala creștină. Particularități specifice secolului al XIX-lea au fost naționalismul și populismul, generate din dorința de separare și identificare față de cultura Germană sau Franceză. Timpul va hotărâ dacă mișcarea pentru independență culturală și social politică a fost sau nu favorabilă Italiei. Cert este că înlocuind limba universală a Imperiului cu cea națională, gradul de adresabilitate a scăzut. Principalii oameni de litere ai secolului au fost: Giuseppe Acerbi,

Vittoria Aganoor, Crescenzo Alati, Hortense Allart, Cesare Balbo, Vittorio Barzoni, Abramo Basevi, Ghiochino Belli, Giovanni Bidera, Camilio Boito, Ruggero Bonghi, Paolo Borghetti, Philippe Buonaroti, Paolo Buzzi, Francesco Canaveri, Francesco Cancellieri, Cesare Cantu, Leone Carpi, Luigi Castelazzo, Ersilia Cavedagni, Paolo Costa, Ferdinando de Cristofaro, Gabriele Dara, Carlo Denina, Giovan Battista di Crollanza, Vincenzo Dorsa, Bianchi Dottula, Aron Fernando, Carlotta Ferrari, Jacopo Ferretti, Mariana Florenzi, Paolo Nicola Giampaolo, Palizzolo Gravina, Carolina Invernizio, Raffaello Lambruschinii, Carlo Leoni, Giacomo Leopardi, Cesare Lombroso, Anselmo Lorechio, Francesco Arese Lucini, Antonoi Magrini, Joseph de Maistre, Goffredo Mameli, Laura Mancini, Marco Marcello, Tommaso Marinetti, Pietro Napoli Signorelli, Cristoforo Negri, Gaetano Negri, Maffeo Pantaleoni, Vilfredo Pareto, Maria Pascoli, Carlo Pepoli, Giuseppe Piccio, Grazia Pierantoni Mancini, Gaetano Polidori, Francesco Regli, Luigi Romanelli, Samuele Romanin, Ippolito Rosellini, Gabriele Rossetti, Gaetano Rossi, Eugenio Ruspoli, Fanny Zampini Salazar, Giovanni Schmidt, Pietro Sografi, Benedeto Solari, Almerindo Spadetta, Paolo Spadoni, Arcangiolo Spedalieri, Arnaldo Speroni, Cesare Sterbini, Dionigi Strocchi, Contesa Guiccioli Teresa, Cesare De Titta, Pasquale Tola, Andrea Leone, Cristina Trivulzio, Giovanni Verga, Visconti Venosta, Ennio Visconti, Luisa Zeni, Corrado Zoli. În schimb, opera italiană a cucerit scenele și inimile întregului mapamond. Compozitori celebri au fost: Agostino Accorimboni, Franco Alfano (Risurrezzione, Turandot), Antonio D'Antoni, Giuseppe Apolloni, Nicola D'Arienzo, Vincenzo Bellini (Norma, Zaira, I Capuleti e i Montecchi, I puritani, Il Pirata), Tomaso Benvenuti, Arrigo Boito (Otello, Falstaf, Mefistofele), Pasquale Bona, Antonio Cagnoni, Luigi Antonoi Calegari, Michele Carafa, Alfredo Catalani (Loreley, La Wally), Carlo Coccia, Gisella Delle Grazie, Gaetano Donizetti (Il Pigmaliione, Zoraida di Granata, La lettera anonima, Emilia di Liverpool, Al;ahor in Granata, Elvida, Ana Bolena, Giani di Parigi, Fausta, L'elisir d'amore, Torquato Tasso, Lucretia Borgia, Maria Stuarda, Lucia di Lamermoor, Belisario, Le duc d'Albe, La fille du regiment, La favorite, Don Pasquale), Ricardo Drigo, Vincenzo Fabrizi, Giuseppe Farinelli (Il Cid della Spagna, I riti d'Efeso), Carlotta Ferrari, Gabrielle Ferrari, Vincenzo Fioravanti, Jacopo Foroni, Alberto Franchetti, Nicolo Gabrielli, Umberto Giordano, Stefano Gobatti, Ruggero Leoncavallo (Pagliacci, I Medici, La boheme, Zaza, Maia, Mimi Pinson, La jeunesse de Figaro, Il primo bacio), Samuele Levi, Giuseppe Libani (Sardanapalo), Giuseppe Lillo, Giulio Litta, Gaetano Luporini (L'aquila e le colombe), Placido Mandanici (L'isola disabitata), Marco Marcelliano Marcello, Pietro Mascagni (Cavalleria rusticana, L'amico Fritz, Silvano, Zanetto, Iris, Le maschere, Isabeau, Lodoletta, Pinotta, Nerone), Saverio Mercadante, Giorgio MicelDomenico Mombelli, Giuseppe Mosca, Leopoldo Mugnone, Alessandro Nini, Giovanni Pacini, Carlo Pedrotti, Achile Peri, Luigi Petrali (Sofonisba, Ginevra di Scozia), Enrico Petrella, Amilcare Ponchielli (La Gioconda, I Lituani), Ferdinando Provesi, Giacomo Puccini (Turandot, Manon Lescaut, La Boheme, Tosca, Madama Butterfly, La Fanciulla del West, La rondine, Il Trittico), Cesare Pagni, Giuseppe Puzone, Pietro Raimondi, Lauro Rossi, Gioachino Rossini (Guillaume Tell, Tancredi, Il turco in Italia, Sigismondo, Elisabeta, Regina d'Inghilterra, Il barbiere di Siviglia, Otello, La Cerentola, Armida, Mose in Egitto, Adina, Ermione, Zelmira, Semiramide, Moide et Pharaon), Antonio Salieri (Falstaff, Armida, Les Danaides, Palmira, Regina di Persia, La cifra, Tarare), Matteo Salvi, Antonio Smareglia, Temistocle Solera, Carlo Soliva, Paolo Sperati, Niccola Spinelli (A Basso Porto), Gaspere Sponti, Carolina Uccelli, Nicola Vaccai, Edoardo Vera, Giuseppe Verdi (Aida, Nabucco, Ernani, Attila, Macbeth, Jerusalem, Il corsaro, Rigoletto, Il trovatore, La traviata, Les vespres siciliennes, Simon Boccanegra, Don Carlos, Otello, Falstaff), Luigi Vespoli, Ernesto Viceconte, Luigi Maria Viviani, Ermanno Wolf Ferrari, Niccolo Zingarelli. La aceștia se adaugă alți peste 200 de compozitori, muzicieni și educatori, nume de marcă pentru Conservatorul Italian.

Regatul Yugoslaviei

Politica de emancipare a principatelor de la Sud de Dunăre, a început în timpul revoluției din anul 1821 și s-a concretizat în anul 1882 prin proclamarea Regatului Serbiei sub sceptrul Regelui Milan Obrenovic (1882-1889), născut în Moldova, fiu al Elenei Catargiu. A fost succedat de fiul său, Alexander Obrenovici (1889-1903), apoi de Peter Karadordevici (1903-1918). În acest timp, Slovenia, Croația, Bosnia și Herțegovina au recunoscut protectoratul Austro-Ungar, sub sceptrul Împăratului Franz Joseph Habsburg. În urma Primului Război Mondial, entuziasmul naționalist al grupului etnic slav a condus la formarea unei federații a celor cinci principate, sub denumirea de Regatul Serbilor, Croaților și Slovenilor. Regatul Yugoslaviei s-a alcătuit sub sceptrul Casei de Karadorade, prin regii: Peter I (1918-1921), Alexander I (1921-1934), Paul (1934-1941), Peter II (1934-1945). Regatul Muntenegru, format în anul 1910 în jurul Regelui Nikola Petrovici Njegos s-a asociat federației în același an. Economia agrară implica mai bine de trei sferturi din populație iar rata analfabetismului depășea 80 %. În fruntea guvernului s-au succedat Primii Miniștri: Nikola Pasic, Stojan Protic, Ljubomir Davidovic, Milenko Vesnic, Nikola Uzunovic, Velim Vukicevic, Anton Korosec, Petar Zivkovic, Vojslav Marinkovic, Milan Srskic, Bogoljub Jevtic, Milan Stojadinovic, Dragista Cvetkovic, Dusan Simovic, Slobodan Jovanovic, Milos Trifunovic, Bozidar Puric, Ivan Subasic. După un secol de războaie și confruntări interetnice, procesul de reconstrucție a adoptat o politică modernistă, arhitectura fiind dominată de structuri rectangulare din cărămidă și beton. Printre clădirile emblematice ale epocii se numără: Casa Rusă, Institutul Seismologic, Hotelul Prag Belgrad, Spitalul din Skopje, Muzeul Etnografic, Casa Kallina, Școala Sleska Road, Școala Jordanov din Zagreb, Cinematograful Urania din Osijek, Școala de Arhitectură, Piața Congresului, Banca pentru Afaceri Cooperatiste, Podul Triplu, Mladika Palace, Casa Bamberg, Casa Hauptmann din Ljubljana, Palatul Stabile Triest, Banca Centrală, Teatrul Național, Poșta Centrală, Palatul Musafija, Palatul Salom, Hotel Stari Grad, Vila Radisch, Casa lui Mehmed-beg Fadilpasic din Sarajevo, Gimnaziul din Mostar, Primăria din Novi Grad, Ambasada Franței, Ambasada Rusiei, Vila Milocer, Palatul Albastru, Vladin Dom din Cetinje Muntenegru. Principalii arhitecți și constructori ai Serbiei au fost: Dura Balajovic, Vjekoslav Bastl, Vasily Baumgarten, Dusan Grabrijan, Ivan Zemljak, Milan Antonovic, Petar Bajalovic, Jovanka Boncic Katerinic, Dragisa Brasovan, Nikola Dobrovic, Szetozar Ivackovic, Mihailo Jankovic, Konstantin Jovanovic, Branislav Kojic, Momir Korunovic, Petar și Branko Krstic, Milica Krstic, Jelisaveta Nacic, Nikola Nestorovic, Vladimir Nikolic, Branko Popovic, Petar Popovic, Andra Stevanovic, Branko Tanazevic, Momcilo Tapavica, Milan Zlokovic. Pentru Croația edili importanți au fost: Vladoje Aksmanovic, Ignjat Fischer, Stjepan Gombos, Vjekoslav Heinzl, Viktor Kovacic, Milovan Kovacevic, Bozidar Rasica, Josip Seissel, Edo Sen, Juraj Denzler, Josip Vancas. Arhitecții și edili Sloveniei au fost: Max Fabiani, Ciril Metod Koch, Joze Plecnik, Ivan Vurnik, Ivan Hribar, Ivan Tavcar, Ljudevit Peric, Juro Adlesic. În Bosnia și Herțegovina cele mai impozante clădiri se datorează arhitecților: Karel Parik, Milan Zlokovic, Alexander Deroko, Josip Vancas, Josip Pospisil, Karl Kneschaurek, Rudolf Tonnies, Ernst Lichthbau. În Muntenegru singurii dezvoltatori cu nume de marcă au fost membrii dinastiei Petrovic: Petar I Petrovic Njegos (1784-1830), Petar II Petrovic Njegos (1830-1851), Danilo Petrovic Njegos (1851-1860), Nikola Petrovic Njegos (1878-1905).

Biserica Serbiei și-a proclamat autocefalia în anul 1831 și independența în anul 1878, fiind apoi păstorită de Patriarhii: Josif (1848-1861), Samuilo (1864-1870), Prokopije (1874-1879), German (1881-1888), Georgije

(1890-1907), Lukijan (1908-1913), Dimitrije (1920-1930), Varnava (1930-1937), Gabrilo (1938-1950). În secolul al XIX-lea cei mai importanți oameni de litere ai Serbiei au fost: Prințesa Anka Obrenovic, Antonije Arnot, Platon Atanackovic, Danica Bandic Telecki, Draga Dejanovic, Dimitrije Frusic, Dragutin Ilic, Dura Jasik, Jovan Jovanovic, Nikola Kasikovic, Laza Kostic, Nikola Kotorvic, Laza Lazarevic, Simo Matavulj, Zarija Popovic, Branko Radicevic, Stevan Sremac, Pavle Stamatovic, Jovan Stejic, Ilija Vukicevic, Svestislav Vulovic. În secolul următor, cavaleri ai literelor au fost: Ksenija Atanasijevic, Lujo Bakotic, Rode Drainac, Jovan Ducic, Todor Manojlovic, Mihailo Milovanovic, Branislav Nusic, Milorad Pavlovic Krpa, Milan Rakic, Aleksa Santic, Borislav Stankovic. În Croația scriitorii proeminenți ai secolului al XIX-lea au fost: Hugo Badalic, Jelica Belobic, Mirko Bogovic, Dimitrija Demeter, Ivan Despot, August Harambasic, Ivana Brlic Mazuranic, Dragojla Jarnevic, Rikard Jorgovanic, Sandor Gjalski, Antun Nemcic Gostovinski, Niska Gradi, Pasko Kazali, Josip Kozarac, Nikola Kotorovic, Ante Kovacic, Strahimir Kranjcevic, Eugen Kumicic, Janko Leskovar, Franjo Markovic, Ivan Mazuranic, Antun Mihanovici, Vjenceslav Novak, Ilija Okrugic, Petar Preradovic, Dragutin Rakovac, Pavao Stooos, Ivan Trnski, Ivan Kukuljevic Sackinski, August Senoa, Juraj Strossmayer, Adolfo Veber Tkalcovic, Josip Tomic, Vladimir Vidric, Mato Vodopic, Stanko Vraz, Lavoslav Vukelic, Ljudevit Vukotinovic. În secolul următor, reprezentanți ai modernismului au fost: Ivo Andric, Milan Begovic, Vladimir Cerina, August Cesarec, Dragutin Domjanic, Miroslav Feldman, Vilko Gabaric, Karl Hausler, Josip Kosor, Ivan Kozarac, Janko Polic Kamov, Miroslav Krleza, Antun Gustav Matos, Zvonko Milkovic, Vladimir Nazo, Milutin Nehajev, Vinko Nikolic, Dinko Simunovic, Tin Ujevic, Vladimir Vidric, Ivo Vojnovic, Ljubo Wiesner, Marija Juric Zagorka. Principalii exponenți ai literaturii Slovene din secolul al XIX-lea au fost (cronologic): Marko Pohlin, Jurij Japeli, Valentin Vodnik, Anton Tomaz Linhart, Matija Cop, Janez Vesel, France Preseren, Anton Martin Slomsek, Stanko Vraz, Fanny Hausmann, Josipina Turnograjska, Luiza Pesjak, Janez Nepomuk Primic, Janez Tridina, Fran Levstik, Simon Jenko, Josip Juricic, Josip Stritar, Janko Kersnik, Simon Gregorcic, Anton Askerc, Ivan Tavcar, Zofka Kveder, Pavlina Pajk, Fran Govekar, Fran Erjavec. În secolul următor scriitorii moderniști au fost: Fran Milcinski, Janez Jalen, Saleski Finzgar, Edvard Kocbek, Pavel Golia, Vladimir Bartol, Louis Adamic, Alma Karlin, Bogomir Magajna, Ivan Mrak, Anton Novacan, Lili Novy, Julius Kugy, Vladimir Kralj, Marica Stepancic, Srečko Kosovel, Anton Podbevsek, Miran Jarc, Anton Vodnik, France Vodnik, Ivan Pregelj, France Bevk, Danilo Lokar, Cene Vipotnik, Mile Klopčič, Fran Albreht, Vera Albreht, Tone Cufar, Igo Gruden, Prezihov Voranc, Misko Kranjec, Bratko Kreft, Ivan Potrč, Ludvik Mrzel, Jus Kozak, Lojz Kraigher, Fredo Kozak. Intelectuali de marcă ai Bosniei au fost: Musa Cazim Catic, Mustafa Busuladzic, Hamid Dizdar, Jovan Ducic, Avdo Karabegovic, Petar Kocic, Lovro Mihacevic, Ognjenka Milicevic, Martin Nedic, Safet Plakalo, Tesan Podrugovic, Aleksa Santic, Nafija Sarajlic, Jagoda Truhelka, Filip Visnjic. Cel mai reprezentativ scriitor Muntenegrean a fost Regele Petar II Petrovic Njegos, cunoscut pentru poemul său istoric "Coroana Munților". Alți scriitori notabili din secolul al XIX-lea au fost: Vasilije Petrovic Njegos, Petar I Petrovic Njegos, Stefan Mitrov Ljubisa, Marko Miljanov, Vuk Vrčević, Andrija Zmajević. Primul teatru din Belgrad a fost Dumrukana (1835), fondat simultan cu Teatrul Princiar din Kragujevac. Teatrul Național din Belgrad a fost inaugurat de Prințul Milan Obrenovic în anul 1868 iar cel din Subotica a fost inaugurat în anul 1854. Cel mai vechi teatru din Zagerb a fost fondat de Antal Amade în anul 1797. Teatrul National a fost fondat în anul 1860, iar cel din Split a fost inaugurat în anul 1893. Teatrul Național din Ljubljana funcționează în limba slovenă din anul 1867, iar Opera Națională din anul 1918. Compozitori de marcă din epocă au fost: Isidor Bajic, Stanislav Binicki, Stevan Hristic, Mihovil Logar, Jisif Marinkovic, Miloje Milojevic, Stevan Mokranjac, Marko Nesic, Josip Runjanin, Kornelije Stankovic, Petar Stojanovic, Mihailo Vukdragovic (pentru Serbia), Kresimir Baranovic, Blagoje Bersa, Jakov Gotovac, Josip Hatze, Ziga Hirschler, Ivan Matetic Ronjgov, Dora Pejacevic, Dragan Plamenac, Vjekoslav Ruzic, Milan Sachs, Josip Stolcer Slavenski, Ivo Tijardovic, Marcel Tyberg, Ivan Zajc (pentru Croația), Milan Apih, Emerik Beran, Julij Betetto, Fran Gerbic, Milka Hartman, Alojz Ipavec, Josip Ipavec, Davorin Jenco, Marij Kogoj, Marjan Kozina, Gaspar Masek, Zorko Prelovec, Stanko Premrl, Milan Sachs, Risto Savin, Danilo Svvara, Franc Treiber, Josipina Turnograjska, Josip Vosnjak, Ivan Zorman (pentru Slovenia).

Bulgaria

Regatul Bulgariei a luat ființă în anul 1878, cu o populație de circa 3,8 milioane de locuitori, dintre care peste 80 % în mediul rural, țărani și fermieri. Primul Prinț al Bulgariei a fost Alexander Joseph de Battenberg (1878-1886), nepotul Țarului Alexandru II al Rusiei. Succesorul său, Prințul Ferdinand I Maximilian de Saxa Coburg (1887-1918) a luat în anul 1908 titlul de Țar al Bulgariei. Fiul acestuia, Țarul Boris III Klemens Stanislaus Xaver (1918-1943) a consolidat monarhia prin căsătoria cu Prințesa Giovanna, fiica Regelui Emmanuel al III-lea al Italiei. Ultimul Țar al Bulgariei a fost fiul lor Simeon Borisov de Saxa Gotha (1943-1946). Politica de modernizare a vizat în primul rând educația. Până în anul 1910 s-au deschis 4800 de școli elementare, 330 de licee, 27 de instituții postliceale și 113 școli vocaționale. Societatea Literară a Bulgariei a luat ființă în anul 1869, la Brăila (în România), primul președinte fiind Nikolai Tsenov. Membri de seamă au fost: Vasilaki Mihailidi, Petraki Simov, Kostaki Popovich, Stefan Beron, Marin Drinov, Vasil Drumev, Vasil Stoyanov. Sediul oficial a fost inaugurat în anul 1893, lângă Clădirea Parlamentului, inaugurată în anul 1884. Universitatea Sofia a luat ființă în anul 1888 cu facultăți de istorie, filologie, drept, matematică și fizică. Academia Bulgară de Științe a fost fondată în anul 1911, primul președinte fiind Ivan Geshov. În primele patru decenii, capitala Sofia a crescut de la 20 000 la 120 000 de locuitori. Principalii arhitecți și edili ai Bulgariei au fost: Victoria Angelova, Stancho Belkovski, Dimitar Chkatrov, Andrey Damyanov, Maria Luisa Doseva Georgieva, Georgi Dimitrov Fingov, Friedrich Grunanger, Konstantin Jovanovic, Nikola Lazarov, Yordan Milanov, Dimitar Nenov, Kamne Petkov, Josef Schnitter, Vaclav Hermenegild Skorpil, Naum Torbov, Ivan Vasilyov. Clădiri emblematice ale epocii au fost: Palatul Regal din Sofia, Parlamentul, Biblioteca Națională, Biblioteca Universității, Academia Militară, Primăria, Facultatea de Teologie, Seminarul, Sinagoga, Băile Minerale, Spitalul Aleksandrova, Poșta Centrală, Banca Națională, Banca Agricolă, Hotelul Continental, Hotelul Paris, Piața Centrală, Institutul Român, Biserica Sf. Nedelya, Casa Yablanski, Casa Sarmadzhiev din Sofia, Palatul Battenberg (actual Muzeul de Istorie) din Ruse, Primăria, Galeria de Artă, Catedrala Catolică Hotelul Metropol și Depozitul de Tabac din Plovdiv, Banca Națională din Burgas, Primăria din Kyustendil, Palatul Banya din Karlovo, Liceele din Razgrad și Varna. Ca rezultat al efortului făcut în educație un număr din ce în ce mai mare de oameni de litere au contribuit la construcția spirituală a țării. Dintre aceștia, în secolul al XIX cei mai reprezentativi au fost: Jeni Bojilova, Hristo Botev, Dobri Chintulov, Sava Dobroplodini, Vasil Drumev, Lyuben Karavelov, Yoakim Karchovchi, Trayko Kitanchev, Elisaveta Konsulova, Aleko Konstantinov, Kraysto Krastev, Stoyan Mihaylovski, Dimitar și Konstantinov Miladinov, Gligor Parlichev, Sava Rakovski, Kuzman Shapkarev, Pencho Slaveykov, Zahari Stoianov, Petko Todorov, Ivan Vazov, Sophronius Vratsa, Peyo Yavorov, Rayko Zhinzifov, Parteni Zografski. În secolul următor, scriitori de marcă au fost: Elisaveta Bagryana, Dimitar Boyadijev, Atanas Dalcev, Dimcho Deblyanov, Dimitar Dimov, Dora Gabe, Nikolay Liliev, Geo Milev, Chavdar Mutafov, Elin Pelin, Emanuil Popdimitrov, Svetoslav Minkov, Rayna Petkova, Fani Popova Mutafova, Hristo Smirnenski, Emiliyan Stanev, Dimitar Talev, Teodor Trayanov, Nikola Vaptsarov, Yana Yazova, Yordan Yovkov, Stoyan Zagorchinov.

Începând cu anul 1872, conducătorii vieții spirituale au purtat titlul de Exarch, în baza unui firman emis de Sultanul Abdulaziz. Exarchatul autonom al Bulgariei era compus din 23 de Episcopii, incluzând teritorii din Macedonia de Nord și Vilayet-ul Adirianopole. În urma războiului, teritoriile locuite de greci, sârbi sau turci s-au desprins iar Bulgaria a revenit la rangul de Mitropolie, până în anul 1953 când a fost reinstaurată Patriarhia Bulgariei. Cu rang de Exarch au păstorit: Ilarion (1872), Anthim (1872-1877) și Joseph (1877-1915). Cu rang de Mitropolit au păstorit: Perthenius (1915-1918), Vasilius (1918-1921), Maxim (1921-1928), Clement (1828-1930), Neofit (1930-1944), Stefan (1944-1948), Michael (1948-1949), Paisius (1949-1951), Chiril (1951-1953). Situată la confluența dintre imperii, culturi și religii, Bulgaria este un amalgam de tradiții artistice cu influențe latine, bizantine, otomane și rusești. Cea mai veche Școală de Artă a fost cea de la Târnovo, cu continuitate încă din secolul al XV-lea. Academia Națională de Arte de la Sofia a luat ființă în anul 1896. Cei mai cunoscuți artiști ai epocii au fost: Gavril Atanasov, Nikola Avramov, Iliia Beshkov, Zlatyy Boyadzhiev, Dimitar Chorbadjisky (Chudomir), Vladimir Dimitrov, Nikolay Diulgheroff, Dimitar Dobrovich, Stanislav Dospevski, Ivan Enchev Vidyu, Pencho Georgiev, Tsanko Lavrenov, Nikola Marinov, Ivan Milev Lalev, Anton Mitov, Georgi Mitov, Ivan Mrkvika, Ivan Nenov, Joseph Oberbauer, Bencho Obreshkov, George Papazov, Mordecai Pincas (Pascin), Nikolai Pavlovich, Ekaterina Savova Nenova, Boris Schatz, Konstantin Shtarkelov, Sultana Suruzhon, Dechko Uzunov, Kyril Vassilev, Jaroslav Vesin. Principalii reprezentanți ai Conservatorului au fost compozitorii: Emanuil Manolov, Dobri Hristov, Petko Staynov, Pancho Vladigerov, Dimitar Nenov, Veselin Stoyanov, Marin Goleminov. Fondatorul teatrului modern și membru fondator al Academiei de Științe a fost profesorul Dobri Voynikov, absolvent al Școlii Galatasaray din Istambul. Emigrat în Principatele Unite, la Brăila, a fondat o companie de teatru. Cele mai cunoscute dintre piesele lui sunt: Prințesa Rayna, Botez la Curtea din Preslav, Velislava, Prințesa Bulgariei, Încoronarea lui Krum cel Neânfricat, Civilizația Neînțeleasă, Chorbadzha. Un alt ctitor al Școlii Literare, Ivan Vzov a absolvit liceul la Plovdiv, apoi a emigrat în Principatele Unite la Oltenița și în final la Brăila. Dintre lucrările lui, cele mai cunoscute sunt: Țară Nouă, Sub Raiul Nostru, Împărăteasa din Kalazar, Cântece din Macedonia, Borislav, Ivaylo. Teatrul Național din Sofia, fondat în anul 1904, poartă numele său. Tot la Sofia, în anul 1908 a fost inaugurat Teatrul Modern, deschis din inițiativa negustorului italian Carlo Vaccaro. În sediul lui a funcționat și primul cinematograful sub licența companiei fraților Pathe. Teatrul de păpuși și Teatrul de marionete au fost extrem de populare în Bulgaria, începând de la Casa Regală și Teatrul Batembergski și terminând cu teatrele populare pentru copii, cum au fost: Teatrul de Păpuși Slavianska condus de Ekaterina Bazilevich, Teatrul Stefan Pentchev, Teatrul Ivan Russev, Teatrul Georgi Saravanov sau Teatro dei Piccoli.

Grecia, Albania și Macedonia

Regatul Greciei a luat ființă în anul 1832 sub sceptrul Regelui Otto Friedrich Ludwig de Wittelsbach (1832-1862), fiul Regelui Ludwig I al Bavariei căsătorit cu Ducesa Amalia de Oldenburg din Casa de Holstein Gottorp. A fost succedat de Regele George I de Schleswig Holstein Glucksburg (1863-1913), căsătorit cu Marea Ducesă Olga Constantinovna nepoata Țarului Nicolae I al Rusiei. Fiul acestuia, Regele Constantin I de Glucksburg (1913-1917 și 1920-1922) căsătorit cu Prințesa Sofia de Prusia a alternat cu fratele său Alexandru de Glucksburg (1917-1920), căsătorit cu Aspasia Manos. A fost succedat de fiul său cel mai mare, Regele George II de Glucksburg (1922-1924 și 1935-1947) căsătorit cu Prințesa Elisabeta a României, fiica cea mai mare a Regelui Ferdinand, urmat de Regele Paul I Glucksberg (1947-1964) căsătorit cu Prințesa Frederica de Hanovra, apoi de Regele Constantin II de Glucksburg (1964-1973) căsătorit cu Prințesa Ana Maria a Danemarcei. Albania s-a proclamat principat independent în anul 1914, sub sceptrul Prințului Wilhelm de Wied, nepotul Reginei Elisabeta a României. În anul 1928 a fost proclamat Regatul Albaniei, sub sceptrul Regelui Ahmet Muhtar Zogolli (1928-1939). Macedonia de Nord a fost parte integrantă a Imperiului Otoman, apoi începând cu anul 1929 a făcut parte din Regatul Yugoslaviei. Printre fundațiile și reședințele familiei regale se numără: Palatul Syntagma construit de Regele Otto și renovat de Regele George, Palatul Muzeului Athenei, Turnul Reginei Pyrgos Vasilissis, Grădinile Naționale din Athena, fondate în anul 1939 de regina Amalia, villa Mon Repos din Insula Corfu și Palatul Tatoi din Dekeleia (necropola familiei) zidite de Regele George I. Alături de familia regală, printre edilii și arhitecții de seamă ai Greciei s-au numărat: Nikolas Balanos, Kostas Biris, Ioannis Despotopoulos, Lysandros Kaftanzoglou, Panagios Kalkos, Patroklos Karantinos, Stamatios Kleanthis, Anastasios Metaxas, Anastasios Orlandos, Xenophon Paionidis, Demetrios Pikionis, Pericles Sakellarios, Stamatis Voulgaris, precum și oaspeții străini Theophil Hansen, Eduard Schaubert, Ernest Hebrard și Ernst Ziller. Construcții și clădiri reprezentative au fost: Stadionul Panathenaic cu 30 000 de locuri (1896), Catedrala Metropolitană a Bunevestri din Athena (1862), Academia Athenei (1859), Universitatea din Athena (1859), Biblioteca Națională (1888), Teatrul Apollon (1872), Primăria din Athena (1874), Clădirea Vechiului Parlament (1875), Basilica Sf. Dionysius Aeropagul (1865), Biblioteca Korais din Chios (1885), Teatrul Municipal din Pireu (1895), Școala Zosimaia din Ioannina (1905), Banca Națională a Greciei (1928), Prefectura din Lesbos (sec XX), Biserica Doamna Noastră din Tinos (1830), Vila Mordoch din Thesalonki (1905), Școala Experimentală din Thesaloniki (1930), Banca Națională din Nafplio (1930). Evenimente de seamă din epocă au fost: Inaugurarea Canalului Corinth (1893) și Jocurile Olimpice de la Athena din anul 1896. În Albania principalul edil și arhitect a fost Primul Ministru Eshref Frasherli. La reconstrucția după război au contribuit cu proiecte arhitecții italieni: Florestano Fausto, Armando Brasini, Gerardo Bosio, Castellani, A. Staccioli, A.M. Ragazzi, M. Sacco, circa 70 % dintre firmele de construcții fiind italiene. Tirana a devenit noua capitală, iar principalele proiecte au fost Piața Skanderberg și Centrul Ministerial. Pentru Macedonia, cel mai reprezentativ arhitect a fost Andrey Damyanov cu peste 40 de proiecte, printre care: biserica Mănăstirii Osogovo, biserica Maicii Domnului din Novo Selo și biserica Sf. Nicolae din Kumanovo. După anul 1928 reconstrucția s-a făcut prin arhitecții jugoslavi: Branislav Kojic, Milan Zlokovic, Jan Dubovy, Dusan Babic. Clădiri semnificative din epocă au fost Palatul Ristik Spitalul Orășenesc, Autogara și Teatrul Național din Skopje, strada comercială Sirok Sokak din Bitola. Capitala Greciei, Athena a crescut în progresie geometrică: 6 000 de locuitori în anul 1834, 63 000 în anul 1879, 111 000 în anul 1896, 167 000 în anul 1907. Capacitatea portului maritim a crescut și ea de patru ori, de la 250 000 tone în anul 1875, la peste un milion

de tone în anul 1915. Economia Albaniei a fost predominant agrară cu o producție de 38 000 tone cereale, 143 000 tone de porumb, 41 milioane butaci de vie și 1,6 milioane de măslini, având ca porți comerciale porturile Durres, Vlore, Shengjin și Sarande. Pentru Macedonia, capitala Skopje avea în anul 1905 circa 32 000 de locuitori, iar în anul 1841 au fost recenzați peste 80 000 locuitori.

În fruntea Patriarhiei Ecumenice a Constantinopolului s-a aflat un Sfânt Sinod, condus de Arhiepiscopul de Constantinopol cu rang de Patriarh Ecumenic, compus din 12 Arhiepiscopi și Mitropoliți. În fruntea Bisericii Ortodoxe a Constantinopolului au fost Patriarhii Ecumenici: Constantinos I-VI, Grigore VI-VII, Anthimos IV-VII, Germanos IV-V, Cyril VII, Joachim II-IV, Sophronios III, Dionysios V, Nephhytos VIII, Meletius IV, Basil III, Photios II, Benjamin și Maximos V. Biserica autonomă a Greciei continentale s-a desprins de sub patronajul Patriarhiei de Constantinopol în anul 1833, recunoscând drept cap al Bisericii pe Arhiepiscopul de Athena: Neophytus, Michael IV, Theophilus, Anthony, Procopius, Germanus II, Procopius II, Theocletus, Meletius III, Chrysostomus, Damaskinos, Chrystantus. Majoritatea Mitropoliilor Greciei insulare au rămas însă sub aripa ocrotitoare a Patriarhiei. Biserica Albaniei și-a declarat autocefalia în anul 1922, fiind compusă din 909 parohii și circa o jumătate de milion de credincioși, păstoriți de Arhiepiscopii: Vissarion (1929-1936) și apoi Kristofor (1937-1949). În Macedonia, Arhiepiscopia de Orhid s-a declarat autocefală în anul 1874, pentru a fi încorporată de Exarhatul Bulgariei, apoi de Biserica Serbiei. Luminile și umbrele epocii au rămas immortalizate în lucrările unor pictori precum: Ioannis Altamouras, Georgios Bouzianis, Ioannis Doukas, Ektor Doukas, Nikos Engonopoulos, Demetrios Galanis, Angelos Giallinas, Nikolas Gyzis, Nikos Hadjikyriakos Ghikas, Theophilos Hatzimihail, Nikolaos Himonas, Georgios Jakobides, Nikolaos Kantounis, Christos Kapralos, Thalia Flora Karavia, Nikolaos Koutouzis, Andreas Kriezis, Polychronis Lembesis, Nikiforos Lytras, Stylianos Miliadis, Yiannis Moralis, Nicos Nicolaides, Nikos Nikolaou, Ioannis Oikonomou, Charalambos Pachis, Pericles Pantazis, Konstantinos Parthenis, Gerasimos Pitzamanos, Yiannis Poulakas, Georgios Prokopiou, Spyridon Prosalentis, Iakovos Rizos, Georgios Roilos, Epameinondas Thomopoulos, Periklis Tsirigotis, Dionysios Tsokos, Spyros Vassiliou, Spyridon Vikatos, Nikolaos Vokos, Konstantinos Volanakis, Theodoros Vryzakis, Nikolaos Xydias Typaldos, Ioannis Zacharias. Cea mai importantă mișcare artistică a fost realismul academic, sub influența curentului European lansat de Academia de Arte Frumoase din Munchen și promovat de Casa Regală. Un alt izvor de inspirație a fost Academia Franceză de Arte. Astfel, curentul Impresionist este identificabil în câteva dintre lucrările avant-gardiștilor greci. Cubismul și expresionismul au pătruns însă mai greu în spiritul conservator al grecilor. Cei mai reprezentativi artiști ai Albaniei au fost: Abdurrahim Buza, Kole Idromeno, Sadik Kaceli, Zef Kolombi, Andrea Kushi, Ndoc Martini, Agathangjel Mbrica, Vangjush Mio, Chatin Sarachi, Qemal Butka, Spiro Xega, Arthur Tashko. Majoritatea lucrărilor au fost dedicate unor patroni spirituali, oameni celebri ai Albaniei sau unor evenimente speciale din viața Albaniei. În Macedonia, artiști de marcă ai epocii au fost: Gavril Atanasov, Dimitar Avramoski Pandilov, Lazar Licenoski, Nikola Martinoski, Tomo Vladimirski, Vanghel Kodzoman, Dimo Todorovski, Ljubomir Belogaski, Keraca Visulceva și Borislav Traikovski.

După proclamarea independenței viața culturală a Greciei s-a coagulat în jurul Athenei unde a funcționat Prima Școală Atheniană (1830-1880), și în insulele Ioniene (Școala Heptanese). În perioada romantică, Noua Școală Atheniană (1880-1915) a promovat limba greacă vernaculară, cunoscută sub denumirea de limba Greacă Demotică. Tradiția culturală a Greciei a fost promovată în primul rând de istoricii: Pavlos Kalligas, Stefanos Kanellos, Theodoros Manousis, Constantine Paparrigopoulos, Dionysios Pyrros, Xenophon Sideris, Georgios Tersetis, Stefanos Thomopoulos, Spyridon Trikoupis, filozofii; Neophytos Doukas, Theoklitos Farmakidis, Theophilos Kairis, Adamantios Korais, Athanasios Parios, Plotino Rhodakanaty și dramaturgii: Demetrios Bernatdakias, Athanasios Christopoulos, Andreas Kalvos, Antinios Matesis, Alexandros Rizos Rangavis, Vasilis Rotas, Gregorios Xenopoulos. Educatori, jurnaliști, poeți sau oameni de litere au fost: Aganice Ainianos, Soteira Aliberty, Constantine Cavafy, Athanasios Christopoulos, Christos Christovasilis, Penelope Delta, Georgios Drossinos, Andreas Embeirikos, Evanthia Kairi, Stavros Kallergis, Sevasti Kallisperi, Andreas Kalvos, Marianna Kambouroglou, Rallou Karatza, Andreas Karkavitsas, Kostas Keryotakis, Nikos Kazantzakis, Stefanos Koumanoudis, Panayotis Koupitoris, Kostas Kristallis, Andreas Laskaratos, Eulogios Lauriotis, Lorentzos Mavilis, Jean Moreas, Elisabeta Martinegou, Stratis Myrivillis, Kostis Palamas, Angeliki Palli, Alexandros Papadiamantis, Ioannis Polemis, Dimitris Psathas, Joannis Psycharis, Emmanuel Rhoides, Yannis Ritsos, Alexandros Rizos Rangavis, Giorgos Seferis, Angelos Sikelianos, Vlasios Skordelis, Dionysios Solomos, Alexandros Soutsos, Panagiotos Soutsos, Eliza Soutsou, Ionna Stephanopoli, Ilias Tantalidis, Gerogios Tertsetis, Aristotelis Valaoritis, Dimosthenis Valavanis, Spyridon Vasileiadis, Elias Venezis, Demetrius Vikelas, Georgios Vizynios. Teatrul Regal din Athena a fost fondat în anul 1880 de Regele George I și apoi renovat în anul 1932. După ce în epoca Otomană literatura Albaniei a fost dominată de poezii musulmani, cu teme și motive dominant orientale, în secolul următor mișcarea de eliberare națională a fost însoțită aproape exclusiv de lirică patriotică, de inspirație folclorică, menită să remodeleze conștiința națională. Situată la intersecția marilor imperii, cultura modernă a Albaniei cuprinde influențe multiple, în primul rând latinești și grecești, dar și slavonești, germane sau franceze. Cei mai distinși oameni de litere au fost: frații Ndre Mjeda și Lazer Mjeda, Anton Xanoni, Mati Logoreci, Andon Zako Cajupi, Gerolamo De Rada, Zef Jubani, Thimi Mitko, Pashko Vasa Pasha, Sami și Naim Frasheri, Zef Schiro, Gjergj Fishta, Zef Serembe, Gavril Dara, Elena Ghica, Filip Shiroka, Mihal Grameno, Risto Siliqi, Aleksander Strave Drenova, Naum Vequilharxhi, Faik Konitza, Mitrush Kuteli, Kristo Floqi, Luigi Gurakuqi, Lazar Eftimiadhi, Fan Noli, Haki Stermilli, Millosh Gjergj Nikolla, Lasgush Poradeci. Societatea Literară a Albaniei, denumită Agimi, a luat ființă la 15 Iulie 1901 din inițiativa unor membri ai clerului pentru a stimula literatura în limba Albaneză și pentru a fixa standardul noului alfabet. Cel mai important organ de presă a fost magazinul Albania fondat în anul 1897. Teatrul Național al Albaniei a fost ridicat în anul 1930 utilizând un material experimental denumit Populit (beton armat cu lemn). Cu o veche tradiție culturală, Episcopia de Orhida a fost un fel de Ierusalim al Balcanilor cu cele 365 de biserici și capele grupate în jurul lacului cu același nume. În epoca monarhiei noastre, continuatori de marcă ai vechii Școlii Literare de la Orhid au fost: Gjorgji Abadziev, Kosta Abras, Dimitrija Cupovski, Stojan Hristov, Vasil Iljoski, Risto Krle, Krste Misirkov, Georgi Pulevski, Anton Panov, Koco Racin, Vojdan Cernodrinski, Kole Nedelkovski, Kieirl Pejcinovik, frații Dimitar și Konsdntin Miladinov, Grigor Prlicev. Teatrul Național al Macedoniei din Skopje și-a deschis porțile în anul 1945.

Sinteza epocii:

Sub sceptrul familiei dinastice a României, poporul și-a îndeplinit un vis milenar, s-a unit sub un singur sceptru și sub un singur steag. Cei săraci și obidiți și-au redobândit demnitatea și onoarea primind titlul de cetățeni liberi și independenți. Cele trei principate reunite au format un singur stat suveran, de prim rang, aflat ca mărime și pondere printre primele zece state ale Europei. În plan cultural și spiritual, Biserica României s-a proclamat autocefală, apoi a format o Patriarhie națională, de rang egal cu cea a Rusiei sau a Constantinopolului. Pentru apărarea teritoriului s-a constituit o armată națională, sub comanda directă a suveranului și a unui Stat Major național. În fruntea Justiției s-a constituit un Parlament bicameral, iar în fruntea Administrației s-a alcătuit un guvern pluripartidic cu largă reprezentativitate. Organele puterii de stat au fondat și dezvoltat apoi instituții proprii și sucursale teritoriale. În plan economic, principalul accent s-a pus pe industrializare și tehnologizare, suportul logistic fiind asigurat de instituții bancare nou formate. Efortul edilitar a egalat și depășit tot ceea ce se construise în secolele anterioare. Construcțiile din lut și chirpici au lăsat locul celor din cărămidă și beton. În marile orașe s-au zidit primele ansambluri rezidențiale formate din locuințe comune de tip bloc. În mediul rural, familiile prospere au ridicat un număr de vile și reședințe de tip conac mai mare decât în tot restul istoriei la un loc. Rețeaua de transport s-a îmbogățit cu mai bine de 2000 km de cale ferată și zeci de mii de kilometri de drumuri pietruite. Atelajele și căruțele au lăsat locul automobilelor și camioanelor, iar pentru transporturi urgente au apărut primele aparate de zbor. Efortul pentru educație s-a concretizat prin alfabetizarea a circa 50 % din populație, dar mai ales prin dezvoltarea învățământului superior. Sute de filologi, literați și oameni de litere au contribuit la creșterea și promovarea limbii naționale. În general, politica naționalistă a adunat întregul popor sub un singur scut: "Regele și Dumnezeu". O seamă de oameni de știință, ingineri, matematicieni și inventatori, împreună cu artiști, plasticieni, compozitori și oameni de teatru ai vremii au conturat ceea ce s-a numit "Epoca de Aur" a culturii Românești. Evoluția României nu a fost însă solitară. Italia, Grecia, Yugoslavia, Bulgaria, Ungaria, Cehia, Slovacia au urmat un curs similar. Marile imperii ale Europei s-au restructurat spre a deveni "sfere de influență". Conducerea autoritară a lăsat locul unui patronaj benevolent, bazat pe voluntariat și autoresponsabilizare. Dependența administrativă și economică au lăsat progresiv locul economiei libere de piață, bazată pe principiul cererii și ofertei. Întregul continent s-a uniformizat în ceea ce privește baza juridică și relațiile internaționale, iar modernizarea și tehnologizarea au avut un curs paralel, comparabil. În toate țările Europei s-a înregistrat o adevărată "Epocă de Aur" a culturii și spiritualității, în primul rând ca urmare a eforturilor făcute în educație. Din armă de temut a conducătorilor, litera scrisă a devenit un instrument de lucru la îndemâna tuturor categoriilor sociale, un bun și un drept inalienabil. Nu întâmplător manifestările artistice și culturale au conturat niște curente denumite apoi Romanticism, Impresionism sau Expresionism. Orice referire la această epocă se asociază cu o puternică încărcătură emoțională, ca o poveste a lui Ion Creangă, un fel de "Amintiri din copilăria civilizației moderne".

Lecturi selective:

Cărți și monografii:

Carol I al României	Jurnal
Carmen Sylva	Cugetările unei Regine
Carmen Sylva	Poveștile Peleşului
Carmen Sylva	Printre Veacuri
Zimmerman, Constantinescu	Correspondența perechii Regale
Fundația Culturală Regele Carol	Cuvântări de Ferdinand I, Regele României 1889-1922
Maria Regina României	Povestea vieții mele
Regina Maria	Gândurile mele din vremea războiului
Paul al României	Carol al II-lea Rege al României
Principele Radu al României	Anul Regelui
Pierre Loti	Carmen Sylva, L'Exilee
Elena Văcărescu	Romanul vieții mele
Ilarie Chendi	Începuturile ziaristicii noastre (1900)
Alexandru Vlahuță	România pitorească (1901)
Ioan Constantin Filitti	Role diplomatique des Phanariotes (1901)
Constantin Rădulescu Motru	Cultura română și politicianismul (1904)
Ștefan Longhinescu	Istoria dreptului românesc din vremurile cele mai vechi și până azi (1908)
Paul Gore	Însemnări despre cei de una credință (1908)
Zaharia Bârsan	Impresii de teatru din Ardeal (1910)
Adela Xenopol	Comedies. Tableaux de la vie Roumaine (Paris 1910)
Gheorghe Bogdan Druică	Istoria țărănismului (1921)
Ilie Torouțiu	Carmen Sylva în literatura română (1922)
George Oprescu	Arta țărănească la români (1922)
Nicolae Iorga	Doctrina naționalistă (1922)
Nicolae Iorga	Memorii (1917-1938)
Nicolae Iorga	Discursuri parlamentare (1907-1939)
Mihai Ralea	Ideea de revoluție în doctrinele socialiste (1923)
Ion Simionescu	Mănăstiri din țară, Satele din România (1926)
Andrei Rădulescu	Viața juridică și administrativă a satelor (1927)
Constantin Giurescu	Din istoria nouă a Dobrogei (1923)
Constantin Giurescu	Istoria Bucureștiului din cele mai vechi timpuri până în zilele noastre (1966)
Martha Bibescu	Noblețea robei (1928)
Mateiu Caragiale	Craii de la Curtea Veche (1929)
Paul Zarifopol	Artiști și idei literare române (1930)
Constantin Brăiloiu	Colinde și cântece de stea (1931)
Dumitru Ioan Suchianu	Curs de cinematografie (1931)
Nicolae Nicodim Munteanu	Semințe Evanghelice pentru Ogorul Domnului (1932-1947)
Mircea Vulcănescu	Gospodăria țărănească și cooperația (1933)
Ion Gheorghe Duca	Memorii (1933, 1992)
Elemer Jancso	Cincisprezece ani de lirică maghiară din Transilvania (1934)
Ioan Lupaș	Istoria unirii românilor (1937)
Gheorghe Zane	Curs de economie politică (1937)
Ioan Massoff	Istoria Teatrului Național din București (1937)
Tudor Șoimaru	Istoria vieții publice în România (1938)
Gheorghe Zane	N. Iorga și problemele sociale ale epocii sale (1965)
Andrei Rădulescu	Noua Constituție (1939)
Dumitru Stăniloae	Ortodoxie și românism (1939)
Constantin Artgentoianu	Însemnări zilnice (1935-1942)
Ion Zamfirescu	Spiritualități românești (1941)
Radu R. Rosetti	Mărturisiri (1941)
Alice Voinescu	Aspecte din teatrul contemporan (1941)

Șerban Cioculescu	Aspecte lirice contemporane (1942)
Constantin Sănătescu	Jurnalul Generalului Sănătescu (1944, 2006)
Zaharia Stancu	Zile de lagăr (1945)
Neagu Djuvara	O scurtă istorie ilustrată a Românilor
patrimoni.gov.ro	Lista Monumentelor Istorice 2015
Academia Română	Noua Enciclopedie a României. Cunoașterea Enciclopedică a României
Andrei Tudorel	România un secol de istorie - date statistice
Dan Dumitru Iacob	Avere, prestigiu și cultură materială în surse patrimoniale
Ministerul Culturii România	Bazele Muzeologiei - Suport de Curs
Buzaș Neagoe	Satul tradițional reprezentat în muzeele etnografice în aer liber din România
Ieromonah Marcu Petcu	Pagini din sitoria monahismului ortodox în revistele teologice
Alexandru Dumitru Xenopol	Istoria românilor din Dacia Traiană
August Treboniu Laurian	Istoria Românilor
Ștefan Pascu	Istoria Clujului
Monitorul Oficial 57/1887	Proiect de lege pentru organizarea și adminstrarea teatrelor din România

Articole:

Theodor G. Rosetti	Despre direcțiunea progresului nostru (1874)
Petru Missir	Partidele politice sub regimul reprezentativ (1880)
Constantin Dimitrescu Iași	Progres și evoluțiune (1886)
Alexandru Atanasie Mironescu	Memoriu asupra organizării Facultății de Teologie (1887)
Sorin Liviu Damean	Relații româno-germane în perioada 1866-1881
Ștefan Fălcoianu	Istoria războiului din 1877-1878, ruso-româno-turc (1895)
Dimitrie Sturza Scheianu	Acte și legiuri privitoare la chestiunea țărănească (1907)
Constantin Dobrogeanu Gherea	Neiobăgia (1910)
Alexandru Lepădatu	Scurtă privire asupra chestiunii conservării și restaurării monumentelor istorice
Alexandru Lepădatu	La Roumanie devant le Congres de la Paix (1919)
Onisifor Ghibu	Universitatea din Cluj și institutele ei de educație (1922)
Ion Nistor	Documente privitoare la istoria Românilor (1938)
Pr. Prof. Dragoș Bahrim	Învățământul teologic seminarial din România tradiție și perspective
Proorocu Angel	Eseu privind istoria agriculturii românești
Cheleş Adriana, Anton Adelin	Agricultura României la 100 de ani de la Marea Unire
N. Hornianschi, M. Bulearcă	Industria din România până la Naționalizarea din 1948
Alexandru Panaitescu	Arhitecți spre și dinspre România până în 1940
Andreea Udrea	Planurile urbanistice ale Bucureștiului, prima jumătate a secolului XX
Liliana Chiaburu	atelieruldearhitectura.blogspot.com
Octav George Lecca	Familii de boieri mari și mici din Valahia
Narcis Dorin Ion	Elitele și arhitectura rezidențială în Țările Române (sec XIX-XX)
Bogdan Bucur	Marea boierime valahă în procesul de tranziție...
Adrian Ilie	Mari proprietari funciari ai Dobrogei centrale la sfârșitul sec XIX...
Limona Răzvan	Populația Dobrogei în perioada interbelică
Cristina Gherasim	Politica administrației Imperiale Ruse privind acordarea titlurilor nobiliare în
Basarabia, în prima jumătate a secolului al XIX-lea.	
Ioan Bolovan, Sorina Bolovan	Transilvania până la primul război mondial
Mircea Brie	Familie și societate în nord-vestul Transilvaniei (sf.sec XIX- înc. sec XX)
Vasile Dobrescu	Elita românească în lumea satului Transilvan 1867-1918
Iustin Eusebiu Gherman	Raporturi de putere și strategii politice în timpul mării guvernări
conservatoare, 1891-1895 (teză doctorat)	
Antonescu Daniela	Studiu retrospectiv privind organizarea administrativ teritorială a României în
ultimii 100 de ani.	
Biblioteca Națională a României	Periodice Românești Vechi

Daniela Gheorghe
Doinița Milea
Iolanda Berzuc
Daniela Dumitrescu
Dragoș Măndescu
ultimelor două secole
Ileana Pintilie
Ioana Vlasiu et all.
Tatiana Oltean
Valentina Sandu Dediu
James Simpson

Ascensiunea și declinul Teatrului Românesc în anii '20-'40
Text și spectacol teatral în spațiul românesc al secolului al XIX-lea
Arta interpretării teatrale și societatea românească în secolul al XIX-lea
Teatrul românesc la sfârșitul se. XIX și începutul sec XX
Coordonatele și dinamica funcțiunii de loisir a orașului Pitești, de-a lungul

Școala de Arte Frumoase din Timișoara (1933-1942)
Dicționarul sculptorilor din România. Secolele XIX-XX
Istoria Muzicii Românești
Muzica românească până în 1944
Economic development in Spain 1850-1936